

చంద్రభాను చరిత్రము

ఆ.వి.

తెలుగు విజ్ఞాన మండలి పురచిత్తము

ఆంధ్రనాటకాచార్యుల సమన్వయ వారిచే ప్రకటింపబడినది.

1954

కె.వి. నెం. 1-0-0

All rights reserved

విషయసూచిక

విషయములు.

పేజీలు.

1. పీఠిక	-	-	-	-	-	-	0
2. గ్రంథావతారిక	-	-	-	-	-	-	1
3. మహ్యంతములు	-	-	-	-	-	-	9
4. ద్వారకాపురవర్ణనము	-	-	-	-	-	-	10
5. శ్రీకృష్ణుడు సత్యభామసాధమున కేగుట	-	-	-	-	-	-	15
6. నారదాగమనము	-	-	-	-	-	-	18
7. నారదుని పక్షపాతము	-	-	-	-	-	-	21
8. చంద్రభానుడు వేట కేగుట	-	-	-	-	-	-	23
9. చంద్రభానునికడకు సిద్ధుడు వచ్చుట	-	-	-	-	-	-	34
10. కావేరీవర్ణనము	-	-	-	-	-	-	41
11. శ్రీరంగపురవర్ణనము	-	-	-	-	-	-	42
12. భరద్వాజాశ్రమవర్ణనము	-	-	-	-	-	-	44
13. మదన సైన్యము భరద్వాజుని గదియుట	-	-	-	-	-	-	46
14. జల కేళీవర్ణనము	-	-	-	-	-	-	80
15. కుముదిన్యామలు మన్మథపూజఁ గావించుట	-	-	-	-	-	-	83
16. కుముదినీవిరహవర్ణనము	-	-	-	-	-	-	84
17. సంధ్యాకాలవర్ణనము	-	-	-	-	-	-	86
18. వెన్నెలవచనము	-	-	-	-	-	-	89
19. మన్మథాద్యుపాలంభనము	-	-	-	-	-	-	91
20. తరళిక చంద్రభానుకడ కేగుట	-	-	-	-	-	-	94
21. చంద్రభానుని పరితాపము	-	-	-	-	-	-	95
22. తరళిక చంద్రభానునకుఁ గంకణమిచ్చుట	-	-	-	-	-	-	97
23. వర్ష కాలవర్ణనము	-	-	-	-	-	-	104
24. తిరుమలయాత్రావర్ణనము	-	-	-	-	-	-	106
25. సాయంకాలవర్ణనము	-	-	-	-	-	-	113
26. కుముదిని లక్ష్మీరుందిమునకు వచ్చుట	-	-	-	-	-	-	114
27. విజయలోలుడు పద్మినితో భాషించుట	-	-	-	-	-	-	115
28. ద్వారవతికిఁ జంద్రభానుడు శబరుని బంపుట	-	-	-	-	-	-	118
29. కృష్ణుడు చంద్రభానున కెదురు చనుట	-	-	-	-	-	-	119
30. వైవాహికయశ్శము	-	-	-	-	-	-	121

సవరణలు.

పు. సం. పం. క్తి ఉన్నది.	దానినచరణ	పు. సం. పం. క్తి ఉన్నది.	దానినచరణ
17 5 గాక్షలబో	గాక్షలబో	47 14 నెక్కన	నెక్కన
19 26 వీలించియ	వీలించి కుమల	48 25 లించి	నీలించి
20 26 గులించియ	య	51 28 నోవలబ్బ	నోవలబ్బ
31 21 క్షేప్య	క్షేప్య	52 3 వెలగంబ	వెలగంబ
34 18 యారించి	యారించి	" 11 గారులు	గారులు
35 8 యవలించియ	వవలించియ	62 27 మాలిని	మాలిని
36 23 సంయమిమి	సంయమిమి	67 27 సభావీధి	సభావీధి
36 16 రామకొరుడు	రామకొరుడు	70 16 నేర్పుచుండె	నేర్పుచుండె
" 26 (మొదట)	నీ.	76 16 కేసి	కేసి
37 12 గురుడు	గురుడు	78 14 నమ్ముగద	నమ్ముగద
" 13 కవియు	గవియు	79 18 గానేడె	గానేడె
" 24 శ్రుతి	శ్రుతి		
38 2 యెరగు	యెరగు	97 26 భవద్రుచి	భవద్రుచి
" 20 తనయుడభి	తనయుడభి	98 11 గడయ్య	గడయ్య
" 23 కలయ	కినలయ	109 17 తీర్థపరమల	తీర్థపరమల
39 6 కడుపు	కడుపు	112 23 మెట్టు	మెట్టు
" 10 సి...చను	స్థితి...లేమచను	113 1 యనదుదేవియ	యనదుదేవియ
42 5 వెలగంబడి	యెలగంబడి	" 25 నంతట	లంతట
" 6 గీలలనందు	బీటలనందు	115 23 తోభామి	తోభామించుట
43 9 పైక	పైక		
" 22 స్థానల్	స్థానల్		
44 16 మేపారలో	మేపారలో	117 16 కృభావ్యగ్రా	కృభావ్యగ్రా
" 23 పుండరికంబు	పుండరికంబు	" 13 మరలె	మరలె
" 29 బ్రహ్మన	బ్రహ్మకై న	126 10 బ్రాధీతసాంగ	బ్రాధీతసాంగ
45 12 బోలె	బోలె	2 2 దక్షసాదాప్తికి	వీక్షికిలుక్రింది
47 3-4 గంధనహు	గంధనహు	3 20 పారంబుర	పారములేవా
చుడె	చుడె	6 17 గోత్రవిధర	చుట లెస్స

శ్రీరమ.

పీఠిక.

—००००—

చంద్రాను చరిత్రమును రచించిన కవి తరిగొప్పల మల్లనమంత్రి. ఈతఁ డాఱువేల శాఖలోనివాఁడు. మధ్యమతస్తుఁడు. స్వతఃత్రకవిసగోత్రుఁడు తండ్రి నృసింహుఁడు. తల్లి తిప్పాంబ. జన్మస్థాన మేడియే తెలియదు గాని కృతి రచించుకాలమునఁ జంద్రగిరి నివాసముగా నున్నవాఁడు. తనకృతిని మాహుర పురమునందు నెలసిన దత్తాత్రేయదేవున కంకితముచేసెను. ఈదేశమం దిప్పు డాఱువేలవారి నాఱువేలవియోగు లనుట యాచార మై యున్నది. ఈశాఖ వారు గొండలు పూర్వము కర్ణాటదేశమునకు వెళ్లి యచ్చట రాజకీయాది పద వ్రల సంపాదించి ప్రసన్నుడైనది. వారిలోఁ గొండలు మధ్యమత మవలంబించిరి. కావున వీరి నాఱువేలమాధ్యు లనవచ్చును. ఇట్టిరా రిప్పుడును మైనూరు రాజ్యమునం దనేకలు గలరు. సుప్రసిద్ధు లగు దివాను పూర్ణయ్యగారి కుటుం బము కూడ నిట్టిదే. వీరు వేఱు నాఱువేలవియోగులు వేఱు ననిగ్రహించునది.

కాలనిర్ణయము :—మల్లనకవి రాయసముగను నీతిని యున్నయగు దత్త నామాస్మ్యుఁడు ప్రధాని (కార్యకర్త) గను గర్భాటప్రభువగు వేంకటపతిరాయల యాశ్వానయందు నియుక్తు లయి యున్నట్లు గ్రంథమువలనఁ దెలియుచున్నది. ఈవేంకటపతిరాయలు క్రీ. శ ౧౫౮౬ మొదలుకొని ౧౬౧౮-వ సంవత్సరము వఱకు రాజ్యముచేసెను. ఈగ్రంథము ౧౬౦౦-వ సంవత్సర ప్రాంతమున రచిం పఁబడిన దని యూహింపవచ్చును.

వేంకటపతిరాయలకు వీరవేంకటపతిరాయు లను పేరు గూడఁ గలదు. ఈతఁడు సుదరితకృతిపతి యగు తిరుమలరాయల చతుర్థపుత్రుఁడు. తిరుమల రాయలు కృష్ణదేవరాయని యల్లుఁ డయిన యళియరామరాజు తమ్ముఁడు. వీరికి వేంకటాద్రి యను నొక తమ్ముఁ డుండెడివాఁడు. వీరుముగ్గురును దుళిపవంశపు రాజులలోఁ గడపటినాఁ డగు సదాశివదేవరాయల మంత్రులును గార్యకర్తలుగ నుండిరి. క్రీ. ౧౫౬౫-వ సంవత్సరములో జరిగిన తాళికోట యుద్ధములో

రామరాజు మృతిచేసెను. పిమ్మట దిరుమలరాయలు సదాశివదేవరాయని ముఖ్యమంత్రిగ నుంకి క్రీ. ౧౫౭౦-వ సంవత్సర ప్రాంతమందు సదాశివదేవరాయలు మరణించెగాక దానారాజ్యము నాక్రమించుకొని రాజయ్యెను. క్రీ. ౧౫౭౪-వ సంవత్సరములో దిరుమలరాయని ద్వితీయపుత్రుడు రాజయినట్లు శాసనములవలనఁ గనఁబడుచున్నది కావున దిరుమలరాయలు మూడుసంవత్సరములకంటె నెక్కువకాలము రాజ్యము చేసినట్లగడదు, తాళికోటయుద్ధానంతరము తురుష్కులు కర్ణాటరాజధాని యైన విజయనగరముపై దండెత్తి నచట యానగరమును కొడుచేసి యుండుటచే దిరుమలరాయలు, అనంతపుర మండలములోని పెనుగొండను జన రాజధానిగా జేసికొనియెను. తిరుమలరాయనికి రిఘురాజరాయలు, శ్రీరంగరాయలు, రామరాయలు, వేంకటపతిరాయలు నని నలుగురు కొడుకు లుండిరి. రిఘురాజరాయలును రామరాయలును రాజ్యము చేసినట్లు కనఁబడదు. తిరుమలరాయల పిదప శ్రీరంగరాయలును నాతని తరువాతి వేంకటపతిరాయలును రాజు లయిరి. శ్రీరంగరాయల రాజ్యకాలములో విజాపురపుర దురుష్కురాజులు పెనుగొండ నాక్రమించుకొనుటచే జిహ్వాబిజ్జాలోని చంద్రిగిరి కర్ణాటరాజ్యరాజధాని యయ్యెను. వేంకటపతిరాయలు రాజ్యమునకు వచ్చిపెచ్చటి కిదియే రాజధానిగా నుండెను గాని,

“తనకు వేటూరు మరాజధానిగాఁగ, ఏరవేంకటపతిరాయవిభుఁడు మిగుల భరింఁ బొంది ధన్యకర్తవ్యం జెలంగి”

అను రామరాజ్య పద్యమును బట్టి యాతనికాలములో రాజధాని యుత్తరాక్కాడు మండలములోని వేటూరునకు మార్చఁబడినట్లు కనఁబడుచున్నది. ఈపేరును వేతనే యీశ్వరమునకు రాయవేలూరను పేరు వచ్చినది.

వసుచరిత్రకాలమునకు జుండభానుచరిత్రకాలమునకు సంతర మెంత గలదోచూతము. క్రీ. ౧౫౭౪-వ సంవత్సరమునకుఁ బూర్వమే తిరుమలరాయల రాజ్యకాలము ముగిసినందున నాతని కంకితము చేయఁబడిన వసుచరిత్రము క్రీ. శ. ౧౫౭౨-వ సంవత్సరప్రాంతమందుఁ బుట్టియుండె ననియు దీపవిదప నించుమించుగా ముప్పదిసంవత్సరములకుఁ జుండభానుచరిత్రము పుట్టియుండుననియు సూహించుట సమంజసముగాఁ దోచుచున్నది.

వసుచరిత్రములోని కృతిపతి వంశావతారవర్ణన పద్యములంబట్టి తిరుమల దేవరాయల రాజ్యకాలమందు శ్రీరంగరాయలు యవరాజుగ నుండె ననియు,

రామరాయలు శ్రీరంగపట్టణరాజ్యమును వేంకటపతిరాయలు చంద్రగిరి రాజ్యమును బాలించుచుండి రనియుఁ గాన్పించుచున్నది. మఱియును శ్రుతి రంజని యను గీతగోవింద వ్యాఖ్యలో—

“జయతి తిరుమలేంద్ర స్తేఘః విఖ్యాతీర్తిః
నమదరిన్మహాశిస్తామనీరాజితాంఘ్రిః
సుగుణ నుతచతుష్క స్యస్తరాజ్యాతిభారిః
కృతబుధవరవిద్యాగోష్ఠిరత్పూర్ణితశ్రీః”

అనియున్నది. ఈపద్యముల నాధారము చేసికొని శ్రీరంగరాయలు రాజైన తరువాతఁ గూడఁ దిరుమలరాయలు కొంతకాలము జీవించియున్నాఁడనియు ననుచరిత్రము క్రీ. ౧౫౭౭-వ సంవత్సరము తరువాతినే పుట్టిన దనియుఁ గొందఱుఁగూహించుచున్నాఁడు. కాని, ఇది యుక్తము కాదు. శ్రుతిరంజనీపద్యభావము తిరుమలరాయలు రాజుగా నుండియే రాజకార్యములఁ గొన్నిటిని గొడుగు లచేఁ జేయించి తాను విద్యాగోష్ఠియందెక్కువకాలము వినియోగపఱుచు చుండె నని యే కాని రాజ్యమును వదులుకొన్నాఁడని కాదు. “నమదరిన్మహాశిస్తామనీరాజితాంఘ్రిః” అనువిశేషణ మీయూహను బోషించుచున్నది. తిరుమలరాయలు రాజ్యము వదులుకొన్నమాటయే నిజ మైనయెడల నారాజ్య మొక్కకొనుననకే గాని నలుగురుకు సంక్రమింపను వనుచరిత్రపద్యము లీయర్థ మునే దృఢపఱుచుచున్నవి. తిరుమలరాయలకాలములో శ్రీరంగరాయలు యువ రాజుగను రామరాయలు శ్రీరంగపట్టణరాజ్యాధికారిగను వేంకటపతిరాయలు చంద్రగిరి రాజ్యాధికారిగ నుండి రని యున్నది. వా రాయాకార్యములను దిరుమలరాయల యాజ్ఞానుసారముగనే నెఱవేర్చుచుండి రని నిర్ణయింపవలసి యున్నది. యువరాజు రాజగునా? కాబట్టి తిరుమలరాయలు క్రీ. ౧౫౭౭-వ సంవత్సరమునకు ముందే చనిపోయిరాఁడనియు ననుచరిత్ర మంతేకఁ బూర్వమే పుట్టిన దనియు సిద్ధాంతీకరింపవచ్చును.

వేంకటపతిరాయల యాస్థానమందనేకులు పండితులుఁ గవులు నుండిరి. తిరుమల తాతాచార్యులు, కందాళ అప్పలాచార్యులు నను వైష్ణవాచార్యులు వేంకటపతిరాయల మతగురువులుగా నుండిరి, సుప్రసిద్ధుండగు నప్పయదీక్షితులు గూడ నీకాలపువాడే. ఈయన వేలూగు సామంతజైన చినబొమ్మనాయకుని యాస్థాన విద్యానిపుణుడుగా నుండి రాయలచేతఁ గూడ నాధిపతిపదము చుండెను

ఈయన కునలయానంద మను నలంకారగ్రంథమును వేంకటపతిరాయల
నియోగముచేత రచించినట్లాగ్రంథమందలి

“అముం కునలయానంద మకలి వప్పదీక్షితిః
నియోగా ద్వేంకటపతే ర్నిరుపాధి కృపానిధేః”

అనుశ్లోకమువలనఁ దెలియుచున్నది. తెనాలి రామకృష్ణకవి, చిన్నవారనకవి,
మట్టి అనంతభూపాలకవియు నీకాలమువారే.

కృతివిషయము :—శ్రీకృష్ణునకు సత్యభామయం దుదయించిన చంద్రభా
నుడు కుక్కబాహునికూతురగు కుమరుని యను కన్యకను వివాహమైచకథ యిం
దు వర్ణింపఁబడినది. ఈకథను మూల మేపురాణముం దున్నదో. జటప్రోలు సంఘా
నాధిపతి యగు శ్రీసురభిమాధవరాయ లను కవిరాజు చంద్రికాపరిణయ మను
నొక ప్రబంధరాజమును రచించెను. దానికిని జంద్రభాను చరిత్రమునకును
జోలికలు విశేషముగా నుండుటచే మాధవరాయల గ్రంథమును జూచి మల్లన
కవియో మల్లనకవి గ్రంథముక జూచి మాధవరాయగో నిర్మించి యుండు రని
తోచకమానదు కృతినామమునఁ జంద్రవదము రెంటును గలదు. చంద్రికా
పరిణయము నందలి నాయకుఁడు సుచంద్రుడు. చంద్రభాను చరిత్రము
నందలి నాయకుఁడు చంద్రభానుఁడు అందలినాయిక చంద్రిక, యిందలినాయిక
కుముదిని. చంద్రిక పూర్వభవమునఁ జిత్రలేఖ యను నచ్చర; వసంతకుండను
యనినకు తంబునకు భీతిలిన నలువ పంపునఁ దపోవిష్ణు మొరంప నేగి
పూరిన పసి నేయఁ జాలక యామునిచే శస్త్రయై మానుషశోకంబున జనించినది.
కుముదిని పూర్వజన్మమునఁ చంద్రికశయను నచ్చర; భరద్వాజముని తపోభీతిచే
ద్రస్తాఁడగు మరిరాజు నానతిని దహంతరాయం బాపాదించి శపింపఁబడి నర
లోకమునఁ జనియించినది. చిత్రలేఖకు శతసహస్రవర్షంబులు మాత్రమే మనుష్య
జన్మమును బివప దేసత్వమును ముని నిర్ణయించెను. చంద్రకళ కల్లు మనుష్య
జన్మమోక్ష మనుగ్రహింపఁబడలేదు, కావుననే కుముదినికి వీణనేర్ప నుర
రాజు తుంబురు సంపి దివ్యగానము నేర్పించుటయే గాక స్వర్గవాస వరఫల మగు
పారితోత తరువునకు నిలయ మగు సత్యభామకుఁ గోడలిఁగా ఘటించెను.
చంద్రభాను చరిత్రములోని నాయకుఁ డొకపరి మృగయావినోదంబు సలుపుచున్న
తఱి దుంబురుని స్నేహితుఁడు సిద్ధుఁ డొకఁ డేతెంచి మార్గమధ్యమం దున్న
చంద్రభానునికొం దుంబురునియు గుముదినియు వృత్తాంతముల వర్ణించి పోయెను?
చంద్రికా పరిణయ నాయకునకు శాండిల్యుడను మునిని దేశమునఁ దమిస్తాసుర.

విభూతమ్మున కేగుమార్గమునఁ గుముదుఁ డనుశాపోపహతగంధర్వుఁడు చంద్రి
శాయాపాతిశయమును నర్జించుటయే కాక తాను వసుచరిత్రముం జదివిన
వాఁడుం బోలెఁ దనతో రాజును జంద్రికకడకుఁ దోడ్పొనిపోయి నాయకా
నాయకులకుఁ బరస్పరానురాగము సంఘటించెను. చంద్రభానుఁడు లోక
సామాన్యముగ నిద్యార్థివేషమునఁ దుంబురుపరిచర్య సేయుచు నొకనాఁడు
శూర్యనళమున నేతెందిన నాయకం జూచి మదనపరతింత్తుండై తుద కామ
పాణి గ్రహించెను. సుచంద్రుఁ డట్లుగాక యకారణబంధపుం డగు నాముని
వాక్యములు వినినంతనె కామపరవశుఁ డై యొక్కడనో యున్న నాయకం
జూడ వేడుకపడి వానివిమూనమ్మున నాయకోద్యానముం చేరి తుదకుఁ దద్వర్జన
లాభము ననుభవించెను.

చంద్రికాపరిణయమునందలి నాయకతండ్రి నైషధీయచరితముం జదివిన
వాఁడుఁబోలెఁ దనకూతుమనంబు సుచంద్రులగ్న మయ్యె నని యెఱింగియు
సాటికి స్వయంవరము చాటించెను. స్వయంవరకాలమునఁ జంద్రికకు భూపా
లురప్రతాపాటోపాధికమును వర్ణించు బాంధవీతిని నియోగించెను. పాంధవీయు
నైషధీయభారతిం బోలె భువనేశ్వరమంత్రమును సుచంద్రున కుపదేశించి యంత
ర్విత్తయయ్యె. చంద్రభానుచరిత్రములోని నాయకానాయకులు రుక్మిణీస్వయం
వరము నెఱిగినవారు గనుక మాయవలన నేమి యేవిధముననైన నేమి సర్వా
వస్థలను వారినే యనుకరించిరి. రుక్మబాహుండును దనతనయను శిశుపాలుని
తనయునకే యొసంగ నిశ్చయించి వియ్యమును రావించి యతనికి ద్వితీయవ
రాధవమును గూడ సంఘటించెను. చంద్రభానుఁడు కాదంబరీరసాస్వాదన
పరవశునట్లులు తనకు సాత్యకితనూధపు నొకని దోడుచేసికొని యడవిలో మృగ
యావ్యాపారమునఁ జంద్రాపీఠుఁడువలెఁ దాను గానవిద్యాభ్యాసమివంబున
స్వేదనులఁ బొసి దుర్వాసశ్శాపగ్రస్తుండై యాతండు కిన్నరమిథునముం బట్టె
బోయి యేకాకియై గానపరవశయగు మహాశ్వేతం గాంచి తద్ద్వారమునఁ గాదం
బరీలాభము నందినయట్లులు వనమయూరములం బట్టెబోయి శాపవశమున
నేకాకియై గానాచార్యుం దుంబురుం గని తన్నికటమున విద్యనభ్యసించుచుఁ
గ్గుముదినీలాభముం బొందెను. కాదంబరిలోని పుండరీకునట్లు నిందు విజయ
లోలుఁడు శాపతాపితుండై యొకవత్సర మెట్లో చరించి తుద కనుభూప
కాంతానమాగమమును బ్రధాననాయకునితో సమముగ నందెను.

ఇట్టి రెండుగ్రంథములకు భిన్నభిన్నగ్రంథానుకరణములును వ్రే

వైధర్మ్యంబులును గలవు. కేవలసాధర్మ్యములనే యాలోచించినచో నీయిరువురు కవులలో నొకరి నొకరు తప్పక యనుకరించి రని స్ఫురింపకతీరదు. ఇరువురిలో నెవ్వరు ప్రాచీనులో వారినర్వాచీను లనుకరించి రనుట సమంజసము గదా! మల్లన పూర్వః డనియు మాధవరాయః డర్వాచీనుః డనియు మా యభిప్రాయము.

ఎలకూచి బాలసరస్వతి తాను రచించిన యాంధ్రశబ్దచింతామణి భాష్యములోఁ దనవంశావతారము నీక్రిందిరీతి నిచ్చియున్నాఁడు:—

౧. తిప్పన, ౨. వల్లభసోమయాజి, ౩. తిప్పన, ౪. భైరవార్యుఁడు, ౫. తిరుమలార్యుఁడు (రామయ), ౬. భైరవుఁడు, ౭. కృష్ణకవి, ౮. బాలసరస్వతి. వీరిలో వైదవపురుషుఁ డగుతిరుమలార్యుఁడు “అభియరామావసీంద్ర దత్తయోక విల్లిముఖ్యసద్దామవిభుఁ” డని వర్ణింపఁబడియెను. ఈతిరుమలార్యుఁడు ౧౫౬౪ సంవత్సర ప్రాంతమున నున్నను నతనిమనుమని కొడు కగు బాలసరస్వతి మఱి యటువదినంత్రరముల పిదప, ననఁగా ౧౬౧౪ ప్రాంతమందుండి యుండవలయును. ఈబాలసరస్వతిచే మల్లభూపాలీయమును గృతిఁగొన్న పెద్దమల్లభూపాలుఁడు నాకాలమందే యుండునుగదా. చంద్రికావర్ణయకర్త యగు మాధవనాయఁ డీమల్లభూపాలుని కొడు కని కొందఱును మునిమనుమఁ డని కొందఱును జెప్పుదురు. కొడు కనుకొన్న నాతనికాలము క్రీ. ౧౬౪౪ సంవత్సరప్రాంత మగును. కావున నితఁడు తరిగొప్పల మల్లనకంటె సర్వాచీనుఁడే.

గ్రంథములపోలికలు.

చంద్రభానుచరిత్రము—ద్వితీయాశ్వాసము.

నీ, నిడుచాలు వెనుచాయ నడకనిద్దవుఁ డేటిగమివీరజడలతో గంధవహుఁడుఁ జెలువంపు మైకప్పుజిగిసురమా వింతవగ జగబిరుదుతో మృగధరుండుఁ జొక్కంపుఁ దుదితెక్క సోకుపుప్పొడి రేక పసుపుఁ బావడలతోఁ బక్షికులముఁ చొగరువన్నియమావిదిగురుమొత్తంబుక్రొంబగలుపంజలతోడమాధవుండుఁ బ్రకటగతి వచ్చి యహమహామికల మాక మాక యుత్తరు పనుచు సంభ్రమ మొనర్చ వారి గరుణార్ద్రదృష్టిచే గారవించి మునిమనునిమిఁడ నెల విచ్చి పనువుటయును.

ఉ. చొక్కపులుపువ్వజొంపములసొంపున మ్రోకులు విట్టవీగె నల్
దిక్కులసావితావి నెలదేటులపాటల నీటునూపె బ
ల్పక్కులకాకలీకలకలధ్వని మీతెఁ జకోరి కోరికల్
నెక్కొనఁ బండు వెన్నెలలు నిండె యథోచితస్మృతి నయ్యెడన్. 132

కం. కనుగవ మోడ్చి నిదిధ్యా
సనతత్పరుఁ డగుచు ముస్తచంద్రనుధానే
చనమునఁ దను దా నెఱుంగని
మునిఁ గనుఁగొని యేము దాము ముం దని కడఁకన్. 133

నీ. ఉడురాజు నిజనిశితోత్తాలకిరణసంఘమువేరి బలుచివ్వ గడలఁ జిమ్మి
మధుఁడు శాఖాన్యోచ్యమర్చననిష్పతజ్జాలకానళివేరితాలు టువ్వీ
పవనుండు పేతెంబువాటి గంధాయాతభృంగనిధ్యానంబువేరఁ బిలిచి
శుకపికాదులు గరుత్మకటధ్వనులవేర వివిధవాద్యంబుల రవళిఁ జూపి
కేశవపదాబ్జచింతారసాశయాంత
రాశగతమానిష్యాదయశుండాల మనశ
మగుట వెలి దార్పఁగాలేక హస్తీ యిట్టు
లమితనిజశక్తిమీఱఁ బోరాడునపుడు. 134

చంద్రికాపరిణయము-ద్వితీయాశ్వాసము.

నీ. అరిరాజచిత్తభీకరకరకాండప్రచండిను మను రాజమండలంబుఁ
గ్రొండళంబులఁ జాలఁ గూర్చుక హరివితానములతో జైత్ర సేనావిభుండుఁ
గన్నుల నెఱుమంట గ్రక్కుచుఁ గలరుతుల్ బెరయ నానావనప్రియబలంబుఁ
గనకరజోరేఖ గనుపట్టు వరగంధపటిమరాజులు మహాబలకులంబుఁ
దొలుదొలుత దీప్రవిమ్భార్చి దొడరి నడువఁ
జిలుక మేల్పక్కినై నెక్కి యలరువింటి
దంట యమ్మానిగదిసె దుర్దాంతశారి
కాళి యాత్మైకబిరుదపద్యములు చదువ.

76

ఉ. అపుడు రణోత్సుకుం డగుసితాంబుజనాయకుకంటిసన్నఁ గీ
రపటిలి చల్లగాడ్చు తొవరాయఁడు కోయిలపాజుఁ జైత్రుఁ డ
చ్చపుఁదెలితొక్కపుల్లు లనినల్పఁగఁ జాలుదు నేనె నేనె యం
చపరిమితాగ్రహస్ఫురణ సమ్మునిఁ జాటిరి సత్వరంబుగన్.

నీ. తైత్తిర్యవత్సరకుంతచటులధారారేఖ శమినేత నాటింజెఁ జలువమిన్న
తళుకుతళుకున వేగ జలిపించి మావిక్రొంసళపుఁగత్తిని మాని నఱకెనురభి
కడుఁ జంచరీకసంఘము మ్రోయ ఘనజాలకంబులయతి మొత్తై గడునుగాడ్చు
కటురజోగ్నికణాళి గ్రమ్మఁ జెంపొవమందు తిత్తుల ముని గప్పె హత్తి యంచ
యిట్టు లాదిట్ట లందఱుఁ జుట్టు ముట్టి, గట్టిశన ముట్టిపడ నురుక్షాంతికనచ
ధారి జడదారి నొప్పించి ధైర్యలేల, నడవలేకున్కిఁ గని మరుం డవుడు గడఁగి.

చంద్రభానుచరిత్రము-ద్వితీయాశ్వాసము 168 పద్యము.

నీ. అరయ ననగ్నికుండాహుతిస్తామమై బూదిఁగూడె నుమాస్తుపోడి మెల్లఁ
జచ్చింప నూషరస్థాపితబీజమై ధూళిగూడె సమీరుహాళి యెల్లఁ
జింతింప నఱవఁగూర్చిన చింతపండయి నీటఁగూడె హిమాంశు నేర్పు లెల్లఁ
గనుఁగొన నడవిని గాచినవెన్నెలై చెట్లఁగూడె ననంతుచెల్వ మెల్ల
వకట చట్రాతివైవాన యగుచుఁ జెదరి
పఱచె నలువంకలకుఁ బక్షిబలము లెల్ల
విశ్వభూనాథ విను పదివేలమంది
మన్మథులకైన వానిఁ దెలుపు నశమె.

చంద్రికాపరిణయము-ద్వితీయాశ్వాసము 114 పద్యము.

నీ. తనక్రొండళములమన్నన చెట్లపాలుగాఁ జనియె నూనశ్రీల నెనసి మధువు
తనతనూగరిమ మెంతయు ధూళిపాలుగా నరిగె వడంకుచు ననదుగాడ్చు
తనమహాస్ఫూర్తి తోల్తనె యగ్నిపాలుగాఁ బఱచె వెల్వెలఁబాటి వడ్లవైరి
తనపాత్రవృత్తి తోడ్డనె మింటిపాలుగా నడఁగెఁ గొమ్మలఁ బికాద్యభ్రగాళి
తనపురారాతిభీకరోదగ్రవిగ్ర, హస్సురణ భూతిపాలుగా నతనుఁ డేగె
జావశతజాతములు వనస్థలిని వైచి, యమ్మహామాని కోపాప్తి నడరునపుడు.

చంద్రభానుచరిత్రము-ద్వితీయాశ్వాసము.

నీ. జాతరశిఖిశిఖాజాతధూమంబులచాడ్చున నల్లనిచాట లెనఁగఁ
గ్రోధద్రుమాగ్రనంయాధవల్లనముల చెలువున నిశ్చిన చెవులు ననర
పుకలమృగానీకశాసనోద్ధతవేత్రవల్లికచందాన పాల మమర
నానన్యగవ్యోరరసనాహీంద్రవిమలతాచ్ఛటలునాఁ గఱకుమీసలు నడంక
నావులింపచ్చ గబ్బున కడరునీఁగ
మూఁకఁ గమియుచ్చ సెలవులు నాకికొనుచు

భూరిభీకరభాంకృతు ల్పొవలఁ గొన్ని

పొదల నడుచక్కి బెబ్బలి గదిసె నొకటి.

59

కం. ఆవులి నిజతురగదివృ, యౌవనత న్నిగువ దాని ఘనవనమహా

చాపలతం చూపు భుజా, చాపలతం దొడ్డిని శౌరిసంభవుఁ డిడిచెకా.

40

చంద్రికాపరిమళము.-ద్వితీయాశ్వాసము.

సీ. అఖిలజంతునిభావనాహాథిమైఁ బోలె సతివిస్మయతంబైన యాస్య మమర

నాశేధములఁ జీర్చినట్టి సిద్ధితిఁబోలె సతిగన్న నఖిరసంతతి వెలుంగ [చర

స్యవృగహింసావిరోధముఁగాం దురతిఁబోలె బలపై నెగయు వాలవండ్ల మొ

నిగుడుకోపాంకురినికరింబగుటఁబోలె సితకేసరములకెంజిగింజగుర్చ

వక్రదంష్ట్రలు శతకోటివాదుఁగెలువ

వర్తులపుఁగన్నుఁగవ భానువాసిఁ గేర

ఘటఁఘటాద్భుతి ఘనకోటిపటిమఁ దెగడ

నొక్కసింగంబు నడిఁ బొదనుండి వెడలె.

27

కం. వెలలి జిఘృతౌగౌరవ, కలనక లంఘించునృపతిఁ గన్గొని నిజని

న్తులచంద్రహాసఛారిం, దలద్రెవ్వఁగ నేసె నవృత్తంబుగ సంతకా.

28

ఇట్టిపాలిక లనేకములు గలవు గాని గ్రంథవిస్తరభీతి నిట నుదాహరింప

లేదు. ఇట్టిపాలికలుగ్రంథములకు సాదృశ్యమున్నను వైస్వశ్యము గూడఁ

బాలఁ గలదు. మల్లిన తఱచుగా నర్థసములందు మనుచరిత్రము ననుకరించి

మృదులమృదులము లగుపదముల నేర్చి కూర్చువాఁడు. మాధవరాయఁ డన్న

నో మనుచరిత్రానుకరణుడై శ్లేషాద్యలంకారముల గుప్పించుటకై కొంచెము

క్లిప్తపదప్రయోగము గావించువాఁడు. మల్లినకవి యు శ్లేష సతిమాత్రముగ

నుపయోగించెను. పదకావ్యమున కంతగా పహించువాఁడు కాఁడు. మాధవ

రాయలు పదలాలిత్యము నాలోచించక శ్లేషాద్యలంకారగరిమకే ప్రాధాన్య

మిచ్చువాఁడు. మల్లినకుఁ గళాభాగమధికముగా నుండుటయుఁ గార్నివశమునఁ

గొంచెము కొంచెము గా నర్థసలఁ బెంచుటయు సభిమతము. మాధవరాయని

గ్రంథమందుఁ గళాభాగ మత్యద్భుతమైన నర్థసలచే గ్రంథము పెంచఁబడినది.

ఈయిరువుఁకపులు ససాగారణపాండిత్యప్రకర్ష గలవారు. శాస్త్రమర్యాదల

జక్కఁగ నెఱంగినవా రనుటకు వారిప్రయోగములే ప్రమాణము. ఇతిగ్రంథ

ములందుఁ గావరాని సంస్కృతపదములు వీరిగ్రంథములం దగవడును. మల్లిన

తఱచుగాఁ గర్ణాటాదీశం దేశ్యపదములను ప్రయోగింపవలయును.

మాధవరాములట్లాల్పినట్లు కానరాదు. రెండుత్తమప్రబంధములం గొని తార తమ్యనిచారము చేయుట కష్టము. ప్రస్తుతచంద్రభానుచరిత్రమునకు వత్తము.

కథావిమర్శము.

చంద్రభానుచరిత్రమునఁ గథానిర్మాణము విచిత్రముగ నున్నది. ఈకవి శ్రీ శైవమార్గముం గ్రొక్కినాఁడు. ప్రసాదమున రుక్మిణీవైభవానూయచే సత్య భామకుఁ జంద్రభానునయమును వర్ణించినాఁడు. పిదప నారదాగమనమున సంగీతాభ్యాసమును కథాబీజమును నాటెను. కలహాశనముని కుముదినీలాభ మునకు మార్గదర్శకుఁ డయ్యెను. అడవిలో వేటాడుచున్న చంద్రభానునకుఁ దుంబుసుని చెలికాఁ డొకసిద్ధుఁడు కుముదినీజన్మప్రకారంబును నామెకుఁ దుంబు సుఁడు గానవిద్య నేర్పుటయుఁ దెలిపి కుముదినీ యందుఁ జంద్రభానుని మనం బొకింత లగ్నముగునటులు వర్ణించి యంతరిక్షంఁడయ్యె. చంద్రభాను చెలికాఁ డగువిజయలోనుని తోఁ గూడ ననమార్గముచంబోవుచు నొకచో బడలి నిద్రిం చుచుండ నొకజంకజంట వారిమెయి నాక నిద్రాభంగవ్యాకులమనస్కులై వారు హరిణపోతమ్ముల బెడరించిరి. ఈపనికై కోపించి దుర్వాసోముని వీరికుపురకు వియోగముగలుగ శపించెను. పిదపఁ గాఱజని నొకయుద్ధసాధననన్నద్ధమగుగథ మీయదుకుమారులకు గోచర మగుడు నీరథికమగు నాతేరు వారధిగమించిరి. ఇంతలో నెక్కడనుండియో యకాండ జలదాగమంబుంబోలి యొక్కరక్కనుం డరుదేరఁ జంద్రభానుఁడు ఘోరముగఁ బోరి వాని నుక్కడించెను. ఈయుద్ధ వర్ణనము చదువుట కెంతయు మనోహరముగా నున్నయది. కూలిన యాదాన వ్రండు శాపవిముక్తుడై కుముదినీలాభప్రధానసాధనం బగు మాయ నాయరు వ్రరుబాలకుల కిచ్చి యథేచ్ఛం జనియె. పిదప శాపవశంబున వియుక్తుడైన విజయలోలుఁడు తిరుపతికిని చంద్రభానుఁడు కుండినమునకు నేగిరి. చంద్ర భానుని చరిత్ర మింకఁ బై సంతవిశేషములు కలది గాదు. విజయలోలునికథ ముఖ్యమైనది. విజయలోలుని పాత్రము శేషశైలవర్ణనమునకును గడపట గుము దినీవేషముందాల్పి ఫలమును సులభము నేయుటకునే కల్పింపఁబడినది. తిరు మలయం దాతనికిఁ గూడ ఫల ప్రాప్త్యాశ యుదయించినది. కాని తుద కాతని ఫలప్రాప్తి ప్రధానము కానందునఁ గవి దాని సంతగా వర్ణింపక చంద్రభానుని వలె విజయలోలుఁ డనువిందుని కూఁతు వివాహమయ్యె నని తేల్చివేసినాఁడు. ఇది కొంతవిరసముగ నగవడుచున్నది కాని యిట్లు తేల్చివేయుట యుచితమే రామాయణమున రామపట్టాభిషేకము నట్లు విభీషణుని లేక సుగ్రీవుని పట్టాభి షేకములు వర్ణింపఁబడియెనా.

ఇందు గ్రంథాదిని నారదగృత్తాంతము వర్ణింపఁబడినది. ఇదియే ప్రబంధ మెల్లఁ గల్పించుట కనువుచేసినది. కలహాశముఁడు రుక్మిణీనత్యాకుమారులకుఁ గయ్యము పెంప నూహించి చంద్రభాను ననాదరించెను. దానిచే నాతఁడు నారదునిపైఁ గినిసి తుంబురునివలన విద్యనేర్చి రా నుద్యక్తుఁడై యట కేగి గానవిద్యతోపాటు కుముదినింగూడ సంగ్రహించుకొని వచ్చెను. తుదకుఁ దా సభ్యునించినచ్చిన గానవిద్య హరికిని బ్రద్యమునకును వినిపించి మెప్పునందెను. గానవిద్యయే కుముదినీప్రాప్తిహేతు వగుటచే దానినే బీజస్థానమం దనువు పఱిచెను. విజయలోలుని పాత్ర మంతసార్థకముగ లేదు; మాయాకుముదినీ రూపముం దాల్చి వాస్తవకుముదినిం జంద్రభానునితోఁ బంపుట కుపకరించినది. అసురయుద్ధమున గణచోదనమున కనువుచేసినది. కాని శేషశైలవిశేషములఁ దెల్పి తన్నుఁ దా సార్థకపఱిచికొన్నది. వనములో ననురుఁడు యుద్ధమును గుముదినీలాభమునకు సాధన మగుశాంబరీవిద్యనేర్చుటకై కల్పింపఁబడినది, యుద్ధము లేనిచో మహాకావ్యలక్షణానురోధ మని కల్పించిన నుండవచ్చును. విజయలోలునికొఱఁత తీర్చుటకుమాత్రమే యనువిందునికూతురు కల్పింపఁ బడినది. ఇంకను దరళికాదిపాత్రములు యథోచితకార్యసాధనమునకై యాచిత నాలోచించి కల్పింపఁబడినవి.

అందందుఁ గొన్ని నెరను లగవడుచున్నయవి. రసలొలుపుల కవి పాటింపఁదగనివి. ఈయుత్తమగ్రంథ మెల్లర కవశ్యాదరణీయ మని నొడుపుటయే శివము.

కజ్జి సాంబమూర్తిశాస్త్రి.

(శీర్షిక)

చంద్ర భాను పరితము

అనుకూలము.

— గ్రంథాంతము —

*శా. శ్రీశాంతి... కౌశిలజనుల్ని... జేరుట
సౌలభ్యం బనుచు నిజాగమనంజాతస్త్వతిం బొల్పుభ
త్తాలిం గోర్కు లొనంగి ప్రోచుటకు దత్తాత్రేయవివాహకృతి
శ్రీలాలిత్యము గన్పనిత్యకరుకాసింధుక హరిం గొల్పెడక.

సీ. చంద్రవల్లభ పరమాత్మ దోచ నేవానన్త కాంతాంతరమనీష 1 గవ్వకరణి
జగదంబ గాన భూజనుల కవ్య సౌఖ్యకళాభవంబు లిమ్మని వేడుకరణి
బలిబంధనేర సంధిలు²ననంతాచంద్రమణిభూరివిశ్రాంతి మడపుకరణి
సన్యాజ్ఞములు మాని నున్నచోకర్మకాళోన్మతాబ్జములు గైవొన్నకరణి
నభినవదుకూలచేలాంకితాంకపాశ
నంబుజోదరుపదవల్లవంబు లుంచి

యెలమి సంవాహ మొనరించు కలిసింబున
చిరతనైశ్వర్యములు మాకుం జేయునాత.

2

చ. కమలదళాక్షభక్తుల కగాధభవార్ణవ మెంజులకుండు
న్రమణి కల్పవృక్షంబు గరం బిడి నామహ సర్వవినోద
త్తముం డని చాటుచుండెడి విధంబున దక్షిణాపాణి నెత్తిని
త్యమును బ్రతాపమున నుగాన సమీరకుమారుం గొల్పెడక.

3

మ. పరమహ్రాడి నశేషవర్ణనచనాపానీయం జౌ భర్త హృ
త్సరణిం డాయదు సేన చోద యనునోజక వర్ణసంధానభా

క-పరిచయస్థైర్యభాండాగారములోని 14 సంఖ్య గల తాళపత్ర పుస్తకము.
చ-రాజకీయప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారములోని 12-7-8 సంఖ్యగల పుస్తకము. (తాళి)
ట-రాజకీయప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారములోని 14-4-4 సంఖ్యగల పుస్తకము. (తాళి)
* ఇది మొదలు 18 వద్యముకడను క-ప్రతిలోఁబ్రతిములు విడిగిపోయినవి.
1. చ-గలపుకరణి, 2. చ-ననంతాధ్వసంక్రమణ భూరిశ్రాంతి కలపుకరణి, 3. చ-చంద్రవల్లభ

నవీరవృత్తి నృమమూర్తులై యెరుయు నాసంగీతసాహిత్యబం
ధురవక్షోజము యీను తల్లిని భజంతుం 'దత్త్రీసాదాప్తికా. 4

సీ. భారదోశ్యేషంబు జగతి నంధించియు బరమ²నారదమై³త్రి బరగునుకృతి
నువ మైక⁴ ధన్యై⁵దై యొనరియ ననువమప్రఖ్యాతి గాంచినభవ్యచరితు
ననమ⁶భావనాగత సలకారీయు నలికనేత్ర మెప్పించిన సర్వలాత్మ
ఘనశబ్దవిస్ఫూర్తి దనరియు హంససమాగమ⁷త్రి గాంచు ననఘశీలు
మతియు నగణితసుమనస్సమాజమునకు
నక్షరామృతధారారసార్పణమున
నామెతల నిచ్చలు నొనర్చు నలఘుమహిమ
నెఱిపినవిచిత్రసత్కథానిధుల దలంతు. 5

గీ. ఏమహాత్ములుమువ్వగునిలఁద్రిమూర్తులట్లగుతియైతిలింగభావాహ్వయముయ
థార్థమొనరించియలరించిరట్టిశబ్ద, శాసనునిదిక్క-మఖశంభుదాసుదలంతు. 6

చ. నరనవిశుద్ధవర్ణగుణనంపదయు న్ముచి¹వృత్తి భావభా
నవీరగరిమంబు బూనని యసారపుమినుగ-గరల్లు సాహితీ
శరనిధిగర్భశోభన⁴కావిజములు ల్పచరింప వాని నె
ల్లరుఁ జెవిఁబెట్ట గింతయు నలంకృతివై భవధన్యతానిధుల్. 7

వ. అనియిప్పదేవతాపదాంభోజపూజనంబును నుకవినభాసభాజనంబును గుకవిజ
నో¹ద్యేజనంబునుం గావించి విరించిగురుకరాంచలనంచా-²నితామనపముచరితు
ధ్యమోచు³ద్ధాంభోనిధాననంజాయమాన నపీ⁴సర సుధారసమధురతాబం
ధురనవరసభావానుబంధంబును జతురజనల్లాఘనీయచంద్రభానుచరిత్ర⁵విచి
త్రానల్పచమత్రి⁶యానిబంధంబును నగు⁷నొక్కప్రబంధంబు నిర్దింపంబూ
నునమయంబున. 8

ఉ. కావ్యము సత్కవిప్రకరకర్ణమథా⁷పరిపూరణక్రియా
భవ్యముగా నొనర్చుట తపఃఫల మున్నె దలంప నట్టిస
త్కావ్యము సిద్ధదైవతవతంసున కిచ్చి కృతార్థుడైన యా
యవ్యయభాగ్యరాశి గొనియాడఁ దరంబె జగత్ప్రీయంబునక. 9

1. చ-ద ద్రసావాప్తికా. 2. ట-సోదరమైతి. 3. చ-వృత్త. 4. చ-దశా. 5. చ-వై
చిత్రకరానల్ప. 6. చ-నొక్కనుహాప్రబంధ. 7. చ-రస. 8. చ-మభీష్టజైవ.

- మ. అని యూహించి మదిష్టదైవతము భక్తాభీప్సితార్థోపమా
 వసకామణ్యకటాక్షశాలియు రిమా¹ ధామా వచా రాగ²
 ణ్యనవోన్మేషపవిత్రమూర్తియును దత్తాత్రేయుడే కాన నా
 మను సప్తస్మృతీసాధుజేయగ సమోఘుషీతితో నున్నెడన్. 10
- సీ. ద్విజరాజకాన్యము వీర్పు నివిభుకీర్తి ద్విజరాజకార్యము వీర్పు టరుదె
 యాజభవస్ఫుర్తి నడకు నీనృపుకౌర్య మాజభవస్ఫుర్తి నడకు టరుదె
 యతిసురభిఖ్యాతి సలకు³ ఘనునీ⁴ యతిసురభిఖ్యాతి సలకు టరుదె
 చంద్రగోత్రశ్రీ⁵ బాసంగు సీతతికల్పి చంద్రగోత్రశ్రీ⁶ బాసంగు టరుదె
 యనుచు బుధు లెన్న వెలయు రావాధిరాజ, రాజవరమేశసకలకర్ణాటకాంధ్ర⁷
 రాజధారేయతిరుమలరాయలనట, చంద్రుడగు వేంకటపతిక్షీతీంద్రమణికి.
- చ. అనుపమకార్యకర్తయును పుగ్రజుడు స్వహానియసత్కళా
 ఖనియు నఖండకీర్తికళికాసుభిక్తృతసర్వదిజ్ఞుఖుం
 డును నగుద త్రనామ్యుడు నను నివనయానివీతుఁ బార్శ్వవర్తిఁ గ
 న్నొని పలికె స్సుధారసగుంధసజ్జంభితవాక్యవైఖరిన్. 12
- మ. గురువిద్యచ్ఛుజాలవిదభదనాంకూరన్యహోదారిధీ
 గరిమ స్తీ వొనరింపఁబూనుకృపకిం గై వల్లలయ్యీమనో⁸
 హను సప్తత్కులవైవతోత్తముని దత్తాత్రేయయోగీశ్వరు
 న్వరుఁ గావింపఁ దలంచి తెన్నుఁ దరమే వత్సా భవద్భాగ్యముల్. 13
- క. ఈవరమయత్న ముఘసిర్వాపణోమనఘా స్తదీయపంశగురుతప
 స్యాపారంబున నీమని, దీపించెన్ బల కులప్రదీపక యనినన్. 14
- ఉ. సంతనమంది యెను బిత్తిసన్నిభుడు⁹ హితచేయింప న
 శ్రాంతశుభప్రదుండు నయి రంజుబదత్తనమంత్రవాక్య ము
 త్యంతవిసీతిఁగై కొని కృతార్థుడనై బహుపుణ్యగణ్యత
 ల్లాంతు నటంచుఁ గాతుకోవిలాసపథాసితమానసంబునన్. 15
- క. శ్రీమద్దత్తాత్రేయమహామునిముద్రావిభూషితాత్మీయకృతి
 శ్రీముఖభూషణముగ మత్స్యామిగుణస్తుతి యొనర్తు సమధికభక్తిన్. 16

1. క-ధారావధారాగ్రగణ్యుగోన్మేష, 2. 3. చ-శ్రీలొసంగు, 4. చ-ఘన మ-ప్రదీయ, 5. చ. ఘాకలబున, 6. చ. వికాన,

సీ. కోరి కన్నులనొత్తికొనుఁ బలితాభోగి యెదనుంచు సకలకళేశ్వరుండు
శిరమునఁ దాల్చు భాషితదేవి యడు గెడఁబాయంగనీడు కల్పకగురుండు
పూను నుత్కటమైత్రీ బుధకుంజరముముఖంబుననుండఁ జూపునత్పంగవుండు
కంఠభూషణముగాఁ గావించు సర్వజ్ఞుఁ డంకమొందించు శేషాంశజాతుఁ
డెట్టియక్షరవిభ్రాంతినెనసెనో యఖండజయ మూరురాయరగండవిరుద
వీరతిరుమలరాయపృథ్వితలేంద్రతనయుఁ డగువేంకటాక్షమాధవుని కీర్తి. 17

మ. షీతి మత్తాత్తు సహాయశూన్యుని గృహచ్చిద్రంబువాని నసమా
హతతారుం గికురించి వేంకటపతిత్వాధీశ్వరుం జెందఁ ద
ద్గతరేణుల్ తదధిష్ఠితాంబువులుఁ దద్గంధానిలంబుం దదం
చితభూజంబులు గాంచి యుండుదురు విశ్లేషార్తి వా రెప్పడున్. 18

సీ. సర్వతోముఖవృత్తిఁ బర్వనార్యమహాగ్నియుదు పెల్ల సింధుదేశోద్భటంబు
దీర్ఘకాలస్ఫూర్తి దీపించువిలయాగ్ని బెడిద మెల్లను సమాపితశకంబు
భీమరోషోద్వృత్తిఁ బెనుపొందుఫాలాగ్ని పెం పెల్లను విదేహభీషణంబు
బహునత్తవీభీకరప్రాణిఁ బొల్పుదవాగ్ని తేజ మెల్లను విమర్శితవనాయు
వహహ యవి సింధుశకవిదేహకవనాయు, లాదిగాఁగలనిఖలదేశాభిన్నెల్ల
రాయిడించునె తిరుమలరాయవేంకటావసీంద్రభుజప్రతాపాగ్నికరణి. 19

మ. రమణీయాత్మకరప్రరూఢననుధారాలాభనందద్బుధో
త్తమనిత్యాన్నవితీర్ణి సర్వసుమనోదైన్యంబు వారింప భూ
రమణీధనుగజేశ్వరాత్మకబహుశ్రీలిచ్చుశ్రీవేంకటే
శమహీవల్లభుసాటియో విధుండుఁ దజ్జన్మక్రియాకర్తయున్. 20

సీ. మిథ్యాభిమానసమ్మిళితుల వివరణకలితోత్తరంగులఁగా నొసర్చుఁ
గలనైన ధర్మకౌశలము నేమఱినివారలకు హేమాద్రిమార్గంబుఁదెలుపు
నతినయజల్పాభిరతుల వీక్షించి చింతామణి హస్తగతంబునేయుఁ
బ్రబలతంత్రవిచారపారీణులగువారి దొరసి ప్రాభాకరసరణిఁజూపుఁ
దత్తదధికారులకు నిట్ల¹తదుపయోగఁగతులఁగఱపెడుగురువై యఖండనమర
విజయవేంకటపతిరాయ భుజకృపాణ, ముఖలదర్శనాద్భుతశక్తిసతిశయిల్లు. 21

ఉ. ధీరవతంసవేంకటపతిత్రుటితారిసితాతపత్రముల్
భూరిజవంబునం దిరుగుఁ బోరులఁ దజ్జయలక్ష్మీకిం దిగం

- భోరుహనేత్ర లెత్తు తెలిముత్తెపుటారతిపల్లెరంబు లై
చారుతదీయ హేమకలశంబులు దీపము¹ లై వెలుంగఁగన్. 22
- ఉ. వేంకటభూవరుం జెనకువీరులు తూటఁగనైన గంటితోఁ
బంకరుహా వృబింబము విభాసిలు నాజి నన్మగ్నరంబులక
సంకులవృత్తిఁ దద్వరణసంభ్రమసంభ్రమదాది తేయతా
టుకవతీపదాంబుజహతచ్యుతనూపురరాజమోయన్. 23
- క. ఆవేంకటపతిన్వపతి ద, యావీక్షాకారవమున నతిశాశ్వతల
క్షీవైభవంబుఁ గాంచిన, నావంశం బభినుతింతు నవమధురోక్తిక. 24
- శా శ్రీవిద్యావిభవాస్పదం బయిన యార్జ్వలాన్యవామంబునం
బావిత్యాభినుతస్వతంత్రకపిసంతాసీంద్రగోత్రుల్ ధరా
దేవోత్తంసులు మించి రందు బెడఁగొండె భూజనశ్రేణి నం
భావింపం దరిగొప్పలాంకుఁ డగు శ్రీమల్లప్రధానుం డిలక. 25
- చ. విముఖతఁ బూను మిత్రునెడ వే ఘుచులం గని డాగు శుద్ధప
క్షమున పనుచ్చట ల్పిడువఁజాలఁడు సారె బ్రకాశితాంకుడై
తమి వెలయించుఁ గాని తనుదానమునం గడుఁ గుందు నేగతిం
గుముదహితుండు సాటి తరిగొప్పల మల్లనమంత్రి కీగులక. 26
- 2క. ఆతరిగొప్పల మల్లను, ధీతిలకుఁడు గాంచె నరసధీనిధి నతిఖ
ద్యోతద్యుతి నతులితవి, ద్యాతతి నతిసుకృతి నాగమాంబికయందుక. 27
- సీ. తననిశాతకృపాణి యును బాణియును బతిల్లాఘాధురానిరాసము ఘటింపఁ
దనకరుణాసారమును సారమును నరిశానన స్తయవివాసనము చలువఁ
దనసద్గుణానితాయమును గాయమును సుధాకిరణవిస్ఫురణ ధిక్కృతి యొనర్పఁ
దనమనీషాభోగమును భోగమును సుధాంభుప్రధానావధూననము దెలువఁ
దనప్రభావంబు భావంబు ధర ననంత
ధృతిసమాసాదనంబునఁదేజరిల్ల
వఱులు నాశ్రితబాంధవావనవరుండు
మంత్రిమాత్రుండె నరసయామాత్యవరుండు. 28
- చ. చతురాస్యసనపాళిక స్థైర్యగు సంచత్పాండుపద్మానన
స్థితి దీపించు విని ర్తలాంబరరుచిశ్రీ మించు హంసాళి

- ప్రతిమానోన్నతిఁ ¹దోలియాడుఁ దిలకింప న్ముద్ధవల్లాధిదే
వత గాదే సరస్వప్రధానమణిదీప్యతీర్తి యశ్రాంతముఁ. 29
- చ. సరసామాన్యచరిత్రుఁడే.ధర బుధానందప్రదానూనదా
సరసామాన్యయశోవిశోభితదిగంతశ్రేణి గంధర్వకి
న్నరసామాత్యభిరామశుద్ధతర ²గాంధర్వైకసంస్తుత్యుఁ డా
సరసామాత్యవరుం డనంతపదచింతాపావనుం డెంతయుఁ. 30
- గీ. వెలయు నాతనిదేవేని విజితభర్తృ
దేవతాజననికురుంబ తిప్పమాంబ
బహుమహాభోగముల నుంచుభర్తకుఁ దల
వంపు లొనరించినధర్మిపెంపుఁ దెగడి. 31
- సీ. సకలసన్నతచర్య సద్గురుపరిచర్య పాపసయదువర్యపదసపర్య
యన్నదానఖ్యాతి యసఘసాగ్ధీనీతి నియతార్యజనతాతిశయవినీతి
బంధురక్షాశక్తి పరమధర్మాసక్తి నిత్యసూన్యతయుక్తి నిర్మలాక్తి
యాశ్రితాశాపూర్తి యలఘుశీలస్ఫూర్తి బహుసతిముఖవర్తిభవ్యకీర్తి
యార్తసంరక్షణంబును నతులభాగ్య, లక్షణంబును గారుణ్యవీక్షణంబు
సహజసిద్ధంబు లీవుణ్యచరిత కని ను,తింపఁబొగడొందు నరసయతిప్పమాంబ.
- చ. గురుపరిభూతి లేనిసతి గోత్రధర్మితి లేనియుర్వి సా
దరపరిపాలనావిముఖధామవిహారము లేనికల్పి
త్తరి యని బాంధవాశ్రితవితానము సన్నతి నేయఁ బొల్పు నా
సరసయతిప్పమాంబ భువనస్తవనీయగుణావలంబ యై. 32
- కా. అత్రిప్రాభవుఁ డాన్యసింహుఁ డనసూయాత్యంతసంస్తుత్యచా
రిత్రశ్రీనిధి తిప్పమాంబవలనం బ్రీతిక బుధానీకని
త్యత్రాత్రైకధురీణు సప్తవిభు నేత్రానందపూర్ణేందు డ
త్తాత్రేయాహ్వయు మల్లికార్జునుని నార్యానక్తుఁ గాంచె న్నహిక. 33
- కా. తారారాజి గణించుఁ జలఁగఁ గళాధామాంశుమాద్యత్సూధా
పారావారతరంగరేఖలఁ దృణప్రాయంబుగా నెన్నుఁ దా
నారా యప్పయమంత్రిశేఖరుని సంఖ్యావత్త్వముద్రామహా
ధారంధర్మనిరూఢని ర్మలయశోధారాపరీవాహముల్. 34
- 35

చ. అనవరతాన్నదాననిధి యహానరసప్రభునప్పనార్యునీ
డనఁ దగునే నుతా¹ పరిణయంబున వేల్పుల కొక్కనాఁడు భో
జన మత్కితలం బిడినసాగరరాజు బదింట నైదిట్
ఘనరుచి దక్క నొక్కొకనిగ్రాన మొసంగుతుమారభానుఁడు. 36

సీ. తనదిక్కుఁ జేరుమిత్రునకుఁ దేజము మించఁ దగుసర్వమంగళోత్పాదకుండు
ఘనుల నానాదిగాగతులఁ గైకొని పూర్ణజీవనం బానఁగులక్ష్మీగురుండు
వరధర్మమున గోత్రవర్గంబుఁ దగుతావు లెనయించి నిలిపినవృథుసమాఖ్యుఁ
డాశ్రితద్విజనాయకావసుం డై తదిష్టైకనంపదఁ గూర్చులోకబంధుఁ
డరయఁగఁ బ్రధానమాత్రుఁడే యఖలవీనుత
మాధ్వదర్శనభారేయమానని మమ
పరమహరిగురుచరణాబ్జభజనపరుండు
మంత్రినరసయ్యయప్పనామాత్యవరుండు. 37

చ. తదనుజరత్న మై వెలయు దత్తనమంత్రి మహావిపక్షుడు
ర్మదబలమర్కదారణధురంధరసంగరచాతురీవిశా
రదుఁ డగువేంకటక్షితిపురందరునప్రతిమానరాజ్య సం
పదలు ఫలింప నాకు లిశుభవ్యగతిశ్రితపారిజాత మై. 38

సీ. వర్ణంబులనె కాదు వరవృత్తతాస్ఫూర్తి నన్నుతో భయవంశజనులయందుఁ
బ్రతంబులనె కాదు పంక్తితో భ సదాప్రదీయమానాన్నభుద్విజలయందు
వాచికోక్తి నె కాదు నూచితార్థబహుత్వ మతులనత్కవిబుధాశ్రితులయందు
లిఖనక్రియనె కాదు లీలాశుభావనం బానతారాత్రిప్రధానులందుఁ
బొరయఁదిర్గలరామేంద్రభూరిపుణ్య, రాశియగువేంకటోర్వీశువ్రాతసములు
వ్రాయుచాతుర్యమున నిజస్వామిహితవి, ధానసురమంత్రి నరసయదత్తమంత్రి.

మ. అరుదార న్వరపత్రవృత్త యయి దత్తాత్రేయనంపృథ్వనా
క్షరయోగోన్నతిఁ గన్న లేఖని మహాగర్వాంధసామాజ్యసం
హరణం బున్నతరాజ్యసంఖ్యతియు ద్వీపాంతర్నృపాకర్షణ
స్ఫూరణంబు బహుదేశవస్తుభరణంబుం గాంచు నంచగ్గతి. 40

సీ. యాదవాగ్రజనిపటాటోప మెల్ల¹ గారీవరుసుగ్రీవభావమెల్లఁ
గుముదావుమండలక్రమణిహ్వాం బెల్ల నుడువరంపర నుండునునికి యెల్ల

1. క-పరివయంబున. 2. చ-తనతావులెనయించినిలిపినఘనసమాఖ్యు. 3. క-భరింప. 4. చ-
గారీవిభు.

సిరిఁగన్నతండ్రియాంతర మెల్లఁ బలుకులకొమ్మయుఁ దలయెత్తికొనుట యెల్ల
శేషపన్నగమును న్మోక్షవైఖరి యెల్లఁ జదలుమానికడిందిచాయ యెల్ల
నగి తెగడిమిఱికిరే తృణంబొనర్చి, యడఁచి కారించి వారించి యడరు నేవి
వేకనిధికి ర్తియతఁ డొప్ప¹ వేంకటేంద్ర, దత్తసామాజ్యవిభవుండు దత్తమంత్రి.

మ. ఘనగోత్రోద్ధరణం బసంఖ్యసుకవిగ్రామప్రదానైకసా
ధనసద్భావధురంధరత్వము సుహృదరోద్ధతారీవధా
ననిరాసోద్భటపాటవంబు నిరవొందఁ దత్తనార్యుండు శ్రీః
దనరు నేవ్వంకట²రాయదక్షిణభుజాదండవిశేషస్థితిఁ. 42

క. ఆదత్తమంత్రి యనుజుడ, శ్రీదత్తాత్రేయయోగిశేఖర సేవా
మోదితుండ సుధారసథా, మోదితుండ స్వధ్వమునిమతోద్ధారకుడఁ. 43

* సీ. వరగంధచర్చిక లావగి స్తరమచర్చికలు సూరిహృదయభాగములఁ గూర్చుఁ
గర్పారమయవీటికవనాశుపదధాటికలు రసజ్ఞసుహృన్ముఖములఁ జేర్చు
నతిచిత్రనేత్రముల్ యమకాదిచిత్రము ల్కావ్యసత్కవిజనాత్మలఘటించు
మహితసువర్ణము ల్మధురనందగ్భవర్ణములు ప్రాజ్ఞమహాశయముల నించు
గండభేరుండబిరుదవిఖ్యాతమతికి
రాయసము మల్లనికిఁ గవిరాయనికిని
మహిని గవిమానులును మంత్రిమాత్రులును స
మానమే యన వెలసినమానఘనుడ. 44

ఉ. నా కువకర్త నాకుఁజెలి నాకు సహాయుండు నాకుఁ బ్రా పిల
న్నాకు బహుప్రదుం డని మనంబున వేంకటరాట్మభాజనా
నీకము సంస్తరింప మహనీయగుఁగొన్నతిఁ గన్న యుత్తమ
శ్లోకుండ మల్లనాహ్వయుండ సుప్రతు మత్కృతినాథు నెన్నెదఁ. 45

* సీ. నిజగర్భగతజగన్నిచయ మారయులీల సంతర్పుఖాపాంగుఁడైనవాని
నలినజాండావృత్తి నాభివీధికి నేర్పురీతి నక్షరంబుఁ ద్రిప్పవాని
శ్రుతు లాత్మయంద నిల్పుటఁ దెల్పుతెఱఁగున సవరుద్ధనిశావీనుఁడైనవానిఁ
దనపూనినధరిత్రికి నలోలత ఘటించుపగిది³ జటిలవృత్తిఁ బరఁగువాని
ప్రాక్తనస్తీయదామోదరత్వ మెఱుంగఁ
జేయుగతి యోగ⁴పట్టికఁ జెలఁగువాని

1. ట-వేంకటాద్రి. 2. చ-ట-రాజ. 3. ఈసీసము. ట-లో లేదు. * ఈ సీసము
మొదలు, “ఏతాదృశ” యను పద్యంతవద్యమునఱును ట-లో లేదు. 4. చ-నిశ్చల. 5. చ.
పట్టిద

యోగముజైకనూచితాచ్యుతచరిత్రః

జైనవాని దత్తాత్రేయమానిః గోలుతు.

46

మ. యలిలిలాయితదత్తచిత్తుః డగుపద్మాక్షుండు విశాస్యవన
స్థితిక్తే రాజు నొసర్చి యూత్తభుజపేత్తిక సర్వసాభాగ్యయో
గ్యత లెల్లం గరుణించు నాఁగఁ గృతవీర్యత్వాపనూతి నిన్దిరా
హతచక్రేశ్వరవృత్తి గా మనుచుదత్తాత్రేయఁ గీర్తించెడఁ.

47

మ. కమలాకాంతున కెంతసత్కృపయో లోకశ్రేణిపై బ్రహ్మశ
క్రమపేశాదుల నమ్మ కీజగముయోగజ్ఞేమముం గాంచునె
య్యమునం దానె చరించు నెల్లెడల దత్తాత్రేయయోగీంద్రవే
షమునఁ దీనులఁ బోచుచుఁ ఖలుఁయుఁబ్రాప్తయంబు వారించుచుఁ.

48

సీ. ఈముని మునివేళ్ల నెనయునక్షసరంబు పద్మాక్షవిన్సార్చిఁ బరిధవిల్లె
నీయతి యతిపుణ్యధృతిఁ గాంచుకుండిక శీర్థపదభ్యాతిఁ దేజరిల్లె
నీయమి యమితసత్కృపఁ గన్న యజనంబు నీలవర్ణనిరూఢి నివ్వటిల్లె
నీశమి శమితాఘవృత్తి నూనినదండ ముదుతరానంతవైఖరిఁ దనర్చెఁ
దనపరికరంబు లెల్ల ని ట్లనుపమాచ్యు
తప్రభావంబు లై మించఁ దా ధరితి

నరుడె యోగీశ్వరేశ్వరుం డగుట యనఁగఁ
బాలుచుధన్యు దత్తాత్రేయుఁ బొగడఁ దరమె.

49

మ. అను వోప్పం బరమాచలాత్తఘటితోద్యత్కుండలీన్సార్చిచే
ఘనవంకాబ్ధి మథించి నిత్యతరయోగశ్రీనితాంతోపగూ
హనరోమాంచనమంచితాంగుఁ డగుదత్తాత్రేయనారాయణుం
డనవద్యామృతసారము నివ్విబుధలోకాధీనముం శేయఁడే.

50

— శవ్యంతములు. —

క. ఏతాదృశబహుచరితున, కాతారకనిత్యనిజశుభాచరితునకుఁ
శ్రీతనయాధూతనయా, ¹పాతనయాపితభవన్నిపరిచరితునకుఁ.

51

క. అస్తత్కులదేవత కనఘస్తరఘస్తరవిరించిఘటితచలుల్లా
ఘాస్నేగున కన్మయవర, మస్త్యతి²గోచరఘనకును నమత్తచరునకుఁ.

52

1. చ-పాతనయాభితభవన్ని ; ట-పాతనయాపితనన్ని, 2. చ-రోచననకును.

- 1క. సద్యోజితతాపత్రయ, సద్యోజితభద్రమననచాతుర్యనకుఁ
ఃద్యోతితవిద్యోచిత, హృద్యోదితబోధితార్యహితచర్యనకుఁ. 53
- క. మాహారపురకృతవనతి క, నీహనుతోన్నతికి సఖునిర్జరశుభసం
దోహదవరదోహనవర, దోహదయాశిరమతికి ధుతనంస్పృతికిఁ. 54
- క. తత్తాదృశవిత్రాభృశ, కృత్తాదృశరాగయోగికృతచిత్రమహా
దాత్తమతిభ్యేయునకును, దత్తాత్రేయునకు నాశితవిభేయునకుఁ. 55
- వ. ³లఁకితంబుగా నాయెనర్పంబూనినచంద్రభానుచరిత్రం బనుమహాప్రబంధం
బునకుం బ్రారంభం బెట్టి దనిన. 56

— * ద్వారకాపురవర్ణనము * —

- మ. సిరికిం బ ట్టయి యొప్పు దావీరవతి యక్షీణాబ్జరాగోజ్జ్వల
ద్వారకాధిష్ఠితహీరకేసరికరదవంద్యప్రభిన్నాభసిం
ధురనిర్యన్నవమాక్తికచ్ఛలసుమస్తోమంబులం గేతనో
తూరము ల్సారెకు సాచి విష్ణువద ముద్యల్లిలఁ బూజించుచుఁ. 57
- మ. పరిఖావారిధి కూతు రైనసిరి కబ్జాతంపుటిం డ్లోక్మడ
న్విరియు న్నోడ్చు నొకప్పు డొచు మది వానిం జాల నిందించి సు
స్థితం బన్నిన సంతతోన్విషిత మా చెందవ్విచందమ్మనం
బరంగుం బంగరుకోట వీటఁ బయిగొమ్మల్ తేకు లై మించెగఁ. 58
- క. ప్రోల స్తుత్యవుగొమ్మల, చా లింపగు నమ్మోహురసంగతపరిఖా
వాలయుతకర్పరాహిత, సాలంబునఁ జెడనినను జనియించె ననఁ. 59
- మ. వరణేంద్రోపలకాంతిశర్వరి నిజస్వర్ణంబు లెల్లం బయో
ధరముల్ మ్రుచ్చిలి మారుతత్వరఁ జనం దత్తేయవారాశి గో
పురకేతుచ్ఛలన న్న హూర్నినికరంబుల్ సాచి వేయఁ గళ
త్కరకాదంతములై భజించు నవి యుద్యన్నీరదాఖ్యానముఁ. 60
- క. నరవరమణిహర్త్యవిభా, కరబంధురకనకవరణకైతవహగ్ర
త్పరిధియుతమధ్యతలమై, పరిఖాపుమరము తేటపడు నవ్వీటఁ. 61
- ఉ. ఆపురి నిండువెన్నెలల సగ్రవిధూపలసంభవాంబుధా
రాఫటలచ్ఛలామరతరంగిణి భేయపయోధిఁ గూడరాఁ

బ్రావుగ గచ్చునిచ్చెనలు వన్నినకై వడి గోపురావళుల్
కైపువహించె మెట్టుపలకల్వలె వాకిలు లుల్లసిల్లగన్.

62

ఉ. సారెకుసారెకు గవనినందుల నప్పురి సొచ్చి యేగువాఁ
డై రజనీకళత్రుఁడు తదగ్రతలస్థితరక్షివర్ణముం
జేరి మెయిన్ సికాగులుతు చేకొనఁజాలును గాకయున్నచోఁ
బేరినవెన్నవంటిశశిబింబమున న్నైఱకందు దోచునే.

63

చ. కురుఁజులు సారె లచ్చమణికుట్టిమభాగము లిండ్లు మధ్యగో
పురము పణుబుగా నిడినభూఁచినువర్ణముగఁ జతుర్దిశా
నరసిజనేత్ర లర్థిఁ జవుసారెల నాడఁగ నుత్కటాక్షసం
చరణము మీఁచి బూ న్నగడసాల యవం జవువీధి చెల్వగున్.

64

చ. అలుగక దంపతు ల్గదిసి యధనతిశ్వరు పెక్కుమూర్తులై
యలరఁగఁ జూచి యాత్మవిశిఖావళు లొక్కెడ జైత్రకామ్యకం
బు లొకకడ న్మృదుడు వెఱపుఁని కలంగుచుఁ బాఱవై చె నా
నలరులు నిక్షుదండములు నవ్వరవీధుల నొప్పు నెప్పుడున్.

65

ఉ. సోరణగండ్లవెంట వెలజోటులు వీధులయొప్పు జూచునో
యాశ్రయపుఁజూపు లింపెనఁగు హర్మ్యవతాకలు రాయిడింప బృం
దారకదీర్ఘి కాంబుజవనంబులు పంపిన దూలు సెప్పఁగాఁ
గోరి పురాబ్జగేహకడకుం బఱతెంచునల్లివజం బనన్.

66

మ. రయగచ్చత్కమలాస్తఘోటకఖురాగ్రక్షుణ్ణికేళీహర
ణ్మయ సౌధాగ్రగళత్పరాగములు గన్పట్టుం బురీసీరజా
లయ యత్యున్నతసంపద స్ఫురపురీలక్ష్మీం దుటారించి తా
జయముం గాంచిన మెచ్చి బ్రహ్మ కనకస్నానంబు గావించె నాన్.

67

చ. తళతళ మించు మాడుపులఁ దాచినవజ్రపుఁజెక్కఁడంపుగీ
ల్లబలయంత్ర హేమమయకాండము లింద్రునివీటఁ బొల్పు, మే
డలు నురసాధము లైలిది థాకగ నచ్చట గెల్పుఁగంబము
ల్నిలిపినరీతిఁ జై కెగయు నీరు యశోవిభవంబుఁ జూపఁగన్.

68

చ. చక్కనిమింట నేగునొంచుదురుజంక నవేందుకాంతపుం
జక్కటి¹ దోచు రత్నమయసౌధములందుఁ గిరీటిపచ్చతా

1. చ - బ - కచ్చ. 2. ఇక్కడనుండి 'దానముగల్గి'యను పద్యమును క-భాష్యము

3. బూనఁగడసారే 4. ట-నున్న

మొక్కలడాలుపేరిససిమొత్తము నిచ్చులఁ జొచ్చి మేతకై
ద్రొక్కనటంచుఁ బందివొరఁదోలఁ బురేందర నాఁగ రాకలన్. 69

ఉ. ఆనినవేడ్క సారసవనౌఘవివర్ధనకృత్క రాగ్రసం
దానితనిర్మలామృతము నాకుల కిచ్చుచు నాత్మవల్లభుం
డైనకళాధినాయకునియల్ల మెలంగుఁ బురద్విజాళి రా
జానుమతంబు ధర్మ మనునర్థము డెందమునం దలంచుచున్. 70

చ. పురినరపాలనందనులభూరిభుజాభుజగాసిధారచే
నరిధరణీధపుల్ నిహతులై తనబింబముఁ దూటిపోవఁగాఁ
దొరఁగినక్రాంతనైత్తురులఁ దోఁగి సరోరుహిణీమనోహరుం
డరుణత పూని కాదె చరమాంబుధిఁ గ్రుంకెడు మాటిమాటికిన్. 71

చ. వెలయుఁ గిరాటకోటి గృహవీధుల మేటికిరీటిపచ్చరా
మలిగలకంబముల్ శుభరమారమణీయసమాగమంబునం
బాలువుగ నిడ్డరంభ లన బోదెకుఁ గట్టినరత్నగుచ్ఛముల్
గెలుగుగ నగ్రసంఘటితకేతనముల్ చిగురాకు లై తగన్. 72

చ. అలవికి మీఱఁ బండె పురిహాలికవర్షులు వైచి కొల్పుతి
ప్పలతుదధాన్యము లెలనఁ బర్వవిభావనుపేతిఁ జిట్టి క్రే
వలఁ జెదరు న్వసుంధర నవగ్రహదోషహతాద్విరామముం
డెలువఁగఁ జాలి సారె నలుదిక్కుల రాలునుడువ్రజం బనన్. 73

చ. తెలియక యావిమానములఁ దెచ్చి యమానము లంచు నెల్లరుం
బలుకుదు రింతెకా కవి సమానములై మహిమీ-ద నెచ్చుట
నైలఁగుట గాన మంచు నిజనేమిరవార్భటిఁ జాటిచెప్పుచు
నవ్వదభిజాతకేతుభుజవల్లరు లెత్తుఁ బురీశతాంగముల్. 74

ఉ. అనగరంబుకోట యిడునప్పుడు లోపలఁ జిక్కి పోవఁగా
తేనిఘనౌఘము ల్కరటిలీలఁ జరింపఁగఁబోలుఁ గానిచో
దానముగల్గి పుష్కరము దాల్చి ఘనాఘనతావిజృంభణం
బూని ప్రభిన్నపద్మకసముజ్జ్వలభావమున న్వసించునే. 75

ఉ. ఆశుగతాగ్రహం బెనయు నమ్ములుఁ దెప్పరలున్ నవ్వేగవీ
క్షాశుగతాగ్రహంబు లయి వాల్చి నిజోభయపార్శ్వనర్తితా

కౌశలిఁ జామరగ్రహణకర్తములూన జనాత్మ లన్భుతా
వేశమునం దముం బొగడ వీటిహరుల్ నెఱపు ¹న్సభారలఁ.

76

చ. అరుణుఁడు సైంహికేయునకు నల్కి మణిమయభేటకాకృతిం
గరముల వాల నుగ్రతరఖడ్గమిపంబునఁ బట్టి తెచ్చి యా
సరసిజబంధుశాత్రుని సారెకు నప్పురిమేటిజోదు ల
య్యిరువురఁ బంతమొప్పుఁ గలయుంతురు దండకుఁ ²బూంచి సాములఁ. 77

సీ. ఒకప్రాద్దుబిగిగూడియుండుచక్రములెంతయొకవంకఁబొగఁదొందుశకులియెంత
యొకవేళఁగాంచిచే నొప్పవిద్రుమమొంత యొకమూలఁదగుకుందనికర మెంత
యొకపూఁటనివసించునుడునమూహంబెంతయొకచాఁచిదీపించుముకుర మెంత
యొకతఱి*సిరిగూడనొదవిననుధ యెంత యొక*పక్ష మడరుచంద్రకళ యెంత
గరిమ వీరల గుబ్బలు కన్ను లధర
ములు రదంబులు నఖములుఁ దళుకఁజెక్కు
లలఁతినగవులు³మొగములుఁ దలఁచు నెడల
ననఁగ వెలయుదు రచటివణ్యాబ్జములు.

78

సీ. లలితప్రవాళజాలపయోనిధానముల్ ధారిణిమ్మగమదద్రవరచనలు
నవ్యవతంగమండలనభస్మలములు కోదసిసురభి⁴ధూపోదయములు
నగవలచ్చపలాళిజలదనందోహంబు లలఘుపురాబ్జగోహకచరులు
చలదుదగ్రపలాళజాలతమిస్రముల్ హరిదేణనేత్రాసితాంశుకములు
కలితసుమధూళినుమధూళి⁵వలయుమఱయ
నికటఘటమానవవమాననికరనుకర
చలితఘనసారఘనసారసహితమహిమః
దనరు నవ్వీట వాసనావసులు వసులు.

79

సీ. తావులు లేకున్నఁ దతరత్నశృంగచయంబులో లేమాపు లరయు పెట్లు
మ్రోతలు లేకున్న ముగ్ధేదుకాంతమార్గములలో నెలయేల్లు గనుట యెట్లు
చలువలు లేకున్న శాతమన్యవమణిస్థలులలోఁ గొలఁకులఁ జెలియు పెట్లు
మలయుట లేకున్న మరకతోన్నతశిలావ్రతతిలో ననఁటు లేర్పఱుచు పెట్లు
జనము లన గొజ్జఁగుల⁶జాతి చఱులదుమికి
దొనలఁగెల్లుబ్బి కోనలఁదూఱి జంత్ర

1. క-చ-నునాలము 2. బ-బూచి 3. క-గిరిగూడ. 4. క-ట-యాళక 5. క-ట-హోదయ

6. బ-పలయవలయ. 7. ఛ-జాఁచి, బ-జాఁచి.

ముల నిగిడి తుంపురుల్ చల్లు పూవునీటఁ
దనరువలిగొండ లనఁ గేళిధరము లచట.

80

ఉ. పచ్చనిరాజనంపుమడిపజ్జ బలాకలు చుట్టు నుండఁగా
నచ్చపుఁజెందొవ ల్వెలయు నాపురలక్ష్మికి భూతధాతి దా
నచ్చులపేరిహస్తముల నంచులముత్తైము లుంచి యెత్తుకొం
బచ్చలవల్లెరంబుననుమం దగునారతిదీవెలో యనక.

81

నీ. తనసమీరణవృత్తి తథ్యంబు గావింప గణికావశీకారగరిమఁ బూని
తనగంధవహరూఢి తథ్యంబు గావింప నలనయానప్రౌఢీ నలవరించి
తనజగత్ప్రణత తథ్యంబు గావింప జనుల కామోదంబు నవదరించి
తనపృష్ఠద్వాహాఖ్య తథ్యంబు గావింప జలువ లంతంతకు సంతరించి
తనమరున్నామకంబు తథ్యం బొనర్చు ననమసాయక¹ సాయకాత్యంతతాంత
విగ్రహులమీఁదనవపువ్వువృష్టిగురిసి, యాపురంబునమెలఁగు² మందానిలంబు.

క. ఆనగర మేలు ³దానవ, మానవతీకుచకురంగమదమకరీసం

తానతిరోధానవిధా, మానితతరవారి శౌరి మహిమోన్నతుఁడై.

83

క. ఆవనమాలికఁ బట్టపు, దేవేరులు గలరు మదవతీమణు లెనమం

క్రావెలఁదులలో మెఱుంగుం, దీవెలవలెఁ దనరు రుక్మిణీనత్యలకున్.

84

గీ. శౌరి ఋక్మిలి చనవిచ్చి సంతరించు, నవతు లందఱు లోఁగి యిచ్చక మొనర్చు
రందురుక్మిణి గనియె ముకుందకురుణఁ, జెఱుకువిలుకాని సురలు జేజేలువెట్ట.

85

ఉ. ఇక్కర గ ముజ్జగంబు నుతియింపఁగ బంధులు గారవింపఁగాఁ

జక్కనిముద్దులొని నెఱజాణని తెక్కమెఱుంగుఁబచ్చతా

పక్కరతేజ నెక్కు⁴ నవపంచళరుం గని భోజకన్య య

మృక్క యనంగఁ జాలు పిభవతిశయంబున విష్ట్రోపిగుచుక

86

ఉ. ఆచెలిఁ జూచిచూచి కడుపొరఁగ ముద్దులపట్టిఁ గానఁగా

నోఁచనియింతిజన్మము గనుంగొన ⁷రత్త యటంచు నత్యథా

మాచపలాయతాక్షి పలుమాటును దాఁ దను దూఱుకొంచుఁ జిం

తాచలచిత్త యై యదవద న్నదీ గుండుఘోషుండ నత్తటిక.

87

1. (సంగరా), 2. ట-మందానిలుండు, 3. క-దుర్లదమానవతీ, 4. చ-ఇక్కరణిం
జగంబు 5. ట-నజభవ్యతరు చ-రతిభవ్యతరు, 6. చ-ట-నీఁగఁగక, 7. ట-జెంత
8. చ-సుండునయ్యెడక.

—* క్రిక్కుళ్లుండు సత్యభామసాధమున కేగుట. *

- క. ఒక నాఁడు నందకులనం, దకుఁ డానత్యావధూటిధామంబున నా
హ్నికకృత్యంబులు దీరిచి, యకలంకామోదమానసాంభోరుహుఁ డై. 88
- సీ. ఒకకొంత యొరంగినసికమీఁది ముడివుప్పు పెత్తులదొరయఁదాయెతులఁజుట్టి
పన్నీటిచినుకులఁ బద నై ననికరంపుఁగస్తూరి వరతిలకంబుఁ దీర్చి
గంబూర మించి కదంబంబు చేసినపలుచనికుంకుమకలప మలఁది
చెక్కుటద్దములపైఁ జికిలివెన్నెలసోన లొలికెడుకట్టాణియొంట్లు దాల్చి
మొఱుంగుఁజంద్రుక¹ గోణముచెఱుగుడాలు
వలిపి²వలెవాటునుప్పటివెలికిఁ గ్రమ్మ
మినుకురవకెంపుఁబావలు మెట్టి యొక్క
యతివ కై దండ యొసంగ నొయ్యార మెసంగ. 89
- చ. పవడపునిల్వఁగంబములపై నెలకొన్నవసిండిబోడెలం
జవురుచుకెంపుడా ల్పదనచేతులఁ దార్చిన వేల్పురాచతా
నవరనికేలుఁదామరలచాయలు సోరణగండ్ల ధూపపుం
బావలుగమించు కేళిగృహముం బ్రమదంబున డాసి యచ్చట. 90
- చ. అలఁతిగ నంకినం బాలుచునారజపుక జగజంతరిదల్
గులుకుమొఱుంగుఁగెంపుతటిగోల్లనమచ్చిననాగవాసపుం
గొలుకుల జాళువాగొలుసుగోల్లఁ దగుల్కొని వ్రేలుపచ్చతా
చిలుకలతూఁగుమంచమున శ్రీరమఁబుండు వసించునత్తటిక. 91
- చ. చికిలికిరీటిపచ్చరవిచ్చెక్కడవుంబని కీలుఁజల్కతో
రక మగుపైఁడియాకుపదరంబున నుంచినపండుటాకులి
చ్చకపుటోయారిము ల్వేలయ సత్య కరంబునఁ బూని వేడ్క నొ
క్కొకమడు పొయ్య నిచ్చుచు మృదూత్తుల ని ట్లనియె న్మురారిక. 92
- సీ. పినపినయవరంజివిరుదులయడపంబు గట్టఁ బొండ్లయమాకాంతతనయ
కళ గలపచ్చకంకణములకాళాంజి దాల్చు గోనలమహీధవకుమారి
చకచక మించువజ్రంపుటీనెలకుంచె వీవఁ గర్ణాభూవిభుజనూజ
తళతళ వెలుంగురేవెలుంగుజానుసుగిండి పూస మాళవధరాజానిపుత్రి

యజ్ఞుల వైభవములమించినట్టివాడు, వాంఛిత మొకండుశ్రేయస్¹వలయుఁదలుప
విన్నవించఁగఁ ²దగినట్టిచిన్న దొడ్డు, మనవి గల దాలకంపుము మనుజునాథ.

క. అని పలికి జెప్పకుదల. న్నునుసిగ్గు దొలంకఁ దనుఁ గనుంగొనునత్యా
వనితతలఁ పెఱిగి చూడకు ల, ననుచు వాంఛితము లొదవ హరి కరుణించెన్.

క. జలజాతాక్షికి నంతట, నె- మనలెం జచ్చు మొనల నీలిమ దోఁచెం
దెలు పెనఁగె మేనఁ గోళ్ళులు. కల పయ్యెన్నిదురమిగులఁదావలమయ్యెన్.

క. నవలావణ్యాకర మగు, నవలానెన్నడుము బలిసె నడ జడనయ్యెన్
లవలీలవల్లవలీల, నవలీల జయించె జెక్కు లవదాతరుచిన్. 96

ఉ. నిద్దపునన్న నెన్నడుము వింగి పరిస్ఫుటవృత్తిఁ బూన లే
నిద్దగ ³పైకొనందొణఁగె నిర్మలలోచనవారిజాతముల్
గద్దటిచన్నుజక్కవ మొగంబులఁ గప్పు దొలంకసాగె న
మ్మదియ చంద్ర భాను నవమోహనంపదమేనఁ దాల్చుఁగాన్. 97

గీ. అంతరస్థితరాజహంసార్భకా స్త్రి, గాంతమానస ముత్పిల్లికలు నహింప
నార వద్దని సరసాంతరంగసంసి, సరణి కాఁదోళనము గల్గె సరుదుమెఱయ.

గీ. చంద్రభానుదయము సమానన్నమైనఁ
బ్రాచిగనుపట్టుకాంతివైభవ మనంగఁ
జంద్రభానుదయము సమానన్నమైనఁ
బడఁతిమొగమునఁ గనునట్టె బాంశేమంబు. 99

శ్లో. లోకప్రస్తుతచంద్రభానుకలితాలోకాత్మనాథాసురా
గైకప్రాధిమఁ జంద్రభానుకమనీయాలోకసంపన్నయా
నాకళ్యాణికి సత్యకు స్సరియె నిర్వాప్తజ్ఞకచంద్రప్రభా
సాకల్యంబును బూనలే కెనగుసాశరావణియు న్వాణియున్. 100

మ. ఒకనాఁ డంతట యాదవేంద్రహృదయం బుబ్బంగ సౌభాగ్యనూ
చుకనిర్వక్రగతిన్ శుభగ్రహము లుచ్చస్థంబు లై భానుచెం
తను బోతుండెడుసన్ముహూర్తమున నాతన్వంగి గాంచె స్సుతు
మ్మకుమారు స్సరలోకదుందుభిరవయ్యార్తుల్ విజృంభింపఁగాన్. 101

మ. కమలాభీష్టయఁ డంత గర్లముని యుక్తప్రక్రియన్ జాతక
ర్మము గావించఁగ నాత్మనూతి కఖలప్రహ్లాదకాక్షిణధా

1. చ-స్వామిపుడు. 2. చ-ట. తగినది 3. చ-ట-గైకొనం. 4. ట-జొరవరపద్మసిద్ధసనాంత
రంగ, చ-జొరవరపద్మసి. 5. చ-ట-మగుట 6. ఈపద్యము ట-లో లేదు.

మముకల్పిం దగఁ జంద్రభానుశుభనామం బుంచె ధాత్రీమదో
త్తమమిత్రప్రియబంధువర్గహృదయోత్సాహంబు దీపింపగన్.

102

క. తలయంటి జలకమారిచి కలకంఠీమణులు నుదులుఁ గాలుక నడి పొ
త్తులలోన నుంచి కూరిమి, చెలంగంగ నానాటఁ బ్రోదిసేయుచుఁ బెనుపన్.
ఉ. భూరమణాత్మజుండు నునుఁబొత్తులోఁ దలయెత్తి యూపచున్
బోరగిలంగ నేర్చె బువుబోణులు జోలలువాడ వీనులం
జేరుప నేర్చె నెన్నోసలి చెక్కడపుంబనిరావిరేక చే
సారెఁ దెమల్చినేర్చె గనునన్నల నవ్వంగ నేర్చె నల్లనన్.

104

1 చ పొలంతులు మోవి గుల్కి కనుబొమ్మల నిక్కులు దోఁపె జూత్కృతుల్
చలిపి యదల్చిన న్నగు నెలం దెయినన్నలఁ బిల్చు దొట్లపైఁ
గొలఁదిగ వ్రేలురత్నిమయగుచ్చముఁ దప్పక చూచు నక్కు నం
గలపులిగోరు లాల దొలక న్వదనంబున నుంచు నెంతయున్.

105

శా. కేలం బట్టినకెంపుజాగొలుసులం గించిచ్చలోరోజదో
రూలచ్చాయలు కుందనంపురవగుంపు ప్పింప బాలు న్వహో
లాలిశ్యంబున నిద్రపొమ్మనుచుఁ దొట్లంబెట్టి జోక్యోక్తిచున్
లాలోలాలి యటంచు నూపుదురు జోలల్పాడి లీలావతుల్.

106

2 మ అలనశోధితఁ డొయ్యనొయ్యఁ గమనీయాచ్యాజవాగ్దేఖులల్
చిలుకన్నేర్చె ధరాద్రపాదములై చెన్నొందుపాదాంకప
ర్ణలలీలం దగఁ జంద్రభానుఁడు చరింపన్నేర్చె సదృశితో
జ్వలపుత్తిం గళతెల్ల నేర్చె విధుసంజ్ఞాతుండు సౌమ్యస్థితిన్.

107

శా సానాటం బురియెక్కె నంగముల నందిం బై యురకిపీఠి వి
హ్వానం జేతులఁ గండముల్ దివిగె లో నూహించె శృంగారలీ
లానందంబుల మానసంబు నడ నొయ్యారంబు దీపించె గ
న్గోసల్ వింతిలుకపూనె రాసుతునకు న్నూమాఁగుఁబ్రాయంబునన్.

108

మ కలుకుంజంధికపూరుమాలుకొనచుంగు ధ్నుల బంగారుచి
ల్కలగోణముచేరింగు మించుకటిసేలాదుప్పటిం గట్టి పొం

గళుకున్నప్పుడు చేసరపణిం గన్నట్ట నారామపీ
థులలో దాళము పూని యాకొమరుఁ డాప్తు ల్వంటరాఁద్రిమ్మరున్.

1చ. ఉడిగప్రవారు చే సగతు లూనుఁచుఁ బజ్జలఁ జేరి పాద పా
వదీయలెరాగెనాంగదలెస్వామి యహో జతనయ్య యంచు నెం
బడిఁ బలుమాఱు నెచ్చరిక వల్కుఁచుఁ గుల్కుఁచు రా హుమాఱిత
త్తడి దుమికించుచుం జను నలండు వయాళి హయాళి గొల్వంగఁ. 110

క. తనకూర్చిసఖుఁడు సాత్మకీ,తనయుం డగువిజయభోలుఁ దగఁగూడి జగ
ద్వినుతుఁ డతఁడట్లు మాధవు, నెనసినమక రాంకుపిగిది నింపొందుతటిన్.

సీ. సర్వభోముఖమార్గ సంచారియగువాఁడుతన ప్రజల్ దనివొందఁ దలచువాఁడు
భూదారవిఖ్యాతి భూషితుండగువాఁడుహితునియక్కఱకునై యెసఁగువాఁడు
బలిగర్వసర్వస్వధంజనుండగువాఁడు పూనికదప్పని రూఢిఁబొల్పువాఁడు
ధర్మాభివృద్ధతత్పరుండగు వాఁడు పరువీటిసిరు లేడఁబఱిపువాఁడు
వినుతసర్వజ్ఞ తాన్మూర్తిసేలయువాఁడు, హరిదువాళింప నేర్పరియైనవాఁడు
దనులో కాభియాతి సంతిశివిభూతి, ననని యేలుచు నొకనాడహర్మఖమున.

మ. పలుమాఱు స్వముఖా యటంచుఁ బలుదబ్బు లూని వేర్వేఱి ది
క్తిలరాజన్యుల నెల్లఁ గంచుకలు వక్కాణింప సాత్రాజితి
లలనాధర్మ జగహజారమున జాల్వసింహాపీతంబునై
గొలువుండెం గునుపొండవప్రభులు కింకుర్వాణులై యుండంగన్. 113

— నాందాగమనము —

శ్రీ న్యర్థానవర్గము ల్పవనంబినబిరుదము వాఁగ మహతి యంశమునఁ దనర
నమితతపోధానమో గాచుభుజగనాయకుఁడు నా యోగపట్టిక యెసంగఁ
దనుకాఁతి నెడఁడహస్తమున వ్రాలినసిశానేత నా స్ఫటికకుండిక చెలంగఁ
గంజవిభ్రాంతిఁ జెంగట డాయుజ్జేల్లు వా ఎలకేల సలినాక్షులలయ నుమరి
నారదుఁడు గానఁ బెనఁగొన్న సన్న్యసించ, లాలతలకై వడి జటాకలాప మెసంగ
నపుడు దివినుండి యుట్టినట్టిల్లు వచ్చె, దివిజనంయుమి హరిసభాధవనమునకు.

క. ఈరిగి సరుగుదెంచిన, నాందునకు నెదురుగాఁగ నడఁచె చి నము

స్కార మొనరించి యుచితా, చారింబుల నతిథిపూజ సలుపుచు సంతిన్.

1. ట-గొ సీచద్యములేదు 2. చ-కళణి 3. ఛ-నర్తన 4. చ-పీతంబు
నన్ 5. చ-పాండవాధిపులు. ట. పాండవాదికులు.

గీ. స్వర్ణమయపీఠమున మునీశ్వరునిమనిచి, యితనియనుమతిఁ దానునర్హానమును
సధిపసించి కృతాంజలి యై మురారి, ప్రబలజలధరధీ¹రవాక్పటిమఁ బలికె
నీ మానిమార్తాండనీచుహితవాదనిపే. ప మామకపంకసమ్మర్ద మడఁచె
యతశక్ర నీమకశ్యాణాధామప్రసంగతి సుధర్మారాప్తి గఱిపె నాకు
ప్రతిలోకచంద్ర నీరాక మద్వీక్షణోత్పలముల కామోదములు ఘటించె
మునిసార్వభౌమ నీఘనహస్తలాలసం బసమదానసమ్మర్ది నొసంగె నాకుఁ
బారి కాంక్షి. హర్యక్ష నీభాసమాన, గుణసమున్నతి యున్న తకుంభినీశ
గర్వసిర్వాపణధురీణుఁగా నొసర్చె, ²నన్ను భవదీయవైభవం బెన్నఁదరమె.

క. అన విని నారదుఁ డిట్లను, వనజోదర నీవు³ నొరునివైఖరి నీచొ
ప్పున నన్ను వినుతిసేయం, జనునే ఓనుఁ బొగడఁ గమలసంభవువశమే. 118

గీ. లిఖలసంయమివరులు బ్రహ్మాదిసురులు, ప్రస్తుతించంగ వసుమతీభార ముడువ
యాదవాస్వయమునఁ బుట్టినట్టినివు, మతిఁదలంచిన నారమాసతివి గావె. 119

⁴మ, స్తనపానం బొనరించుచో శిశువునోజం బూతనాక్షీరజీ
వనకీలాలవిషంబు లొక్క-మొగి దుర్వారస్థితి న్నీవు గ్రో
లిన నేకార్థవిబోధకంబు లయి పాలెప్ప గాదె తత్త్వరజీ
వనకీలాలవిషంబు లన్నదము లవ్యాజప్రభావోదయా. 120

మ. సురలోకేంద్రనీయు క్తకల్పజలదస్తోమంబు, లొక్క-మృడిం
గుఁయన్ ధేనులఁ బ్రాస నెత్తునవు డాగోవర్ధనోద్బద్ధరా
ధర మింపొందదె నీభుజార్గళమునన్ ధారాధుప్రక్రియన్
⁵హరి నీవెప్పుడు నాదివర్ణము గురుఖ్యాతిం గటాక్షించుటన్. 121

ఉ. క్రుంగినకాళియోరగము ⁶కూడఁజేవేరు భుజార్గళంబు లు
త్తుంగతిప్రకాండములు పోరపుఁవ్వులు పూని సర్తనా
సంగచలచ్ఛిరోజములు పట్టదపంక్తులుగా సురద్రులీ
లం గమలాక్ష కోడిపళలంబు లొసంగవె ⁷యెట్టివారికిన్. 122

⁸క. ఏవట్టునఁ గువలయపీ. డాపవృత్తి యొనర్తు ననుచు యదువంశమునన్
దీపించియుఁ గువలయపీ. డాపవృత్తి యొనర్గుఁ జెల్లునయ్య మురారీ 123

1 క-ట-వాక్పటితి. 2. ట-నన్న. 3. ననునివైఖరిలన్న. 4. ఇదియు
దీప్రిందిపద్యమును-టలోలేవు. 5. క. హరినీ వెప్పుడునాదివర్ణ గురువిఖ్యాతి
6. క. కొమ్మునీదు. 7. చ. ట. శిల్పియూలికి 8. ట-లో నీపద్యములేదు.

- క. అని విన్నవించి యతఁ డో, జనార్దనా యిప్పు డేను సవనవగా నే
ర్చినవాటి యొక్కగీతము, విఁపించెద నందుఁ జేతి¹వీణ చెలంగఁ. 124
- క. సరిగమపధససమాఖ్య, స్వరసంద్భంబు మెఱయ న రెలమోఁదం
గరమిడి గమకము లేర్పడ, మొయింతుదుఁ గొన్నిగీతములు వలికింపఁ.
- సీ. ఒకలేమ యతనికి నుద్ది లేదని యిచ్చుకరము నా మను పొండుకడకుసాఁచె
గేయ మాఁ గాదన్న గెలువఁగొంగిచ్చెనాఁబావడయొకయింటిబయలుసంగ
నువిద యొక్క తె మెచ్చి యొసఁగూననాఁజామరంబెత్తి నంచనేరకవసించఁ
బరులవిద్యలు బరాబరిసేయు తెఱఁగు నా నుదతియొక్క తెమోడ్పునుగటివినరె
నిల్లుకొలుపుననున్న పూర్ణేందుముఖులు, సమహితాశ్చర్యపరవశస్యాంత లైరి
హరియుఁ గన్నుల చెవులుగా నాలకించె, నాతిహాధనుమహాతీర వామృతంబు.
- శా. జెరా మీటు బళీరె కంపిత మహా యూందోళిచిన్నూర్తియో
హారే మూర్ఛన బాపురే శుత్రులు మేలుల్లాసితప్రాళి మ
జ్జురే లీనము చాఁగురే స్ఫురితమున్ శాబాను ధా లంచు న
త్యారూఢప్రమదోన్నతి స్తరహనుం డాలించి వర్ణించుచున్. 127
- గీ. హృద్యతరతద్విపంచికావాద్యవిద్య,² భృసింప మనఁకుతూహలము పూని
తనదు చెంగట³ నలరునైదర్శి కూర్చి, నుతునిసత్యా⁴తనూభవుఁజూపి వలికి.
- క. ఓవాచంయమి కొన్నా. శ్రీవిక్రడ సధిచించి యీబాలకలం
దావకశిష్యులుగా దయఁ, బ్రోవు మన న్ముఖసరోజమున నగనొలుకఁ.
- శా. అగీకార మొనర్చి⁵ మాఁ వరహార్యక్షుండు వా రిన్దురక్
సంగీతాభ్యసనైకతత్పరులఁ జెంతం జేరఁగాఁ బిచ్చిత
స్తాంగళ్యాచరిణం బొనర్చి కవచీణ ల్లూర్చి కౌతూహలా
భింగప్రాళి నుపక్రమించె శుభదప్రఖ్యాతిలగ్నంబునఁ. 130
- సీ. సస్తర్యరములమూర్ఛనలు తప్పకయుండి గుఱుకుపట్టుటకునై కొన్నినాళ్ళు
మూలాదితాళము లొగియ నలంకారగుంఠం బొసఁగూర్చు కొన్నినాళ్ళు
ప్రాగ్గేయకారవిరచితగీతంబులు⁷ గుక్కపట్టుటకునై కొన్నినాళ్ళు
గోళనాటవరాళికాముఖ్యరాగము లొడలేక వలికింపఁ కొన్నినాళ్ళు

1. చ. ట. వీణియచెలంగఁ 2. చ. ట. అభ్యసించ గుతూహలమాత్మఁ
బూని. 3. చ. ట. నడరు. 4. చ. ట. తనూజు 5. చ. ట. యామునికులాధ్య
క్షుడు. 6. ట. బొనరింప. 7. చ. ట. గొంతు లేక వహింపఁగొన్నినాళ్ళు.

వన్నియప్రబంధములుమీఱఁ గొన్ని నాళ్ళుఁ

1 గోరె గాయంబు లొడవింపఁ గొన్ని నాళ్ళుఁ

గాఁగ నారల కాజగరాగతపసి

నిరుపమపవంచకాపాఢి నేర్పియ్యవ్రడు.

181

శా. ఆలేఖప్రతి మున్ను రుక్మిణికి సత్యాత్మవికం బూలకై

కైలాటంబులు నా నొనర్చుట మొదల నెక్కడనో జాతర

జ్వాలాశాంతి యొనర్చుకున్న మిగుల స్వంతప్రకృత యప్పుడ

బ్బొంగి దత్తుతులా నెప్పువమున న్భావించి సోత్కంఠుడై.

182

ఉ. ఆహరినూను లిద్దఱు మహామతిమూతులు గాని సంతోషో

త్సహముతోడ నొండొరులచందము మెచ్చక నల్లకీకా

దోహాలులై చెలంగఁ గని తోడనె వారికి వాడువెట్టఁగా

నూహ యొనర్చి యందు మరు నొక్కనిఁ గైకొని వీణ నేర్పుచున్.

183

— నారదుని పక్షపాతము —

గీ. చకిలుకు గూటిపఱచి గయ్యాళితపసి, యెంతప్రియములు సెప్పిన నియ్యకొనక

చంద్రభానుని పేరన్న సైవ కల్లు, పక్షపాతంబు మీఱ న్నుపేక్ష సేసె.

184

సీ. సారెలు బెళకసఁ జక్కఁజేయు మటన్న నిదెవత్తు నిలుమని నదికి నేగుఁ

దగ్గఱు లూడినయవి తగఁ గట్టి యిమ్మున్న జవవేళయనుచునిశ్చలతనొందు

శ్రుతు లెల్ల డిగ్గినచో; గూర్చి యిమ్మున్న దేవపూజావిధి దీర్చెన నను

నాలాసర క్తికి మేళవింపు మటన్న ధ్యానవేళ యొకింతి తాళు మనుచు

మఱియు నేమూట యుడిగిన మమతలేక, చెంగిచెంగి చరించునాచేష్ట లెల్ల

హూసనరుపక్ష పాతంబుగా నెఱింగి, చంద్రభానుఁ రెసూరూపిచారుఁ డగుచు.

క. ఒకనాఁ డామునిసాగరి, సిక తాస్థలి నొంటి జపము సేయఁగఁ దనలోఁ

దుకతుకఁ బాళగఁలే కచ, టికి సత్యాత్మజుఁడు చసి నోడి వెను మృగూక్తిన్.

శా. అయ్యా నీవు, లతాంతనాయకునివట్టై నల్లకీకాద్యముల్

నెమ్మంబు బమదంబు నేరుడ నిర్విద్రుప్తతం దెల్పిన

స్వయ్యాటంబుల నిద్రపుచ్చితి సహస్యం బేమియుం దెల్పలే

దయ్యా యేనపకారినే తెలుపరాదా నాకు నాచందముల్.

185

1. ఈచరణము క-గో లేదు. 2 చ-ట నేర్పినేర్పి. 3 చ-ట నిర్విద్రుప్తతం దెల్పి.

నీ ఎదుటఁ బిమ్మట నైన నెప్పుడేనియు భక్తి సేయనే నన్నింత సేయనేల
యేయెడ నీ వానతిచ్చినదాశ్వంబు సేయనే నన్నింత సేయనేల
1 నిత్యకృత్యంబుగా నీవాదనంసేన సేయనే నన్నింత సేయనేల
కలనైన నీమూర్తిఁ గనుగొన్న విషయంబు సేయనే నన్నింత సేయనేల
భానవాక్యకర్మము ల్నివశంబు. సేయనే నీవు నన్నింత సేయనేల
నవవిబిడ్డల కిట్లు మనస్సెరముఁ జెచ్చి, చివ్వు యొనరింప నింత సేసితివిగాక.

క. అని యిట్లు పలుకుపలుకు, ల్విపు తనయత్నంబు కడుఫలించె ననుచు న
మ్ముని యలరి రిత్తబొమముడి, గొని యప్పుడు తెచ్చికోలుకోపముగోడన్.

మ. తగు నయ్యా నను నిట్లు పలుకుటకు నత్యానందనా నీవుము
న్నగ నీవీణియ మీటి యీశుకులసంధు ల్లూర్చి యీశుద్ధసా
శగభేదంబు లెఱింగి యీనకలమేళప్రాప్తము 2 చేర్చియుం
టిగదా పెక్కులు పలుకనేల బలిరే నీశిష్యతలో చేకుటన్.

140

3 మ. మరుఁ డెంతేనియుఁ దెల్పినం దెలియు నీమార్గంబు నీకంటె మా
నరవిఁ తొమ్మున నమ్ముగట్టుకొని యాసాయంప్రభాతంబు ని
ద్దరయుం గూడును మాని తెల్పినను నీదుర్బుద్ధి యిట్లయ్యె నెం
తురె మా నేరమి, గాఁగ నిట్టి వకటా భూర్తస్వభావంబునన్.

141

క. తగ నెఱుంగలేక యిటువలె, దెగువరి వై పలుక నీకె తీరెనొ కుసుమా
శుకునకును నీకు నిపుఁడీ, జగదంబులు సేయఁగా నిచట నిల్చితినే.

142

నీ చెల్లెఁబో నీచేతివల్లకీగత్నదండము చాల్చి యోగదండంబె మాకు
4 నయ్యయో నీచేతియనమవివంచకగవిసెన లాఘామాయములె మాకు
నక్కటా నీచేతియలపరివాడినీతంత్రీలతలు జన్నిదములె మాకు
గటకటా నీచేతికప్పవీణియకాయ నలిలపూరితకమండలునె మాకు
బాపురే నీకు విద్య నేర్పంగపలసి, పడినచా తెల్ల నుగ్రతపంబె మాకు
హరిహరీ నిన్ను నిట్టిదుష్టాత్ముఁ డౌట, నెఱుగలేనైతి విడువు మిదేడగొడవ.

క. ఆనలినాక్షుండు నేర్పుము, గానమ్మని ప్రయము చెప్పగోబాలుఁడుగా
బోనిమ్మని యే నిందుకుఁ, బూనినఫల మచ్చేఁ జాలుఁ బోపొ మృనినన్.

144

1. చ.లో నీచరణమునాల్గవదిగా నున్నది అ-లో నీచరణమునకుమాట
వారామిచెడకుండ గారాముతో భక్తిసేయనే నన్నింతసేయనేల' అని కలదు. 2
చూచియుం. 3. క-లో నీ పద్యము లేదు. 4. అ. నయ్యరో. 5 చ-తంత్రీక
జన్నిదములె 6 అ. మొకమోటన్.

- ఉ. ఆయదు రాజసూనుఁ డెదురాఁడగ నుల్కుచు విన్నఁబాటుతో
నాయెడ నుండఁగా నళికి యల్లన నై జనివాససీమకుఁ
డాయఁగ వచ్చి యాత్మనికటస్థితఁ బ్రాణసఖాగ్రగణ్యుడై
నేయతనూజఁ గాంచి మది నిండిన నెవ్వగతోడ నిట్లనుకొ. 145
- ఉ. లోకమునందు నోవిజయలోల కటా యిటువంటిదిట్టవ
ల్గాక¹ మునీశ్వరు న్నెదకకంటిమె యే నిపు డేగి గానము
న్నా కొడియింత తెల్పు మనిన² న్మునుజేసినవక్షపాతముం
గాక పొకాలు మంచుఁ గలఁకం బలికెం బనిలేనిపాటకున్. 146
- మ. చరయ న్విజెకుఁ దానె బ్రహ్మకొడుకే హంకారము ల్లోక తుం
బురు విశ్వవసు శంబళాశ్వతసు లుద్భూతప్రభావోన్నతు
ల్పరికింపం దనుఁ బోలలేరె యిఁక నేలా యీవితాతోవి యే
వెంనైనం గని కాంతు నిందొంకరిచే పీఠావవీణత్వముక. 147
- క. అని సాత్యకితనయుఁడను దానును దురుబురువలన నళులనుతేపిణివా
దనవిద్య నభ్యసింపం, జనుటకు మార్గంబు³ విదకశమయముచందుక⁴ 148
- స. కానాంతప్రాప్తికానారపరిఘ్నిసాగసం బున్నాశసాగసంబు
భావనజ్వలనోగ్రభావంజ్వలనా ర్తకువలయం బాస్తూనకువలయంబు
ఘనసాంసారభఘనసారరతవల్లవీచనం బుద్భాంతకేజనంబు
వాణిసైరిభావాణిక్షుభితనీరాశయం బలననీరాశయంబు
పాటలలతాంజమంజరీపాటలంబు, దారుణాధగానరాగనదారుణంబు
ధూమలలితాటవీచహ్నిధూమలం బుదగ్రతపనాతపము మించె నాతపంబు. 149
- ⁴చ. పుడమి మహోగ్రతాపమునఁ బొక్కగఁ బాదము బూది త్రొక్కఁగా
జడియుచు భానుఁ డేగ దిపనంబులు దీర్ఘము లయ్యె నర్థితో
నడరె మరీచికాచయము లయ్యునునా ర్తికహింపలేక వే
యకుగులు న్మహంకు తెనయన్ ధనలక్ష్మి యొనర్చెనో యనన్, 150
- క. బీరెండల జలజంతులు, దారిన యావోపరుండు తహతహచే ని
ట్టూరుపు పుచ్చైనన నెగం, బేరినప్రత్యగ్దశాసమీరము విసరెన్. 151

1 ట. తపస్విము న్నెదక. 2 క. ట. మునుజేసిన. 3. చ, ట. నరయు.

4 5. ట-లో నీపద్యములు లేవు.

- క. మిటమిటనికటికెయెండం. ¹బటపటపటఁ బగిలి పాయపడినవెదురులం
ముటమెగయుచు ముత్తియుము, ల్చిటిలిసగతి నాడె శాల్మలీతూలంబుల్. 152
2. చ. అనలుఁడు రే లినప్రమద యైసప్రభం కిగెడగూడి యుండి నే
గ నతఁడు దారుణాశుగముఖంబుల వేడిమిచూప భీతిచే
గనలుచు ఘోమదామమిషఁ గైశిము లెచ్చదరంగఁ గానకుం
జనియె ననం దనర్చె దర్శనంధులఁ దావహుతాశకీలముల్. 153
- చ. సవిత్రసుయూఖము ల్మెఱెలసందులఁ దూఱుట యొప్పె దేహసం
భవ మగునట్టిడప్పి యడఁచన్ ధుఁ గల్గుమహానదీనదాం
బువు నెడఁగ్రోలియుం దనవిఁబొందక భానుఁడు భారిణీతలం
బవిలిచి భోకనత్యుదక మానఁ గరంబులు సాచెనో యనన్. 154
4. మ. తరణిగాహహుతానహేతి ఫణిపూతాఁగార్చి గాంతారదు
స్తరవైశ్వానరకీలఁ దప్తశిశిశ్వాసాగ్నిన రాంశువి
స్ఫురణం కూరితపంబు సైచి యచలాంభోజాక్ష నాత్యావిస్త
త్సరధూళీపరిపాటి విష్ణుపదోపద్యం జొందె నందంబుగన్. 155
- చ. వికచముభాబ్జము ల్నొగుల వేణులు దూలంగ నూర్మికాంచిహం
సకవితతు ల్దొలంగ రవిబారి నజీవనలై తొంగణీ
ముఖరకువోల లెఱెడ సముద్గతతాసము సెందఁ గ్రమ్మును
ర్తకణికలో యుంగఁ జెలమ ల్దరు నధ్వగకల్పితంబులై. 156
- మ. ఘనతాపంబున జంతువు ల్నొగుల మేఘుశ్రేణి కలె కెందును
జనునే వీనిమహార్తి యంచు విధి తత్సామగ్రి గల్పించె నాఁ
దనసుల్ దాసమునం బొగ ల్వ్యజనబృందవ్యాప్తి వాతూలముల్
మనుజాంగంబుల ఘర్మశోయము లివాశ్మశ్రేణికం దేజమున్. 157
- శ. ఆనైవలముల్ సోభనుణవిద్యాప్రాశి సన్తానమ
భ్యానాసంబులు గాంచుట లెలిసి యార్హ్యైష్ఠిన్సుపర్యోగునం
శావిన్యూతివిచిత్రభవ్యవనమం దావిద్య సాధింపఁగా
నావేశించినరీతి మందపనమానాంకూరముల్ ద్రిమ్ముల్. 158

1. చ. పటపటముని 2. ట-లో లేదు. 3. చ. జతగూడి 4. 154, 155, 156. 157. 159, 160 పద్యములు ట-లో లేవు. 5. చ. గాశేమిటన్.

క. ధారాగారప్రతిమా, కారార్పితయంత్రవారికణములు దనరెం

జేరెండ నచేతనులశ, రీరములను జెమటజడి కురియుచుండునా.

159

సీ. అటకాల సెగ సోకి చుటు కనఁగాఁ జెట్లబడి త్రోవ నడిచిరి పథకు లెల్ల
బలుదప్పిచే నాలుకలు వెల్వడఁగఁజూచి దగదొట్టి పడియుండె మృగములెల్లఁ
బొదలలోఁ దలఁ దూర్చి యొదిగి సారెకు శీకరములుచీఁదెడుసింధురమ్ములెల్లఁ
దరుకోటరములలో సురిగి కన్నఱమోడ్చి తలనికర రవిజూచెఁబులుఁగులెల్ల
సుప్పరము లేచుకెంధూళిచప్పరములఁ

బాటలవిభావిభాసితాంబరము మెఱయ

నురిదిబలుగాడ్చు వేడినిట్టూర్పు లొలయ

శ్రాంతలై యుండి రవును దిక్కంత లెల్ల.

160

ఉ. చక్కెరచింతపం డొడిని నందిట నేలకివద్ది మౌళిపైఁ

జెక్కినకానుగాకు వలచే జలకుండిక వీజనంబు వే

ఱొక్కకరంబునందుఁ బదయుగ్మమునం బిగివాల్లు గల్గి న

ల్లిక్కుల నధ్వగు లృడలి త్రిమ్మరి రట్టికడిందియెండలన్.

161

చ. పరఁటులపేరిపెన్నడియపట్టుల నీరము లుంచి యచ్చటం

దరుణులపేరిదీమములు దాచ్చి తదీక్షణరాజిపేరిపే

రురులు ఘటించి పాంథమృగమూఢము లోపఱువం దలంచి శ్రొ

వ్వోరివిలుబోయ తావుకొను వేటపొలంబు లగుం బ్రవాసభుల్.

162

చ. ఇరుగడఁ జిమ్ముఢూమమువయిం దొలఁకం బువునీరు పచ్చక

ప్పరమును మేళవించి మెయిఁ బూసి చలదవ్యజనానిలచ్చటల్

నెరయఁగఁ గేళిక్పత్రిమధునీతలులం గలవట్టివేగుచ

ప్పరములఁ బవ్వళించి నరపాలురు నిద్దురఁ జొది రయ్యెడన్.

163

శా. ఆవేశ మ్మగవైరినందనుఁడు శైత్యాకాంక్ష సంభోధివే

లావి ప్రీర్ణలవంగికాలవలికై లామాధవీకాయమా

నావాసాంగణసైకతస్థలములం దాలోలకల్లోలదో

లావిశ్రాంతమరుత్తిశోరజనితోల్లాసాప్తి నుండె ప్రహీన్.

164

మ. ప్రణతాభవ్యవిదార దారకనశారజ్యత్పరీవార వా

రణసంరక్ష్యవతార తారధరఘ్నప్రాధిమాధార ధా

రణవన్తానససార సారసనుహృద్రమోజ్జ్వలకార కా
రణశూన్యోక్తివిహార హరిహరవిభాజద్యశోమై భవా.

165

క. దహరాజితరాజితచిద్భ్రహరాజ హరాజనుత జరాజనసరుజా

రహిత యజరహితయతిజను, రహితల్ప యనల్పధ్రుతిజితా బహిరహితా. 166

ష్ఠద్వి. సదాశయ సదాశయాంబురుహనంస్ఫురతుండికా

మదచ్యుతిమదచ్యుతశ్రుతిశమప్రసన్నాత్మకా

పదానతపదానతత్పర యపారబోధోర్ధికా

ముదాత్తనముదాత్తనత్తవ్విగుణ ముక్తికన్యాభికా.

167

గద్యము. ఇది శ్రీమద్దత్తాత్రేయయోగీంద్రచంద్ర చరణారవిందపందనసమాసాదిత

సర్గసకపితారసోదాత్త దత్తనామాత్యసోదర్య మల్లనమంతివర్యప్రణీతం తై

నచంద్రభానుచరిత్రం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

చంద్ర భాను చరిత్రము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

- క. శ్రీమాహురనగరోన్నత, భూమిధరశిఖరనిలయ భూరిసుగుణ ల
శ్రీమహానీయాభ్యుదయ సు, ధామధురక ధాభిధేయ దత్తాత్రేయా. 1
- వ. అవధరింపు మానమయంబున.
- సీ. చిలు కంపపాదికీ దార్చిననెమ్మిపురిజల్లి చేనెక్కిడినచేగ సెలనువిల్లు
గట్టిగా దట్టిగాఁ గట్టినపులితోలుఁ గుడివంక దోఁపినకుటుచపిడెముఁ
1 బేరెదఁ జేర్చినపికిలిపూవులచేరుఁ గుడినంది గురిగింజకుట్టుదండ
జంజాటుసికమీఁదఁ జుట్టినతలముల్లు దట్టిలోపల నటపెట్టుచుట్ట
కోరమీనలుమిడి గ్రుడ్లుగునుకునదుపు, జెదరుఁజూపులుఁగఱిమేనఁగదురుకంపు
వలుదయోరచ్చులునుగల్గివచ్చెనెటుకుపాళెగాఁ జొక్కఁడాచంద్రభానుకడకు.
- సీ. వచ్చి సాష్టాంగ మొనరించి తెచ్చినట్టి, కానికలు మ్రోలనిల్చి దాగలుగనిలిచి
సారె నవి యెల్ల వేర్వేఱఁ జేరుఁగుచ్చి, మనఘటాఘర్థ రథానగరిమఁ బలికె.
- సీ. ఈవచ్చిబదనిక లేపాటి నూపినఁ దఱుముసింగం బైన వెఱచి పోవు
నీపీలిగఱికోల లేపాటి కాడిన గజములైనను జాచకట్టు గుంలు
సీపాఁచతలకెంపు లేపాటి గన్నను గబ్బి బెబ్బలి యైనఁ గళవళించు
నీపెద్దవిలునోత లేపాటి విన్నను రొవ్వకోలం బైనఁ దప్పనుటుకు
దేవ యీతకుఁ వానిలో నేవివేరు, గ్రుచ్చినను జాలుఁజనుఁగలగుండువడుచు
గండభేరుండపాహాగిగవయశరభ, ఖడ్గములు నాఁగఁ గలుగుమెకంబు లెల్ల.
- శా. సామీ దేవరవేరు సెన్నెనె యీనందంపుఁ బెన్నెనలో
గీముల్ గైకొని చుట్టపక్కములతోఁ గి డెన్నఁడు న్లేక మా
భూమిం గల్గినవేటతోడఁ గడుపు ల్పూరింతు మిం తేనియుం
బూమె ల్పూమడిలో నెటుంగక దినంబుల్ ద్రోతు మిచ్చాగతిక. 6
- క. దేవరకు వేట వేడుక, గావలసిన నిపుడ రమ్ము కానలఁ దఱిచై
యేవంకఁ జూచినను దగఁ, బోవఁగలే కాడనాడఁ బొరలుమెకంబుల్. 7

- 1 ఉ. ఏమని చెప్పవచ్చు జగతీశ్వర యీశ్వరుడే యెటుంగు న
య్యామని బంటచేల ²డిగి హావళినేయు మహామహీజముల్
భీమనిశాతదంష్ట్రీకల బిట్టగలించుచు నేకలంబు లా
హా మనవచ్చునే యవి మహారభటికా సెలకొట్టి రొప్పినకా 8
- క. మిలమిలనిగోళ్ల జలుపలు, గులగులలుగఁ గొట్టునచటికొల్పులు గవిం
బొలవొలయ నెఱిగి యెటుకులు, పులిపులియన్నపుడకవిసిపులిపులినేయుకా.
- ఉ. త్రెళ్లపు వాడిడొంకెనలఁ దీఱపు చిల్లులకోరికోలలకా
డొల్లపు బల్లకోలల ముడుంగపు మేటికటారిపోటులం
జెల్లపు చీపుకత్తుల నశింపపు వ్రేకపు బాఁకుతాఁకులకా
భల్లము లచ్చటకా హృదయభల్లములై తగు భిల్లకోటికికా. 10
- క. తఱిమి పయి నంటుకుక్కలఁ గఱచు న్వడిఁ దిరిగి యెమురుగవిసినకుండే
ళ్లఱిముఱి నే మని చెప్పదు, నఱి నెఱియలనూఱునూఱు నెలవై యుండుకా.
- గీ. చేత డేగఁబట్టి సెలకట్టై నై కొని, ప్రాస్తావోక పాలమువోయెనేని
దినము వలసినన్ని తేవచ్చు బులుఁగుల, వానితఱచుఁ జెప్ప వశమె నాకు.
- సీ. మోటుదప్పకయుండ మూఁకనిల్పినఁ జాలుఁబలుతీవీయలెయురు ల్పన్నఁగలవు
తెరువులఁ గుక్కల నిరవుకొల్పినఁ జాలు నెఱులె యోదంబులై నిలుపఁగలవు
చెంతల దీము లుంచినఁ జాలు నుడిగాలి నెగయుదుమ్ములై తెర లెత్తఁగలవు
మునసి మాఱమ్ము లొడ్డినఁ జాలు నెండమావులెపోతనీరులై మలయఁగలవు
చో పిడినఁ జాలుఁగారగ్గిసోఁడికనల్లి, మిగులుకొయ్యలె వనులయి మించఁగలవు
నీవు వచ్చినఁ జాలు ధాత్రీవరేంద్ర, వేట తనుదానె వేటఁ గావించఁగలదు.

—చంద్రభానుఁడు వేటకేగుట—

- క. అన వాని నరిదియొనఁగుల, ననిపి గృహంబునకు వచ్చి హరికి మృగయపై
ననురక్తిఁ దెలిపి యాతని, యనునుతిఁబ్రయసఖునిఁ గూడి యధికోత్సంఠకా.
- సీ. నవరని కెంబట్టుచల్లడంబు ధరించి గట్టిగాఁ బై సూపుదట్టి గట్టి
నరిగొంబనికందుసాలెయంగియుఁ బూని చలువచెంగావిపచ్చడము గప్పి
జలిబిలిజల్లుపచ్చలప్రోగులు వహించి కమ్మగస్తూరిఁ దిలకమ్ము దీర్చి
కుడివంకఁ బవడంపుఁబిడివంకి నవరించి యెఱుతఁ గెంపులతాళి యలవరించి

1. ఈపద్యము ట-లో లేదు. 2. చుఁబడియావళి 3. ఇది ట-లో లేదు 4. క-పై నపుడట్టి.

బెళుకుడాల్ జాళువావార్త పేరొజంపుఁ

దళుకువన్నెకుళాయి యాదల నమర్చి

వేత్రధరహాంకృతు లెలర్చ విజయశంఖ

వితతులు సెలంగ నదనంబు పెడలుటయును.

15

1. అడుగంటఁద్రొక్కినయహిత ప్రతాపకీలములు నాఁ బసిఁడిలాశములు మెఱయ
జవభీతనిజమ్మగనరక్షణకుఁ బాద మొందిన శశి యన నందె సెలంగ
మహానీయశశిదేవమణిపార్శ్వపుటితముక్తాపాలి యన గవ్వదండ దనర
ఘనతార్క్ష్యతాదప్తకవికాహినిర్మోకఖండంబు లన ఘనకణిక లొలుకఁ
బట్టుపల్లంబుఁ గేడెంబుఁ బట్టియంబుఁ,దరకనంబును సింగిణి సిరిమితటటు
జగిదొలఁకు లేవ పాలాసి మొగనరియును,బూని సాహిణియొకకత్తలానిఁదెచ్చె.

గీ. తెచ్చినఁ దదీయముఖనముత్థితనితాంత,భద్రనూచకహేషకుఁబ్రమద ముది
ఘణిహరతురంగనుతుఁడుసాహిణులు సారె, ²ధీరెయనిను స్తరింపఁగఁ దేజినెక్కి.

క. అపు డెత్తిననవబర్హాతపత్ర మవతంసబింబితంబుగ నత్యా
ధివతనయుఁడు బాల్యాక,ల్పపరిస్ఫురితాత్మగురువిలాసముఁ దాల్చె. 18

గీ. త్రోవుత్రోపాడియతనికురీవతనయు, లెమింగత్తులతోఁ జేతులెత్తిమొక్కఁ
బసిఁడిపరుఁజులు కోటిరవలలిబొల్చె,దత్పితావంబుశిరములఁదాల్చి రనఁగ.

గీ. నకలనేనలు గొల్వ నాచంద్రభానుఁ,డిట్లు వేటకుఁ జనుదేర నెఱిగి పురము
నలుగడలనంత పెడలిరినల్లప్రజలు,గాఢమ్మగయామహోత్సహకలకలమున.

చ. వలలు నురుల్ సిడుల్ విసులు వంకరదుడ్డులు పందిపోట్లు దీ
ములు గొరక తైరల్ జగురుమోకులు బోనులుఁ గాలియుర్లు ³బోఁ
గులు మిడివిండ్లు ⁴బండగులుఁ గొమ్ములుఁ బాదులు వల్లెతొట్టుఁ జ
వ్వలతడికెత్ ధరించి యిరువంకలఁ జేరిరి కొందఁ బుద్ధతి. 21

గీ. కొమ్ముటురులుఁ గాలిగుండులు చిలుమోర,లఱుతగవ్వదండ లలఁతిగంట
లమర సారె బెదవు లల్లార్చి గురగుర,మనుచు వేటయిట్టు లరుగుడెఁడె.

చ. వెనుకరుమాలు లంసముల వ్రేలెడుకొంచెవుఁజల్లిభిక్కుము
ల్పనువయి కావిబొట్లుఁ బదిలంబుగఁ గట్టినదట్లు రొండ్లఁ జే

1. ఈ సీసముమొదలు 'కొమ్ముటురు' అను పద్యమువఱకు ట-లో లేవు. 2. చ-భయమును
ను స్తరింపఁగ 3. చ-బొంగులు 4. చ-బండములు

ద్వినతరిసిల్పు¹దండలును తే నలుజు ల్లలజేగవేటరుల
గునుకుచు రాజుమ్రాల సెలగోలలు కైకోని వచ్చి రుబ్బునకొ. 28

ఉ. జాతర పుట్టచెండు నెఱజాణ గయాళి కరాళి దిట్ట చిం
బోతు తుపాకి జోగి నుకబోగి తుటారి తలారి మారి నం
గాతి లకోరికోల యనఁగాఁ జనుకుక్కలఁ గేలఁ బూని య
త్యాతతశృంఖలాఘలఘలార్భటి మించగ వచ్చి యుద్ధతికా. 24

సీ. బోటుమాటలుగావుపొదకొప్పసింగంపుగొదమనై ననుగూలఁగ్రుమ్మఁగలము
వట్టిమాటలు గావు పుట్టకూటికిడాయు నెలుఁగునైనను బట్టినిలువఁగలము
పెక్కుమాటలుగావుగ్రక్కునఁ బైకొన్నపులినైనఁ జేయిచ్చిపొడువఁగలము
రిత్తమాటలుగావు హత్తికొమ్మనఁ జిమ్మకిటి నైనఁ బొరఁబాటి కెడవఁగలము
వదరుమాటలుగావు దేవరపొలానఁ గలుగుపుల్లఁగులనన్నింటిఁబిలువఁగలము
చిత్తగింపుము మమ్మఁ సెలసువిండ్లు, బలుకగొడ్డండ్లుగలబోయపాఁజగొలువ.

క. రయలటహపటహాఘక్కా, జయకాహళ భేరివణవశంఖహుడుకా
భయదార్భటిదెనలద్రువం, బయనం బయి యేగి చంద్రభానుం ²డంతన్.

సీ. ప్రబలగంధావేశ భద్రభేదిమృగేశమస్మణకేసరమంజుమంజరితము
కుపితోగ్రచిత్రాంగఘోషభీతకురంగపటల³చారుకుడుంగపంజరితము.
ఘనఘనాఘనలీలగాఢకాంతిఘాలక ధరశిలాజాలకుంజరితము
దంష్ట్రీదంష్ట్రాభోగదళితవృక్షీభాగవృథువిచిత్రపరాగపింజరితము
చటులర్పంఝూప్రభంజనజవకిర్ర, ⁴శాల్మలీకుజపుంజనంజుతతూల
⁵చక్రపలితపరీణాహనంజరితము, నై నవార్ధితటారణ్య మచటఁ గాంచె. 27

క. కాంచి యలయటవిఁ జొచ్చిన, చెంచులు మునుగలుగ నచట నేరి నలుగడం
బొంచి వెలివెడలుకడ లూ, హించి మృగౌఘముల నిగ్రహించుకడంకా. 28

గీ. దుష్టమృగచయంబుఁ దూలించి వనసీమ, నా త్వవశము నేయనాటవికులు
చుట్టుతోరణంబు గట్టినచందానఁ, బ్రమద మొదవఁ బ్రోవువారి రపుడు. 29

క. తమగజముల నచ్చటిసిం, గము లారడిపెట్టు ననుచుఁ గలుపించి దిశా
సముదయము వనముఁ జాట్టిన, త్రిమమునఁ దెర లడరె లుబ్ధకనిబద్ధముతై. 30

- గీ. నలుగడల నెత్తుకజీతాటివలలు సెలఁగె, నపుడు పటుపటు హార్యటినడచుక్క
వెండిచీలలు రాలఁ బైనుండ కీలకు, డాసినసరంధ్రగగనఖండము లనంగ. 31
- గీ. వనవరాహంబు లెదురుగా వని తలంచి, యాదికిటిపతిఁ బట్టుటకై కడంగి
తెరువు తెల్లఁజఁ బలువుగఁ దీర్చిరనఁగ, రన్వవేటరు లోదముల్ ద్రవ్విరవుడు.
- వ. అత్తఁజీ దండతండంబులై పండి రాలిన చింతిపండు మెనవినకతంబున మెం
డుకొనుకండ్రొవ్వులు దండిపేరెండలఁ గరంగి పడీయఁ బడియపట్లకు వచ్చి
యచ్చటనీరు గానక ఘోరఘర్షరధావనంబులు గర్జితంబులును నెత్తురు, బొ
లుకుత త్తరంపుఁజూపులు చటిస్తొలును నాన్యగళ త్తేనఖండంబులు కరకలును
గాఁ గఱకునెఱిమొటుంగు దొరయునురవడి ధరియింపలేక ధరణీవివరంబుఁ
జొరఁబూను ఘనంబులగుఘనాఘనంబులకరణి ఖనిత్రక్రూరపోతకోటికల వీ
టికలు వడినవండుపెల్ల లెగనెత్తి యుల్లన నూరుచిలుపచిలుపకలఁకనీట నా
లుకలు తడుపు! నూకరనికరంబులకు నావానదేశంబులగునెడ నలుదిక్కులఁజా
ట్టవలలు గట్ట నియమించియు మఱియు, దట్టంబుగాఁ బుట్టిన పొట్టచిచ్చు
మట్టపెట్టటకునై పుట్టలకుఁ జేరి దట్టంబు లగుఖరనఖర ధట్టంబుల నట్టిట్ట
త్రవ్వ నెఱును లేఱు తెఱింగున నభంగపూర్తార్థవిభాభవజంగంబులఁ దివి
చివైచి మధుచ్ఛత్రాకావిభక్తంబులగు తేదీయభక్తంబులు బుగ్గలకు నగ్గలం
బుగా మెనవి బునకొట్టుచు నుసుగుకొనునన్నునఁ గన్నుఁగానక నిజనిలయా
నికుండవలయంబుల నిదురించుతఱి సుగనురఁ దినుగు సురకిరువలివగువులఁ
దరువుల రవులు నెరగలిసెగలు దిగదిగనఁ దగుల గగనమాణికిరణములనిగని
గలు వెనుదగుల గవుల వెలువడుబెడిదంపుటిగుల గుంపులఁ మొల్లంబులై
వెళ్లఁబాటు భల్లుకతల్లజంబులు క్రీళ్లుఱుకు దెసల వసులొడ్డనియమించియు,
మఱియు నుజ్జ్వలంభితగండ్రవదేశనివేశంబులును నుదారదంతవిశంకటంబులు
నుకుతరపాద ప్రకాండంబులు నున్నతవంశ దండంబులుం దనర దవదహన
దండవ్యామానతాపంబుల కోర్వలేక పర్జన్యదేవతకు నాక్రోశించు గిగీశం
బులనఁ బ్రచంకింబు లగునెండల మెండున బెండువడి తుండంబు లెత్తి
ఘోషించుచు నీరాశ నీరాశయంబులకుం గ్రమ్ముకొమ్ముటెనుఁగు పదువులు
మెదలుపదవుల నోదంబులు ద్రవ్య నియమించియు, నకలమ్మగపాణివా

తూలంబులఁ గ్రోలఁ దివురు విషమవిషవిస్ఫుటస్ఫుటావంతంబు లన వాలం
బులు దూల సఖర్వగర్వోత్తరంగంబు లగుకురంగంబులపైఁ జెంగునదాఁటి
వడింగెడపి మొడల వెడలునుడుకునెత్తురు కుత్తుకలబంటి గ్రోలి యఱిగొని
గిరిదరులఁ దరలకయుండి మఱునాఁడు వేరాఁకట నేకటంబడుచుఁ బ్రబలత
మతమోగుణరేఖావిమిత్రితోదారసశరీర వీరరసంబులచందంబున మురుబాం
కులయొడిచి కఱచి పటచుఱాదూలసంఘాతంబులసంకేతంబులఁ గ్రూరమ్ము
లగు మాఱమ్ము లునుప నియమించియు మఱియుఁ గారుపోతు కణఁతి మ
నుబోతు దుప్పి మొడలగు మృగంబులకుఁ దెరువు లగునిరవులఁ దత్తదుచిత
సాధనంబులు సవరింపబంచియు, గాలి పరికించి యెగువదిక్కునకు నడిచి
యక్కడక్కడ మీటు గలపొదలచాఁటునఁ జోటరుల నెదురుపాటు గా
కుండ నిలిపి పార్శ్వంబుల జాగిలంబులతోడివాగురికుల నునిచి పటహాథ
కాఁదివాద్యంబులు నఱపించియుఁ దుపాకి మొదలగు నగ్నియంత్రంబులు
ముట్టించియుఁ జోవుడువెట్టించి తాను దగుపట్ల నుచితక్రమంబుల నాథేట
కార్పసాధనసన్నద్ధుండై విజయలోలుఁ గెడఁగూడి సంచరించుచుండె నట్టి
యెడ.

33

శా. త్రస్తైణంబు పతద్వలీముఖము సృత్యత్థడ మత్యాహిత

గ్రస్త్రోడము ఘోకమానశశ మాక్రందస్త్రకేంద్రంబు వి

నైస్తద్యోపి పణాయమానకరి నిర్యద్యాహవిజ్యేషి వ్య

త్యస్త్రోక్షృక ముద్భ్రమద్గవయమై యకాన్తఘూర్ణిల్లగఁ.

34

1. జాగిలాలవసించిసరిపెణ లృడలించి పట్టెడ ట్టుయుముడి గట్టువారుఁ

జాఁటునఁ గనుఁగొని మోటు తప్పకనిల్చి తెగనిండఁగా విండ్లు దిగుచువారుఁ

నదలించి బిరుదున నెదురేగి పందిపోట్లుగట్టంబులచాయ నొడ్డువారుఁ

దెరలకు డాయ నిబ్బరపుబొబ్బల వేటువఱిచి యోదములకుఁ దఱుమువారు

2. నగుచు నానావిధమృగప్రహారఘోర

సన్నహనసావధానులై శబరభర్త

1. ఇదియు దీని తరువాయిపద్యమును క-లో శేవు. 2. చ-నగుచు నానావిధమృగస్య వ్యసహ
లగుచు, వివిసతల మెల్లఁ దాముమై వెల్లివిడిసి యొకసినొక్కనిఁ జీరుచు వోహటించి,
యరుపరాకనుయు వులె మెరసి రచుడు.

లభిప మముఁ జూడు మనుచు మహామృగవ్య
విపినతల మెల్లఁ దామ యె వెలసి రవుడు.

35

సీ. పక్కునఁ జొరఁబాటి పాలచేరులు వట్టి బలిమిమైఁ జదికిలఁ బడఁగఁదిగుచు
దిగుచుచోఁ గ్రక్కునఁదిరిగి కొమ్ములఁజమ్మఁ దొలఁగియల్లంతనె నిలిచినదరు
వదిరి పోవఁగనీక వచ్చి యుడ్డముచేరి కెరలి ¹యల్లంతనె తెరువు గట్టుఁ
గట్టి యన్నియు మాలగట్టిరోప్పకమున్నె కదులలోఁజొరఁబడిచెదరఁద్రోలుఁ
ద్రోలిగుబ్బున మెనుకొనితోఁకఁగఱచుఁగఱచి మెనుద్రొక్కే పెడతలగంటినేయుఁ
జేసియుటు లేకలంబులఁజక్కు వఱచు. శబరుతారారయనఁగొన్నిజాగిలములు.

గీ. దట్టికొంగు మెడకుఁ జుట్టి మెల్లన పొద, చాటుబడినె తెచ్చి శబరుఁడొకఁడు
బయలురోప్పుపందిపైఁ గాటు మరిగిన, వేటకుక్క నంటపిడిచి పొడిచె. 37

క. వడి నెక్కుఁ డేకలము వెం, బడిఁ జనుచో నెనుకఁ గవిసి పైఁ బడినవులిం
బెడమరలి కెరలి తనమొల, పిడియమ్మునఁ గడుపు చించి పెళపెళ నార్చెన్

2సీ. జాతరశిఖిఖిజాతధూమంబులచాడ్పున నల్లనిచాఱ లెనఁగఁ
గ్రోధద్రుమాగ్రనంరూఢవల్లవములచెలుపున నికినచెవులు దనర
వకలమ్మగానీకశాసనోద్ధత వేత్రవల్లికచందాన వాల మమర
నాన్యగహ్వరరసనాహీంద్రవిషలతాచ్ఛటలు నాఁ గఱకుమీనలు వడంక
నాపులించుచుఁ గబ్బునకడరునీఁగ, మూఁకఁగమియుచు సెలవులునాకికొనుచు
భూరిభీకరభాంకృతు ల్పొదలఁగొన్ని, పొదలనడుచుకొ బెబ్బలిగదిసెనొకటి.

క. ఆపులి నిజతురగదిదృశ్యైవరత నిగ్గుడ దానిఘనపరుషరుషా
చాపలతం దూపు భుజా, చాపలతం దొడిగి శౌరిసంభవుఁ ⁴డడిచెన్. 40

క. కూలమ్మున నొకఁడు సరి, తూర్లమ్మున ఖడ్గి నేసి కో యని యార్చెన్
వాలమ్మున నొకచమరీ, వాల మ్ముఱజేసి యొకఁడు వడిఁ బొగడొందెన్. 41

గీ. కడిమిఁ గదియుకుక్కుఁ బడఁగొట్టి యొకకిటి, మోటువెట్టి రొప్ప నోటినురువు
సెలవులందుఁ బొలిచె దళుకుదంష్ట్రీకలకు, నరవి నిడ్డలిరుదుజల్లులనఁగ. 42

గీ. ఒకఁడు పొదలుతూటి యుటికెడుకుండేటి, గూడనేయ బల్లకోల దనరె
గలిమినుండి కృతకగడకేగి నిది యని, యలుకఁదఱుముచంద్రకళ యనంగ.

క. హరినుతుఁ డొకహరిణముపై, హరి నడ్డమునూకి యేయ నాశుగ మధిక
త్వరఁ బటవఁజేసె దానిం, జరమాంగకమై నిజాఖ్యి ⁵సఫలతఁ బొందెన్. 44

1. చ-యంతంతనె. 2. దీనిఁతోగ్రింది 4 వద్యములు ట-లో లేవు. 3. చ-నొకఁడు. 4. చ-నే
నెన్. 5. చ-సఫలముగాఁగెన్.
5

- 1 గీ. గాలివంక గాలు గని యారములు చేరి, తారలొగలెల్ల మూరుకొనుచుఁ
గాలుద్రవ్యియునికీగనికొమ్ముటుడుములఁ, గఱచితిగిచెగొన్ని మొఱనడములు.
- గీ. యమునిగదనిడ్డలోహఖడ్గమువిధమునఁ, జేతఁదగుతోఁచిగానికీజెమటప్రాఁత
యొత్తుగా ముష్టి నమరించియొకఁడువైచెఁ, గట్టెబొదసోపివెలిచెపైగజ్జెగదల.
- గీ. పొట్టిగుట్టులు గుట్టుగా ²మట్టిమట్టి, గట్టిపట్టులు ముక్కునఁ గుట్టికుట్టి
యిట్టునట్టును రెట్టలఁ గొట్టికొట్టి, పట్టెఁ గుండేటి నవుడొక్క దిట్టలగుడు.
- గీ. ఇట్లు తాము నిగ్రహించినమొకముల, నెల్లఁ దెచ్చి యెదుట నిడినఁ జూచి
చంద్రభానుఁ డవుడు చాల మెచ్చి పులింద, వరుల కొనఁగె నుచితవస్తునమితి.
- క. అట్టియెడఁ గఱకుమేనులఁ, బుట్టినబడలికలతోడ బోయలు వేఁటల్
మట్టుపటిచి యాచెంతల, పొట్టెము లగుపొదలఁ జేరిపొదలెడువేడ్క. 49
- నీ. కొందఱు మునుమున్ను గూలినమొకములఁ గాత్రేనికర్పింపఁ గడఁగి రపుడు
కొందఱు మనువిల్లఁ గోసి కుప్పలువైచి పాలు దప్పకయుండఁ బంచి రపుడు
కొందఱు బలునెల్లికొయ్య నింగలములు గల్పించి కఱకుట్లు గాల్చి రపుడు
కొందఱు తేఁకుటాకుల దొప్పగమిలోనఁ బన గలనంజుడు త్రెనవి రపుడు.
వివినతలమున నీరితి వేఁటకాండ్రు
నముచితోత్సాహములు మించ శౌరినుతుఁడు
శీవఁ బురినుండి బోనపుట్టికలురా ని
జాప్తపరిజనయుతుఁ డయి యారగించె.

50

- చ. చలువలు చిందుకందువలఁ జంద్రశిలోపలసాంద్ర¹వేదికఁ
జలజలఁ జాలుగా సెలలు జాఱునొకానొకకొనలోనఁ బా
టలపటుకోరకోదరపిటంకనటత్పవమానకందభుల్
చెలఁగెడునొక్కపూవుఁబొదఁ జేరి సుఖింబున నుండె నయ్యెడక. 51

—చంద్రభానునికడకు సిద్ధుఁడువచ్చుట.—

- గీ. ముడివీడుకుఱుచకెంజడలతో నిచ్చొందుకఱపట్టుకుచ్చలిగంతతోడ
వలచేతిజలకఁకుండలుపుతోఁ బేరెద నిట్టలం బగుయోగవత్పైతోడఁ
బెఱచేతిబెత్తముమురుపుతోఁ గళమునఁ దాల్చినసింగినాదంబుతోఁ
⁴మూలికె ల్లలకకపాలతో నందిటఁ గదియుకేదారకంకణముతోడ

1. ఇదియుఁ గ్రిందిపద్యమును క-లో లేవు. 2. చ-ముట్టిముట్టి 3. చ-ట-సీమలక 4. క-
మాలిక 5.

భసితచర్చితో నిష్ఠువంటిచాయ, దొరయునెమ్మేనితోడ సిద్ధుం డొకండు
మిగులవేడుకఁ జెట్టున దిగినయట్లు, వచ్చె గొబ్బున నయ్యదువచ్చుకడకు. 52

గీ. వచ్చుటయుఁగాంచి యెదురేగి తెచ్చి యొక్క

సితకరోపలసీమ నాసీనుఁ జేసి

యర్ఘ్యసాద్యాదిసత్కియ లాచరించి

ఋతిలలితవాక్యముల సీమ మరసి పలికె.

53

సీ. తటిమినారలు నిరంతరతమఃపటలంబు మస్తనంద్రప్రభామర్శనమున
యడఁచినారలుమహాదగ్గరజోరాశి విజ్ఞానధారాభివృద్ధితన
నాఁగినారలు సముద్యద్వాయువలసంబు లీలమైఁ గుండలి మేలుకొలిపి
తొలఁచినారలు తనూమిళితపంచయంబు లనితరసాధ్యామృతౌఘమహిమ
గఱుతికెక్కి తపస్సూర్తిఁ గాంచినార, లనఘతరశీలహంసు లీ రగుటఁజేసి
యట్టిమిముఖోంట్ల వినుతినేయంగఁ దరమె, భవునికై నను బద్ధసంభవుని కైన.

క. భూచక్రభరణమదకృత, నీచతచేఁ జాల నెఱుగొనినమాదృశులక
హచంయమి మీరు కృపం, జూచినఁ గా కేల కలుగు శుభవై భవముల్.

1గీ. అనిన మందస్త్రితము కనుంగొనలఁ దొలఁక, నర్వసర్వసహభారసహనదత్త
బాహుశాలికి నానత్యభామనుతున, కనియె యతి మత్తకేసరిస్వసము మీఱు.

సీ. వ్రతిమానసాంభోజసతతవికానశీలనవిచక్షుఁ డెన్న నినుఁడు గాఁడె
యభ్యుపగత్తుత్తమోహంక్రియావిదారణసమర్థం డెన్న రాజు గాఁడె
జటిలాపదహిగర్వసర్వస్వవిదళనఘర్వఁ డెన్నఁగ నరేంద్రుండు గాఁడె
శమిరాజనిర్వాజసౌఖ్యవానవిధాయకుం డెన్న నచలేశ్వరుండు గాఁడె
యఖలయతిమానసోత్తరాశావలంబ, ముఖ్యుఁ డెంచిన సార్వభౌముండుగాఁడె
కాన మముఖోంట్ల నీవును గారవింప, వలయు ననవిని యదువంశవల్లభుండు.

సీ. సంయమిమీకటాక్షమున నెచ్చోటతిసౌమ్యమై రమ్యమై గమ్య మయ్యె
మాని నీసంస్థానమహిమ నెచ్చోట సద్దైవ్యమై మాన్యమై ధన్య మయ్యె
యతి నీవదాజ్ఞసంగతుల నెచ్చోటు సత్సేవ్యమై దివ్యమై భవ్య మయ్యె
వ్రతి నీమనఃప్రసన్నతల నెచ్చోటు వరేణ్యమై పుణ్యమై గణ్య మయ్యె

జటిలశేఖర నీకృపాసక్తి నెచట, పాత్రమై చిత్రమై యఘడాత్ర మయ్యె
నట్టి నెలవులఁ గలవితల లానతిచ్చి, ననుఁ గృతార్థుని గాఁ జేయు మన నతండు.

ఉ. భూవర సర్వపుణ్యపురము ద్విలకించుచుఁ గుండినంబునం
గేవలయాశీ నారదుని గెల్చినగద్దటిఁ దుంబురుం గళా
కోవిదుఁ గాంచి యందు నొకకొన్నిదినంబులు నిల్చి రంగధా
త్రీవిభుఁ గొల్వఁ బోవుచు సుధీజనసేవిత నిన్ను గాంచితిన్. 59

చ. అన హరినూనుఁ డద్భుతమునంది మునీంద్ర సుధాశనాధినా
భుని నెఱిమెచ్చుగాణ యగుతుంబురుఁ డీత్రటిఁ గుండినంబునం
దనిశము నునిగఁ కేమికత మానతియి మ్మన సావధానత
నివ్వ నమి పల్కె సంయమి నవీనవచోరచనాచమత్క్రియన్. 60

మ. కలఁ డున్నిద్రజయప్రయాణపటిమాగ్ర గ్రాహ్యవాహ్యభిఁ
త్కలికాభంగతరంగసంఘపటురింఖాపుంఖసంఘాతని
ర్దళితక్షోణిరజోవజావలనముద్ర స్వర్ధనీవ్యక్తదో
ర్బలనన్నాహుఁడు రుక్మబాహుఁడు కుభృత్సర్జన్యవాహుం డిలన్. 61

క. అతనికి సుతుఁడును సుతయును, వితతయశుఁడు వీరసేనవిభుఁడుఁ గుముదినీ
నతియును గల రామకొరుఁడు, శతమఖముఖవీనుతనిజభుజాబలుఁ డనఘా.

సీ. పుష్కరప్రౌఢిను పొలఁతికేలన కాదు బెళుకునెన్నడుమునఁ గలిగియుండు
నబ్జవిభ్రమము తన్వంగిగ్రీవన కాదు కలికినెమ్మొగమునఁ గలిగియుండు
వివధరప్రఖ్యాతి వెలఁదివేణిన కాదు మెలఁతలేయారునఁ గలిగియుండుఁ
జక్రవిలాసంబు సతిగుబ్బలన కాదు ఘనజఘనంబునఁ గలిగియుండు
నలప్రవాళప్రభావంబు చెలియపాద,ములన కా దధరంబునఁ గలిగియుండు
ననుచు వినుతింపఁదనరునయ్యధిపుపుత్రి, దివ్యవనితావతారైకభవ్య గాన.

క. ఆరాజబింబవదన క, వారితనంగీతవై భవము సేర్ప సుధాం
భోరాజు వనిచె వీణా, సారస్వధురంధరాగ్రసరుఁ దుంబురునిన్. 64

గీ. అనిన విని మహాత్మ యారుక్మబాహుభూ, కాంతమణికి నెట్లు కన్య యయ్యె
నమరకాంత యిదిమహాద్భుతంబెఱింగింప, వేయటన్నసంయమింద్రుఁడనియె,
వదరుపట్టువహరివాణంబు గలమేటిబండికం డ్లేయూరిపారిబంట్లు
లిబ్బిరాచూలి నేలినచాన మొదలైనపడఁతుక లేయూరిపడుపుగొమ్మ

తెడకాచురము వానికుడియడుగుండమ్మి తేనియ యేయూరి తేటచెలమ
జేజేలకోరికల్ చేపెడినిచ్చయామనిగిడ్డి యేయూరిమందపసర

మిచ్చమానిక మేయూరిరచ్చతాయి
పెట్టెఱుగుమాఁకు లేయూరిపెరటిచెట్టు
లట్టినురపురి యేలుచునమరపతి మ
హూన్నతైశ్వర్యధుర్యుఁడై యొక్కనాఁడు.

66

చ. సిరులఁ దనర్చుదివ్యసభఁ జేరఁగవచ్చి పరాకు జియ్య యె
చ్చరిక యహా యటంచు సరనధ్వనితో నిరువంకలక బరా
బరు లొనరించుచుం బసిఁడిబద్దలవారలు దెల్ప వేలుపుక
దొర లిరుగేలుఖడ్గములతో మకుటంబుల నుంచి కిక్కిరిగె.

67

గీ. వచ్చి మించులు వెదచల్లునిచ్చమాని
కములగద్దియఁ గూర్చుండి యమరగురుఁడు
కవియఁ బార్శ్వద్వయంబునఁ గదిసి బహుస
యస్థితులు దెల్ప నాలించునవసరమున.

68

సీ. నేనాని చిత్రవాజివిహారములఁ జేరె వలమానహేతియై వహ్ని వచ్చెఁ
జండాంశుతనయుఁ డుద్దండవైఖరి డాసె ఘనతమన్నూర్తి డగ్గతఁ బలాశి
వాహినీశ్వరులతో వరుణుండునను దెంచెబహువాననలగంధవహఁడుగదిసెఁ
జెందె మహారాజసేవ్యుఁడై ధనపతి గౌరీశుఁడేతెంచె గళ దొలంక
వెండియును దక్కినయ శేషవిబుధవరులు, నిర్ని మేషప్రభావసందీప్తు లగుచు
నరుగుదెంచిరి సకలలోకాధిరాజ్య, రమ్యవిభ వాభిరాము సుత్రాముఁగొలువ.

సీ. బహులక్షణానురూపప్రభావంబులఁ గనుపట్టునుకవివాక్యములచేత
నరిదరకరమహిమాధాయకంబు లై తనరెడుగురునిమంత్రములచేత
శాస్త్రాధికరణచర్చాభీతవిమతమై కొఱలునూతనబుధగోష్ఠిచేత
శ్రుతహితవర్ణనిస్సరణమాధురిఁ జాల సాగయువిద్యాధరస్తుతులచేత
నుబునుపోవఁ బురందరుఁ డూర్వశీక

శ్రీప్రభావారణిఘృతాచీతిలోత్ర
మాప్రభానాప్సరోవధూమ పలు గొలువ
నొసరి యొడ్డోలగంబయి యుండునపుడు.

70

- గీ. చారుఁ డొకఁడు వేగ నముఖమ్మునకు వచ్చి, నమ్రుఁ డగుచు నాననమునఁ గేలు
దోయి చేర్చి యొరఁగు డాయంగఁ జని నిక్కి, నిన్నవించె నేమొ విబుధపతికి.
- క. ఆమాట కులికిపడి యే, మేమీ యని తెలియ నడిగి యించుకపడి నె
మ్మో మఱవంచినశంకము, గా మరుదాచామ్యనైవ్వైగముగనుఁగొనియెన్.
- క. కనుఁగొనఁ దత్కార్యము తన, మనమున నూహించి దివిజమంత్రి సుధాంధో
పనితామణు లుండఁగ నీ, యనుతాపముఁ జెందనేల యనురాధీశా. 73
- సీ. బలిమాలఁజేయరే ప్రతిస్థప్తి గల్పించి యడరువిశ్వామిత్రునంతవానిఁ
బనిబందఁ జేయరే పరమేష్ఠి నిష్ఠచే నతకరించిన కణ్వనంతవానిఁ
బాలుమాలింపరే పంచేంద్రియోద్వృత్తి నడిచిన శాంఢిల్యనంతవానిఁ
గక్కుర్తిపఱుపరే గాఢతపోరూఢుఁ డగుమందకర్ణజనంతవాని
నితఁ డనఁగ నెంత యెంతటియతులకైన
వేరుదిత్తులు గారె యీవిపులనయన
లీవెలందులలో నొక్కయిగురుఁబోణి
ననుపు వనమాస్త్రుతోఁ గూర్చి యనిమిషేంద్ర. 74
- చ. మఱచితె నీవు తొల్లి పురమర్దనుచిచ్చుఱకంటివెచ్చుఁ బెం
పఱినమరుం దదీయకరుణామృతసూతనవర్షధారఁ గ్ర
మ్ము మొలపించి మామకనమంచితమంత్రబలాత్తి సాంగుఁడై
పరఁగఁగఁ జేసి మానిజనవంచన కుంచుట యెల్ల వానవా. 75
- క. అనుగురునివాక్యములు విని, యనిమిషపతి వనువ వేత్రహస్తఁ డొకఁడు వే
చని యఖిలంబును జెలుఁపఁగ, వనధిసూతాతనయుఁ దధికవైఖరితోడన్.
- సీ. వలెవాటు వైచినవలిపెదుప్పటి పనపంటి బంగరువ్రాత నతకరింప
నొరగుఁజంద్రికయొంటిపొరగుడ్డ కెంబట్టు చెంగులుకినలయశ్రీల నేలఁ
జేరెద నందంద నూరుఘర్త కణాలి హారమాత్తికముల నసదునేయఁ
దనువున రవసంధిదండయొత్తులతఱుల్ కస్తూరీరేకులఁ ద్రస్తరింప
జాళువాగోణపుఁజెఱంగు నేలఁ జీరఁ, దలిరునమ్మాలిగెలు మెట్టి లలన యోర్తు
చేరి కైదండ యీగిద్రఁదేరుకన్నుఁగవ నలరుబంతి యొత్తుఁబుఁగంతుఁడంత.
- గీ. చావడికి వచ్చి యొనపరిశీవిమెఱయఁ, గొలుపుసింగారమైవెంటఁగొలిచిచైత్ర
కాబ్జమందానిలప్రముఖావు లరుగుదేరఁ ¹జనుదేరులక్షీకుమారుఁ జూచి.

- ఉ. కట్టికవారు సారె నముఖా యన వామపదంబు కెంపురా
మట్టిక నిల్చి గద్దెపయి ¹మార్పడ వేటొకజాను పూది యా
పట్టపువేల్పు గొంతమురిపంబున నించుక లేచి కంఠుఁ జే
ప ట్టిటు రమ్మటంచుఁ దనపార్వ స్వమున న్వసించుఁ జేయుచున్. 79
- చ. పరమకుతూహలం బడరఁ బల్కు నుఖస్థితి నీదిశాంతపా
లురు నితరామరుల్ కడువలోపలిచల్ల దొలంకకుండి ని
ర్భరులయి దండి దాడి యనువల్కు- తెలుంగక నీడఁట్టుటన్
దొర లయి యుండు తెల్ల హరిదోర్బలశక్తిన కాదె మన్మథా. 80
- చ. అతనికిఁ బట్టి వీవగుట నాపద లీనురరాజ్యవైభవ
స్థితి కితరంబు లేమి చునుదెంచిన నన్నియు మాన్ప విక్రమా
ప్రతిపాత నీకునుం బడినభారము గావున రూపవిభ్రమాం
చితసురచంచలాక్షులు భజింపఁగ నేగి కవేరజాతటిక. 81
- మ. ప్రతనంపత్రిఁ దపంబు సత్పదుభరద్వాజాఖ్యమాని న్భవ
చ్చితభల్లంబులపాలునేసి లలనాశృంగారలీలాకళా
న్వీతుఁ గావించి మదీయచిత్తజనితోద్వేగంబు మాయించు మో
యతులప్రాభవ దేవకార్యకుటనాయత్తప్రయత్నంబునన్. 82
౨౪. విను మిఁక నేనునినఁ బ్రియం, బొనరించుట దోచు శక్తియుక్తుల నీయో
పినరీతిం బాటులుపడి, యనిమిష రాజ్యంబు నిలుపుమయ్య మనోజా. 83
- గీ. అనుచు ననునయించి యగభేది రంభాది, దివిజవనజముఖులదిక్కు చూచి
వనితలార యిందు మునినాథులపింపఁ, బడఁతి యొక తెయేటుపడుడటన్న. 84
- క. వారలలో నతిలలితా, కారద్యుతిసాంద్రచంద్రకళ యనునతి జం
భారాతియెదుట నిలిచియు, దార స్థితమాధురీనుధారన మెనఁగన్. 85
- చ. పలుకుల కేమి దేవ బలభంజన నీకృపవెంపున న్మహా
జ్వలగతిఁ ⁴జేరఁబోయి యలనన్నతిశాలి మహర్షిధూర్జటిన్
నలితినమ్మ-ళంకరుచిసంపదఁ గైకొని ముజ్జగంబు “లీ
యలికులవేణి చంద్రకళ యా” నని మెచ్చ ఘటింతుఁ బంతముల్. 86

1. చ-మార్గొన జానువునూది యంతనా. 2. ట-లోనిది లేదు. 3. ట-దారస్థితి
మధురమధునుధారసమేషగన్. 4. చ-మమ్మప్రభోవలసన్తతి.

- గీ. సభ సహంకారములు వలకఁజనదుకాక, విబుధవర్షభరద్వాజవిభ్రామంబుఁ
గోరి యిప్పుడె విటపాళిఁ గూర్చుకున్న, ననువిలాసిని యనుచు నెన్నంగవలదు.
- సీ. చవిచూచునేకదా సావిఁ గెంజిగురులు నాలేదొగరుమోవిఁ గ్రోలఁడెట్లు
సరవి నుండునెకదా సై కతస్థలముల¹ నానితంబము డాయ మాను నెట్లు
తానమాడునెకదా తడయ కెప్పుడు నీట నాకమ్మఁజెమటల నానఁ డెట్లు
కలసియుండునెకదా వలపుఁబూచీవెల మత్తనూనంగతి మరగఁడెట్లు
ముట్టునేకద మెట్టతమ్ములు మదీయ, చరణసంవాహనమునేయమరగఁడెట్లు
వలువలుకు లాడనేల మత్పై²డి నేడు, చిత్తగింపు మటన్న శచీవరుండు.
- గీ. మలినజలజాతమేని నీలలితకరసమ్మద్ది నలరదె గడునుతాలేని నిన్నుఁ
గాంచినఁ గరంగవే చంద్రకళ ధరిత్రి, వ్రతుల వలపించు పెంతభారంబు నీకు.
- క. అని యనిమిషపతి తను దయఁ, గని తనచే బనిఁడితట్టఁ గప్పరభాగా
లునుదొడవులొనఁగి యానతిఁ,² బనిచినఁ దతా-ర్యభారపరుడై మరుడుడు.
- ఉ. గ్రక్కున లేచి గద్దియ డిగ్గఁ దివిజేంద్రుడు తోన డిగ్గి పే
రక్కున జేర్చి నాలుగయిదజ్జలు వెంటనె యేగుడెంచి నీ
వొక్కఁడ వ్రండ మేము నుఖముండుదు మెప్పుడు నేడు ప్రోవుమీ
దిక్కయి పంచభాణ యని దీపన లిచ్చిన సంతసంబునన్. 91
- గీ. అమరనాథునివీడ్కొనియాలతొంగి, మొదలుగాఁగల తెఱగంటిముదితలుదిత
ధృతులయిభజింపఁబచ్చని తేజినెక్కి, వెడలెగలకంతకంత కాహళులు మొరయ
- సీ నిగనిగ మను గొప్పనిడుదయొంటులచాచు చెక్కుటద్దములపై జీరువాఱఁ
జెమటచే గరఁగి పూసినకదంబముచాయ యరచట్టలో నుండి పరిమళింపఁ
బలుకుఁగవ్రపుఁదావి వలుచువీడెముకెంపు తేనెకెమ్మోవిపై నీనె చూపఁ
బరిజనంబులు వీచునురటి తెమ్మెరల బంగరువ్రాతకుల్పాయి కళలు గదలఁ
జడిచెమట జల్లుపావడఁ దుడిచికొనుచు, గిరుదువాళినె పోనిచ్చ గెరలనీక
సంతరించుచుతనవాజనము తెఱింగి, యెక్కియాడుచుఁజనియెనాచక్కనయ్యి.
- మ. విరిసె బువ్వులు తేటిజోటిగమి యువ్విట్లూర సందంద గా
డ్పరసెం దావులు చిల్వచెల్వ పదువ త్తాడంగ లేవెన్నలల్

గురిసెం-గోరికతోఁ జకోరమహిళల్ గ్రుక్కిల్లు మ్రింగన్ ధను
ర్ధరుడై పంచశరుండు భూతలముఁ జేరక దిక్కులం దొక్కటక. 94

చ. తొలఁకులఁ దేలి పుష్పాదులఁ దూలి మరందముఁ గ్రోలి కన్నెఱి
వలవయి సోలి క్రొన్ననల వ్రాలి హిమంబుల నేలి వాసనల్
గలయఁగఁజేయఁ బాలి చలిగాలి తగ న్నరిచూలిమిఁదటం
బాలసె మరుద్రభానికటభూరుహకేళిఁ జలాళిపాళియై. 95

ఉ. క్రేవఁ గవేరకన్య లహరీవిహరద్భవాసారసారసా
రావవిశేషమాన్య నళిరాజరథాంగకరాజరాజరా
జీవకుటీరధన్యఁ బరిశీలితవారిభరాజరాజరా
జీవకిశోరసైన్యఁ గని చిత్తజుఁ బల్కు వసంతుఁ డయ్యెడన్. 96

—* కావేరివర్ణనము. *—

మ. నుడియోదమ్ములుఁ దమ్ముపూఁబాదలు నాచున్నగ్గము లుప్పించి న
ల్లడ సారంగపుడీము లుంచి దురితౌఘప్రౌఢ సారంగముల్
పడఁ దోడ్తోఁ దెరలెత్తి మ్రోయఁ దోణగెం బైపై శరప్రౌఢి చొ
ప్పడ నీవహ్యాధరాధరప్రభవశుంభద్వాహినిం గంటివే. 97

చ. ఘనలహరీనినాదములు గర్జితము ల్పవి భీతిఁబొంది పైఁ
జనుకలహంసమండలముజాడ గనుంగొను మంగజాత యీ
యనుపమపుణ్యసింధుమణి యచ్చజలంబుల మున్గి ధన్య తా
మనుజులఘోరపాతకసమాజము వెల్వడురీతిఁ దెల్పెడున్. 98

మ. తెర సంధించి ప్రపుల్లహల్లకశిఖాదీపచ్చట ల్పించి లోఁ
గర మర్థిన్ జలమానుషీవ్రతిమలం గై నేసి యీసింధుసుం
దరి గంగావతరప్రసంగతకథానాట్యంబు సూప స్ఫురల్
సరవిన్ వై చునొసంగులో యనఁగ నంచల్ వ్రాలెడిం జూచితే. 99

సీ. కవులకు జీవనక్రమమొసంగినయట్టియీసరస్వతి నుతియింపఁదరమె
పరరాజ హంసాళి భంగంబు నొందించునీవాహినీలీల లెన్నఁదరమె
యనిమిషప్రతీతికి నమృతంబు లొనఁగూర్చు నీసింధుమూళిసూహింపఁదరమె
కాదంబపితతి నుత్కలకలఁ దేలించు నీహేదినిమహత్త్వ మెన్నఁదరమె

నూనసాయక తా మెంత సుడులఁబడిన, సాటిసేయంగఁ దగు నెయనహ్యగోత్ర
జాత తానన్యనదుల నీనహ్యగోత్ర, జాతకుననంతభువన విఖ్యాత కరయ.

గీ. తను విగాహించిహతులై నజనులకొసఁగ, శంఖచక్రశతంబులీనహ్యతనయ
సంతరించినగతిఁ బొల్పె నరనశర క, నుంగొను వినిర్మలాబ్జరథాఁగతతుల. 101

చ. కలమవనాళి పండి యొరఁగఁబడి యెన్నుల నీరెడల్పుటల్
గలయఁగ వంక లైన మడికట్టల బీటలసందు దూఱఁగాఁ
జెలుపు వహించె నెల్లడలఁ జిత్రము పూవిలుకాఁడ ప్రేల్లనుం
గొలుచుగఁ బండినట్లు కనుఁగొంటివె యీతటిసీతటంబుల్. 102

శా. సారె న్నారికెడంపుబొండలము లీక్ష్యాఁ దెల్లి తో వీలుటల్
నీ శేతై తొరఁగ స్వప్రణవటలీ నిర్యన్నవస్థాలము
క్తారాజి న్నవబుద్బుదాళి నిలిపెం గాంతారకాంతారకాం
తారంబుల్లిలకింపు మయ్య రతికాంతా రమ్యదేశంబుల్. 103

మ. ఫలభారానతనారికేళ వనరంభాపూగభూజావళి
కలమారామచయంబుచే నతతరంగత్తుంగభంగంబుని
ర్థలవారంబులచేఁ దటస్థులకుఁ బ్రేమస్ఫుక్తియు స్మక్తియుం
గలుగఁజేసి తనర్చునీతటిని వకాఁగింపఁగా శక్యమే. 104

నీ. నరనరాజవాజచలరాజరాజవినాదభేదములు నంమోద మొసఁగ
నమనమాలీనాళినుమధూళిపాళికారామసీమములు సంభ్రమముఁగూర్చ
దరవరాళీకేళివరబాలికాళీవిహార తీరములు నెయ్యిమున ముంపఁ
దటతటాకానీకపల్కునైకతాకరమంజుమంజరులు సమ్మదము దన్న
నతతతతభంగసంగసంచారివారి, కరటిరటితాబ్జశబ్దసంఘాతభీత
నకలకలహంససంతప్రచారసార, యమితమితవాతపోతంబు లందగింప. 105

క. శ్రీరంగభర్త యీనది, తీరంబువ నున్న వాఁ డదే తదీయశుభా
గారంబుఁ జూడు మణిచది, పూరంబుల నకృతచిత్రములు గలదానిన్. 106

—* శ్రీరంగపురవర్ణనము. *

నీ. ప్రాతరౌశుగమిళత్పరిబలగోపురగవాక్షధ్వను లరల్యశంఖస్వనములు
రవిరభస్యఖురహారప్రాసాదనాదముల్ మధ్యాహ్నఘంటాసమకర్షణములు

హర్త్యతటికులాయావిశత్కలరవపక్షార్థులు సాంధ్యపటహరుతులుఁ
జంద్రదుతాజ్ఞాశ్మసాధాంబునినదంబు లార్థరాత్రికతమ్మతారవములుఁ
గలసి శ్రీరంగధామమంగళమహోత్సవాచరణవైభవంబుల నతిశయిల్లఁ
బారసంఘాతమతిలోకభావనాన,మంచితాశ్చర్యగరిమ నాలించు నిచట. 107

లయగ్రాహి.

కాంచితవై పైబిరుదుపించెము లనం గబరు లించుకచలింపవసనాంచలపతాకల్
మించమణిఘంటలురహించగటిచక్రములునంచలనమానగనుమించుటలుగుల్మీ
పించగచుచేటకములుంచిబామసింగిలునించిబియమిపుగననంచలరథంబుల్
పంచెమునుమున్నురసంచయమన నైఱసిరంచనడసిందునతులించువిలుకాడా.

శా. వీరల్ తెర్థికవైష్ణవు ల్లనుము పూవిఱ్ఱాడ సద్భక్తి గా
వేరిం దాన మొనర్చి రంగవిభు సేవింపం దమిం గాంచి యు
న్నా రున్నస్తకయొక్క రాజ్ఞు లయి “భో నాగేంద్రశాయి స్సమ
స్తే రంగేశ” యటంచు దేహభుల నొతే నిక్కి వీక్షించుచుక. 109

1డ. ముప్పిరి గొన్న వేడుకఁ దముం జనము ల్గన మోక్షచింత లోఁ
దప్పక చేతికంచుచిటితాళపుమోతలఁ బాయ కెప్పుడుం
జప్పటులక బుధోత్తములు నందడి సేయుచు మూఁక గూడ రం
గప్పను బాడుచుం జనుమహాత్ములఁ జూడుము నూననాయకా. 110

చ. మడవ ల్మార్పుచుఁ దీర్పుచు న్నతలకుం బాదు ల్గంకేసి యం
డెడ తాచోటుల నంటు నిల్పుచును నీరెత్తించుచుం గ్రొవ్విరుల్
దొడిమ ల్వచ్చి నరాలు గట్టుచును నెండుం దార యై పాటులం
బడుధన్యాత్ములఁ గంటివే మదన యామాల్మార్చనాధీశులక. 111

2శా. వీణావేణమృదంగనాదముల కువ్వెల్లారుచు నృండవ
స్థానల్ ప్రాణియు మెట్టు లెక్కియును నచ్చోఁ గేళిక ల్బల్బున
య్యేణినేత్రలఁ జాట్టువారుకొని కంటే కాంచుచున్నారు గ్రా
మీఁబల్ నిశ్చలలోచనాబ్జులయి లక్ష్మీగర్భముక్తామణి. 112

3మ. మునుముందాన మొనర్చి పుండ్రములు శ్రీముద్రాంకము ల్పాని నూ
ననికుంజావృత్తపైకతస్థుల గంటల్ మోయఁగాఁ గేశవా

1. ఇదియు దీని క్రిందిపద్యమును క-లో లేవు. 2. ఇది ట-లో లేదు. 3. ఇదియు దీనిక్రింది
రెండు పద్యములును క-లో లేవు.

ర్చనముల్ చల్చి స్వపార్శ్వవర్తులకుఁ దీర్థం బిచ్చి నేవార్థమై
చనువారిం గనుఁగొంటివే మదన సాక్షాద్వ్యసమాసీశులక.

113

ఉ. త్రోవనె దృష్టి నిల్చి తడిదోవతి మూఁపునఁ దాల్చి స్తోత్రపా
తావళితాన్యులై శయచయంబులఁ జెంబులఁ బూని యేగునీ
కేవలపుణ్యమూర్తుల నకించనవృత్తుల రంగనాథన
ప్రావరణప్రదక్షిణపరాయణులం గనుఁగొంటె మన్తథా.

114

సీ. అగ్రహారముల మాన్యక్షేత్రములఁ బండుగరిసెలకొలు చక్కాండ్రు నింప
నతతంబుఁ బైరువచ్చులుఁ దోటదొడ్డులుఁ గావలు లరసిరక్షణ మొనర్పఁ
గీలార్లు పెరుఁగునుం బాలు మందలనుండి వడి తేవుమాపుఁగావడులఁ దేరఁ
బై వెచ్చమునకుఁ దప్పక రూకపాతికల్ ప్రియశిష్యతతి సమర్పించి యెనఁగ
నతిథినంతర్పణంబై నిత్యవ్రతంబుఁగాఁగ వ్యాఖ్యానమునఁ బ్రొద్దుఁ గడవిగేహ
దేవతార్చన ముఱవక భావశుద్ధిఁ, దనదునచటిగృహస్థులఁ గను మనంగ.

115

సీ. అక్కున వనమాలికాగతభృంగమో శ్రీవత్సమో విభజింపరాదు
జఘనసీమ నువర్ణశాటీన్యతియొ నాభినలినపరాగమో తెలియరాదు
పదమున దేవతాపగవీచియో నఖరేందుమరీచియో యెఱుంగరాదు
తనువున నర్చనాద త్తనూనంబులో పాఁపమేపారలో యేర్పఱుపరాదు
కాంచితె మనోజ కించిదాకుంచితాంఘ్రి, యుగ మిలారమలొ త్తఁగానొ త్తిగిల్లి
కటినొకకరంబుసాఁచియొక్కటితలూడ, నమరఁబవళించియున్నరంగప్పనిపుడు.

క. ఈరీతిఁ జెలుపు. మెఱసిన, శ్రీరంగాధిపునినగరిచెంత మధురసా
సారససారసమున్నత, సారససారసరుతుల్ దిశాతతిఁ గప్పెక.

117

—* భరద్వాజాశ్రమవర్ణనము. *

క. అదే కనుఁగొంటివే మదనా, మదనాగకిశోరవదనమంజులరదనా
రదనాశకమలనదనా, నదనాహతవారికరిణి శశిపుష్కరిణిక.

118

సీ. దరనమ్రదశనముద్గతనాశనితకంజగణములు పుండరికంబు లనఁగ
సురుమీనమస్తరం ధోతానధారాసికాయంబులు ప్రకీర్ణకంబులనఁగ
రఘుశాలిమారుతప్రపల త్రరంగజాలము బుత్పతద్బహులహారు లనఁగ
నంబుపూరాంతరబింబితజలకదంబంబు ఘనాఘనౌఘం బనంగ
సమదకవిరాజహంసచక్రములుచేరి, సతతము భజింపఁ దీర్థరాజప్రసిద్ధి
నెఱపునీచంద్రపుష్కరిణీసరోవ, రంబు వినుతింప శక్యమే బ్రహ్మన.

119

- క. నుతింగనుసీనరసియదూరతరక్షితిఁ జూచితే భరద్వాజమహా
ముతిభవనం బతిభవనం, బతినవనంబునకుఁ బాత్ర మై కనుపట్టెకో. 120
- సీ. కలికాలవిప్రసంగతపలాశశ్రేణిఁ బటుశిలీముఖములపాలు సేసి
నిర్లశ న్నధుమదోన్మిద్రపున్నాగాళి ధీరాశుగశ్రేణిఁ దెరలఁ జేసి
నిశితకంటకశరాన్వితమన్నభస్మూర్తి నమితమహాజిహ్వాగముల నలమి
చటులశౌఖ్యాగదాసాంద్రశారికదళంబులఁ బత్రముఖనమాకలనఁ ద్రుంచి
చతురగుణయుక్తధర్మసంస్తకిఁబాదలి, బహుమహాహవనన్నాహభరితమగుచుఁ
గనుముచెలికాఁడమునితపోవనమొనర్ప, వలసినిలిచినగతిఁదపోవనముదనరె.
- చ. అలయజుఁ డాకసంబునకు నాదరు వేమియులేమిఁ బొప్పుగా
నిలిపినకవ్వగంబములనీటుల నధ్వరధూమము ల్లగు
నల్లినపదుండు మానులనమక్షమునకొ శుచి యకాట నాతనిం
బొలయక పాసి పోయెఁడుతమోగుణపుంజము బోలె నిచ్చలుకొ. 122
- సీ. పుండరీకములపెంపునఁ బొల్పుసారంగ మూహింపఁగా నిది యోగ్య మనఁగ
నలరుపంచాన్తనైకాప్తినాగశ్రేణి యరసికాంచిన నిది యర్హ మనఁగ
నకులానుబంధనంధానంబుఁ గను చక్రీ దర్శింప నిది యుచితం బనంగఁ
బరఁగుఁ గౌశికయుక్తిఁ జరజీవివర్గంబు తలఁచిచూచిన నిది తగు ననంగ
విషమసాయక యిచ్చటివిబుధవహ్య, లలఘుతరళబ్రజ్జిత నాత్మార్థగతవి
రోధములుమాన్చి మనుపనారాధ మైత్రి, యావహిల్లుటచిత్రమేయహరహంబు.
- గీ. హాదినీనక్తులై కరకాభిరాము, లై యనంతపదాధీశు లై నితాంత
వారితాహంకృతులు నై నవారలిచటి, మునులు డఁ పోసిచూచినఘనులుగారె.
- చ. కళికలు చాలఁ జాలుకొనఁగాఁ దగుపాళెలఁ జాలుకీలకాం
చలములు నిండ ముత్తీయపుడల్లుల మొల్లమిసూపఁ బూగముల్
చెలఁగెడుఁ గంటె శంబరవిజేత్తుక శాసనసుస్థితాత్మ లై
యలరెడుమానిరాజులమహాతపవారణరాజులో యనకొ. 125
- సీ. శ్యాములు సౌరభ్యశాలిమధూళిచేఁ దెర్చికావళికిఁ బాద్యము లొనంగఁ
గొమ్మలు పాకానుగుణఫలప్రతతిచే నభ్యాగతులకు నాహార మిడఁగ
లతకూన లనిలలోలప్రవాళములచే వైదేశికులకు వీవనలు వినర
మసీళలు కుసుమకోమలదళశ్రేణిచేఁ బాంథనంతతికిఁ దల్పములమధ్దు

ఘనరసాశయపద్మినుల్ కలితభృంగ, ఘోషభాషల నతిథులకుశల మడుగ
నంగనంభవ నిర్భరు లగుచు నిచట, దపము నలిపెడుతాపసోత్తములఁగంటె.

సీ. అజరతోరణములకై యుంచితినిజుమీ యతివ నీవీచిగుల్లలమఁబోకు
మగ్ర వేద్యర్చనకై యుంచితినిజుమీ యబల నీ వీమొగ్గ లంటఁబోకు
మజ్జనాభసవర్యకై యుంచితినిజుమీ కొమ్మ నీ వీవిరులోగ్రయఁబోకు
మతిధిసంతర్పణకై యుంచితినిజుమీ తగుణి నీ వీపండ్లు దడవఁబోకు

మనుచు నొండొరుఁ బలుకుచు నలనగతులఁ

గౌను లసియాడఁ గుచములు గదలఁ గురులు

చెదరఁ బనఁటులు మూఁపునఁ జేర్చి లతల

కర్ణి నీరార్చుమానికన్యకలఁ గంటె.

127

ప. మఱియు నీవనంబు నీ వనం బువోవర్ధితశంబరం బైశంబరప్రవాహంబులీల వి
హరమాణహంసం బై హంసబింబంబులాగున వశీకృతగోప్రచారంబై గోప్ర
చారంబుంబోలె నవలంబితవృషం బై వృషపట్టనంబుకై వడిఁ బూర్ణసుమనో
జాతి యై సుమనోజాతిచందంబునఁ బవిత్రితగోత్రం బై గోత్రధరుకారుణ్యం
బుశేవ దేవదత్తామృతం బై యశ్శుతాకరంబుతీరున ననంతసముద్యాతో
త్కలికం బై యుత్కలికలు సుమధూళిపరంపరలఁ గురియ సుమధూళిపరం
పరలు కదళికల నెరయఁ గదళికలు విమలస్థలసారనవనంబుల మొరయ విమ
లస్థలసారనవనంబులు శిఖికలాపంబుల మురియ శిఖికలాపంబులు మరున్ని
కరంబుల నొరయ మరున్ని కరంబులు పున్నాగవర్గంబులఁ బొరయఁ బున్నా
గవర్గంబులు కసుమభారంబుల విరియ సిరి యెనంగెఁ గనుంగొను మనుంగుఁ
జెలీ! యన ననవిలుకాడు తత్తపోవనంబు సొత్తెంచి.

128

—* మదన ప్రేక్షకు భరద్వాజునిగదియుట. *

సీ. సహకారసహకారసాంద్రలతావృతాభోగయాగగృహశి పొనఁగుచోటఁ
గరకాంతకరకాంతరసార్ద్రభూమిభూమానిమానితతరుల్లలయుచోట
ఘనసారఘనసారకలితానిలాకులాభిందగుందరసంబు చిందుచోట
వనజాతవనజాతపలితాపగానుగానేకకోకధ్వనుల్నెరయుచోటఁ
గేళికాకాలికాయితోత్తాలసాల, పాలికాశాలికాసారపద్మపద్మ
ధూలికామాలికామదోత్తుంగభృంగ, బాలికాదోలికారతుల్పరఁగుచోట.

గీ. తొగరువన్నె గుఱ్ఱచిగురుమామిడినీడ, జేరి కేలఁ బూలకోరికోల
 మెఱయఁద్రిప్పకొనుచుఁ బెఱ¹కేలఁదియ్యవి,ల్లూఁతగాఁగనిలిచియుండుటయును
 నీ. నిడుచాలు వెనుచాయ నడకనిద్దపుఁదేటిగమి వీరడడలతో గంధవహుండు
 చెలువంపు మైకవృజిగురమా వింతవగజగబిరుదుతో మృగధరుండుఁ
 జొకఁగంపుఁదుదిఱక్కసో కువుప్పొడి రేకపనుపుఁబావడలతో బక్షి²కులము
 దొగరువన్నియమావిడిగురుమొత్తంబుక్రొంబగలుపంజులతోడమాధవుండు
 బ్రకటగతి వచ్చి యహమహామికల మాక
 మాక యుత్తరు వనుచు సంభ్రమ మొరర్ప
 వారిఁ గరుణార్ద్రదృష్టిచే గారవించి
 మునివరుని మీఁద సెలవిచ్చి పనుపుటయును.

131

ఉ. చొక్కపుఁబువ్వుజొంపములసాంపున మ్రాఁకులు విఱ్ఱవీఁగ నల్
 దిక్కుల సావితావి నెలదేటులపాటల నీటునూపెఁ బ
 ల్పక్కుల కాకలీకలకలధ్వని మీఱఁ జకోరికొరికల్
 నెక్కునఁ బండువెన్నెలలు నిండె యథోచితవృత్తి నయ్యెడఁ.

132

క. కనుగవ మోడ్చి నిదిధ్యా, సనతత్పరుఁ డగుచు నున్నచంద్రసుధాసే
 చనమునఁదనుఁదానెఱుంగని,మునిఁ గనుఁగొనియేముదాముముందనికడఁకఁ.

నీ. ఉదురాజు నిజనిశితోత్పలకీరణసంఘమువేరిబలుచివ్వగడలఁజిమ్మి
 మధుండు శాఖానోన్యమర్చననిష్పతజ్జలకావళివేరి తాలఱున్వి
 పవనుండు పేతెంబువాటి గంధాయాత భృంగనిధ్యానంబువేరఁ బిలిచి
 శుకపికాదులు గరుత్త్రకటధ్వనులవేర వివిధవాద్యంబుల రవభిజూపి
 కేశవపదాబ్జచింతారసాశయాంత, రాళగతమానిహృదయశుండాల మవశ
 మగుట నెఱి దార్పణా లేక హత్తియిట్టు,లమితనిజశక్తిమీఱఁబోరాడునపుడు.
 నీ. తమ్ముఁ బైకొనుకన్నుఁ దమ్ముల శ్రుతు లవతంసాచి రుతివేరఁ దఱచుదూఱఁ
 గరకంజరమకుఁ గంకణము లంతర్గత నిస్వనముల వేర నెచ్చరికఁ దెలుప
 ఘనతరస్తవభారమున కుల్కి లేఁగొను మొలనూలిరొదవేర మొఱలుపెట్ట
 నడుగుఁదామరలకు హంసకంబులు చిఱుగంటఁవ్రోఁతలవేర గతులు దెల్ప
 నడరు చంద్రకళాభిధానావ్వరోల, లామ లావణ్యవై భవాంక్రియాభి
 రామ యామన్మథునియగ్రసీమ నిల్చి, చిత్తగింపుము నన్నని సెలవుఁ బూని.

- క. మానికడ కేగె నతఁడును, మానస మానంగబలసమాగతివలనఁ
భ్యానంబు వదలఁ గాంచెన్, నానాదిక్కులను దత్త ణంబున నదియున్.
- గీ. చెలులు నేవింప రత్న కాంచీకలు మొఱయ, నల్లనల్లన¹నతని డాయంగనేగి
గరువమునునీటుమురిపంబుఁగలికితనము, నారజంబును మొఱయఁదదగ్రసరణి.
- సీ. తరులకొయ్యన నిక్కిపరులందు నెవమున బాహుమూలద్యుతబ్బయలువఱిచి
ముంజేతిచిలుకకు ముద్దిచ్చు నెవమునఁ దావికెంజగు రాకుమోవి నూపి
చెమటలార్చమలంచిచెఱఁగూను నెవముననిటిగుబ్బచనుదోయిమఱుఁగుఁబుచ్చి
యలులు మోమునఁ జేరమలఁ గెడు నెవముననునువాలుఁగొప్పగన్తోనఁగఁజేసి
కినుక నుడిగంపుఁజెలి నల్లి కను నెవమున
గొనబునెలవంకబామల జంకెనలుదెల్చి
యనుఁగుబోటులతోఁ గూడి యామృగాక్షి
సముచితపిలాసముల డాయనమయమునను.

138

- శా. కేలంబంగరుగచ్చుకోల లమరన్ గీర్వాణబాలామణున్
శ్రీలీలావతిపట్టికట్టికలవారింబోలి తజ్జెత్రవి
ద్యాలాలిత్రము లుగ్గడించి మృదులాలాపంబులం బాడుచుం
గోలాటంబులు వైచి రాయతి తమం గూర్చిం గటాక్షింపఁగన్.
- క. మలఁచి వలమూఁపుపైఁ గీ, లొక్కిలిపిన పాదంబుమీఁదఁ గొమరగులికుచం
బలఘూన్నాళాంభోరుహ, తలకర్ణకఁ దెగడనొకతె తాండవమాడెన్.

139

- 2గీ. పాంథమృగయకుఁ జనుమరువజ్జఁ ద్రిప్ప
భ ర్తమయదండబర్హాతపత్ర మనఁగ
మొఱుఁగుమొయిదీఁగ వలగొనఁ దుఱుము బొదలఁ
దెఱవయొక్కతె బిఱబిఱఁదిరుపుగట్టె.

141

- గీ. తముఁ గలసి యవ్వుభూతు లింతకును గొనరు
వేల్పు లని తెల్పుగతి బొటవ్రేల నెనయఁ
దర్జనిఁ జెఱంగుం లించి తక్కు-వ్రేళ్లు
మించి నిక్కంగ దేశివటించె నొకతె.

142

- మ. ఉరుభోగోన్నతి మారుతాశనులు సాంపూనన్ శీలాదు బ్రహ్మిం
గరఁగ నిర్విటపాప్తి నిశ్చలతరు ల్లాభానురాగాంకుర
స్ఫురణం బొందంగ హంసరాజగతిచొప్పు ల్దప్పఁగా నొక్కనుం
దరి గీతంబులు పాడె నాత్మహృదయోత్సాహానుకూలంబుగన్. 143
- చ. అరుదుగఁ జంద్రరేఖ యతి నప్పుడె కన్గొనినట్టు లందియల్
మొరయఁగ మేను సోలఁ గుచము ల్పొదల నైతివేణీ జాతఁగా
సరభనవృత్తి నేగి యొకసంపఁగివ్రొవ్విరి మొగ్గ సిగ్గునం
గరకమలంబు సాచి కయికానుక గాఁగ నొసంగి యత్తటిక. 144
- గీ. ప్రసవబాణుని నీయింటి బంటుగాఁగ, నిలువఁ జేసెద ననుచు నందియముదీట
నానయిడి చాల నమ్మింపఁబూనినట్టు, లమ్మునీంద్రునిపాదంబులంటిమొక్కె.
- ఉ. మందసమీరలోలలతమాడ్కి నొకింత వడంకు నూనుచున్
ముందట కేగి యాజటిలముఖుని డాయఁగఁ గొంకి డెందమున్
డిందువడంగఁ జేయుచు వడిం బురికొల్పఁగ బుజ్జగించునూ
టిం దరశస్థరతుల చతటిఘటితాంజలి యై నయంబునన్. 146
- సీ. తొడుకుబాబారాతుజడదాల్చువాడనిపూ వేలతాంగులపుట్టినిల్లు
జేజేలకటవు మాన్చినవదాన్యునిగన్న వనధి యేలేమలజననసీమ
మున్నీటనిల్లటంబువసించు దొరయూరుకాండ మేకాంతలఁగన్నకడుపు
వెన్నుపొక్కి-టితల్లినున్న వేలుపుమాసనం బేవెలందులజ న్నభూమి
నలువతలకోరగల మేటివెలపుమొదలు, ¹గాఁగలవదంబులేనీలకచలయునుకు
లట్టియచ్చరకులమునఁ బుట్టినట్టి, దాన ననుఁ జంద్రకళయంద్రు మానివర్య.
- సీ. కమనీయతరగానగాంధర్వలాస్యతాండవకలాహాధీ త్రాన్త నగుదాన
సకలసౌఖ్యముల కాన్నదమైన దివివేలు బలభేదిసవిధంబు కొలువుచెలుపు
చిత్రరేఖా ఘృతాచీ ధాన్యమాలినీ రంభాదిసతులు నాప్రాణసఖులు
క్రీరంగనాయకు నేవింప నిటకు నిచ్చలు రాకపోకలు నలుపుచుందు
నిన్ను నేవింపవచ్చితి నేడు దివ్య
మానివర తావకాలోకమహిమవలన
నలఘుసాత్తి వ్రకభావంబు గలిగె నాకుఁ
దలఁపెడికి నన్ను గరుణింపవలయు ననుడు. 148

- క. కదలక మెదలక పైపైఁబొదలెడు గాంభీర్యధైర్యములతో యతి య
మృదవతః దదనుచుల న, య్యదనం గైకొనక యచలుఁడై యుండుటయున్.
- సీ. చవియెఱుంగవుగాక యపుదలచంద్రామృతంబుతో య్యలియధరంబునరియె
విన నెఱుంగవుగాక విశదనాదానుభావంబు పైఁదలిమణితంబునరియె
తగ వెఱుంగవుగాక యగణితాసననిబంధము లింతిసురతబంధములనరియె
తలఁ పెఱుంగవుగాక దహరోద్గతారవిందమ్ము భామినివదనమ్మునరియె
కానఁ దనుయోగమునకు నమాన మగునె
కానఁ దనుయోగమునఁ జెందఁగలసుఖంబు
మదనుమత మింత తలపోసి మాని యింక
మదనుమత మాత్త వదలక మనఁగదయ్య.
- 150
- ఉ. తేరకుఁ దేరఁగా భవదదృష్టవశంబున నేఁడు చెంతకుం
జేరిన మమ్ము గారవమునేయ నెఱుంగవుగాక యాత్మలో
నారసిచూడు మేమిఫల మందుట కుంకువలై తనర్చునో
ధారిణిఁ జేయుజన్మములు తాపనవృత్తులు వీరకృత్యముల్.
- 151
- సీ. ఏడాకులనఁటుల నెనయుకద్రము గల్గ బూది నెమ్మెయినిండఁ బూయ నేల
వ్రాణవహాక్తికవాతమ్ము గలుగంగఁ బటికంపుఁజేరుఁ జేపట్టనేల
పూచినగురివెందపొదరుటింపులు గల్గఁ గాతాకుగుడిసెల దూఱనేల
మ్మగ నాభీకాగళస్త్రాగనాభీ కలుగంగ బిల్లవేలిమిబొట్టు వెట్టనేల
1 జడనుబూని కటా నదనద్వివేక, చాతురి మనోబ్జమునఁ బూన్మవైతిగా
తెలియ నేర్చిన నీకానఁగలిగినవియె, యరసిసుఖియింపఁగారాదె సరసులకున్.
- మ. అనుభావద్యోరహంసమండలము మాయానంబు ధాన్యావలం
బనసోత్కంఠవనప్రియప్రకరము ల్కూపాట లింతేల మా
యనుఁగుంబ ల్కనుభాషమాణశుక మాహాయిత్రమాబోంట్లతా
తనిరీతూరుచిధార కబ్రమె భరద్వాజా నినుం బైకొనన్.
- 153
- క. కిలికించితలిలాగతిఁ, దిలకింపవు మృదుమదీయదేహసక్తిం
బులకింపవు లేనగవులఁ, జిలికింప వి దేమి తాఁతఁ జేసిరె నిన్నున్.
- 154
- క. అని చంద్రరేఖ యీగతి, మునిపతిఁ గొనర న్యసంతముఖ్యులు గడిమిన్
మొనసి తమతమకతమకం, బునఁ గదియుచు మరున కేదియెపో నం దనినన్.

ఉ. కాయజుఁ డల్లిపూబామిడికం బిడి గేదంగితేకుబాఁకుదా
రా యమరించి కల్వలజరావయి లేజగురాకుచొక్కపుం
జాయల జాళువాకమరు చాల బిగింఁ ద్విజాళి మ్రోల జే
జే యన మందగంధవహాశీతకరాదులు సందడింపఁగఁ. 156

ఉ. తెక్కల తేజి నెక్కి ననతేకుమిటారపువంకి నూటిగాఁ
జెక్కి బలీ యనం దరటునేసి ఘడాఘడి రెండువీధులం
జక్కఁగ నూడినం జెమట జాఱ నొకింఁచుక వన్నె సోకినం
ద్రొక్కినచోట్లు ద్రొక్కనిమరుం గని పల్కలు మస్తరించుడుఁ. 157

ఉ. తోడన నూడి మల్లెననతూపులఁ గూడఁగ నేసి మర్తముల్
గాడఁగ మొల్లపూగొఱకలం జాఱుకంటఁగ నొంది తమ్మిపె
న్నేడెము చాటుచేసి తొవనేజముకొల్లికిఁ గ్రుమ్మి దిక్కు ల
ల్లాడఁగ జాజిప్రాసబళ మంది ఘనధ్వని మీఱ నార్పుచుఁ. 158

ఉ. పూవిలుకాఁడు కీరహయము న్నుని నంటఁగఁ దోలి నిల్చి తాఁ
బానడ లూఁది త్రొక్కి పరిపాటిగ ముందట సాగి నిక్కి ముం
జేవడిఁ జూపి యాఘనునిచిత్తము లక్ష్యము చేసి వైచె గా
త్రావళి నిర్గళవృద్ధుపరంపర నెక్తురు వోలఁగఁగఁ. 159

క. మూరుం డంతటఁబోకన, దారుణగతి మించుమావితలిరాకుఁగతా
చూరిఁ గొని న్నఱకి పచ్చని, వారువముం డగ్గి కదియ వచ్చి కడంకఁ. 160

క. పిరెంబావాటి హల్లక, కోరకకుంతంబుఁ గేలఁ గొని భీషణహుం
కారంబు మీఱ నదలిచి, క్రూరత నమ్మానిమది చుఱుకునఁ బొడువఁ.

గీ. అంబరాంచలభాగదృశ్యంబు లగుచుఁ
దనరుతత్కాంతప్రభువయోధరము లపుడు
లలితనవచంచలాలోకములఁ బెనంగి
పొదలి యాహంసుఘనతమస్ఫురణ మడఁప. 162

సీ. అడరి జాలై నఘర్తాంబుపూరంబుచే వదలఁజాలనిధృతి వదలిపోయె
దట్టంబుగాఁ బర్వనిట్టూర్పుగాడ్పుచే నెడల నేరనిశీల మెగసిపోయె
బెనఁగొని యందంద యెనయుకంపంబుచే జనలేనిమాగ్ధ్యంబుజాఱిపోయె
వడిఁ బట్టు లేక వెల్వడుపులకాళిచే విడువ నోవనిలజ్జ విడిచిపోయె

నకట యంతటిలోనె యొండొకటి మీఱి

తత్తటము మోహమును దిట్టతనము గాఁగ

సఖిలహానులు వెఱగంద నరుగుదెంచి

ధరణితలనాథ మునిఁ గఱకఱి యొనర్చె.

163

క. అతనుశరవర్షధారాహతి నిట్లు మహాజడాశయం బవిన నా

యతి యతులభాధసేతు, ప్రతిసవయత్నమున నిల్చి పటువిస్తయ్యుండై. 164

మ. తనవిజ్ఞాననిరీక్షణస్ఫురణ సత్యంతంబు నూహించి త

ద్వనీతాసన్నిధిదోషరోషభరసృత్యద్రూఢ్యాదుగాభీలుఁ డై

ముని¹కన్దోయి మిడుంగులు ల్లరియ సంభూతశ్రమాంభోనిగుం

భనగర్జాయతహుంక్రియార్భటి జనింపం గంపమానోష్ఠుఁ డై.

165

ఉ. త్రాస మొకింత లేక సవిధంబునఁ గారులు పలెఁ దేల యో

సోసి మదాంధురాల తలవోసి భవన్నుతజాతిగర్వరే

భాసముదగ్రవై భవవికారము లిష్ట యడంతు నంచుఁ బే

రీసువడి నృపించె నల యింతి నరాంగన యై జనింపఁగన్.

166

క. ఈకరణి నమ్మహర్షివి, భాకరు నెఱిమినుకుల స్వబంధురకాంతి

శ్రీకామనీయకవిశూ, న్యాకృతి యై చంద్రరేఖ యడలుచుఁజనియెన్. 167

సీ. అరయ ననగ్నికుండాహుతిస్తోమమై బూదిఁ గూడె నుమాస్త్రప్రోడిమెల్లఁ

జర్చింప నూషరస్థాపితబీజ మై ధూళిఁ గూడె సమీరుహాళి యెల్లఁ

జింతింప వఱదఁ గూర్చినచింతపం డయి నీటఁగూడె హిమాంశునేర్పులెల్లఁ

గనుగొన నడవినిగాచినవెన్నె లై చెట్లఁగూడె వనంతుచెల్వ మెల్ల

నకట చట్రాతిపై వాన యగుచుఁజెదరి, పఱచెనలువంకలకుఁబక్షిబలములెల్ల

విశ్వభూనాథ విను పదివేలమందీ, మన్మథులకైనవానిదెమల్పవళమె. 168

క. ఆవేళ వాలుఁ బోవం, గావైచి లతాంతశరుడు కట్టా మునుము

న్నీవిధ మరయక కియిట్టలు, రావచ్చునె మనసుకావరంబునననుచున్. 169

క. వెనువెనుకకుఁ జని యొకపూ, చినసంపెగఁగొమ్మ రెండుచేతుల నవలం

బనముగ నొనరిచి పదముల, నెనయించినదృష్టి మస్త మెత్తక తఫలోన్.

క. సమదగతినిగడిచిన వ్యర్థములై శతధానహాసనా నానాశీ
కములెల్ల జనియెను దళి, తములై చట్రాయి వానితలఁపు కటకటా. 171

సీ. ¹వెలవెలఁ బాతెడువేళఁ బెన్గట్టు క్రేవలఁ బట్టికుండెడువాని నమ్మి
వనములపాలయి మునుపున్నదళముల వదలి జాతికి బాయువాని నమ్మి
తనరాకపోకలు గననీక మాయ మై వడఁకుచు వర్తించువాని నమ్మి
కొమ్మలలోఁ డాఁగి కొదికి లావులు డాచి వంచినతల లూచువానినమ్మి
కటకటా దేవసభలోనఁ గండక్రొవ్వ
మాటలాడితిఁ గాని యీపాటివారె
యాపులనియెంచలేనైతి ²నపజయంబు
పాల్పడితి నంచుఁ జనియె నాభావభవ్రుడు. 172

క. ఆచంద్రరేఖయును ద, ద్వాచందయుమిశాప మెనసి వసుధ నవసుధా
రోచి యగురుక్కబాహు, త్మౌచక్రేవ్వరునకుం గుమారిక యయ్యె. 173

శా. ఆవృత్తాంత మశేషము నివ్విబుధలోకాధీశుఁ డేతద్వయ
స్యావాక్యంబుల నాలకించి సురకార్యావన్న కావేలువుం
బూవుంబోణికి ధాత్రి నామరపురీభోగోన్నతు ల్లల్లఁ జే
తోవీధిం గరుణించి పంచె శుభగీతు లేర్పఁగఁ దుంబురు. 174

శా. ఆగంధర్వుఁడు వచ్చి నాఁ టగొలె నత్యైవందనయుక్తుడై
రాగప్రాధిమ మిఱి గీతములు నేర్ప నేడ్వ నే నమ్మహా
భాగుం గన్గొన నేగి యిప్పు డతఁ డంపన్నహృదయాత్మతీ
భాగావాసుని రంగనాయకుని సంప్రార్థింపఁగా నేగెదన్. 175

క. అని పలికి విజయలోలువ, చనముల నాచంద్రభానుచర్య సకలము
విని ముని నమ్మదయుతుండై, పనివినియెం బిదప సత్యభామానుతుఁడు.

మ. సకలత్మాతల³పుణ్యగణ్యపురవీక్షాదక్షుఁ డైనట్టిహా
నికులోత్తంసము వాగ్విలాసములు వింటే నెచ్చెలీ యెందు ని
ట్టికృతార్థం గనుఁగొంటిమే యితనిసాటిం బల్కనిధాత్రిలో
నొకసిద్ధుండును లేడు పో యనుచు సత్యత్కంఠితస్వాంతుండై. 177

1. ట-వెలవెలఁబాటుచు వేగపెన్ గట్టుక్రేవంబడి. 2. చ-ట-నపయశంబు. 3. ట-చక్ర
పుణ్యపుర.

క. చెలికానికేలునం గేల్, నిలిపి కొలిచి వచ్చుజనుల నిలునిలుఁ డనుచుం
బలుమాటు హానిచర్మలు, పలుకుచు వేటొక్కపువ్వుఁబందిలి కరిగెన్.

కా, గాంధీర్యంబుధిరాజ రాజధరవాక్పాణేశపత్రిప్రభా
శుంభత్కిర్తిసమాజ మాజనక చక్షురై వీఖరీవంచితా
హంభావామరభూజ భూజననికాయస్వాంతభృంగావళీ
సంభావ్యాంఘ్రిపయోజ యోజకవిధానంప్రీతితారణ్యకా. 179

క. అక్షీణయోగశిక్షా,దక్ష జగత్త్రితయసాక్షి తాదీక్షిత దు
ర్లక్షచిదక్షవృద్ధక్షను,దక్షపణక్షమధురాపద టాంతినిధీ, 180

తరళము. స్వరధిరాజనదనరాజసఖముఖజనాతిభా
స్వరశిరోజనవనరోజనరసమాజసంతతా
చరితపూజ సవితృతేజ జపితృయాజకచ్ఛటా
సురధరాజ శుచిధరాజశుభసభాజనోన్నతా. 181

గద్యము. ఇది శ్రీమద్దత్తాత్రేయ యోగీంద్రచంద్రచరణారవింద వందన సమాసాది
తసరసకవితారసోదాత్త దత్తనామాత్యసోదర్య మల్లనమంత్రివర్యప్రణీతంబైన
చంద్రభానుచరిత్రంబనుమహాప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీకృష్ణ.

చంద్ర భాను చరిత్రము.

తృతీయాశ్వాసము.

- క. శ్రీదత్తాత్రేయ సదా, మోదితసకలాదితేయ మునిగేయ చిదా
స్వాదాప్రమేయ యనసూ, యాదేవీశుక్తివక్తాకానఘకాయా. 1
- వ. అవధరింపు మానమయంబున. 2
- గీ. అచట హితుఁ జూచి హరిసుతుం డనియె మనల
కిచట మ్రొక్కంగఁ జన దేవుఁ డెమరునచ్చె
మునివచనభంగి రెం డొకవనియ గాఁగఁ
1 దెలిపెఁ గుండినమునకుఁ బోవలయు మనకు. 3
- క. మనవీరనేనునకుఁ గుం, డినమునఁ దుంబురుఁడు వీణ నేర్పెడునట యా
తనియనుజ యొక తె కుముదిని, యనఁ గలనట కార్యసిద్ధి యగు మన కచటన్ 4
- 2 ఉ. కావునఁ బంచసాయకుఁడు గంజభ వాత్మజుడేతఁ గానవి
ద్యావిదుఁ డై ప్రసిద్ధిఁ గనునంతకు మున్నుగ నేగి గేయవీ
లావిధు లెల్లఁ జాలఁ బదిలంబుగ నేరిచి యెట్టులైన నే
నావనజాక్షిఁ దెచ్చెద నఖా యట కీవును సంభ్రమంబునన్. 5
- క. నావెంటనె ర మ్మిక మన, మీవిధము పురంబుఁ జేర నేగి హరికి స
త్యాననితకు నెఱిగించినఁ, 3 బోవఁగని రిదియ వెడలిపోఁ దఱి యనినన్ 6
- చ. అతఁడును నట్లుకాక యన నప్పుడ వా రసహాయహారు లై
ప్రతిదినప్రయాణములఁ బట్టినపక్కణదుర్గదుర్గమా
యతతటిసీవనీగిరు లనంతము లొక్కట దాఁటి పోయి రు
ద్ధతగతి నంత నిచ్చటఁ జదాస్తచమూనినహంబు లెంతయున్. 7
- చ. శ్రమమున నెల్లడ న్వేడకి కానక క్రన్తుఱిపోయి యయ్యదూ
త్తమునకు విన్నవించుటయుఁ దత్ప్రమదాసుతబాంధవాప్తవ
ర్గము లడ లొంది భావిశుభకార్యము నారదుచే నెఱింగి హృ
త్ప్రమదముఁ గాంచె నిచ్చట నృపాలకుమారవతంసు లొక్కెడన్. 8

- క. కని రలదుర్వాసుతపో, వనము స్సృతతోజ్జ్వలత్సవనముం బుణ్యా
వనము స్సంయమిపదపా, వనమున్ జనదుష్ప్రియానిపహాధావనమున్. 9
- క. కనుఁగొని యానందము నె, వ్వునమునఁ దళుకొత్త ధరణిమండలవతు ల
వ్వనమధ్యము దటియఁగఁడని, కనుఁగవలకు మోద¹మిడునొకానొకచోటన్.
- ఉ. మార్గాయాసమ్మ పో నికుంజపటలీమధ్యంబు సొత్తైంచి యం
తగ్లేహంబునయంనపోలె నుఖనిద్రం జెంది రుల్లోలనం
సగ్గానర్లభానుజానిలసదాసంఘృష్టరంభావనీ
వర్గోత్తాలవలాశవీజనముహుర్వాప్యధూతఘర్తంబుగన్. 11
- ఉ. ఆయెడ నాశ్రమైణయుగ మచ్చట నచ్చట లేతపచ్చికల్
మేయుచు సారె నొండొకటి మేనులు మూర్ఖుసూచు న్రయంబునన్
డాయఁగ వచ్చి యాధరణినాథుల² మానిజనభ్రమంబునన్
రాయిడిఁజేసెఁ బైఁ బడి చిరంతనతాదృశవాసనారతిన్. 12
- చ. అలయిక నిద్రవోవుతఱి నాగతి సారెకు రాయిడించినన్
దెలిసి తటాన మేలుకని దిగ్గన లేచి యదూర్వహుల్లిముం
గలఁగుచుఁ జూచి చెంగునను గంతులు వేయుచుఁ బాటునట్టి జం
కల బెడరించి జోడు దలఁగం గలగుండువడంగఁ దోలినన్. 13
- చ. మిగుల భయార్తి నొండొకటి మించఁగ రెండును రెండుదిక్కులై
తగ బుసకొట్టుచుం బొదలు దాటుచుఁ గ్రుమ్మటి చూచు చుప్పరం
బెగయుచు గాలిఁ దీవ చలియించిననైనఁ దొలంగిపోవుచున్
దిగులున వచ్చి యుమ్మరిపతిం గని యుల్కుచుఁ జెంత నిల్చినన్. 14
- శా. ఆదుర్వాసుఁడు వానిఁ జూచి యపు డత్యంతాదురాపాంగవీ
మోధామంబులు దిగ్విటంకముల నుల్కాజాలము న్నింప మ
ర్యాదాలంఘనజాంఘికాగ్రహముతో నారా మద్దయైణలీ
లాదాంపత్యముఁ బాపె నెవ్వఁ డని యల్కున్ భావనసంసక్తుఁడై. 15
- క. యదుశాధనందచులఁ గా, మదినెఱిగి కటంబు లదర మాని కటకటా
తుదమొద లెఱుఁగకమదమునఁ, జెడరినమదినింతేనేయఁజెల్లునెయనుచున్.
- సీ. ఎఱుఁగరే చేపతాధీశుసంపద లెల్లఁ గడలిలోఁ గలిపినగబ్బితనము
మఱచిరే పక్ష్యభామామురారుల బండి³గొడ్డులఁ జేసినగొడ్డతనము

తలఁపరే యరివిందభామునిల్లాలి ధాత్రికిఁ గూల ద్రొబ్బినదిట్టతనము
చూడరే రోకటిచూలికై సాంబుతోఁ దమునెల్లఁ దిట్టినదంటతనము
పెక్కులేమిటి కరయరే భీషణాక్షి, వీక్షణాక్షుద్రరూక్షాశుశుక్షణిక్ష
ణోక్షి పజ్జ్వలికలలోక మొక్క మొగిన, భస్మముగఁ జేయఁజాలినబంటుతనము.

క. అని శము లోహోయన ముని, యనిశము లో నడరురోష మగ్గల మగుచుం
గనికరము మాఁసఁ జుటచుటఁ, గని కరమున శాపజలముఁ గైకొనునంతకా.

సీ. బహుకాలనాధ్యతపస్సు మేటికి మంటిపాబు సేసెన వని పలికె నత్రి
యాదవాన్వయులఁట యన్న యీతెగువ నీకనుచితం బనఁ గర్ణమాత్మజాత
సాంజలియై యుపాధ్యాయ యీయొకతప్పు సైరింపు మనియె శిష్యవ్రజంబు
అంతకు నెంత నీ నలువలెఁ గోపించ నది లక్ష్యమా యని రన్యమునులు
మఱియుఁ దలకొకమాటగా మానినాథ, తాళుమన సక్షసేయక తపసి నిజమ్మ
గంబు లె ట్లట్ల వారును గవ దొఱంగి, కలఁగ నిమ్మని శాపాదకంబు విడిచె.

క. అట్టిమహారథసపుండరీక, టెట్టున డిగినట్టు లగ్రసీమ మొలచిన
ట్లుట్టిపడినట్టు ¹మానుల, కట్టెమట నావ్యసమాని గనుఁగొనసయ్యెకా. 20

సీ. సత్యసతీమానసము నొందుహంసేంద్రు ముగిసడఁనిడుదకెంజడలవాని
భరతరాజావ్యయోధరణుఁ డైచునుసొమ్ము విరిదమ్మిపూసలసరమువాని
వాసిష్ఠవంశాప్తి నఱలుముక్తాగ్రణి పలుచనినిడుయోగపట్టెనాని
నలఘుభారతకాకలిమిఁ జౌనశ్శృతిఁజిలుత ²పప్పుళిపన్నెచేలవాని
బ్రాక్తనవచోవిభాగవైభవధురీణుఁ, గేల మున్నీటిక్రొన్నీటిగిండివాని
నాపరాశరపుత్రు నుద్యత్ప్రకోప, రాన్రతరనేత్రుఁ గాంచి దుర్వాసుఁడవుడు.

క. నననదవినయముఁ బల్కుచు, నవనశగతిఁ దోడితెచ్చి యాలిభగ్నింబుల్
నవరించిన నమ్మనిపతి, యవి గైకొన కనియె భీషణార్భటి మెఱయకా. 22

ఉ. బాలురు పుట్టుభోగులు నృపాలతనూభవు లెండుకాఁకిచేఁ
దూలినవారు సిద్రతమిఁ దోఁగెడువా రొకతప్పు సేసినం
దాశక యేల కావరమున నృపియించితి వోయి యిట్టిని
కేల మునిత్వ మేల జవ మేల జటాభర మేల నేమముల్. 23

³సీ. మునుమున్నయవక్త్రైజనియించినటియించునామిఁడఁగ్రాముగం బొడునుదుట
ముంగలదురితసమూహంబులుదయించునామిఁడఁబుఁకంబులంకురించుఁ

1. చ - శపసుల. 2. చ - పుష్పాడి. 3. ట - లోలేదు.

దొలుదొల్త నఖలవిద్యలును నీరై జాటు నామీందఁ ఘర్తాంబు వడరు మేన
మొదటనే తపము సమూలంబుఁజలియించు నామీందఁ బెదవి బిట్టదరసాగుఁ
గాన నూఱక శపింపఁప మానిపటికిఁ, దీరునే యోయిమానిసిదిండితబిసి
విసపుఁజెట్టున కూడలు ¹విడిచివట్టు, బడలుజనియించి చెఱిచె మస్తమున నీకు.

చ. ముని నని పేరు వెట్టికొని ముక్కునఁ గోపముఁ దాల్చి యీగఱిక
జనుల శపింప దీన నొకసన్నిగల్గునె మర్త్యమాత్రులే
ననజదళాక్షునందనులు వారలు వారలఁ జూడకున్న న
ద్దనుజవిభేదిఁ జూడవలదా ఖల దారుణ ధూర్తవర్తనా.

25

²క. అని యనితరసహ్యంబై, గనగనచునుచూడ్కిఁ గోపకళ క్రాలుకొనక
ముని మునిసి యత్రితనయుం, గని కనికర ముడిగి పలికి కటకటఁ బడినక.

క. రోషారుణాక్షివీయో, భీషణవదనంబుతోడఁ బెదవు లదర నా
దోషాకరానుబంధు కటు, భాషణముల వ్యాసుఁ జూచి పలికెను గలఁకక.

ఉ. వంచన నావనంబునకు నచ్చి మదించి దయావిహీనులై
పెంచిన యేణశాబముల బిట్టవలించినఁ జూచి నేను గో
పించి యథోచితంబుగ శపించితి నిందుల కీవు వచ్చి గ
ద్దించఁగ నేమికారణము ద్రోగదోయి భనతృతాపముల్.

28

³క. వాకిలి దెఱచినఁ జాలుక, నాకిరి బలికెద నటంచుఁ జనుదెంచి కడుం
జీకాకువడఁగ నాడిన, నీకు న్నెఱచెనమె తెలియనేంపు మమ్ముక.

29

చ. నను మునిమాత్రు నాడుగతి నాటఁగ నాడిన నేడు నీకు నే
ననునయభాషణంబులఁ బ్రియంబులు నల్కుదునే యమగ్ధునం
జనితనితాంతభీషణనిశాతకశాతర లేక్షణంబులు
గినుక నడంతుఁ గాక వెడగి¹ప్పులు నాయెక మాను మం చొగిక.

30

స్తంభర. క్రుద్ధుండై బల్విడిం బల్కుచు నపుడు దృఢాంఘరితాహంక్రియాసం
కల్పదోషంబుతోడం బ్రళయశిఖగలి వ్తండుదుర్వాసు వ్యాసుం
శిష్టామర్షంబుతో బిట్టెగసి పలికె వా నిద్దఱుం దాళలే క
త్యైశ్వర్యం బొప్పు నన్యోన్యము శిష్టవిధాయత్తులై యుండునంతక.

31

1. చ - పీఠిసట్లు. 2. ట - లోఁబుట్టెనునామిందా "అనిన" అనుమాటమాత్రముగలదు.

3. ట - లో దీనితో నైనవద్యములను "అయిదవలం దెన్నె" ద్వంద్విడిం బిటులివియక పోయినెడ
నన్యోన్యంబు" అనువచనముమాత్రము గలదు. 4. చ - శివసట్లు.

- క. విటిగె ధర్మ జరిగె నుడుతతు, లొఱగె నభం బరిగె వార్ధు లూటాడె గిరుల్
వెఱచె జగ మఱచె దిశ ల, త్రుటి వారలరోషగద్గదధావనములన్. 32
- ఉ. గ్రక్కునలేచి యంపసెలగల్ దగు పెన్నొదులూని సింగిణీ
లెక్కిడి చేత నాలుగయి దేర్చినతూపులు సంతరించి సల్
ప్రక్కలఁ జూచుచుం గలకలం బుదయించినశ్రోవ నిల్చి యా
దిక్కునఁ బొటుసంయములు దెల్పు నశేషము నాలకించుచున్. 33
- మ. చని యగ్రానని వారు గాంచిరి జటాసంఘ్నన్న ¹నర్వాంగులన్
జని తేర్వ్యావశులన్ మిథశ్శవనదితాస్తిప్థులదావ్యులం
గనదాలోకవిక్రీర్ణపావకుల హుంకారోర్జితాన్యోన్యత
ర్జనులన్ భుక్తుటిభీకరాకృతులఁ బారాశర్యదుర్వాసులన్, 34
- క. కాంచి ప్రక్షిణవిధు ల, త్యంచితగతి నాచరించి సాష్టాంగము ల
ర్పించి యలమునుల వారు ను, తించిరి గంభీరభారతీగుంభనలన్. 35
- సీ. శౌరిపాహజ్జసంసక్తాయ ముక్తాయ సోమచూడాత్మసోదరాయ
సకలపురాణప్రశంసాయ హంసాయ బలశేదిగర్వవిభంజనాయ
సత్యసతీగర్భజాతాయ పూతాయ కర్దమజానంకకండలాయ
శ్రీవసిష్ఠకులప్రసిద్ధాయ శుద్ధాయ శాంభవతేజోంశసంభవాయ
నతిరమర్త్యనుతాయనువ్రతిహితాయ, నతిరవార్యనవార్యమద్యుతియుతాయ
నతి రతివివిక్తనయాయ తతనయాయ, నతి రశేషవిశేషమత్యతిశయాయ.
- క. అని యిరువురఁ బొగడిన నం, దననూయనుతుండు శాంతుఁడై నిజశాపో
క్తినిశాతశూలకృతశా, తనుల యమాద్వైచులఁ జూచి దయతోఁ బలికెన్.
- ఉ. మీ రొకయేఁడు జో డెవసి మీఁదటఁ గుండ్లిన² పట్టనేందిరా
గారములోన నొండొకని గన్గొని వాంఛితవైభవంబు చే
కూరిన నింపుసాం పెనఁగ గోవదధూపతితోడఁ గూడి మీ
ద్వారవతీపురంబునకు వత్తురుగాని తలంక నేటికిన్. 38
- క. అని పలికిన దుర్వాసో, మునిచేఁ బనివిని దయాసమున్నతు వ్యాసుం
గని పునరవసతి సలిపిన, ననుపమవాత్సల్యగరిమ నతఁ డిట్లనియెన్. 39

1. క - దివ్యాంగులన్. 2. ట - లో దీనితోఁ దై మూఁడుపద్యములకు మాటు "చూచి ప్రక్షిణసమస్కాంబు లర్పించి యున్నంజూచి యననూయనుతుండు దయాశ్రుతిత్తుండై" యను వచనముగలదు. 3. చ - పట్టనామరా.

చ. అభిమతకన్యకాపరిణయైకకుతూహలశాలులై మహా
విభవవిశాలులై మనుచు విశ్వధరావలయంబు మెచ్చునో
శుభమతులారయంచుఁ దముఁ జూచి యనుగ్రహ మాచరింప వా
రభిసపధైర్యధుర్యహృదయాంబుజులై చనుచు న్ననంబునన్. 40

1. వనతరుల్పలువైనఁ గనకపోదు మొ యంచుఁ దమపరస్పరవదనములు గనుచు
గెడవాయఁ దెరువున నెకసిపోదు మొయంచునన్యోన్యవస్తములలమిగొనుచు
ఘనర్పిల్లికార్పటి వినకపోదు మొ యంచు సారె మిథోవాక్యసరణి వినుచు
మదగజాదినిరీక్ష మఱివువచ్చునొ యంచు నితరేతరవిమర్శ మీయగొనుచుఁ
దఱచు వంకల ననుచుమాధవులఁ బెనచు
జమళిమల్లియ లునుచు వాసనలఁ గొనుచుఁ
బొలయుగాడ్పుల నినుచుచల్వలనె మనుచుఁ
గలయుఁ డేటులఁ బెనుచు మార్గములఁ జనుచు. 41

క. ఈటములు గుబురుకొనునెడఁ, దాటుచు వా రేగుతెరువు దప్పి చెమట మై
నేటులుగఁ గాకి దూఱని, కాఱడవిని బోవుచో నొకానొకచోటన్. 42

ఉ. అధ్వగదత్తశీలాక్షతగ్రహణసంకులమూషికారాజకూజితములు
శ్లోభవప్రపామాణసంధిజాతవటావనీరుహలోలర్పిల్లీరవములు
లూతాఘటితతంతుజాతాభివృతదారుగోపానసీ²నట్లద్భుతగుతుములు
ప్రళిథిలప్రాసాదభాగగేహన్యోన్యనీడభ్రనుశ్చక్షినిస్వనములు
జీంఘ్రుచునిమ్రోయఁ జెదరినచిత్తరువులఁ, బడినగోడలనొరగుకంబములఁబట్టు
వదలుగారలతోఁ గానవచ్చె బహుళి, వాలయం బైనశూన్యశివాలయంబు.

మ. ఘనహాళిం బెనఁగొన్నబల్లివర రేఖాచంద్రుఁ డంగంబుఁ జెం
దినజీర్ణోరగకంచుకచ్చటలు తాదృశ్శుభ్రంబు లందంద చిం
దునుసుల్ భూతిరజంబు నై తనర రుద్రుం డట్టిశూన్యాలయం
బునఁ గాఁపుండియుఁ గాంచుఁ బ్రాక్తనమహాభోగంబు లెల్లప్పుడున్. 44

గీ. ఆమిషభ్రాంతిచే జించినట్టిజీర్ణ, చిత్రపటఖండములు పైనిఁ జెదరి రాలఁ
దాల్చి తగు నందు మూషికతల గణాధి, పతికుథాలంకృతానేకపములనంగ.

సీ. అన్యోన్యనాదకుప్యత్సింహహుంకృతి హోరసురొడఁ దలయేరు వొడమ
భుజగభీమాలయభూమిఁ బేర్కొనిన పిచ్చిలవిషంబున నోరు చేదుదాల్పఁ

జటులఝంఝూప్రభంజనమహోద్ధతిఁ గ్రమ్మునురమంటఁగనుఁదమ్మిచుఱుకుఁ బూన
సమదవాహోరివిషాణఘట్టనభీతి నిగుడునన్నున మేనునగము గాఁగ
నహహచట్రాతివంటివాఁడగుటనచట, శంభుఁడొకయించు కేనియుశంక లేక
నిలిచెఁ గాక మఱొప్పొరుఁ దలఁచిరేసి, తోలు నెమ్ములుఁ గనుపట్టఁ దూలఁజెట్టు.

చ. ఊను గజజైరి యం చడుగుముట్టఁగ నప్రము ద్రొబ్బి తో గజా
ననజనకత్వ మెంచియు వనద్విరదమ్ములు దుమ్ముఁ గడ్డచా
లనములఁ ద్రోచి హస్తసలిలంబున దాచి ఘటించుఁ బద్మినీ
ఘనరసయోగసంతతవికస్వరపుష్కరము ల్దీక్షింపజే.

47

1. నీ. చీలలు చెదరి బచ్చెన చిట్టి వానలఁ గూలుకొమ్మలతోడి గోవురములు
పొరుగురిప్రజపాడుపాలముమేఱుచు రేలమందలాఁగినభోగమండపములు
నుసిపట్టి పడి నుగ్గునూఁచంబులై బంకికండ్లు దక్కఁగ నేలఁ గలియుతేరు
లెడలేక తఱచు ప్రేలెడు జిబ్బటిలచే గబ్బులు వెదచల్లు గర్భగృహము
లోరఁగలుఁజులువడి తావబూడిప్రాచి, బూరటిలిసీరుగననీకపూరిమొలచు
బావులును గల్గునచట భూపాలనుతులు, చేరియొకచోట నలఁతవనించునంత.

క. భీషణతరహాయహేమా, ఘోషము వినవచ్చుటయుచు గుఱఁగట వా ర
న్వేషించి కాంచి రస్త్రవి, కేషోజ్జ్వల మైనయొక్క చిత్రరథంబు.

49

ఉ. కాంచి తదగ్రశీరతురగస్ఫురణంబుఁ దదీయలోహచ
క్రాంచలపాటవంబుచు దదస్త్రసమృద్ధియుఁ దత్ప్రతాకికా
భ్యంతచితకాంతియు న్నయనపద్మముగాఁ జెలికాని సూతుఁ గా
వించి ముకుందనందనుఁడు వేడుకఁ దర్రథ మెక్కి తోలఁగజే.

50

నీ. పంకరకొంకరనలుదనోఱులు మించు సెలవులపాల కీఁగ లలమిమూఁగఁ
బెలుచ బీఱనరాలు పెనఁగొన్నముప్పొంకబరునుగుత్తుకఁ బ్రేవునరులు ప్రేఱ
నీచవోయినయట్టియూఁచపిఱుందుపైఁ గఱకుతోల్లట్టి పెన్నుఱికి వలవ
నిఱుకటంబుగఁగ్రుంగియొఱుగవోయినగూఁచముఁపుపైఁగవమిన్నముట్టి వెలుఁగఁ
గోఱమీసల గిజగానిగూఁడువోసి, నోర మానిశితలలు లేనారికెడవుఁ
బొండ్లములవలెబీల్చుచుభువనభయద, కాయుఁడొకరిశ్చనుఁడువారిఁగిడియవచ్చి.

2. మహాప్రథర. కఠినోగ్రగ్రంథిసృక్వగ్రథితపిశితదుగ్ధంధనంబంధశశ్వ
చ్చృతనాసాదేశవాసిశ్వననవిసరసంచారఘోరాననాయః

పితరప్రవృత్తదంష్ట్రాపృథుమథనభవత్స్థనసంతానకుల్యా

లుతనార్థోన్నిత్రజిహ్వలుతనభయదఫల్గుధ్వనిః రాజః బల్కే 52

ఉ. ఓరి వరాక నేడు మది నోడక మామకకాననాంతముం

జేరుట యెట్లు చేరి పయిచేటు గణింపక కండ్రొప్పునం

దే రిది యెక్కుటెట్లు విధి ద్రిష్టకరాః బాలకై కడంగునా

బారికి నగ్గమైతి విదే ¹బల్విడి మ్రుంగెద నీక్షణంబునఁ.

53

క. ఎచటికి సరిగెద నని రా, త్రిచరుం డాభీలశూలరేఖః ²జదలఁ ద్రి

ప్పుచుఁ జటులహుంక్రియార్థిటి, నచలము లూటాడ నతీరయంబున వైవఁ.

³ప్రగ్వశి. గాఢనక్తంచరగ్రామభస్మీకృతి, ప్రౌఢరుద్రేక్షణప్రాయశ్శృంగత్రయీ

లీఢఘంటారవాళీకరాళాంతకృ, ద్రూఢగర్జాప్రజారుంతుదధ్వన మై 54

శా.లశూలం బగుదేరఁ గ్రూరతరబాహుగర్వదుర్వారుఁ డై

యాశాభూధరకూటకోటి వడి నూటాడంగ బిట్టార్చి ధా

త్రీశోత్రంసము విల్లునంచి గొనయం బెక్కించి చే మించి నా

నాశాతాశుగము మ్నిగుడ్చ నది సాంద్రజావలికాభీల మై.

55

భుజంగప్రయాతము. కరాళాశుగఘంబుఁ గైకోక వైవై

నరాళాకృతి న్రా మహాబాహువీచీ

మరాళచ్ఛటాస్ఫూర్తిమద్విజ్రహేతి

త్వరాలక్ష్మిఁ దచూర్చులదండంబుఁ ద్రుంచెఁ.

56

గీ. త్రుంచుటయు నఖర్వదుర్వారకోపుఁడై, యసుర శక్తి వైవ హరినుతుండు

దానిఁ బటుకృతాంతదంష్ట్రానితాంతశి, ఖాంతకాంతకుంతహతి నడంచె. 57

క. తనశక్తి యిట్లు వడనం, తన భక్తివహింప కనుర తత్సమరమునం

దనుశయముఁదొఱఁగిక్రన్ముట, ననుశయమునలీలనొకమహాగదగొనుచుఁ.

⁴మత్తకోకిల. రాజరాజయకాంక్ష న న్నెదుర ⁵న్నరుం డితఁ డెంత యా

రాజరాజసఖుండు నోవఁ డరాతిఘాతిధృతాసిధా

రాజరాజున కస్తదస్త్రుసరంపరల్ జత జంభవీ

రాజరాజముఖామరావళి నైన నే ⁶నలయింపుదుఁ.

60

మాలినిని. అని యనితరధార్యాహార్యశౌర్యాస్పదం బై

కనకన మని నిప్పు ల్రిక్కునుద్యద్దదం గ్ర

1. చ - ట - బట్టిమెసంగెద. 2. చ - ట - జెదర. 3. ట-లోలేదు. 4. ల-శా

నీక్రింది నాలుగుపద్యములు లేవు. 5. చ - ధరన్నరుండెంతయా. 6. బాలియండెదఁ.

క్లీనఁ గనలుచు రోషాయత్తచిత్తంబుతో వాఁ

డని ననియతమాన్గం జొచు రాచూలి వైచెకా.

44

ఉ. వైచిన నమ్మహాగద యవార్యగలిం దను డాయ వచ్చినం
జూచి నృపాలుఁ డోరసిలి శూరతమైఁ బరిఘంబు సాచి రెం

డై చటులొక్కతిం బడ రియంబునఁ ద్రుంచిన నన్ని శాచకుం
డేచినకిన్కతో నొకమహీరుహముం బెకలించి యాక్కుచుకా.

63

క. విరవిరనఁ గేలఁ ద్రిప్పుచు, దురదుర నేతేర ధరణిధూర్వహుఁ డతనిం
బరిమార్చుగరా డొండొక, తెరువున నని యసమసమరవృధసంభ్రమఁ జే.

జ. ఆసమయంబునఁ బగలుగొగ రిగుర నెగుచుతటి నబలంబు లగునబళంబు
లును విల్పిహాటకంబు లగుభేటకంబులును ముమరువినమున నేనక మెనఁగించి
టువపిలుకలఁ గలకల నగుతళతళనిచిలుకుములుకులును ననక్రరుచిక్రమా
క్రాంతదేశాచక్రంబు లగుచక్రంబులును బరరాజసమాజంబు నాజిం బరా
జయంబు నొందించు తేజంబులు గలనేజంబులును నిజకవణజనితవిస్ఫుటస్ఫు
లింగసంఘసంఘృష్టవియత్తలంబు లగునత్తలంబులు మొదలగునానాయుధం
టులు గల్గ నాయోధనంబులం బ్రతివీరవరదం బగునరదంబు వజ్జి నీర
వమప్రభాప్రభాతభానుండగుచంద్రభానుం డాతతకేతనాకుంఠఘంటాఘట
ఘటాత్కారంబులును రంగత్తురంగగళకలితకింకిణీక్రేంకారంబులును సదభిప్ర
కోదండశింజనీటంకారంబులును సైంధవతోలనాలోలవిజయలోలవళంకా
రంబులునుం గలసి యుద్వేగకలకలంబుఁ జలుక నలుక నమిద్ధరయంబున
సేదరుపడి కదిసినఁ జాట్టుముట్టి రట్టజీయై మట్టుమీటి నెట్టుకొనిన దిట్టతనద
బునఁ బుట్టు నట్టహాసంబున ధరాధరధట్టంబులు బిట్టవియ నొక్కట సా
రక్కసుం దుక్కుమిగిలి గ్రక్కున నక్కుమారశిరోమణి కిరీటపాటనత్వరా
పరాయణంబుగా (నుత్తాలసాలం బాభీలగతి గిరగిరం ద్రిప్పి వైచె వైచిన
సుటక రాజు దాని నటకె నటకినం బిటికిగొనక యయ్యసుర కుప్పించి
యెగసి మగతనంబున సారథిపేరురంబున బోరన ధారాశరత్తంబులు గురియ
సురియఁగొని పటియలువడ నడిచినప్పు డప్పుడమితేడు కడునడిం దొడర
కడలుకొను కడిమిర బొడమునిడిముడిఁ దడలబడక గడిసేరు ననురనిడుద
యొడలు సుడివడఁ దొడివడ నలుగడలు గడగడగడ వడంక జడిగొని
చెడలు చెడందవారికడిందియంపట నింప నన్నిలింపారి లలంపాటి కేళా

మానమాననుం డై దరిసి మురిసియు) వివిధనవిధకుధరకూటఘటంబులు
నిరాఘాటపాటవంబున నుత్పాటించి మించినక్రావ్యస నవీరవరేణ్యనెడ
ఁబువ్వ నవ్వచు నార్చి కాన్చి చ్చుచుగిది బేర్చి వికటకటతటనికటద్ధంష్ట్రాపుటం
బుబు గిటకిట గీటుచుఁ గుటిలగతి నుడుమండలంబు సోక నేకజాంఘికత
లంఘించి మించినం గాంచి యచ్చుంచు వెలుంగుకొలముదొర మెచ్చి యిచ్చం
బొగడునయ్యెడన గగనతలంబుననుండి మగిడి రథచక్రంబు లిరునులకొలఁది
దిగఁబడ నొగలిమిఁదికి చుమికి కిటు కనకుండ నూతు నాతతకరచపేటా
స్ఫోటంబుపెల్లునఁ ద్రెల్లి మూర్ఛిల్లింజేసి యుబ్బి బొబ్బ లిడునబ్బలియుని
జూచి యద్దానవరిపుసూనుండు నిజనిశితకరకరపాలధార నురంబు చుఱుకు
చుఱు కన నఱకినఁ బిఱికితనంబున పొటచఱచి పిఱుతిగిచి యుటికి పఱచు
టయుఁ దానును వానివెంట నంటి బంటుతనంబునఁ బృథుతరథావతరణం
బొనర్చి యఖండకోదండపాండిత్యంబునఁ దెఱచుమెఱుంగులు గిటికొన
మిఱమిఱ మెఱయు నుఱిది గొఱక లురవడిం గెరలి సరిపెణంబఱపి నఱుము
చుఁ దఱిమినఁ దెఱపి గనలేక నాకిచ్చేమి కాలికొలందికి నరిగియుఁ దిరిగి
మరలం బిరుదుమెఱసి తరుపరంపరల మాటుగొని సమీపశిలాశకలంబు
లడవదం బడంబుల నందికొని యనుపమానగతిఁ జెట్టుచిట్టున వైచుచు రా
చూలిం గదిసిన నతండు ఖేటంబు చాటుగా వెనుకనడ నడరి తేరెక్కు నెడ
నెక్కుడుజవంబున నక్కఱకుఁబొలనుఁదిండి గండుమిఱి యొండెఱుంగక
తదీయస్యందనంబు క్రిందికి మోరఁత్రోపునఁ జొరంబొటి మాలెచాఁపు గల
మూఁపుల నెత్తి నేలఁ గూలంబడ నెట్టిన నట్టులు వీడి పుట్టచెండుమెండున
మిక్కుటంబుగఁ బుటంబులెగయ నిజేచ్ఛం జనుహయంబులు తొడివడంబో
పుట చూచి రాచవారు రథికప్రమేయులు గాన బెగ్గిల్లి చనుయుగ్వంబులఁ
బట్టి యరదంబు మెఱపు మెఱసినచందంబున నరందంబునూప మరల్చి యే
పున ననహ్యరంహాసింహనాదంబుగఁ గోదండంబు సారించి పేరెంచి యాపిశి
తాశి నాశీవిషసమాననానానూనబాణసంతానంబుల మానంబు దూలించి
కీలాలజాలంబులఁ దేలించిన నిండుకవడి బెడఁకునడి యడలున నిడుమకొను
బడలిక నొకయనోకపాంబునీడ నొఱంగి వెఱఁగుపడి పరికించుతటి నెడమిక
పొడమి రథచోదకుం డాదటఁ గ్రుద్ధుండై బిట్టువైరంబునఁ ప్రేంఖత్కంఘాణ
బాణపుంఖంసంఘాతసంజాతజ్యోతలధూళికాపాళియు నదభ్రభ్రమణవిభ్రమ
కృత్ప్రభవస్తలాతలకతనలుతదయోమయనేమిఘర్షరనిఘోషంబును దక్క నొండె

వీధియుఁ గనవినఁబడకుండఁ బండిఁగ్రోలినంత సంతకాకారుండై పంతంబుమొ
జయ సంతమనవతీచరప్రసరుండును గరాళకరాలక్షితకంఠాఘండై హుంక
రించి యహంకారంబున నీవెందుఁ బోయెద నని యుదుటునం బొడలుసుడం
బున హత్తి మొత్తుటయుఁ గత్తలానులుం బెగ్గిలి మ్రొగ్గిన సోగవాగియలు
సారథి నిజభుజాయుగంబునఁ గుదియంబట్టి బి ట్టెత్తినం దత్తరంబున నుత్తేజ
కాశ్వరాజీముఖరనూపురపుఁశ్చరణఖరఖురశిఖరంబు లంబరంబున బయలు
వ్రాఁక జోకఁ బిఱిందిపదంబులన కొంతదూరంబు తేరీచ్చికొని తమకంబునకొ
దుముకుగమకంబున వియచ్చరు లచ్చెరువడి చూడ నమ్మహిమండలాఖండ
లుండును సయ్యంతదురంతనాహస బాహసాహాయ్యంబు నూహించి యహో
యని సంతసించి పొంగి యతండు నిండుమనంబున ఘోటకబృందంబుకం
దంబులు ప్రోదిగ నప్పటప్పటి కప్పళించుచుఁ జెవులు నివిరి మొగంబులు
దుడిచిన భూరిపూత్కారభూషితతాలువుల డిండిరఖండంబులు తండతం
డంబులుగ నడఁ గఱకఱఁ గల్లెంబులు కొఱుకుచు జోడనల నవేలంబుగా
మగుడుటయుఁ దోడన వెంబడిం బఱచి యురుతరశక్తి నన్నక్తంచరుండు
ఫిఱిందికి నచ్చి భుజార్గళంబున నిరుగడ నిరునుకొన దివియంబట్టి జంగయిడి
క్రంగి కుతికిలంబడి సాగనీక కూకలిడ నారాకొమారుండు పెడమరలఁ
దిరిగి యత్యాగ్రహంబునఁ బ్రత్యాళిభపాధుం డై వింట నొం డొంట
మంట లుమియుకుఱుగంటుములుకు లెదురు చిమ్మినకైవడిఁ గణదురీగలు
ఘూఁగిన తెఱంగున నాదారకుండాఫాణిద్వయతలప్రతలంబులు నూటివడ
నాట నవ్యసాచియై యేసి యీను నులుకుఁ బుట్టించినం బట్టువడలి కళవ
ళించి నిలువరింపలేక కదలి పఱచుటయు వెనుకనడ నడరి తేరెక్కి వెంట
నంటి కవిసి మనుజునతి ప్రబలం బగునబళంబు వక్షస్థలంబున గ్రుచ్చినఁ
జచ్చినపోల్కి వెలికిలఁబడి పొలిసెఁ బొలిసెఁ బలాళి యనుతతీనె పొరలి వడి
నడలక దిటంబున ముచ్చెపుటంబు లెగయుచు బెగడునఁ గొన్నియడుగులు
నిగిడి మగంటిమి మిగుల డగరతనంబున లేచి యాచేరువ గండోపలఖండం
బుఁ గేలఁ గైకొనుతతీ సాత్రాజితీపుత్రుండు గోత్రనిభగాత్రుం డగునీనత్రా
శనశత్రుండు శరమాత్రభేద్యుండు గాఁ డని యూహించి యానిశాచర
వీరుపై సారాస్త్రంబుం బ్రయోగించుటయును.

64

గిరు లొరఁగఁ దరులు విఱుగ, న్వరనిధులు గలంగఁ దరణి చాయవొలంగ
హరిదంతంబులు వగులఁగ, నురవడి నఱచుచు నిశాటుఁ డుర్విం గూల్క.

౬౬. కూలినదైత్యుఁ జూచి నురకోటి యమందమరందవిండువుల్
జాలుగఁ గ్రొవ్విరుల్లురిసె జంత్రపుబొమ్మలరీతి జక్కిణుల్
కేళిక చేసి రచ్చరలుఁ గిన్నరకన్యక లున్నతశ్రుతిఁ
మేళముగూడి పాడి రెలమిన్ యదునర్హుని నన్నుతించుచున్. 66

౬౭. కనుపట్టె నగ్రసరణిన్, ఘనదనమాత వేత్రభసితకదళన్యాయం
యన విశిఖదగ్ధదానవ, తనువున నొకయక్షరాజతనయుం డంతన్. 67

౬౮. ఆయత్నాగ్రణి నిస్థితాత్ముఁ డగునత్యానందమన్ భక్తితో
జాయన్వచ్చి నతాంగుఁ డై పటుకిరీటప్రోతరత్నాంకుర
చ్ఛాయ లూభమి నలంకరింపఁగ నమస్కారంబు గావించి జే
తే యరిచు న్యచియింప నాతఁ డనియెం జన్మంబు రంజిల్లఁగన్. 68

౬౯. ఎక్కడ నుండు దెవ్వఁడ విదేమికతంబున రక్కసుండ వై
యిక్కడ సంచరించితివి యంతయుఁ డెల్పు మటన్నఁ గ్రమ్మఱన్
ఘ్రొక్కి యతండు హస్తములు మోడ్చి ఘనాఘనధీరనిస్సవ్వి
నన్యక్కరణైకతానవచనస్ఫురణంబు చెలంగ నిట్లనున్. 69

౭౦. నెలయుం గాంతిమతీపురంబున మనోవేగుండు నా యక్షరా
ట్కులనాఘండు తదగ్రసూనుండ మణికోటిరకాఖ్యుండ నే
జలజాతారికళాకిరీటుఁ గొలున న్సంప్రీతితో నొక్కనాఁ
డలఘుప్రాశ్రిమి మీఱ నింద్రపురిసీలాభ్యేతనన్ గొల్పఁగన్. 70

౭౧. భిందుమాధవుఁ డుండు నెం దభిరిత్రయై ప్రకటసేనాహికంచుకము లెగయ
నిందుమాళి ననించు నెందుఁ గైలాసంబు పాడై గుహాచ్చిత్తపటలిఁ జెంద
నిధనొండు లోలాఝ్నుఁ డెం దువ్వితూన్యమైబలుచుక్కగమిబల్లిపల్లలుపూస
మందాకిని తనర్చు నెందు మేరువు ఖిలంబై పచ్చరాపూరి నావహింప
నట్టికాశీపురంబున కరుగుదెంచి, యభినవభవాయమానజనార్థరచిత
బహుళగీర్వాణవాహినీభ్రమవజ్ర, శకలకుట్టిమివీధిశాసరణిఁ జనుచు. 71

౭౨. కంఠేకాలపదారవిందములపైఁ గైవ్రాలి లోలాఝ్నునిఁ
ఘంఠీశు న్వినులించి భైరవుని మోడ్చుంగేలుతో డాసి వై
కుంతస్వామికఁ జాఁగిఁమ్రొక్కి హిమవద్గోత్రాత్మజం జూచి యు
త్కంఠం డక్కినవేల్పులర్ధ బాగడి యంతస్తందయానంబునన్. 72

సీ. చికిలిచంద్రికవన్నెజీబులేఁగరకంచువలిపెదుప్పటి వల్లెవాటు నైచి
 తవనందిదండజీరల దోరవాఱినమెడ నిండఁ గమ్మారి మెదిచి మెత్తి
 కఠినవత్తోజసంఘట్టనాంకితభుజాంతరమునఁ దుమ్మెద తాళిఁజేర్చి
 సనమాలికాప్రసూనకరంభితం బైనశిఖనిండు దాఁయెతుచేరుఁ జుట్టి
 వీట నెవ్వరిఁ గనుఁగొన్న వెకలికితి, నర్చనచివ్వుని గనుగీఁటి నవ్వుకొనుచు
 నారజము మీఱఁ దత్పురాభ్యంతరమున, నల్లనల్లన చనుదెంచు నననరమున.

క. గంగఁ హిమగిరితటభా, గంగం బరిపుల్లపాల్లకామోదితసా
 రంగ నిష్ఠిధుచుచిరుచిరత, రంగం గనుతమి హృదంతరంబునఁ జెలఁగఁ. 74

చా. ప్రేంఖచ్చందనగంధగంధవహనిర్దిద్రోచ్చలద్వీచికా
 ప్రేంఖోల్లీస్థితఫేనఖండములకుం బెన్నుద్దులై నక్షభా
 కతిఖాణంబులు సంచరింపఁ దగుతద్దంగాస్తవంతీతటికా
 న్యుంఖావర్తకు గాలవాఖ్యమునిఁ గన్గొంటిం బ్రమోదంబునఁ. 75

క. కనుఁగొని యవహితమతి నై, వినయంబునఁ జాఁగి మ్రొక్క వీక్షింప కతఁ
 డనుపమమనుచరనిశ్చల, మనస్కుఁ డై యుండ నయసుమదమున నేనుఁ.

చ. తోడిఁబడ మాయచేత నతిధూర్జనిశాచరవేషధారి నై
 యడరి ఘనాఘనాఘనిబిడారవభైరవహంకృతంబుతో
 నుడువథముం గులాచలము లుర్విరయుం గకుబంతసీమలఁ
 జడఘనడంగ నార్పుచుఁ బ్రచండగతిం గనుఁగుడ్లు ద్రిష్టచుఁ. 76

చా. కుప్పింతుం దటమానికోటి వెఱవేకు లూపన ఘోరాఘటికా
 నొప్పింతుం దిగధీశకర్ణములు కన్నుం గ్రేవల న్నిప్పుకల్
 రప్పింతు నిన్వనువీధిఁ గ్రాలుకొన శూలం బుస్థలిం ద్రిష్టచుఁ
 విప్పింతుం జనజైర్యసంపద వృథాదేవీలాగ్రహగ్రంథిస్తై. 77

క. ఈగతిఁ దదన్త వెఱపింపం, గా గాలవహాని యపుడ కన్నుఁదెఱచి మా
 యాగౌరవాధికతర, తోగొత్తుని నను నెఱింగి ప్రోధాన్వితఁ డై. 78

చి. మహాస్రగ్ధర. అధరం బల్లాడఁగా భిట్టపుడుగఱచి సాహంక్రియామర్షభాషా
 బధిరాశాభాగుఁ డై భ్రుభ్రమణవటునటద్భాలఘర్దంబు నిండఁ
 విధురసాన్వంతంబుతో దృగ్వితతచుచి నభోవీధి రంజింపఁ జిత్తా
 శ్యధికాటోపంబునం బంతము పలుకుచు దుర్ధర్షవేషంబు మీఱఁ. 80

కా. ఓరీ సంపదఁ గన్నఁగానక నఘాయుక్తుండ నై వచ్చి మ
 మ్మారా యిట్లడకింపఁ జెల్లునె పురాతనా యంచుఁ గోపించి నీ
 వీరూపంబు పహించి కాన జనతాహింసాది కృత్యంబులక
 నోరారం బాల మేసి త్రుళ్లు మని నన్నుం జూచి శాపించినక. 81

క. గజగజ నడఁకుచు నే నా, రజనీచరవేష ముడిగి వ్రతిపతిపాదాం
 బుజములపై వ్రాలి భయా, ర్జిజదీనాలాపగద్గదిక నిట్లంటిక. 82

శా. చేతోవీధి భవన్యహామహిమముల్ చింతింపఁగా లేక యీ
 రీతి న్నన్నును మిన్నుఁ గానక మదోద్రేకంబునం ద్రుల్లితిక
 నాత ప్పొక్కటి పైచి శాపనచనాంతంబుం గృపం దెల్పువే
 యోతండ్రి నను బ్రోవవే యనిన నాయోగీంద్రచంద్రుం డనుక. 83

శా. నత్సా మామకశాపవాక్యములు దుర్వారంబు లా నైన నే
 తత్సంరంభము మాని నీ ¹వడల నార్ద్రం బయ్యె నాచిత్త మీ
 కుత్సాపాత్రతనూవియోగ మగు నీ కున్మువ్యదివ్యాపగా
 భృత్యద్వాంతరనీచ నొక్కనిశరార్చిం గొంతకాలంబునక. 84

క. అనుమాట లోను వెలి గా, ఘనగర్జితద్బాదాదికస్ఫురణనచో
 భస్మిని సెలఁగ రక్కసుండ నై, చనుదెంచితి నిటకు సకలజగములు బెగడక.

ఉ. నాపిశితాశనత్వమును నాబహుపాతకహేతునిత్యహిం
 సాపరతంత్రరోషపరుషత్వముఁ బాపితి వీక్షణంబునక
 భూపవతంస నీవలనఁ బూర్వ²శుభోన్నతి నొందఁ గాంచితిక
 నీపరమోపకారమహనీయత కే బ్రతిసేయ నెత్తునే. 85

క. ఐన నొకమే లొనర్తు మ, హీనాయక మాఱువలుక కియ్యకొనుము ప్ర
 జ్ఞానిధులు సత్త్రియాలవ, మేనియును బహూకరింపరే మది నెందుక. 86

చ. అతులితశౌర్య నీతలఁచినప్పుడు వచ్చి సమిష్టయంబు ల
 ద్భృతముగఁ గూర్తు నీయరదముం దఱితోడయి వచ్చు నాయద్భు
 త్యతయును గామరూపతయు సంధిలఁ జేయుదుఁ గొమ్మటంచు నా
 ష్టీతిపతి కిచ్చి యత్నుఁ దరిగెం దదనుజ్ఞ నిధీశువీటికిక. 87

శా. ఆనత్యానుతుఁడుం బ్రియాప్తనహితుం డై యాత్మసారాస్త్రి⁴వి
 న్యాసోచ్చాసితరాక్షసావయవయతౌపాదితాత్వంతమై

శ్రీసంపత్తికి సంతసిల్లుచు నముద్వేలాజలీలాధవా

యాసం బాటంగ నొక్కనిర్మలసరః ప్రాంతంబునం బోవుచున్.

69

క. దరవికచనరసిజాంతర, పరిభేలచ్చంచరికపక్షచలితప్ర

వ్వరజోనితాంతశీతిల, మనుక్మిశోరములు మీఁద మల్లజిగొనంగన్.

90

క. తలిరిచి దట్టములై త, జ్వలజాకంఠీతవాతసక్తి బొడలి మొ

గ్గలఁబూవులఁబిందెలఁగా, యలఁబండులఁదనరులరుచయంబుననొకచోన్.

సీ. వాసంతికారసాస్వాదమత్తాంగి యై తెలిసివల్లభుఁ జేరుతేటిలేమఁ

బ్రణయకోపంబునఁ బఱచి నాఘండు మ్రొక్కఁ గేరడంబులు వల్కుకీరతరుణి

నన్యానుషంగచిహ్నము లెల్లఁ బరికించి నరుని దూడెడుగోరువంకజోటిఁ

దమి దోలంకఁగ సాము గమించినచిగురాకుఁ జెలుపునకిచ్చుకోయిల వెలందఁ

గనుఁగొనుచు వచ్చి యొకదివ్య కాంతియుతమ

యూరయుగళంబుఁ గని పట్టి నూహసేసి

తదనుసరణపరాయణత్వమున వార

టాత్మవిశ్లేషము గణింప కరిగి రిపుడు.

93

క. అందు హరినుతుఁడు పులుఁగుబ, డిం దప్పక యరెగె యదీ వడిం బఱవ సిరా

నందుఁ డయి తిరిగి తత్పక, విం దమ్మునఁ సానలేక వెనకుచు నార్చిన్.

93

ఉ. అక్కట యున్కిఁ దెల్పు నుచుజా మనుజుగమవర్జితోన్వ నే

నిక్కడ నొంటి వైఁడఁగలనే కలనేనియుఁ బాయలేనీ నీ

వెక్కుడు క్రూరవృత్తిఁ దగవే తగ వేమటుఁ బల్కురెంచు నన్

మక్కువ తొంగలింపఁ గనుమా కనుమాయలు వెట్టి నేటికిన్.

94

గీ. అనుచు వివినవీధి నరిగెడుగంధారంధ, కరులఁ గిరులఁ బేచకములఁ గీచ

కేముల జటులఁ గిలుల ఘనదైన్యఃపితితో, ననుజుమార్గముడిగి యడిగియలసి.

చ. యతిపతిప ల్కలంఘ్య మని యాత్మ నెఱింగి నిజాంతరంగనం

గతధృతి యై యదూర్వహుండు కాననవాటము దాటె యధ్వగ

ప్రతతుల వెంట నేగి పరవట్టనగర్వవిఖండనంబు దృ

క్కుతుకదసాధమరడనముఁ గురిడినముం గనియెం బ్రయరిబునన్.

95

మ. కని తేత్తుట్టనకేళికాననలతాగారైకవాస్తవ్య భో

జన్మపాపత్యవిపరచికాభిసపశితాకర్మకున్ విశ్వరూ

జనగీతామృతతోపితద్విరవరాట్పూర్ణంబరుం దుంబురుకో

వినయప్రాధిమః జేరఁబోయి సతి గావించెం బ్రమోదంబునకో.

97

చ. అపు డమరేంద్రగాయనుఁ డనన్యజసోదరభావసూచనా

నిపుణతనూవిలాసు సతనిం గని యెచ్చటనుండి వచ్చి తే

స్వపతనయుండ వేమికత మిచ్చటికిం జనుచేర నంచు స

త్కృప సేడుగ న్యదూద్యోహుండు దీపితసూన్యతనూక్తి నిట్లనుకో.

98

శీ. కరగతచక్రండు హరిబలాన్వితండు సన్తపితవిశ్రమండు మామకగురుండు

ప్రాణేశకలితనురాగసంస్తుత్యనత్యాఖ్యాతగోత్ర నాయనుఁగుజనని

సరసధర్మధురీణుఁ డురుసుమనోమాగ్ధణావలంబనుండు నాయగ్రజన్ముఁ

డక్రూరనుగుణోద్ధవాధారసూరసంతానశేఖరులు మద్భంధుజనులు

పొదలురాలచ్చి యెపుడు మాయదుకులమున

మాకురత్నాకరపురోత్తమము నిపాన

మట్టినే నీకు నిచట శివ్యత వహించి

వీణ నేర్వంగ వచ్చితి విమలచరిత.

99

శీ. అనుచుఁజతురోక్తిఁ దెలిపినవినితదీయ, వృత్తేమఖిలముమనమున నెఱిగితుంబు

రుం డతని గారవించి యార్చుక బాహు, స్వపతనూభవుతో వీణ నేర్చుచుండెఁ

డ. అంత దిగంతవంతురలతాంతనిశాంతని తాంతకాంతవ

స్యాంతికతాంతపాంథజనతాంతరసంతతకృంతనప్రథా

త్యంతనమంతతస్ఫురదుదంతపరంతప కాంతినంతతి

క్రాంతదురంతకుంతరతికాంతము పొల్పె ననంత మెంతయుకో.

101

శీ. వనలక్ష్మి మాధవాగతి, కనువుగఁ బూనీట జలకమాడుటకై ముం

దనువున నలుంగిడఁగా ను, ర్నివచిక్కన మనఁగ ధరఁ దొరిగెఁ గారాకులో.

శీ. పూని వసంతహాళికుండు పొంగేడురాగరసంబుచేఁ గడు

న్నాచుజనాళిమానసపునట్టులు దున్ని మనోజకందళిం

గానఁగఁ జేసి యంత నెగఁగట్టినయట్టిహాలంబులో యసం

గా నెఱసెం బలాశకళిక ల్లునుమున్న వసాంతరంబులకో.

103

శీ. ఎలఁదీవెచెలులు వలిగా, డ్పులపైఁ దేనియవసంతములు చల్లఁగఁ జే

తులఁ బూనినవేత్రపుండ్ర, త్తులు నాఁ దలిరాకుపొదలఁ దోఁచె న్నొగ్గలో.

104

- ఉ. ఆలమునకా విశ ల్లలిచి యాడంగం బోవ వియక్తరక్తముల్
హాళి ననంటిపూవుపెర లన్నలువోనెల నించి చిక్కతే
జీలకుం జూపఁబోలు ననసింగిజో దిటు గాక యున్నచో
నేల వహించుఁ గెంపుజగి నీకదలీసుమకీరితుండముల్. 106
- ఉ. మావుల మారు క్రంజలుకమావులజేడెము దిద్ద గండపుం
దావులగాడ్పునాహిణి లతాకళ పూని మిళిందయుక్త మా
తేవిరిగుత్తిగిల్కఁ గదలించుచు ధే యని కూతవైచె నా
నావిధపల్లవాశనకనక్కలకంకకుహూనాన్భటిక. 106
- సీ. శాపనిసృక్తైఁ చరుడెంచు వెడవేల్పురాచత్రాఁ చన భృంగరాజి తనర
సంగడి శాస్త్రము ల్బుదివెడశిష్యుల చెలువునఁ గెలయుకోవెలలు సేలఁగ
విన్నుండటకు మనవికి డాయువింధ్యశృంగములు నాఁ బుష్పిగట్టు లెనఁగఁ
గట్టినకావికోకలచెఱంగులకీతి నెడనెడఁ దలిరాకు లెగనియాడ
నెలమిఁ దనుఁ గన్నద్విజపంతు లెదురుకొనఁగ
సారెఁ బెల్లుబ్బయువజనశ్రమజలాల్లి
నిముడుకొన దక్షిణము వాసి యేగుడెంచె
గొదలునడతోడఁ బనమానకుంభజండు. 107
- 1 ఉ. అంతట రుక్మబాహుననుధాధిపనందన యొక్కనాఁడు శు
ద్ధాంతగృహంబు వెల్పడి విహారి¹రితింజనుడెంచె నెచ్చెలుల్
చెంతలఁ గొల్పి గుండదళింజతధంజకకుంజమంజుల
ప్రాంతగళతలననులా²హి³టికిఁ బుష్పవాటికి⁴. 108
- క. ఏతెంచి చందనాచల, శీతలతనుగంధవహవశీకృతలనలీ
చూతైలావాసంతీ, జాతామోదములఁ దేలి సంతన మందక. 109
- సీ.³ కచ్చుచిపూసిటికాల్ప వ్రీలినచోటఁ గంబూకమున చంటఁ గట్టికట్టి
వలపుతోఁ గురువేరు వాడువాటిసచోటఁ బూనీరు కుండలఁ బోసిపోసి
చలిమావిరసముల జోకులై⁴నచోటఁ గలువపుష్పాశినించి బలసిబలసి
పరుసంపుచురువంబు పడను దప్పిచచోట నలిమంచు గూడల వైచివైచి
నుమములకు మూఁగుతేటులఁ జోపిచోపి
యారముల రాలుతచిపండు లేచియేచి

1. ఈపద్యము ఆంధ్రకవుల చరిత్రములో ఎరికూచి బాలసరస్వతి గ్రంథములోని దన
శాస్త్రుని. 2. చ - గతిక. 3. పన్నటికాలవ పద్మబాద్దెనచోట గంబూకముననర్జుకట్టుగట్టి

- గ్రక్కుచాటువ రాజవ్యక్తస్యః గాంచి
యపుడు వనపాలికలు రయవ్యగ్ర లగుచు. 110
- క. ఒండొకతె మీఱి నృపనుత, దండకు నేతెంచి మెట్టనమ్ములు విరివూ
దండలుఁ గమ్మనిగొజ్జఁగి, చెందులుఁ గైకొనికీచ్చి చేరి వృద్ధుక్తిక. 111
- చ. అచట విలాసభూధరిము లచ్చటఁ గ్రొన్నెలతాలతిన్నె ల
ల్లచటఁ బరాగనైకతము లచ్చటఁ దేసియయేటిసీటిజా
లచటఁ బయోరుహోకరము లచ్చటఁ బూచినకన్నెమాపు ల
ల్లచట లతాకృతాలయము లంచుఁ గరంబులఁ జూప వారితోక. 112
- శీ. విందులు గైకొన్నె యిందిందిరమ్ములు వాసంతికావ్రసూనానవముల
దోమటి దొడుకునే ప్రేమఁ గోకిలములు పాటలసహకారపల్లవముల
బువ్వంబు గుడుచునే ప్రోదిరాచిలుకలు పరిపక్వదాడిమిఫలరసములఁ
బొత్తారగిందునే మత్తఖంజనములు చంపకప్రసవజసౌరభముల
సామెతలు సేయనే శారికాస్వయములు
గోస్తనీపల్లికా¹ ఫలగుచ్ఛకముల
నలరువలపులు గాంచునే తలిరుదొడలు
మలయగిరికంఠరాయాతమారుతముల. 113
- చ. అనుచు లతాంగి పూవుబొద లారసి పుష్పజిత్తిప్ప తెక్కి కుం
దనవమరందవాహినుల చాఁటి సరస్వతీసీమ మట్టి పూ
చినయెలమావిజౌంపములఁ జేరి మెలంగుచు సంతఁ బెంగటం
గనుఁగొనియె న్నవంగలతికాపరికల్పితకాయమాసముల్. 114
- క. కాంచి యుచటం దదీయసు, మాంచలసంచరణచంచదళిగానకళా
చంచసచుంచువిపంచీ, పంచమనాదంబు చెవులపండుపు సేయక. 115
- శ్రీమ. ఇది నాయన్నవిపంచినాద మగుఁజుమ్మి నెచ్చెలీ యీలతా
నదనంబు ల్పుతినాద మూనఁదొడఁగెం జచ్చింతమే యంచు ను
న్నదకాదంబరవానుకారివిచలన్తంజీరిశింజారుతం
బొదవం. జేసి సహోదరుం గనియె నత్యుత్కంఠ దీపింపఁగన్. 116
- క. సోనలుగాఁ గమ్మనిపూ, దేనియతుంపురులు చల్లుతీవలలో న
మ్మానవతిచ్చితి యన్నక, గానరతుం గాంచి తదుపకంఠతోణి 117

నీ. మేరుసంగతిగేయసౌరవాహినిమూఁడు తెగలాయెననఁగఁదంత్రికలుమెఱయ
స్వరదేవతారోహనమరోహతోడిఁ గట్టు మెట్టికలు నా మెట్టు లనుకఁ
గరివె ఘంటంబుగా గానలోలత జాయుచిలువరా జన వెంపియొళపు మీఱ
శ్రుతితంత్రికాబినాహృతికి నేతెంచినకవజక్కసలు నాఁగఁ గాయ లొలయఁ
దనరువీణియఁ జేఁ బూని తంత్రి దీటి

విరడలు బిగించి శ్రుతిఁ గూర్చి కరివె నివిరి

జాటుగా మీటి సారెలు చక్కనొల్లి

సారె బలికించునత్యాకుమారుఁ గనియె.

118

క. కనుతెప్ప లిడక యతనిం, గనుఁగొనియుం దనివిచనక కామిని యన్నం
గను నెవమునఁ బొద నెలువడి, ¹చని నిలిచె న్నొగులు నాయుచంద్రకళ యనఁ.

జా.ఆవేశం దునతెప్పల న్నిలిచి ²నేత్రాంశప్రిభాగంబులఁ

దానై చెక్కుల జాటి కల్లవిచలత్రాటంకహీరప్రభఁ

దీవ ల్పాఁగుచు నొయ్యి రాకొనుచునై నింజారె రాజన్యక

న్యావీతాంకురముల్ స్వరప్రథమముక్తాశ్రుప్రతానం బనఁ.

120

గీ. పూవగుబ్బెఁగ గన సిగ్గు పొకలుచుండ

రాచకూఁతురు గాన సంకోచ మడర

నన్నసన్నిధి నున్కి భయంబు నిగుడఁ

గలికి గనుఁగొనఁ దలంచు లోనెలుకు నభుకు.

121

క. ననజాన్యకు మై నిండ, న్నినుపారెం బులక లపుడు నిజలాంగములం

గనుఁగవసాటికిఁ దారుం, గనఁగఁ గటాతాంకురములు గ్రమ్మించె ననఁ.

³క.తమినేత్రచకోరకయు, గ్గము నరవతివనచంద్రికల నలుమోఁసం

గమించి యెకఁ బట్టుచాలమ, నుమిసెనొ యవనస్రబిందులొలికెం జెలికిఁ,

ఉ. తత్తటపాటుతోడఁ గనుఁదమ్ములజాలు దిగంతరంబులం

జిత్తరు నింప లేజెమటఁ జేల కుచంబులపొంత జాఱ నా

బిత్తరి మ్రానుపాటాదనఁ బిమ్మిటిఁ దా నొకకొంత గొంకి లోఁ

జిత్తము మట్టుపెట్టికొని చేరి సహోదరుడండ నివ్వఁగఁ.

124

ఉ. అప్పుడు లేమపాదకటకారఫము ల్నిజవల్లకిరులిం

దప్పులు నూపు వింతనినదం బిది యెక్కడిదంచు నెల్లడం

1. చ - చనియె జ్జలచంబుఁబాము కళకళయనఁగఁ. 2. ట - నేత్రాంశప్రిభాగంబునఁ.

3. ట - లోలేదు,

దప్పక చూచి కన్గొనియె దానవమానవిఘాతీసుూతి యా

కప్పురగంధిఁ గంజముఖఁ గాంతినుతిం గలకంఠిఁ గామినిక.

125

క. అంతటఁ గాంతావీతౌ, తాంతాత్తుని సతనిఁ దనదుదాయాది పగం

బంతంబునఁ గంతుండు విరి, కుంతంబులపాలు నేసి కో యని యాచ్యై.

క. గొబ్బునఁ బొడమినతమి యా, గుబ్బలు దేటంగ రాచకొమరుఁ డపుడు లో
నబ్బురపడి యాచిటిపాటి, గుబ్బెతఁ గని చొక్కి వింతకోర్కులు నిగుడక.

క. నీ. బిరడలుబిగియించుకరణి నెమ్మెగ మెత్తి చొక్కుతో, గ్రీగంటఁజూచిచూచి
శ్రుతిమీటియాలకించు తెటంగులొమ్మద్దదనరుమాటకుఁ జెవిదార్చితార్చి
ధాలు వల్కిన మెచ్చులీలరూపమునకు నుడివోనితమిఁ దల యూచియూచి
యలనతచే నూరుపులు వుచ్చుతీకునఁ గ్రొమ్మించుమేతావిఁ గ్రోలిక్రోలి
నిలుచరించఁగ రానిక్రొందలిరువాలు

తళుకులకుఁ దెండమునఁ జాలఁ దలఁకియుఁ బ్రియ

నఖుండు చెంగట నున్ని నిశ్చలుని రీతిఁ

గాంత సైరించి ² యాయదుకుంజధుండు.

128

క. తనవీణఁ బ్రతిఫలించిన, వనజాననఁ జూచి సౌఖ్యవారిధిలోఁ దె

ప్పునఁ దేలి యాత్మగతమున, నొనరించె న్విసుతిఁ బుష్ప మువ్విష్ణురక్

129

క. పొలఁతుకవేణి కుల్కి నిశ పువ్వలవేరిటిచుక్కపొజలం

జలవము మాళిఁ జందిరపుఁజంచల నెప్పుడు గొబ్బునట్లుగా

నిలుపుటఁ జేసి చామరము నిచ్చలు తానె భజించె నన్నియుం

³ దెలిసియకాదె సారెకు నుతించు నకు ల్పముకగ్రయుంకృతిక.

130

క. నలినభవుండు కన్నియ నొనర్పఁగఁ జక్కినమించు లీతఁణం

బుల నిడి పుండరీకదళము ల్పయి నుంచి ఘటించె దారకా

చ్చలమున లక్ష్మముద్ర లనిశంబుఁ దనప్పునె కాకయున్నఁ జా

ఫల మిరుమేనఁ దెల్పు కనుపాపలవేరిటి యెత్తుబొన్నుక.

131

క. శ్రవణశ్రీ లింపలదం, గవయుతమిక్ సుముఖవిఘండు కాంతనిరీతౌ

భవభరుదికరము లెంతయు, నవిరళగతిఁ బాఁపఁగా నసంతస్పార్తిక.

132

క. జలదదళాక్షి నాన నవచంపక పూ నటుగాక యున్నఁ జెం

తల నెలకొన్నచాధునయనభ్రమరద్వితయధులు ఛాల న

- గ్గల మగు కాతరత్వమునఁ గ్రమ్మటి కోమలకర్ణపాలికా
కలితవతంసవస్తనవగంధవిశేషము లానఁ¹బోవునే. 133
- చ. జగములు గెల్వఁగోరి సుమసాయకుఁ డెత్తుపసింపిటెక్కెముల్
మగువకపోలయుగ్గ మనుమానము లే దటుగాక యున్నచో
నగణితకర్ణకుండలసమ గ్రమణిప్రతిబింబదర్పణం
బగుచుఁ జెలంగునే మకరికాంకిత మై చెలువంబు సూపునే. 134
- గీ. కమలనూతి సుధాకరుకందుఁగఱపి, బింబముచ దీనిమోముఁ గల్పింపనయ్యె
నలికమగ్రంబుపార్శ్వముల్లభుకుఁ జెక్కు, లందుబింబాధరంబుబింబాధరంబు,
గీ. మంజుభాషిణికంఠసామ్యము²వహింప, నబ్జ ముత్తమసుమనోర్హ మయ్యెఁగాక
- వార్ధిజాతసజాతీయనస్తులుండ, నాదరము గాంచు టెట్లు తదాదరంబు. 135
- గీ. మధుపసంగతవిటనసమాజములును, బల్లవాల్మీష్టవల్లికాపాలికలును
సవతువచ్చునె యీసతినకలభుసన, వృన్దనీయభుజాకల్పచల్లదులకు. 137
- చ. మును పొకకృష్ణమూర్తి ఘనము ల్గురియక గిరినైఱి గోవింద
ర్ధన మొనరింప నత్రైఱిగు దా నది చిత్రమె యంచుఁ గొమ్మయా
రనియెడుకృష్ణమూర్తి మదనాశుగళుష్టి దనర్చు గోవింద
ర్ధన మొనరించె దత్కుచధరాధరయుగ్మము నుబ్బ నెత్తుచుక. 138
- చ. సకనవయో³విభాతమున సారసగంధిగభీరనాభి తా
మరసకుటీరము న్వేళలు మంజులరోమలతాళిరాజి బం
ధురతరవక్షవాయువుల నూర్చుతదీయఁసారగమాలికల్
వరుసనె రాలి రేక లగువైఖరిఁ బొల్పు నభీవిధంగముల్. 139
- గీ. సుప్రతీకోత్తమాంగ మీనుదతిపిఱుందు, గాకయున్న రత్నాకరకాంచికాప్ర
యుక్తిగను నేనితాంతవృత్తోర్ధనుకర, కాంచినదపుష్పరస్ఫూర్తిగడలుకొనునె.
గీ. కలమగద్భంబు లబలజంఘల జయింప, మల్లఁబడినిక్కి కడపటఁబొల్లువోయి
రాలిపడికాఁకికంటకాక్రాంతివిరిసె, బరఁగు నెనివేకమిల జడప్రకృతులకును.
- ⁴క. తామేటి వెన్నునీని న, తిరుణిప్రసదములు దనరె దివ్యోరుదేశా
సామజకహంపరికటి, భూమండలి యందుమీఁదఁ బొలుపగుకతనక. 140
- చ. ప్రమదవదంబులం పొరయఁ బంకజముల్ పనమధ్యసీమఁ జా
క్రములకు నింపుగాఁ దపముఁ గాంచుతటి న్నధుపాలితోడఁ బా.

1. న - నోవునే. 2. ట - పహించి, యబ్జ. 3. చ - చిహ్నమున, ట - పభాగమున.

4. ట - లోలేదు. 5. తామరల వెన్ను విటిచి.

యని మలినశ్వ పుండియును హంసకనంగతిచేత బాదసా
మ్యముఁ గని మించె నేరి కమలాత్మలనంగతి తిత్తవోవునే. 143

గీ. అలరె వారిజనేత్రాచదాంగులీన, ఖాళి యావనవనసీమ నడరునవ్య
విద్రుమలతాగ్రకోరకవితతి నాఁగ, నగ్రలాఠ్యారసంబు సుమాసపముగ. 144

క. అనుమాన మేల నిజ మీ, ననఁబోడియె గుళ్ళబాహునందన యలనా
విసుకలియునుగనుకలియును, మనమునఁ¹దలపోయ నైకమత్యముఁగాంచెన్.

మ. అనుచో నాలలితాంగి నొక్కచెలి జాయనవచ్చి యోనెచ్చెలీ
నననాసంతికకు న్రసాలమునకు నైవవాహికన్రక్రమం
బానరింపం జనుదెమ్ము వేగ యన నయ్యో దైవ మీపాటిమే
లును సైరింపఁగఁ బాలవంచు మది నాలోలత్వముం బెందుచున్. 146

క. ఆపడఁతి యప్పు డఱవిరి, తూపులచే డీలుపడుట తోఁబుట్టునకున్
దీపింపకుండఁ జని పు, ష్పాపచయాన్తేపై మనోంబుజ మడరన్. 147

సీ. కైలాగు జతన మీకలునరాచలువరాల్ జీరుకుల్ వారు ²రాజీవనయన
పాదావధాన మీపరుచుంపుమరుచుంపుఁగనిమలదాఁటుచోఁ గంబుకంతి
³మేలుప్పరంబుతుమ్మెనమందరొద మందటిలుపొదల్ దూఱుచోఁగలునకంటి
చిత్రేశు చూడు మీచిన్నారిపొన్నారి కేకీలాస్యము ల్గీరవాణి [డుచు
యనుచుఁదన ప్రాణసఖులు నెయ్యింబుమీఱ, నెచ్చరికఁదెల్పనిచ్చలోఁటిచ్చన
వెచ్చనూర్చుచుఁగలఁగుచువిన్ననగుచు, రామవిహరించెఁబుష్పితారామసీమ,

⁴మ. అరుణాంధ్రీ ద్యుతిసారసీకృతసుధీహర్యక్ష హర్యక్షదో
ర్ధరాధాకృతితాభృతామరకదంబాధ్యక్ష బాధ్యక్షమా
హరణాస్తోకహృషీకచోరకనిరాసారక్ష సారక్షమా
శరణోటీపరిపాటితాంతరరిరంసల్లక్ష సల్లక్షణా. 149

క. సంసారదూరసరణరి, రంసాధిగతప్రశంసరాగహరిణావై
తంసికనంసన్తానన, హంస మఱుహంస వరమహంసనతంసా. 150

ప్ర.గీ. ధ్యానకృత్యేనధీ దంభవిద్యానధీ, దానలక్ష్మీనధీ దాంతపృథ్వినిధీ
మానభూషావిధీ మంజుభాషానిధీ, జ్ఞానసంమోదధీ సత్త్వసామోదధీ. 151

గద్యము. - ఇది శ్రీమద్వత్తాత్రేయయోగీంద్రచంద్రచరణారవింశపదనసమాసాది
తసరసకవితారసోదాత్త దత్తనామాత్యసోదర్య మల్లనమంత్రివర్య ప్రణీతం
బైనచంద్రభానుచరిత్రం భనుమహాప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

1. చ - ట - వివరింప. 2. రాజీవగంధి, 3. ట - మేలుప్పరంభీరసాలసాలంబు
సోదరిండ్లు దూఱుచో. 4. ట-లోలేదు.

శ్రీకృష్ణ.

చంద్ర భాను చరిత్రము.

చంద్ర భాను చరిత్రము.

- క. శ్రీధర శుభావతార జ, యాధారాధారవృద్ధిహార సతమన
శోధన నయబోధన వి, ద్యాధనలక్ష్మీసహాయ దత్తాత్రేయః. 1
- చ. అవధరింపు మానమయంబున. 2
- క. ఈరీతినంచరించుచు, నారామవిహార కేవలాలసమలి యై
యారామ యంతః జెంగట, మారుబిడారింబు లైనమావులదండక. 3
- చ. చలువలు చల్లుగొజ్జంగులసందులఁ దుమ్మెనతెక్కసోఁకులక
వలిపిరివచ్చు తేనె లిరువంకల జో రసుచోట దట్టమై
బలితవుదావు లీనువిరిపందిరి క్రిందటఁ గ్రమ్ముతెమ్మెరలో
తొలఁకెడు కప్రపుంజవికెలో నసియించినఁ దోడి నెచ్చెలుల్. 4
- క. వినయమున ననునయించుచు, నెనరునఁ జేనట్టికుముదినీకన్యకఁ దో
డ్కొని యేగి కేళికావన, వినుతవిశేషములు విన్నవించుచు వేడ్కన్. 5
- చ. చిలుకలకొల్కి చూచితివె చెంగట మ్రోయుచుఁ దేంట్లు చుట్టిరా
నలపువునీరు గ్రమ్ముజలయంత్రపుంగంబములందుఁ బైసయిం
బొలయుచు వ్రాలుచు న్నికుచము ల్దగు నీవనలక్ష్మి గాజుచా
లులియఁ జెమర్చుకేలఁజెలువొందఁగ నమృతలాడుకైనడిక. 6
- చ. కను లవమాత్రనిష్ఠులవికాసతృణాకృతు లిత్తువంశముల్
గనువుల ముత్తైముల్ గురియఁగాఁ దృణరాజములై ఫలోన్నతిరి
దనరిన పూగము ల్దమయుదారతకుం దగఁ బెక్కుముత్తైము
ల్పినికినరీతిఁ బొల్పుఁగుహాళీసవతత్కళికానహస్రముల్. 7
- చ. మరుఁ డనురాతు రాచిలుకమావులకు న్నేటి మానునట్లుగా
నురవడిఁ దేటిక్రొంబొగల హారను కెంజిగురాకు మావుల
న్బిరుదులదిక్కుఁజూపి నడపించినఁ ద్రొక్కుచు నచ్చి శంకలే
కిరుగడనిల్చె మంజురుతహేషలు మీఱ లతొంగి చూచితే. 8

- ఉ. ఊయెని నూగులచేను ముముదిసమాత్ర నవీనరాగిని
 ధ్యాయతమై మువత్రువులు సేతుగణంబులవేళ బల్కించుం
 బాముక గ్రుంగగిలి వనభాగ్యము మెచ్చుకొనం దొడంగెం బ
 భాసుకేనేనో చూచు మది యన్నచు కాదె యిలోకసంజ్ఞకున్. 9
- చ. మురిత యొక్క తేన్ను తను మూగిల నెచ్చులి. ¹గాన క్తాదయై
 పుమనమూంబుల పురపుగుబ్బలనొత్తిన దత్తవ్యయంగ్రహ
 భవ్యచిత్రనానుభూతం జెలువొందుచు గ్రోవి తదాప్తిహేతుష
 ట్పునతతి శిచ్చ మెచ్చి నిజగుంధురగంధరజోవిశేషముల్. 10
- ఉ. సామజయూన యాచిటుశసంపదగిసాం పరువయ్యె సంఘం నా
 లీమనీ యెచ్చరింప నొకతేను ముఖాంబుజ మెట్టి చూడగా
 నామసీజంబు పూనె సుమనోఽభికరాగినమృద్ధి గాన నె
 చ్చెనుహితాళిసంగ్రహణతూనన్ది కిస్సీతెజంగు చోద్యమే. 11
- చ. రమనోముకేర్చి నవ్రచు విరంజముం బుట్కిట నించి బోటిపై
 నుమియగ నేగి నెట్లుగన రెండుకొకసంతుకుం బోక కేసర
 ద్రుమము సుఖాంబుజేరె నది నోడన నెన్నునీధునిమై
 యుమియక మాననె యెట్లెవ్వనెత్తననపానంబులన్. 12
- శ. వసిత యొనర్చు కేళి దినవాటి గతాగత్యయై కరిం
 బురుపంగం నత్తునిప్రహుమహోల్లాసమై ముదితద్వీబాసనీ
 గుననినదంబు మీఱి నహికారిని ²బుగి వేల్చె గంటె నూ
 తనకిసలానలంబున సుదారనుచుచ్చితమానలాజముల్. 13
- ఉ. వీలశీలనయుయ్యెనయిం జెలియగాగి నొకన్తు లీలతో
 నాలలి సేయఁగా విని ప్రియాళము పూపురవాన నించి యు
 స్థితత నీధు బాష్ప మయి పెంచుల దేరి దదగ్రసీమ మ
 త్తాళియు బాడమ న్విను మదాంధులచెయ్యలు హాసయోగ్యముల్. 14
- చ. అనవృశధీరతాధికమరాప్తి నున్న భుజు లిద్ద టుల్లన
 ద్రునకళికోపలభికయి రాయుచు బల్కు సమీరణోన్నమ
 త్తనవితశాకాంచలకరంబున వాద మడలచె గోగు వె
 క్కన మగు అంతునై తురైయగంధనుచర్చనమగ్రతానిధుల్. 15

1. ట - నుడకాద. 2. చ - గుననాద. 3. చ - నూనదునోర్చి. 4. ట - తప్పదు

5. ట - నుగంధ. 6. ట - నుగంధ.

చ. చలువలు చల్లునీడల విజయము మాన్చిన మెచ్చి చూచుతో
య్యలి నలరించె వెండియు లోకాలపనాలములాలనొసరిం
కలనముతో మనోహరకంబు న్నుడుద్ధరవీడనంబులక
లలితమరంబనేచుములక ఘననాదిపరాగచచ్ఛలక.

16

ఉ. కేకనొట్టి యొర్తు గిలిగించిన నొక్కవిలోలనేత్ర లీ
¹లాకలకంఠకూజతముల న్నగం జెంగట నున్నపొన్న లీ
లాకలకంఠకూజతముల న్నగుచు న్నిమివోవిజృంభితా
నేకవిలాసము ద్రలిపె నట్టివివో పుడవానుభవముల్.

17

ఉ. నారెకుఁ బూల కోర్పు తను సన్నలఁ దిట్ట నొకింత వుచ్చని
ట్టూరుపు ధూపము ల్పొకపిక్కొక్కరినాడము పంబమ్రాంతయుం
గా రతిరాజు నేర సన్గంధచహాకులసిందువారికా
భూరుచిరాక్షి లోలదళకైకయై సిసమాజెఁ గంటవే.

18

క. అని పలికి కురులు బిగియం, బనుపజీచి చెజంగుఁ జెక్కి పయ్యెద లొడిగా
నొనరిచి యొంకొరు మీఱకొ, ననబాటులు కునుమహారణాంఘావర తై.

సీ. కొమ్మ యొక్కతె చేరి కొమ్మ వంచినఁ గోసె నలకుఁ బ్రన్నన లొక్కదులరుఁబోడి
కలికి యొక్కతె తేటికళికి గొండులు మాట నతిస్థైర్యగతి నవ్వె నతిన యొర్తు
బాల యొక్కతె పూవుఁబాళకై గీలించి యాన నొక్కతె దాని నాచయిడియె
ముదితయై మొగడలుముదితయొక్కతె రాల్పఁ జెలువందఁగఁచేజెఁ జెలుచుకొర్తు
వెలదిగురి వెందపొద లొక్కవెలదిసూప, రామణీయకనిధి యొక్కరామపటచె
నిట్లు వనకేఁగి జేలుచు నిందుముఖులు, సరసనాచావిలాసంబు నెరపువేడ్క.

రగడ. నలఁత "నెమ్మి నెమ్మిజూపె నీకు నీకుచాళినీడ
నలయకమ్మ కమ్మదావి నలరు నలరుబంతులాడఁ
గలయ నీడ నీడగాదు కదలి కదలికడకు రమ్మ
వెలది నన్ను నన్నువిరులు వేడి వేడిమాటచిమ్మ
ననిత రాదు రా దువాళి వలదు వల దుపవననీమ
ననలు గోర గోరఁ జీర నాన నానవెట్టె లేమ
తమ్మికంటి కంటిఁ బొదలఁ చారుదారుమండ ముందు
కొమ్మ మావి మావిననలు గోయగోయటంచు నిందు

కొలది గాదు గా దురాశ కొమ్మ కొమ్మవంచుజోకఁ,
 గలఁకఁదిట్ట దిట్టవైతి కన్నె కన్నెఱుంగలేక
 రముణి ననకు ననకుఁ జేర రాఁగ తాఁగవగుచుఁ జేడి
 నమరుతావి తావిదా గయాళి యాళి గొల్లతాడి
 ముదిత మూలమూలఁ జాల ముడుపు ముడుపువగల పూలఁ
 బదరనేల నే లతాంగి పట్టుపట్టు జీనువాలఁ
 గనిరి లలన లలనపాన్తుకలిక కలికచ ల్లడంగఁ
 గనలు కలికి కలికితేల కావికావికనఁ గడంగఁ
 గొఱలి వీడవీడనేల గుట్టుగుట్టు పలులమొనల
 నెఱయ నింపునింపు నిచట నెలఁత నెలఁత తఱుకుననలు
 అతివ వట్టి వట్టివేరు నాడనాడ వైచె దేల,
 నతులతరమె తరమెఱుంగ నరన నరనముడిగి బాల
 సావి నిక్క నిక్కగాదు చాలుఁ జాలు ¹దఱుగువఱులు
 తావిదండ దండమాకుఁ దమకతమకమూనువఱులు
 క్రోవులేమి లేమిఁజెలులు గుండ గుండరదనయులుకఁ
 ద్రోవగట్టు గట్టుచాయ తోఁపుతోఁపుముక్కుచిలుక
 నంగమలయ మలయపవన మానిమానిని వడదేరెఁ
 జెంగునీకు నీకు ముద్దుచిలుకఁ జిలుకఁబిలుపుసారె
 కింక మాను మానుపంబు గెంట గెంటసంబులేల
 కొంక కేల కేలఁబూని కొంటె కొంటె పూపుఁబాల
 జగడ మొల్లమొల్లకెట్టు చనవు చనవు బలిమితోన
 నగిన మేల మేల యని పెనంగ నంగభవునిమాన.

21

❖❖❖ జలకేళీవర్ణనము. ❖❖❖

- క. అని చెలులు సుమావచయం, బొనరించి మరందకణము లొలికెడులతలో
 యనఁ దనువుల నునుజెమరులు, చినుకఁగ జలకేళీస్తకచిత్తాంబుజలై. 22
 క. ²వరసీధుమత్తమధుకర, దరశీర్ణనవీననళినదళమిళనకళా
 విరశీలితశరశీకర, భరశీతలసరసిఁ దఱిసి ప్రమదలు తమలోక. 23
 క. గరువనిలూహతి సుమరజ, మిరుగడ రా నడుమ భృంగ మెసఁగె స్ఫురసీం
 దిర దాల్చు కమ్మబంగరు, సరిపెఱఁ దగు తేటితాళిచాడ్పున నుదతి. 24

- చ. చిటునునుజెందొవల్ చికిలిచంద్రిక పై పఱపు, ల్పరాగముల్
పఱచినవైడివ్రాతవలిపంబులు, పాయని జంటజక్కవల్
కుటుచతలాడబిల్లుగఁ, గోమలి యిచ్చటఁ గాననయ్యె న
1త్తటు లలరాజి²హంసవనతాతతి దూఁగెడుదోలలో యనన్. 25
- క. ³బలిసన్నద్వా⁴రేంద్రో, వలఫలకకవాట మనఁగఁ బరఁగె సరసి యూ
ర్వులు గందపట్టియలుగాఁ, జెలఁగు సరోజములు బిగువుచీలలు గాఁగన్. 26
- క. అలిగచ్చకుముసముకుళము, వలిజక్కవమేనుసోకి వడఁకుచు నంత
ర్విలసితతద్రుతిసలరెన్, గొలంకుసిరిచంట సకినె కులికె ననంగన్. 27
- క. నూనయుతనాళమానస, మానం గ్రేంకార మొక్కహంస మొనర్చెన్
మానిను లట రా జలఖగ, సేనలకెఱిగింప నఫిరిసేసె ననంగన్. 28
- చ. అని కొనియాడి కొమ్ములు శయంబులఁ బూని సన్నర్థవాక్యముల్
పనుపడఁ గోక లూడ్చి ⁴కరపావడ లంట బిగించి సొమ్ము లొ
య్యన నడలించి యొందోరులయంసము లూతలు గొంచుఁ జొచ్చి రిం
పున సరసి స్వరుం డొఱులు వుచ్చిన కత్తులఁబోలి బిత్తుల్. 29
- గీ. చెలువ లప్పుడు నెలకొన్నసిగ్గుచేత, వక్షములఁ జేచిరి కరస్వ స్తికముల
నెగసిచనుజక్కవలఁగూడియేగుననుచుఁ, బదరిచనుజక్కవలనంటఁబట్టిరనఁగ.
- ఉ. కొండొకపాయపుంగొమరుగుబైత యోర్తు కొలంకు డిగ్గుచో
నండకు వచ్చినట్టి చెలియంసము చేతులఁబట్టి వ్రేలె లో
నిండినభీతి నాత్మకళ నేర్పుటకై వలరాచయొజ్జ కొ
దండము వైచెనాఁ దఱటుదార్కొన్నుకైవడి వేణి తూలఁగన్. 31
- క. చెలువలు సరసీజలముల, నిలిచిన లోఁ గన్నుఁగవలనీడలు దోఁచెం
దెలిచెక్కుఁజందుచులకై, తలఁకుచు నడుగంటు నచటితమ్ములరీతిన్. 32
- గీ. చెలులు కొందఱు తమమీఁద జలముఁ జల్లి
మగువ లొకకొందఱి వి కేల మగుడ నాని
రలఘుజఘనాభిఘాతార్తి నరుగుదెంచు
సలిలముల కిచ్చి రభయహస్తంబు లనఁగ. 33
- చ. నెలఁత యొకర్తు నెమ్మొగమునీడ నవాంబుజమంచుఁ గైకొనం
దలఁచి కరంబుసాఁచుటయుఁ దత్కరముం బెఱతమ్మిరీతి నం

1. చ-తరగలు.

2. ట-హంసకవితానము.

3. ఇదియుఁ బైదియుఁ బ-లో శేష్.

4. క-కసెపావడలు.

దలరిన నొండు రెం డగుట యద్భుత మం చొకప్రొడనెచ్చెలిం
బిలిచి యెఱుంగఁబల్కె నది మేలమునం దనుఁ గేరి నన్వఁగఁ. 34

కల్లోలమున నన్నుఁ గదిసి యీదుటకు నోయుద్యోగచజాల యోలయోల
సూటిఁగొ మ్మాని నాసాటివ్రేయుటకు నోయుల్లోలకరనాళ యోలయోల
చేపట్టి నావెంటఁ జేరి పట్టుటకు నోయుద్దానుకటిసీమ యోలయోల
దగలేకనాతోడఁ దడవుగ్రుంకుటకు నోయుజ్జృంభకుచకుంభ యోలయోల
యోయువిద యిందు రాకున్న నోలయోల
యోచెలియ యూటకుండిన నోలయోల
యోనకియ యెందుఁబోయిన నోలయోల
యనుచు నుద్దులు గూడి పోరాడి రపుడు. 35

చ. తరఁగల డాయుచుఁ మొగడతమ్ములు గోయుచుఁ గేరి తిట్టుచుం
గరములు పట్టుచు న్నునిఁగి గ్రక్కునఁ దేలుచుఁ జాల సోలుచుఁ
దరులకుఁ జేరుచుం దఱుముదంటల దూఱుచు నీట ఊర్వచుఁ
దొరకొని నవ్వుచుం జెలులు తోయవిహారనితాంతతాంత లై. 36

సీ. కరిహస్తసాదృశ్య మిరవుకొల్పుటఁజేసి తోడ లార్ద్రభావంబుతోఁ జలించు
గదళీచ్ఛదాపమ్య మొదవఁజేయుటఁజేసి నిలువున నుదరము ల్నిక్కుఁ జూప
వ్రామదర్పణసామ్యమలవరించుటఁ జేసి మెఱుంగుఁజెక్కులుకెంపుమిసిమిఁబూన
జలద¹సాధర్మ్యంబు నవదరించుటఁ జేసి విష్ణుగొప్పలు పయోన్యప్తి నెఱవ
హస్తీకుంభోపమానంబు లగుటఁజేసి
చన్నులు సఖాంకురాంకుశక్షతులఁ దొప్ప
నంబుకేళిక చాలించి యలనగతుల
నరసి వెలువడి తత్తీరధరణి నిలిచి. 37.

చ. చలువలుగట్టి తొంటి నుమసారభము ల్నులుచక్కిఁ గ్రమ్మఁగా
నలకలు చిక్కు²వుచ్చి తడియాటిచి కొప్పలువెట్టి పువ్వుదం
డల్గు గయినేసి చాలమృగనాభి తనూలతలందుఁ బూసి సా
మ్ములు ధరియించి లత్తుకలు మోపులఁజేర్చి వయస్య లందఱుఁ. 38

క. ³లీలావన⁴జలవిహరణ, కేళీకృత్యంబు లెట్టకేలకుఁ గలఁకం
బాలించి యుచితరచనలఁ, గూలంబున నున్నయట్టికుముదినితోడఁ. 39

— ❖ — కుముదిన్యాదులు మన్మథపూజఁ గావించుట. ❖ —

గీ. ఓలతాతన్వీ యీవనంతోత్సవమునఁ
గోరి వృదనుని బూజించుకునలయాక్షి
తనకు ననుకూలుఁడైనట్టి ధవునిఁ గూడి
చెలఁగి మనుఁగాన మనము పూజింత మనుచు. 40

సీ. వలగొన్నగొజ్జంగియెలదీ వెమగులున కనదు మొగ్గలు¹ పిల్లననులుగాఁగ
గొప్పకప్రపనంటిగుమురుటుప్పరిగెకుఁ దెమలునాకులు కేతనములుగాఁగఁ
బ్రబలినసురపొన్నభవనేశ్వరమునకు సుమపాంసువులు వితానములుగాఁగఁ
బొదలినగురివెందపూఁబొదచవికెకు సమదభృంగములు ధూపములుగాఁగఁ
దనరు విరివోటనగరిలోఁ దావిమావి, జగహజారంబునెడ ఘనసారవేది
కర్ణికాసింహవీతిపైఁ గలువజేకు, పట్టుజముకాళ మనువంపఁ బఱచి యందు.

గీ. చిగురువటమునఁ బూఁదేనె మొగడకణికఁ
గొలుపుమెఱసిన మరు వ్రాసి వోపులందు
రతివనంతుల వ్రాసి తత్పాంతసీమ
ప్రమరకీరపికాదుల వ్రాసి నిలిపి. 42

క. ద్రాక్షామధురాధర ల, య్యిత్తుశరానుం బ్రసూనహేతిదళితఫా
లాక్షు నుదితోపచారవి, చక్షణలై పూజనల్పి సమధికభక్తి. 43

ఉ. దండము నీకు సామిరచితప్రమదేశశరీర మోడ్బుఁగే
లండజరాజగామిహృదయంగమవీక్రమ వందనంబు దో
ర్దండయశస్సుమాశ్రయపితామహావక్త్ర బోహారు సూనవో
దండవిలాసవీక్షణవిధానధురీణనహస్రలోచనా. 44

ఉ. సాయధుఁడై త్రిపుండ్రధరుఁడై నిటలాక్షుఁడు గాడ్పుసోఁకులం
బోయెడు నొండురెండు² పురము లైగనేయు టిదేమింత యే
యేయెడ నేకపుండ్రమువహించి సమస్తజగత్సృపంచముల్
మాయఁగఁజేయు నీయెదుట మన్మథ మానవతీభయంకరా. 45

గీ. చెలువమున నీకుఁ దమ్ముఁడై³ చెలఁగువాని, ననఘవిక్రమహరినూతి యైనవాని
గనుఁగవకుఁజంద్రభానువైతనరువానిఁ, గుముదినికిభర్తఁగాఁ జేయుకునుమవిశిఖ

క. అని ప్రార్థించుచుఁ గుముదినీ, గనుఁగొని మదనునికి వినతి గావించుమనఁ
మనమున లజ్జయు నలఁతయుఁ, బెనఁగొన నొకరితి మ్రొక్కి బిత్తరికలఁక.

—|| కుముదినీవిరహవర్ణనము. ||—

చ. కలయఁగ మ్రోయుకోయిలల కాకలికాకలనాద మచ్చటఁ
నిలిచి సహింపలేక బలునెవ్వగ నుల్లము తల్లడిల్లఁగా
శలసకటాక్షపాతముల నాళిజనంబులవంకఁ జూచుచుకొ
నిలయుముఁ జేరి యేమియు¹ మనీషకు నింపమిఁ జింతఁ గుండుచుకొ. 48

చ. గొడఁగెడుపావురాలరొదఁగూడి ప్రతిధ్వను లిచ్చుకెంపుతా
గొడిగెల వ్రేలుబంగరపుగూఁడులఁ బల్కెడుచిట్కిచాలుచే
నడరు పసిండియోపరులయంత్రపుబొమ్మలు మీటు కిన్నెరల్
గడుసుతిఁ గూడి గమ్ముచునఁగాఁ దగు సౌధముఁ జేరి యచ్చటకొ. 49

చ. చికిలిపసిండిచాయపని చిత్తరువన్నియ వేల్పురాచతా
సకినెలకోళ్లతోఁ దళుకుఁజాయల గుజ్జరినేతపత్తెతో
రకమగు నిండుచంద్రిక ఖురాళముతో హరుమంజిపాన్పుతోఁ
జకచకలీను కప్పరపుఁ² జప్పరమంచమున న్వసించుచుకొ. 50

సీ. పలుమాటు రాచూలిఁ దలపోసి బెడిదంపునిట్టూర్పుగాడ్పులు నిగుడఁజేయు
నిట్టూర్పుగాడ్పుల నిగుడఁజేసి మెటుంగుకన్నుల బొమ్మము ల్పమ్మఁజేయుఁ
గన్నులబొమ్మము ల్పమ్మఁజేసి యునంతకంతరాజ్యం బేలఁ జింతసేయుఁ
గంతురాజ్యం బేలఁ జింతసేసి మనోంబుజమునఁ గోర్కులు కొనసాఁగఁజేయు
సరవిమైఁ గోరుకులు గొనసాఁగఁజేసి, కలయ వలనంతఁ నంతంతఁ గళవళించు
నిట్లు కుముదిని యానంగహేతిహలహ, లార్చి వైరింపఁగాలేక యాత్మలోన.

ఉ. ఆయెలమావియోవరుల నానవమాధవికాలతాగృహ
చ్ఛాయల నాసితాభ్రకృతశయ్యల నాకమనీయదేవతా
నాయకరత్న కేళిసదనంబుల నా³విరిచప్పరంబులం
బాయక యాతనిం గదిసి భావజకేళి సుఖంపఁ గల్గనే. 52

సీ. పాదాబ్జముల తొట్టుపాటు నేమనవచ్చు జెఱిచె గొబ్బునఁ జెంతఁ జేరనీక
నిసుపారఁ బాటుకన్నీటి నేమనవచ్చు నొంచె గన్నార వీక్షించనీక
నడఁకొందు మై పరవశత నేమనవచ్చు గనలించె బలుకులు వినఁగనీక
యజ్జగింపఁగరాని లజ్జ నేమనవచ్చు నడచె గేలునుగేలు నంటనీక

1. ట - యేమియునుగామని. 2. క - మంచముపైమహాన్నతిక. 3. ట - పరి

4. ట - పాదాబ్జగింపఁగరాని.

మనసెఱుంగనిచెలియనేమనఁగవచ్చుఁ, బిలిచెమఱిగొంతతడవందునిలువనీక
యనితలంపఁగఁ జింతాలతాధిహాధ,దర్పకదశాంకురమ్ములు దలముకొనియె.

చ. తనువున నిండి కాలుకొను¹ తాపముసోకు సహింపలేక జీ
వన మత్తిశైత్యకాంక్ష నీజవాసము వెల్పిసి కర్ణకూపశీ
లనసరసప్రభులకమలద్వితయంబున విశ్రమింప వే
గనటకువచ్చెనో యనఁగఁ గన్నులఁ బ్రాణము నిల్పె² లేమకుఁ. 84

కా. ఆలజ్ఞావతి³ నంత నొక్కచెలి డాయ న్వచ్చి యాశ్చర్యదో
లాలీలాలనచిత్తయై యకట యేలా వచ్చె నీ⁴వంత యీ
నాళీకాయతనేత్ర కంచు మదిఁ జింతం జెంది తద్దీపదీ
నాలాపంబులచే లతాంతశరబాహుప్రాధి నూహించుచుఁ. 85

చ. అలకలు గూడదిద్ది నరు లల్లన చిక్కెడలించి జాలుగా
నొలికెడు బాష్పము ల్బడిచి యొయ్యనఁ బయ్యెదకొంగుఁ జేర్చి సా
మ్ములు సవరించి ఘర్జజలము ట్టాలఁగం దడియెత్తి యెత్తి తో
య్యలి నెదఁజేర్చి చేర్చి కరుణాకులగద్గదనిస్సనంబునఁ. 86

చ. చెలియ యిదేమి నేడు గడుఁజిత్రము నీదు తెఱంగుఁ జూచినం
దలఁవఁగరాని బెట్టిదపుఁదాపము హాపము వింతకోపముఁ
నెలకొనినట్లు తోచె నిది నిక్కము దక్కులు వల్కనల నీ
కలఁకకు నొండు కారణముఁ గానముగా మదిఁ జింతసేసినఁ. 87

నీ. దగర తేఱులకప్పువగఱినీటులఁ గప్పు వలుదపెన్నెటికొప్పు వడలెనేల
మెఱపునక్కలఁ జిక్కునఱపు తెక్కులనిక్కు లలఁతెనిద్దపుఁజెక్కు లడలెనేల
చలువ⁵చాయలఁ జేర్పు కలువపూవులనేర్పుఁ దెగడుకమ్మనియూర్పు దెరలెనేల
పసిమి తీవలమించు⁶ మిసిమిలేవలమించు వలపుమైఁ గ్రొమ్మించు వాడెనేల
మొగడతమ్ముల జగినేలీ పొగడఁజాలి, నిగుడుచమ్ములఁ జెమటులు నింజనేల
తఱుకు బేడిసకవచాయఁ దఱుకుఁజేయ, నేర్పుకన్నులఁ గెంజాయ విలిచెనేల.

ఉ. గో మగునీమొగంబు గనుఁగొన్నను గ్రొన్ననవింటిదంటచే
బాములు నోమినట్లు గనుపట్టెడు నిట్టియెడ న్నఱుంగు లిం
కేమిటికే మిటారి తలఁ వెల్లను దెల్లమి గాఁగఁ దెల్పవే
యామకరాంకు నైనను జయింతునినైనను దెత్తు నిత్తటిక. 88

1. చ - తాపము పైఁపఁగ లేకయంత. 2. ట - నొయ్యనఁ. 3. ట - నొక్కచెలి. 4. చ - ట - చింత. 5. చ - పూవుల. ట - తావుల. 6. క - ట - నుసిమి.

- చ. అన మది మట్టు పెట్టికొని యల్లన పయ్యెదఁజేర్చి దీర్ఘలో
చనములఁ జాల ¹జాలుకొని జాతెడు నశ్రులు గోర మీటుచున్
వినతముఖాబ్జయై మిగులప్రీలిన కొ ప్పొక కేలఁ జెక్కి చి
క్కనిసెగఁజల్లు నూరుపులు గ్రమ్మఁ బదాంగుళి సేల వ్రాయుచున్. 60
- ఉ. ఏమియొకో యెఱుంగఁ జెలి యే మును గేలివనంబులోనికై
యామనిసాంపుఁ ²జూడఁ జనినప్పటినుండియు డెంద మాకులం
బై మననీని కాక కిర వయ్యె నటన్న నొకింత నవ్వుచుం
గోమలి యిప్పుగా మనసు కోరికి తెల్లమి యయ్యె నెంతయున్. 61
- ౩చ. అని చెలి వెండియుం బలుకు సంబుజనేత్ర వనంబులోన నీ
కనుఁగొనినట్టి యాకుసుమ కాండసమానుఁడు వీరసేనునిం
బెనఁగొని యుండునెచ్చెలినుమి యిది యేమి దురాపకృత్యమే
మనమున దీని కేల పలుమాటును గుండెద వేనుగల్గఁగన్. 62
- చ. వనిత తలంపులోని వలవంతఁ దొఱంగగదమ్మ యిప్పు డే
జని మనవీరసేనుచెలి జన్మము వంశము నూరుఁ బేరు నె
ల్లను సవిశేషవీరిఁ బదిలంబుగ నారసి వత్తు నింక నీ
వనిపినఁజాలు నంచుఁ గమలానన నూఱడఁ బల్కు నత్తటిన్. 63

—|| సంధ్యాకాలవర్ణనము. ||—

- క. పగటిసెగ వదలి పడమరఁ, డిగియె న్రవిమండలము వడి న్రశ్శులు వై
నిగుడ నలవిష్ణుపదమున, దిగదిగయని ⁴ప్రేలు తూఁగుదీవియ వోలెన్. 64
- చ. ఇనుఁ డవరాద్రియం దొఱగ నేగెడిచోఁ బయిరాజు పచ్చుటల్
⁵గనుఁగొనుఁ డంచు నున్నతతలంబుల నంచులఁ గోపురంబుగా
నునిచినయట్టి యాత్మబలమో యన భూధరశృంగసీమలన్
వనతరుళాఖలం ⁶దొగరువన్నియయెండలు నిల్చె నయ్యెడన్. 65
- ము. దినలక్ష్మీజనకాత్మజాపహరణోద్వేలస్థితిం బొల్పు న
స్తనగేంద్రక్షణదాచరేశ్వరుని భాస్వన్నాభిబృందంబు నూ
తనతారావరకాలకీశపతి యాధ్యత్యంబుచే నుర్దినం
గినుకం బర్వతదక్షి ⁷రాగములమాడ్కి న్నించె సంధ్యారుచుల్. 66

1. జాలుకొని జాతెడు. 2. బ - జూడఁగాఁ జనినయప్పటి. 3. ట - లో నీపద్యమునకు నూఱడఁగాఁ జెప్పిన యని వచనము గలదు. 4. చ - ప్రేలతూలదీవియ. 5. చ - తనసంబంధము. 6. చ - దొగరువన్నియ. 7. ట - రాగమునుమాడ్కిన్.

1. పరిణాతానమప్రతపాతనపరచగంబున బుట్టిన ప్రవాళపుంజ మనఁగ
 2. విరహార్తిఁ జల్లార్ప వేగ రమ్యుని యిరుఁద్రాధింపఁ జనుచక్రపంక్తి యుగంఁ
 దొవలచ్చి విభుఁడు వేడ్క వరింపరా మ్రోలఁ బట్టిన కెంపుచుప్పర మనఁగ
 నలఘుమహాలిపాత్యమునఁ బొడసూపు తరుణశౌదామనీధామ మనఁగ
 విష్ణుసగనక్షుఁడును దమోద్వేషియు నగు
 హంసుఁ డలవారుణేన్ద్రుష్టి నైనదోష
 మహంబు నంభోధిలోఁ దాన మాడఁ జనుచు
 దరిపడిన 4 ధాతుకాటివాఁ దనరె సంధ్య

67

చ తమము లినవ్యపాయపటుదర్పములై యశీకై తనంబునఁ
 దముఁ గదియంగవచ్చి యుచితధ్వనితో నిజకర్ణికాకంగా
 వెమునకు మూఁగఁ బద్మినులు బద్ధదళంబుజముష్టిఁ బట్టెఁ దే
 జముగల మేటిబోటులు వెన న్మలినాత్ముల నాఁపఁజాలరే.

68

3. సామిదృష్టాకేసర మూను మదినిండి వెలిఁ బర్యుతాపాన్నిఁ డెలుపుకరణిఁ
 దమ్మిచెంగట మ్రోయుఁదావకాత్మజుఁడెట్టు తూలిం చె మమునని దూఱుకరణి
 ననబొంతిరాళి ముక్కున గ్రుచ్చు మైకాఁక నానఁజాలక విష మానుకరణి
 మగనిఁజీరుచుసారె మొగడదామరయెక్కు వలరాజునలుఁగుపై వ్రాలుకరణి
 సరసవిసిరీపలాశంబు చాలుపూని, నిలుచు నానంగనాయకానికహతికి
 లోఁగిఁగలకాంతరంబుఁజాఁగుకరణి, గాంతు నెడఁజొనియొక్క జెక్కన వెలంది.

4. ఘనపరంపర లివిగాఁబోలుఁ గాకున్న హంసమండల ము మున్నగుటెట్టు
 గహనమాలిక లివి గాఁబోలుఁ గాకున్న ఋక్షసంఘము సంచరించు టెట్టు
 గంధేభఘట లివిగాఁబోలుఁ గాకున్న బేచకంబులు విజృంభించు టెట్టు
 గరలకూటము లివి గాఁబోలుఁ గాకున్న నార్తిఁ జక్రములెల్ల 6 నజుచు టెట్టు
 లనఁగ పారితమహారతమహాహయమణి, పారితపారిగుణపారిపారిశనసరణి
 హరిణధరగళహయరిపుహాలికపనఁ, హసనపటుగువిదిమిరములలముఁగొనియె

5. ఘనపవనకాయమానమునఁ గ్రమ్మి తెలిర్చు విభావరీచిహ
 తినోతరగోస్తనీలత యుదగ్రతమోమయధామదోహదం
 బున నలరారిఁగాఁ బొడము భూరితస్త్రబకంబుతో యనం
 దనరె నత్రిచిత్రరుచిధామములై తగుతార కావళుల్.

71

1. ట-లో-లేను. 2. చ-పరిణాతానమప్రతపాతనగంబునఁబుట్టినట్టిప్రవాళ
 పుంజమనఁగ. 3. చ-విరహాగ్ని. 4. చ-కావిశాటి. 5. క-తమముదినవ్యపాయ
 6. ట-నడలు 7. క-వరగోస్తనీ.

చ. ఇనకరతానతస్త యగునిందదిశానతికాక దీఱ మో
మున నిడుసూతివామృత సముజ్జ్వల సకా పటికంపుగిండి¹లా
గుం నెలదోచె దోచె బయ్యగ్రాందోగ రిప్పుడు నెమ్మి²తో³ 2⁴శా
నవిత మఱుంగునట్టిన రునారపుం జంద్రకపావడో యనన్. 72

మ. తోలుగెంప స్తులఁ గింపుమే నలది తోడ్తో⁵ బ్రాగ్వికాతిన్వి గ్రా
న్నెలయ్⁶ పాపని దానమార్ప మును గన్నీ రుజ్జ్వనా నూత్నర
శ్శులు మించెం బిరప నిర్దుద్ధసలిలంబు ల్పర్వనా వెన్నెలల్
నలువొందెం బయి దృష్టిబా ట్టగఁగఁ జిహ్వాం బొప్పె నీలదృశి⁷. 73

సీ. విధుడోట లోకై⁸ వేద్యంబు గావించ శ్రీవత్సవిహ్నంబుఁ జేర్చెననఁగ
సోమాభిధానంబు సువ్యక్తమొరరిప నఱుతఁ గవృధరించి నఱతెననఁగ
బద్ధాననం డోటఁ బ్రకటంబు గావించ⁹ 3 గలహంసఁ జెంగట నిలిపెనఁగ
ద్విజరాజవిఖ్యాతి నిజముగానొనరిప హోమపావశరక్ష నూనెననఁగ
నల్లరామంబు సార్థమై యతిశయిల్ల, మత్తమధుపంబుఁ జెంత నమర్చెననఁగ
నంకసంయుక్తుడై చెలువందె నపుడు, కమల⁴గర్వవిదారి రాజావిహారి. 74

చ. నెలకొని రాజు లేకములు నించుచురాఁ గుముద⁵ప్రచారముల్
దళములు చిచ్చియుం బొగడుదాల్చె దళంబులు వేము గూర్చియున్
విలసనమొండ వయ్యె నరవిందగణంబు లినుండు నిల్వమిం
నలఁప బలప్రచారములు ధారిణి నీశ⁶గుణానురూపముల్. 75

చ. విరహులపైఁ గరాస్త్రముల వే నిగిడింక గడంగి కంగు చ
కైరవిలుకాఁడు నెక్కసపుంగి⁷ దోలంక మృగాంకచింబమున్
విశిలుచుట్టగాఁ విపియ వేమాలు రాని తదీయనీధుశీ
కరములకై వడిం దొడఁగె గాఢతుహారతుమారముల్. 76

సీ. కలునకొప్పెగలజక్క వయూర్పుసెగఁ గ్రాంగునులివెచ్చ⁷ పూదేనెజలకమాడి
తఱి గడుబాబిల్లి తళు⁸బొక్కనముగోపల మించువలిమంచు⁹ 8వలువఁబూరి
విలిబొండుమల్లెపూబగలుల నెత్తావి జడియ పుప్పొడిగండనడి యలంది
⁹ చిలుకనీగునొలంకఁ దెలువొందు నెలచట్టపల్లెరంబులమోల బంతిసాగి
యలకుఁబొదరిండ్లముంగిల్లి నలఁపుకలక,¹⁰ నలయుజవరాండ్రకాల్గన్ను చెంలఁ
పండువెన్నెచిలువాలపాయనంబు, లారగించెజకోర రాజావ్యయంబు [నూడి

1. చ-ట-భాగున. 2. క-దిశావనిత. 3. చ-నలహంస. 4. చ-గర్వా
హారి. 5. చ-ట-ప్రతానముల్. 6. ట-రణానురూపముల్. 7. చ-ట-పూనీట
8. చ-చలువలూని. 9. ట-చినుకునీరు. 10. చ-నలరు.

సీ. బలిధాను మొనసిన బట్టి బంధింపదే చీకటి దళమేధి చెదరెగాక
 యుడవులు బలసిన నడచదే నీడ ప్రకంపనాకులవృత్తి గాంచెగాక
 రాజు చేరిన గావరము మాన్పదే యంక మివినిశ్చితాకృతి యయ్యెగాక
 దుర్గేశుఁ డంట్రిన నునుమదే యలకప్పు మదమేది కదలక యొడిగెగాక
 రోడ్దసీపూర్ణ విధుపాదరోచయ్యాన, విమలధారావిశేషమై వెలయుచీని [చె
 ముఘీమచేడూల వెయ్య శేష మలిసగుణము, లవంగవెన్నె లకగమెల్లనాక్రమిం

— వెన్నెల వచనము —

వ. వెండియుం బుండగీత భవాండంబునం దండతండంబుగా నిండు పండువెన్నెల
 2 బిరుదు కస్తూరితోడ జక్కలను జొక్కపుటరవిరులు వలగొన నునిచితావి
 గట్టిన నిశాకాంతుఁ డనుదంతపుబరణి నిర వగు తెల్లగండవశీః బగలు
 గగనమణి నిగిడిచిన సెగలబూడమిన బడలిక నడలి చినకుసురసమును
 జమరి పురరోదనీయనుచెలువ¹ చలువ నెలకొన మెన్నెల జల్లికొనిన మొల్లం
 బున నుల్లసిల్లి మఱియు వాత్సీయనూతనదశాసముచితంబుగా శీతలతరశీతకర
 శీలాతలంబుల బాటి జీరుకలాడుచు మందపపమానకందశస్యండుమానేం
 దీవరమరందధారాసందోహంబులం దేలి యోలలాడుచు నెల్లక వెల్లివిరియు
 నుల్లోలతలంబుల 'బిల్లదీపు లాడుచు, నుత్పల్లమల్లికామతల్లికా వేల్లిత
 పల్లకీగుఱంగంబులగడంగి డాగిలిముచ్చ లాడుచుం బిసాళించి మ
 టియు నలుకం గలయికలకుఁ దలపడచి చెలవ⁵ కీలితములు గిలుబండలంచు
 చెలువున జాలకంబుకన్నంబుల బ్రవేశించి తలిరుగుమురుల నిరవగు నిరులు
 పిరియించు వెరవున నీరములసందులు దూటి గగనావతరణశ్రమంబు నవన
 యించుపడువునఁ జంద్రశాలావిహారలోలబాలాకపోలఫలకంబుల నధివసించి,
 కనియెడలి యాడలుజక్కవచెలువలయూర్పు సెగల నొగిలి⁶ సెగమాన్పు
 తెఱంగునఁ బుంభావసంభావనావిశ్రాంత కాంతాకుచాంత నిర్వాంత స్వే
 దంబులూని, మఱియు, నింద్రసీలమణిమయసాధవిలంకంబులకు ధవళపారా
 పత్రినజంబై సావిగల తీవగుంపులకుఁ బూవుజొంపంబై కాసారతీరంబులకు
 మించుగల యంచపిండై, బంగరుముంగిళ్లకు రంగవల్లికయై, మఱియుఁ గఱ
 కుదొర తెఱంగునఁ దమ్ముల నొగిలించుచు, దైష్ణికువిభోలిక దెసలుగడచుచు
 భోగివడువునఁ గడివోనిచలువలు చాల్చుచు పారదుని⁷ వడువున జగడాలు

1. ట-లో నీవద్యము లేదు 2. చ-గుఱుతు 3. చలువలలముకొన.
4. చ-బిల్లదిప్పాడుచు 5. చ-శీతములు నిలుపుండటంచు 6. చ-జలమాను,
7. చ-రీతిని.

పచరించుచు నెఱుకు నెఱుంగున నిర్ల నుర్లదోయుచు నామనిగోమునఁ
గొమ్మల నలరించుచు మానిసి ¹యనువున నుడువుల నాఁగుదుఁ ²గాకము
లకు నభినారి కానీకములకు నడలు మొదలు దరింగునతీరంబులకుఁ గురం
గేక్షణావారింబులకుఁ గలువసొపులు ³పింపుచు, మఱియు నొక్కయెడ
లలినిమణిమయసౌభతలంబులఁ బ్రసనశరకేళికై మల్లాడు నిజవల్లభు లల్లన
పోకముడి ⁴కేల నడలించినఁ దెగడుచుడి వెగ్గలంబుగ బెగ్గిలి డిగ్గనలేచి
వాతాయనాయాలశీతకరక రాంకురంబులఁ దారి గనఁబడుకునికి యనంబునం
బెనఁగొనిన నాన నానతివనవలై కెళవులు గనుఁగొను ననోధాంగవల
మెఱుంగుకన్నులచాయఁ దుఱుంగలించుచు, మఱియు నెల్లడఁబాలవెల్లి
నెల్లివిరిసినచందంబున నందంబు చూపు బయట చిట్టకంబులకుఁ బట్టునడని
ముగుదలఁ దదీయాంగంబులు బయలుపఱుపఱుడని నితరుచ్చాయాశలంబు
లకుఁ దార్చి పెచ్చనతమిఁ గట్టువాదిట్టమగలు వలరాచకయ్యంబులఁ దేలిం
చిన నెలవులఁ జెలువార నెరసిన హరిమాక్తికంబు లని పొడ వెన్నల లేఱం
బోవునకియల వికావికనవ్వు నవ్విటివీటుల దంతకాంతి స్రవణండుంబుల దండి
చూపుచు, మునుపు ననువుగల మగవియనువున ననయము ననుభయించి
నెండియు నొండొక తె యండనుండఁ గని చేరి సారెకు దూఱి మగిడి చను
నెడ నెను గడసి ప్రియంబులు వలికి పెదంబుల వ్రాలిన భగ్తల నెగనెత్తి
మొంగంబులు మగిడించి చేబట్టి నడలించి కరంబులు విచరుచు జగజంత
దగఱమగునల కంకణంబుల నంకిశంబులైన పీఠంబుల కాంతిపూరంబులు
నీకలెత్తుచు ననుంఁగుఁజెలుల వచనంబులు వివి యన్యంగనానంగం బా
నిపించి క్రించుదనంబు గల్పించుకొని పొలయులుకల కలకల నుడికి నిజ
ప్రాణనాయకులు మగిడి చనిన నిగిడిన నెప్పగఁ బ్రశ్చాత్తాపంబునం బొంది
జాటు కన్నీరు సారెకు నీరుఁ బోమీలు సారసాక్షుల గోరుల కాంతితీరు
చూపుచు, నొండొరువు లుద్దులుగూడుకొని తుఱుములు విరియఁ జల్లపద
మటలు దొలక నలయుకలు ధలంపక గోడల నీడల నిజోనిడకుంభపరిమా
ణంబుఁ దెలుపువిధంబునఁ జెన్నగు వెన్నెనకుప్పలు పోసి యరయుఁకుం
గడువడినడకు నీమచ్చు క్కళైశవ లై న కవ్వరగంధుల యురక స్తలంబులఁ బింపిళ్లు
గురియు ముత్తియపుఁ బేనులడాలుతోఁ బొత్తు గలియుచుఁ బ్రకాశించి య

1. ల-మొదలువున. 2. చ-నోరకములకు నభినారికానికరములకు. 3. చ-
నింపుచు విచ్చంభించి. 4. చ-దొడివి. 5. చ-మట్టువడని.

వృత్తప్రదం డగువిధుండు దయార్ద్రహృదయుడై యఖిలభువనంబు సత్వప్ర
ధానంబు గావించె నన మించి రోదనీవలయంబు కర్పూరఫలకకల్పితం
బను శంక నంకురింపజేయుచు విజృంభించె నట్టిసమయంబున. 79

క. కంతునకుఁ దోడు రాకా, కాంతుఁడు కరకాండముల వెగడుపడఁజేయఁ
గాంతాలలామ కంఠట, వంతంతకు మేని కాఁక యగ్గలమైనన్ 80

— మన్తధాన్యపాలంభనము —

క. నెచ్చెలి వెచ్చగ నూర్చుచు, విచ్చలవిడిఁ బెచ్చపెరిగి వెగడుపఱుచు నా
వచ్చవిలుకానిజైత్రమ, రుచ్చంద్రుల ననియె నత్యరుంతుడ ఫణికిన్. 81

సీ. రాజమండల మాత్మవాజినంభరిణాపాత్రము చేసె నేజగత్పాణిమూర్తి
బహువాహినీభర్త బ్రబలాత్మ కేతుచయంబు మోయించె నేయసమశరూడు
దుర్గాధిపతిమాళి దొరయించె నాత్మపాదవిజృంభణంబు నే కువలయాపుఁ
డతిగంధతరులచే నాత్మానుగ్రహేణి బూనించె నే సుమనోనిధానుఁ
డట్టిదాక్షిణ్యశాలియు నట్టియతనుఁ, డట్టిసన్ధ్యార్ధనర్తనుఁ డట్టిసురభి
క్తిరీనుండును నీరీతిఁ నెరిగిభీరు, హనన మొనరింపఁ గడఁగి లేమనఁగఁగలదు.

సీ. అంధకప్రియసూతి నై విషవంకసంకలితాంకము వహించు ఖలుండ వీవ
యనయచ్చు నెత్తమ్ముల నెమాఱుకొని సత్ప్రిధాసత ల్పెఱుచునీమేఘమామ
ధరణి నెల్లెడఁ బ్రసూతిప్రసవఖ్యాతి వహించి తిరుగు నీసహచరుండు
భానుగ ద్రుసదజా పాండుద్భవాపకర్షణచంచలుండు నీసహజమిత్రుఁ
డకట దర్పక మీరు కృష్ణాలకాప. కావైరస్యమున ధర్మదూరులగుట
భీనువిజయాహితగుణానిభిజ్ఞవృత్తి, నవని దుష్టచతుష్టయం బగుట యరుదె.

చ కనుగలవిల్లు నంటకయె 2ఖంగున మ్రోయుగుణంబు గంటిలే
క నె యిరుమేఁ గాఁడిచనుకాండములుం గలయట్టిమేటి జో
దున కతనుద్రభావున కెదుర్పడ లక్ష్మముగారు భీరువుల్
మనసిజ దోస మాఁడుకొల మానగదయ్య తలంచి మ్రొక్కెదన్. 84

సీ ఒనఁగఁగాఁబోలుఁ గల్పిదగ్రహరమూర్తి పుష్పచాపముపేర భుకుటిలతిక
దయసేయఁగాఁబోలు లయకాలశిఖ యలిస్తోమశింజని పేర ధూమరేఖ
సంఘటింపఁగఁబోలు సంవర్తనమవర్తి టంకారముల పేర హంకృతములు
కరుణింపఁగాఁబోలుఁ గల్పంతే రవి హల్లకాస్త్రసంఘముపేర సంశుచితతి

యువభ వేట్టగఁబోలు మహాగ్రకాలి, వాయువభ మనుపేర నిశ్వాసపంక్తి
కాక యుండిన వాగూరకయ వసింపఁ, నీవిపుడు లోక మేర్పువే భావజన్మ 85
సీ. లోక స్థనియటంచుఁ గూనింపఁజూచితే తరుణచకోరాక్షి యరయరాదె
యిరవీందపద యంచుఁ బొరపొచ్చెమొందితే కువలయామోదగైకొనఁగరాదె
తిమిరకైశిక యంచుఁ దెగువమైఁ జూచితే కొముదీవరహాస కావరాదె
యహి నోమలత యంచు నలయింపవచ్చితే తారకానఖ దయఁదలఁపరాదె
యహితగుణశాలినియటాచుననక గూర్ప, వివహలీలాభిరామమన్నింపరాదె
చాలఁ జెప్పెడిదేమి యీ చంద్రవదనఁ, బ్రోవఁగారాదె పార్వ మానీనిలాసి.

సీ. జింక పేరిటఁ గండఁజేసె నింతియకాని హరుఫాలశిఖ చాల నంటదయ్యె
మించు పేరిటఁ గరఁగించె నింతియకాని బాడబశిఖ క్రిందుపఱుపదయ్యె
గాంతిపేరిట నీటు గప్పెనింతియకాని రాహుదంష్ట్రాగ్ని మైఁ బ్రాణదయ్యె
నుదయరాగము పేరఁ బొదిగెనింతియకాని ప్రాగ్ద్రిడవమాత్య బఱుపదయ్యె
నకట నీనోషధీశుండ వగుటఁజేసి, సంతరించితివో శిఖ స్తంభనంబుఁ
గాకయుండిన నవినిన్నుఁగ్రాచుతున్నె, పాంథసంతతిపుణ్య మాపాటి చుండ.

సీ మొదల మహాబిలంబునఁ దేజరిల్లుట కుండలాకృతిని నిందుండవగుట
విషముతోఁగూడ నావిర్భావ మందుట బహుపాదవిన్నూర్తి బాఁదుకొనుట
నడలనీక శశంబుఁ గడిమిమైఁగొంట యాబాల్యకౌటిల్య మండుకొనుట
రాజితవీక్షణశ్రవణాంచితండవౌట తరుణమరుద్ధాగ్రతరువు గొనుట
నీవు పెనుబాఁచితేడవై నిలిచితరయఁ, గ్రూభానంబు నీకసాధారణంబు
భయదవిషధారి తలక్రిందుపఱుపఁజాలఁ, ఉత్తఁడు నీలి నీలకంఠావతంస. 88

చ ఎలమి శుకాదికద్విజసమీహితనీవ్య ఫలప్రదుండ వై
యలరుచుఁ గాలకఠనుతి కిర్ణుండవై సుమనోనురాగి నై
యలఘును³రున్నెమాశ్రయఁడవై తగుమాధవ నీవు నీసుదృ
క్కుల నలయింతువే మధుసకోటులఁ బంచి దయావిహీనతక. 86

చ. బిలులు మధువ్రతంబులు సుమాన్తుఁ డనంగుఁడు పక్షపాతి చు
క్కలనొ కోకలంబు బలుకాకుల పెంపుడుగున్న ప్రాప్తన
త్ఫలదశసం బానమృతకపంక్తి యివన్నియుఁ ద్రోచి పోవఁగాఁ
దలఁచిన నోగదాగతి సదాగతివీవసూమీ లతాంగికి 90

సీ. ప్రత్యగ్రసక్రదంష్ట్రాశిఖాదయ మరువట్టు కాఱుల సారెఁ బట్టెపట్టి
శ్వాసభ్రాస్త్రక మరుద్వలమోసవిషము లక కఱకుమంటలసారెఁ గాఁచికాఁచి

యాలోలస్వక్ష్మాగ్రలాలాద్రవం బనునలఁతినీకునసారె నద్దియన్ది
యత్యంతభయదజహ్వాంచలం బనునాకుఁతాతిచే సారెకు రాచిరాచి [నతనుఁ
త్రాఁచువాఁగొల్పియందుఁగంధంపుఁగొండ. యోచనిన్నా శుగముఁ జేసియెసఁగె
జేయఁగాఁబోలుఁ బవనకాదేని సకల, జీవనం బగునీపింత సేయు తెల్లు. 91

చ. అని నుమబాణచైత్రవవనాబ్జుల నెచ్చెలి నూఁటునంతలోఁ
దనువున హెచ్చినట్టి పరితాపము సైఁవఁగలేక యస్స డ
వ్వనరుహాపత్రనేత్ర నెఱవా డెడుక్రొల్లనుదోయి తెప్ప లొ
మృగం గదియించి సంజ్వరభరాలనయై పోరలాశుసంతటన్. 92

చ. చెలి కలఁకం దలోదరికిఁజెందినతాపముఁ 1బాపుచేర్పుచం
జఁగువలు నింపఁగాఁ దలఁచి నారెఁ బటేరతుషారనీరముల్
తలీకులుఁ గ్రహము లుముదతామరసంబులు నించి యైండునో
పలకృతవేఁకాతలముపై మృగఁగోచన నుంచి గొబ్బుచన్. 93

క. విలువ యిడరాని చలువలు. చెలువకు నొవరించి 2పయినుకీరవృజనో
చృలనజనితమందానిల. పలునఁబునఁ గొంకకొంత వా డెడలింపన్. 94

క. తనుపొంది యొయ్యనొయ్యన. కనునమ్ములు విచ్చిచూచి క్రమ్మెడుకన్నీ
రనయము తెప్పలఁ గ్రుక్క-చు, ననయెఁ జెలితోడ ధైర్య మవలంబముగాన్

సీ. చెలియ నేఁజెచ్చిన యెలమావిమోకకు సేనంతికుఁ బెండ్లి సేయవమ్మ
సునతి నేసాఁకన సుకనాకల దేంతామందిరములకుఁ దార్పవమ్మ
నుగున నేఁజెందిన మరువాపుమడికట్టు లన్నటప్పటికిఁ బె సనయవమ్మ
3నెడఁది నేఁడవిన బాలసారింగంబు ఋషినివాసముల కప్పింపవమ్మ
యబల నాకోడఁ గెడఁగూడి యాగునట్టి, నెచ్చెలుల నెల్లనీపు మన్నింపవమ్మ
భావిజని నైన నాతఁడె భగ్తయగుట, కింతి మనునకు మే నప్పగింతుఁ గాన.

చ. అనుచు నడిం గడింగి కిముదాపునకై యెదు రేగునంతలో
ఘననిభవేణ ప్రేలుటయు గ్రక్కునఁ బువ్వులు రాలఁ గో నురం
బునఁ జొరఁగఱిసెట్టి యలపూర్ణశశాంకమయూఖపంక్తి నె
న్నున వెనదుస్సి పాతె నన నూత్న సరోదుహాపత్రనేత్రకున్. 97

క. అక్షతీ సఖ. డగ్గతీ యా, బిత్తఁ దనబాహులతల బిగియించి కడున్
మెత్తని మేచెమటలు వడి. నొత్తుచు విధుమణివెత్తి నునిచినయంతన్. 98

చ. కలఁక తలంక నేత్రములకాడఁ డెరల్పఁగఁ జేరవచ్చెనో
పలుమలు నేత్రరాజ మనఁ బయ్యెడకొంగు మెఱుంగుఁగన్నులన్.

బలిపి లతాంగి యెచ్చె మది నెవ్వగతోఁ గురరీపదంపరా
కలితనవీనదీనతర కాకలికాకలనిస్వనంబునన్.

9

క. ఈరీతి నెమ్మనమ్మనఁ, గూరిన వగ నేడ్చునట్టి కుముదిని నెడవై
జేరిచి చెక్కుల డిగుక, న్నీరు కరాబ్జమునఁ దుడిచి నెచ్చెలి వలికన్.

10

చ. వదలుదురమ్మ యాత్మకులవర్తన మీలుపు దూలి సారెకున్
బదకుదురమ్మ లేదలికుఁ బాయపుమేని నలంతురమ్మ యి
ట్లనకుదురమ్మ మండుశశికై నఁ దలంకక పండువెన్నె లన్
గదియుదురమ్మ యిత్రెఱుగు కన్నెకుఁ జెల్లునటమ్మ నెచ్చెలి

10

మ. మెలఁతా నీవిఁకఁజింతసేసెదవు సుమ్మా వీరసేనుండు నీ
లలితోద్యానముఁ బాసి వచ్చి నిజలీలాగేహముం జేరెనా
చోటుం డెచ్చట నుండఁబోలు నిఁక నీచేకంకణం బిమ్ము నే
నలకేళీవని కేగి యీక్షణమె నీచాణేశుతోఁ దెప్పెదన్.

10

—♦ తరళికచంద్రభానుకడకేగుట ♦—

క. అని తెలియఁబలికి యువుడా, పనితఁద గ్రమ్మఱుగ శిశిరవస్తువు తెల్లం
బనువటిచి యీకెనలయుము, తనచేఁ గొని కూర్చిబోటి తరళిక యంతన్

ఉ. చెంతఁదవర్చు కేళీవరిఁ జేరి నికుంజము తెల్లఁ గాంచి యు
త్సంతనుగంధబంధురల తాంబూని తాంతివిలోలగున్చుకా
శాంతసరిస్మరిందర ససంగ తభృంగతతాంబావృతా
శాంతల తావితానకలికాలయ మొక్కటి దాయవచ్చినన్.

11

క. మును తావీని సుమ్మీనుమఁ, గనుఁగొన్న లతాంగి రూపుకన్నుల యెదుటన్
గనుపట్టఁ జంద్రభానుఁడు, మనసిదశరథూయమానమాననుఁ డగుచున్.

ఉ. నీవసనీధునీకమలిసీమకరంగమశన్నింపందగ
ద్వాఁబురుగుంకృతుల్ సయిఁపఁజాలక నీలకచాకుచాంతరా
రోపిత మొనఁజెందము మరు ల్మిగిడింపఁగ లేక చిక్కి లీ
లావరికల్పింపెదనశిలాతలశీతల వేదికాస్థలిన్.

106

క. పవళించి చందనాచల, పవమానకిశోర 1 చలితఫలగళితరసా
సనిమత్త కీరశరీ, రవములు బెట్టుగ హృదంతరం జెరియింపన్

107

క. తలపోయుఁ దలఁకు నలుకుం, దలవంచుం, దత్తతీంచుఁ దహతహాసదు లోఁ
దిలకించుం బులకించుం, బలికించు న్బట్టబయలు భామా యనుచున్.

108

1. చ-జనితఫల. 2. క-కీరశారీరవములు.

—॥ చంద్రభానుచరిత్రము. ॥—

నీ. హృదయవాసిని యైననుదిహాక్షి లేకవృత్తి లభింపపొందెనుం బలవరింప
నావొంతనంగత యైన కాంతలేజాపులు తనువునఁ బొందల్య మనువునఁజూపఁ
జిత్రచారిని యైనమత్తకాళినిమోవి కన్నుల నెఱసంజ గడలుకొలుప
నంకల్పగత యైనపంకజాననకౌను తాననం బంకంకంకకు నిగుడ్ప
మానసావాసయైనభూజానిపుత్రి, పిఱుఁడు నోడ్కులకెంతయుఁ బెంపు నెఱపఁ
బలవరించుచు నాచంద్రభానుఁడవుడు, యురంపఁగలేక కర్షియఁదలంచి.

చ. చుఱుకుచుఱుక్కునం దనువు సోకెడువెన్నెల కాలుకొల్పుచుం
జఱవఁగఁజొచ్చెఁ దెమ్మెరలు చక్కనిజోడు శరమ్ము లేయఁగాఁ
గఱకరియయ్యె నిట్టియెడఁ గొంగిట నందయఁజూడ కక్కటా
తెఱవ యెఱింగితి నెగులు దీర్చుంగదే తగవే కలంకంకా. 110

ఉ. కన్నుల దోరచాయ లలికంబున లేజెమ రుబ్బుగుబ్బులకా
క్రొన్నెలనంకసాక్షు లఱిక్రొమ్ముడిజాతీనచూలు వాతెఱుం
జిన్ని మెఱుంగుకెంపు లెడఁజిట్టిన గంజము గల్లునట్లుగాఁ
గన్నియ 111

ఉ. రాణమెఱుంగువెన్నెలఁ గరంగిన క్రొన్నెలకాలమేడలం
బ్రాణనమా
వీణయముట్టి పంచశరవిక్రమము ల్బుచరించుగీతముల్
గాణతనంబుమీఱఁ బలుకం గలధాగ్యము నాకుంకల్లునే. 112

చ. పలుచనిమేను లేగొసరు²పల్కులు ముద్దులమోము చిన్నిగు
బ్బలు జడగూడు వెంపుకలు బంగరుచెక్కులు చేరెడేసిక
న్నులు నునుముత్తలుల్ మినుమినుక్కునుకౌను మెఱుంగువెన్నెలల్
కులికెడు నవ్వునం³ గులుకుగోమలి ని వ్వుది⁴ జచ్చచేసెదకా. 113

క. కలువా కనుగవ గొఱనెల, చెలువా నెన్నోనలు కష్టఁజలువా జడ యో
చెలువా పదివే తైనను, విలువా నినుఁజూచి గారవిలువారలకకా. 114

క. తుహినకరవదన నీగతి, బహుభంగులఁ బలికి చంద్రభానుండు ముహూ
ర్తుహురుపహితవిరహార్తిం, దహతహచడి యాత్మచర్యఁ దలఁచి కలంకకా. 115

1. ట - కగదే.

2. చ - పల్కులముద్దులమోము.

3. చ - ట - గలుకుగోమలి.

4. చ - ట - చింతసేదకా.

సీ. ఉన్నట్లు గుండీ స్రమ్యముతోఁ గలహించి విద్యార్థినై యేలవెడలవలసె
 వలసెఁబో ట్రోవ దుర్వాసుశాపంబున విజయలోలుల డేల విడిచివోయె
 బోయెఁబో నేను సీ¹పురిసాచ్చినది మొదలీ²కుముదినిరూపమేలవింటి
 వింటిఁబో వనములో వీణవాయించుచో నేతెంచునాకన్న నేలకంటిఁ
 గంటిఁబో యంతలోననె కమ్మవంట
 గొనయ మెక్కించి మరు డేలకూతసేసె
 నకట శౌరికి సత్యకు నవతరించి

నట్టినాకును దైవమీ³ యడలు దెచ్చె.

116

సీ. తరియింతు నెటువలె బరవాది నిరవాది నెఱవాదితాపుల¹ మెఱయుగాడ్చు
 భరియింతు నెటువలె బరువంపుమరువంపుగగునంపువిలునింపుశరచయంబు
 మలగింతు నెటువలె నెలదీవియలదీవి నలదీవియలమీఱుతలిరుడాలుదలు
 దొలగింతు నెటువలెబలుమాఱుఁబొలిమీఱు బలుమారుబాబాలకలికిరొ
 సారిది నేత్రాబ్జములు విచ్చి చూతు నెట్లు
 సాంద్రమోహతమంబుతో నైఁగు నెట్లు
 ప్రౌఢశశిమాంత్రికవికీర్ణసథికహసన
 భసితసితసాంద్రచంద్రికాపాటనంబు.

117

మ. అనివల్కు న్విని యంత నాతరళికాజ్ఞానాన యన్యంతపం
 జనితాశ్చ్యవముతోడ నాత్మ నతని స్సత్యానుతుం చంద్రభా
 నునిగా నెన్నుచు నాకుమారకుపయి న్నూర్కొన్న యాత్మీయన
 భ్యనురాగం బుచితోపయుక్త మని యత్యానందముం జెందుచున్.

118

సీ. చంద్రభానుఁడు కాన సమధికంబై మించు వెల్లెదనంబున వెలయువాని
 గుప్తపక్షంబున నెసఁగినరాజౌట సంతకంతకుఁ గార్చి మడరువాని
 బ్రద్యమ్నరుచిగాన భరియింపఁగారాని గొటంపుఁగాకచే గరఁగువాని
 నిత్యానిరుద్ధనున్నేహదీపకుడౌట మలఁబూనిలమునకుఁ దలఁకువాని
 నరయ సత్యాత్మసంభవుఁ డైనకతన
 నతనుశరవర్ధితాంగుడై యలరువాని
 మునూరపరేణ్య డాయంగ నరిగి
 వినయమితవదనయై వనజగంధి.

119

—॥ తరళిక చంద్రభానునకుఁ గంకణము నిచ్చుట. ॥—

- గీ. దేవ ¹చిత్రేకు సాత్రాజితీతనూజ, కాంతకుముదిని నిజకరకంకణంబు
ననిపె దేవర కిదె దీని సందరింపు, మనుచుఁ బ్రాంబలియైన నయ్యననిభర్త.
- క. వితతాశ్చర్యతరంగిత, మతియై యాలేమచేతి సుశిమయవలయం
బతిమోదంబునఁ గైకొని, స్థితమంజులవాక్యసరణిచే నిట్లనియెన్. 121
- శా. రాగాంకూరలతాలవాలమవో దౌర్భాగ్యాక్షరాక్షేపణో
ద్యోగాధిష్ఠితకుండలాకృతివో ²హృద్యక్తాంగనాధైర్యసం
ధాగాధాంగజడత్తవాగురవో లేదా మత్తమో ³రాహువుం
ప్రాగల్భ్యంబునఁ ⁴ద్రుంచుచక్రమవో భామాకంకణగ్రామణీ. 122
- క. మణిబంధబంధురస్థితి, మణిబంధనవాధివాసమహిమ మెఱయు నీం
బ్రణుతించెద ననుఁ గన్యా, మణిబంధుం జేయనే సమంచితకరుణన్. 123
- క. చెలున మతితెఱఁగు నాతోఁ, బలికి కలక నడఁతు ననుచుఁ బటతెంచితవా
వలయ ప్రకోష్ఠవాసికి, ⁵నలచడు నీమదికిఁ దెలియు సంతర్వార్తల్. 124
- చ. అగణితమస్తభాశుగమహాజ్వలితావలమామకీనహృ
ద్విగుణితతాప మెంచదొ మది న్నహిభృద్వరజాత యాసమ
గ్రగుణకలాప సింధుమణి గానియెడన్ ఘనసారయ్యుకిఁ జె
న్నగు విమలార్ధికం బనుప కంపునె ని న్నొకకంకణాకృతిన్. 125
- చ. తొలునలకాచకయ్యమునఁ దొయ్యలి నీవికి నెగు వేఁ దమిం
దలఁచిన నడ్డగించుకరితామరసంబునఁ గూడునిన్ను నే
నలఁకువఁబెట్టఁ గంకణము నమ్ము భవద్రుచిం కాంతయంగముం
దెలియఁగఁ జేయుమేలు మదినిల్పెదఁ గీ లెవలింప నొక్కెడన్. 126
- మ. చెలిసంతోషముఁ గాంచునే సఖులకు న్నేమంబు సంధిల్లునే
లలనాపోషితశారికాశుకమరాళంబు ల్పుఖం బుండునే
సిలుగు లాగువునె పంచసాయకుడు రాజీవాక్షిపై రత్నభా
నిలయం బావలయంబ తెల్పు మని కన్నీరోడిక ల్లట్లఁగెన్. 127
- గీ. వివశుఁ డైయున్న యమృహీవిభుని జేరి, శిశిరవస్తులచేఁ గొంత నేదఁదేర్చి
తలిరుకెంజాయసురటిచేనలవరించి, యొయ్యవినరుచుఁదరళికాయనలివలికె.

1. చ - ట - చిత్రేక.

2. చ - హృద్యోపద్యధీభావముద్రా - హృద్యోపద్యధీభావముద్రా - హృద్యోపద్యధీభావముద్రా

మవో. ట. హృద్యోపద్యధీభాగముద్రా గాధోద్యమసంగహాళమవో. 3. చ - ట - హృద్యోపద్యధీభావముద్రా.

4. చ - బావుచక్రమవో. 5. చ - ట - నలచడు నీమదికిఁ దెలియు సంతర్వార్తల్.

- క. జననాథచంద్ర యేమని, వినిపించెద మున్ను నిన్ను ఏకాంతునిం
గనుగొని టిమ్ముడినియట వో, యినమొదలుం దాల్చి దూలి హెచ్చినకూర్కిక.
- సీ. మలయానిలంబు ప్రైబొలసిననీభుజాపన్నగంబుల మది నెన్నునయ్య
కమలకాండములు ప్రైగ్రమ్మిన నీయాన నేందుమండలము నూహించునయ్య
వదరుతుమ్మెదలు ప్రైవ్రాల నీనాసికావికచచంపకము భావించునయ్య
రాయంచపదువు లాఱడివెట్టి నీకుంతలఘనాఘనమూలం దలంచునయ్య
బ్రమసి యూరక పనిలేనిపనికి గూర్చి, చెలియఁజేరెదనని నిన్ను జేరునయ్య
చిత్రఫలకంబుపై నలచిత్తజాతు, వ్రాయఁదలపోసి నీహపు వ్రాయునయ్య.
- ఉ. చక్కెరబొమ్మ కొన్న యెలజవ్వని యచ్చట నిట్లు గుండ నీ
విక్కడ నుందువయ్య చెలి యీలువుదూలి మనోజగాసిచే
జక్కెగఁదెయ్య యింతపనిసేయుదు రయ్య యి కేమిసేయునో
చుక్కలరాజు వేడితలనూపెను రాగదనయ్య మ్రొక్కెదక. 131
- మ. అని పల్క నివ్వని చంద్రభానువసుధాభ్యక్షుండు సంకోషనీ
రనిధిం దేలుచు నోలతాంగి యిపు డే బ్రచ్చన్నవేషంబుతో
నునికిం జేసి యుభేచ్ఛం జేర నది నీనూహించి యేవేళ నీ
కనుకూలం బగు పట్టివేళ ననుదాయ న్వచ్చి నల్కించినక. 132
- క. హరి దుక్కిణి బల సేనుం, దబ్బడిబుణ్ణి గొంచు శస్త్రప్రయోగముడనై మా
పురికేగెద మది నీవొం, దరయక పరికింపు మట్టియనకాశంబుక. 133
- చ. అని పతి వెండియుం బలుకు సంగన నాతెఱఁ గానుపూర్వగా
వనితకుఁ జెల్పు మేను దనవాఁడ సునిగా యనిపల్కు నాపయిం
దనదయ యుండనిమ్మనుము ప్రవికమ్మె యితఁచితరంబు హె
చ్చినతమి నెట్టులైన దరిజేర్చునపుప్త మటంచుఁ జెప్పవీగా. 134
- చ. తరళిక నీవు వచ్చి కడుఁ దామనమయ్యెను దమ్మికంటి లో
విరహాదవానలంబు కడువెగ్గలమైన సహింప కేగతిం
బారయుచునున్నదో మగడిపొ మ్మనియూర్కిక జేరికిచ్చినక
దయచి బోహారు దేన యని తన్దణిముద్రిక గొంచు గొబ్బునక. 135
- శా. అలితానవాటిఁ బోసి తరుణిహర్ష్యంబు సొత్తెంచి యా
నాళికాక్షిక లేమ తాఁ జనినచందం బంతయుం దన్దహి

- పాలోదంతముఁ బంచసాయకనినోఁపాంశిశ్యముం దెల్పి కెం
గేల న్రంజిలు ముద్దుటుంగర మొసంగె న్నందహాసంబునక. 136
- చ. ఓనఁగినఁ బొంగి యచ్చెలున యొయ్యన నేత్రయుగంబుఁ జేర్చి సం
తసమునఁ గేలదాల్చియుఁ బునఃపునర్నక్షననర్త వా
గ్వీసరరసంబు చిప్పిలుచు వీచులవిందులుసేయఁ గొంతచిం
తనడలి యున్నయంతటఁ గనం దగియె న్మళి ధూసరచ్చవిక. 137
- గీ. భార్గవుఁడు గానఁ బరునంపుఁ బస దలిర్ప
రాజభృంభణ మాత్ర నోర్వంగలేక
తదవకర్షంబుకొటకు నభ్యుదయమండు
చొప్పుతోఁ దూరువున వేగుఁజుక్కతోఁచె. 138
- మ. కమలాప్తుం డిట బ్రహ్మయై యఖిలముం గల్పింపఁగా నిమ్ము హూ
ర్తము బ్రాహ్మంబనఁ బొల్పు నేతీదనుసంధానంబు నించు న్నితా
ర్థములంచుక జనకోటికిం దెలుపుచందంబొప్పు ఘోషించెఁ ద
త్సమయారాధనజాతవాఙ్మహిమమించం దామ్రమాఙ్ఘముల్. 139
- చ. చెలియలి యిల్లు మందటిలఁ జేసిన దోషము సద్యసూత్కరం
బులు గిలుబొడనైనయఘముక బహుచక్రవిమర్తనంబునం
గలిగినదుష్కృతంబుఁ దొలఁగక భృగుపాతమొనర్చెనో యనక
గలుపలవేఁడు వ్రాలె దుదిగట్టుననుండి కలావిహీనతక. 140
- క. అర్కుఁ డవరాద్రికేగుచో నతనికాండఁ
గొల్లగొని యాతఁ డేతేరఁ గొజలుభేది
నప్పగింపఁగ నెదురుగా నరిగికాచి
యున్న శిఖయనఁ బ్రాచిఁ జెన్నొండెసంధ్య. 141
- ¹ఉ. కాలపయోదమూర్తి పయిఁ గ్రమ్మి మహాబలమండలంబు త
త్పాలకుఁడైన ఋక్షవసుబంధుయతంబుగఁ గూల్చి తత్ప్రభు
త్వాలఘుకాంతిలక్ష్మిఁగొని యయ్యరుణద్యుతిరత్నరాజముం
జాలనముద్ధరించె హితచక్రముఖాబ్జము లుల్లసిల్లఁగక. 142
- ²మ. మునుదానేగెడువేళఁ జీఁకటులఁ బైముక్కాఁకగాఁబంచి వే
చనుదేరం దము ³గామినింబలె గుహానద్ధంబుల న్వానిలోఁ

గొని యుండుంగని తచ్చిహారహాణ మహ్మం డల్కఁ గావించెనో
యనఁ బైపై నిగిడెం గరంబు లగకూటాభోగభాగంబులక.

143

మ. సరవిం దామరబాసవ్వాగున భాన్విత్రామపాదాప్తి ధా
గ్యరమోత్కర్షము కల్గి గర్కశమహాగ్రానస్థితు లోపై యుఖ
స్ఫురణల్లాల్చి నముజ్జ్వలవయవయై సాంపూనఁ దత్పాప్తదు
స్తరశాసాక్షరపంక్తిగా వెడలె సంతర్కగ్నరోలంబముల్.

144

గీ. అట్టియెడఁ గాల్యకృత్యంబు లలసగతులఁ
గడపి నెవ్వగఁ గుముదిసీకాంతయాత్మ
నెలకొనిన తాప మొరులకుఁ దెలియనీక
విభుని వరియింప నమయంబు వెదకుచుండె.

145

మ. అలఘుజ్ఞానతరంగరంగదళిన్యందిత్ర వేందుస్పృహ
చల¹వట్కంజభుజంగ జంగమగుణాంచత్కంచనోర్వీధరా
జ్వలలక్ష్మీ²వశగాంగ గాంగర్పుర³జైశద్యాన్వదాభంగని
ర్మలచిత్తో⁴జ్ఞానసంగ సంగరజయప్రాప్తిప్రహృష్టాన్వదా.

146

క. అత్రిమునిపూర్వపర్వత, మిత్ర జగన్నిత్రబల⁵సమిత్రస్తగుహ
చ్ఛాత్రో⁶వృషీతిహోత్రధ, విత్ర యనత్ప్రణలవిత్ర వినయపవిత్రా.

147

మాళిని. ఉదతదహారసద్దాభ్యుద్గతోన్నిత్రపద్దా
పగయుగచిదమోఘాపాతిదివ్యామృతౌఘా
విదితశయనయోగావిష్కృతోద్బోధనాగా
హృదయ⁷నిటలసీమాహిండితాఘర్తధామా.

148

గద్య. ఇది శ్రీదత్తాత్రేయయోగీంద్రచంద్రచరణారవిందవందనసమాసాదిత
సరసకవితారసోదాత్తదత్తనామాత్యసోదర్యమల్లనమంత్రివర్యప్రణీతంబైన
చంద్రభానుచరిత్రం బచమహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

చంద్ర భాను చరిత్రము.

సంచమా శాస్త్రము.

- క. శ్రీయోగ ¹ శ్రీయోగప, నాయితరోమాంచభూషణసిరీక్షణ యా
 మ్నాయమయభాషణ కృతా, ధ్యాయస్తృతహాపకేయ దత్తాత్రేయా. 1
- వ. అవధరింపు మాసమయంబున. 2
- సీ. పరవాహినీవిజృంభణము మానుచుమేటి నిర్దిష్టశరసమున్నేషవేది
 చనుదెంచురాజహంసముల నేలెడుజేడు కువలయామోదానుకూలవృత్తి
 కమలాధివాసమై కనుపట్టుగుణశాలి మిత్రనిర్వాన్యజలక్షీవిధాయి
 సత్పరంపరకుఁ దేజంబు గూరుచు పెద్ద యతులవిధుప్రసాదైకపాత్ర
 మఖిలభువనంబుపంకంబు లడఁచునుకృతి, సకలభలవైభవంబు చొనంగుదాత
 చంచలారంభములు లేనిచారుచూర్తి, జగతి మించె శరత్కాలచంద్రవర్తి. 3
- చ. సరసవనాంతరాళవికసద్విషమచ్ఛరఘాశికాపరం
 పరలు మరుత్ప్రచారములఁ బైవయి నంబరవీధిఁ బర్చి పాం
 డరజలదప్రకాండము లనంగఁ గనుంగొననయ్యెఁ గానిచో
 గరిమ వహించునే యవి జగజ్జనహాథసితాశ్రుసంజ్ఞలక. 4
- చ. సరసిజపాంసునంపలితసైకతము ల్విలసిల్లునేఱులక
 శరదృతుభర్త నీరమయశాటిఁ దెరల్పినఁ జంద్రకావయ
 స్థులమఱుంగులం దగునితంబములో యచఁ బ్రాంతసీమఁ ద
 త్కరనఖరాంకరేఖ లనఁగాఁ దెరలాఁకుడుజాడ లింపగుక. 5
- మ. అకరు ల్నిప్పులు తావిపుప్పొడి సముద్యద్భూపచూర్ణంబు కే
 లికరాశీప్రకరంబు ధూమము మరాళిపక్షము ల్కాలవృం
 తకము ల్లాఁ దగు రాజహంసతేలిచెంతం బద్ధిను ల్బునుసధూ
 పకరండంబులువోలె సామిదళితాబ్జంబుల్ సరోవీధులక. 6
- క. శరములు గావున మీఁద, న్నురువులు నెలకొల్పె ననఁగ నుతిఁగని హరిదం
 తరములఁ బూచినకనుములు, వరఁగె న్వలరాజు జల్లిబల్లెము లనఁగక. 7

- గీ. దశలవిచ్చినకపురంపుఁదరులపొరల, నురలుగంబూరములుగాలికుప్పరంబు
లెగయఁదగునేర్లుతమనీటికగుకలంక, లడఁచుమానికి నడుగరలనిపె ననఁగ.
- చ. అలయతిమాత్రన్మృష్టిననుమంబున నెప్పటియట్లు ధాత్రిపైఁ
గలయఁగఁ బన్నిలేక శశికాంతి నభస్సలియందవేరి యా
జలదపువేళ నూపఱిన స్వచ్ఛతనుచ్చట గాననయ్యె నా
నలరె శరీరసంబులు సితాంబుజపారదనారదచ్చవిక. 9
- ఉ. బాహులు మిగిలెకా ధరణిభాగమున న్నెఱిఁ జూపుచుండు వై
వాహికలగ్నయోగ్యశుభవాసరము ల్బ్రనుడెంచిన స్తవహా
త్సాహముతోడఁ జైద్యననుభావతి యాత్మకుమారమాళి కు
ద్యాహమునేయఁ బూనిక ముదంబు హృదంబుజసీమఁ దోఁపఁగక. 10
- గీ. ఆత్మరంగంబుతో రహస్యంబుగాఁగఁ, గొంతసేపు విచారించి కుంఠినమున
దుక్ఖబాహుల ప్రభునిపొత్తి దుక్ఖగాత్రి, కుముదినీకన్య యునికి భావమునఁ దెలిసి.
- చ. తమకుఁ బురోహితుం డగుపితామహునన్ని భు గాలవాఖ్యసం
యమిఁ గదియంగఁ బిల్చి వినులాత్త విదర్భధరిత్రి కేగి సం
భ్రమమున గుక్ఖబాహునరపాలశిఖామణిపుత్రి యైనయా
కుముదిని ధృష్టకేతువునకుం దగివేడుము పొమ్ము గొబ్బునక. 12
- చ. అనవుడు నట్లకాక యని యమ్ముని కుంఠినరాజధానికిం
జని తనరాజభీమస్వపచంద్రతనూభవుఁ జైనయక్తబా
హుల కెఱిఁగింప నాతఁడు సముత్సుకుండై యెదురేగి యగ్రపూ
జన మొనరించి తెచ్చి మణిసాంద్రహిరణ్మయవీతి నుంచినక. 13
- గీ. కుశల ముగించి యమ్మునికుంజరుండు, కువలయాధీశ నీపుత్రిఁ గుముదినీల
తాంగి శిశుపాలస్థపతినిజాత్మజునకు, నడిగి రమ్మని ననుబంచె నాదరమున.
- మ. జననాథాగ్రణి యేమిచెప్పుదు భుజాస్తంభోరుకుంభీనసా
భినవక్షేత్రశిఖాయితాసిముఖనిర్భిన్నారియా నాకుమా
రునియాదార్యము గూపు రేఖయును నోర్పు స్నేర్పుఁ గారుణ్యవ
ర్తనముం గీర్తనము స్థలంబు చలము న్రాదెట్టిరాచూలికిక. 15

1. అలో 11-12-13 పద్యములకుబదులుగా; వ. విచారించి దుక్ఖబాహునిపుత్రి యున్నిఁ
దెలిసి నిజపురోహితుం డగుగాలవాఖ్యనిం బంచిన నతండునుం జని భీమస్వపతనూభవుం జైనయక్త
బాహునిం గని. అష్టపదము గలదు. 2. అ-లో నిపద్యము లేదు. 3. చ-యాదార్యమవార్థ
ప్రద్యమును

- క. కావున నిచ్చుచేక వసు, హరితమునుచును వాడె తగు వరుఁ డింక నీ
వేవిధమును వలఁపక పు, కీర్తివల్లభ యతని కిమ్ము వే యేమిటికిన్. 16
- చ. అనుటయు రుక్మబాహునినుధాధిపుఁ డాప్తనుహృజ్జనంబుతోఁ
దనయవివాహకృత్య ముచితస్థితి నెంతయుఁజెల్పి వారిచే
ననుమతుడై ప్రమోదమున నమ్మునినాథునివెంటఁ జేదిరా
జునకు నిజాప్తమండలికి శోభనలేఖలు పన్ను నచ్చటన్. 17
- క. చేదిధరాధపుఁడును న, మ్మాదమురెట్టింప బంధుముఖ్యుల మగభే
శాదివసుధాధినాథుల, నాదరమునఁ బిలువనంపి ²యతివేగమునన్. 18
- గీ. శుభముహూర్తంబునం దాత్మనుతయుతముగ
ధారణీసురమంత్రము లేర్పరఁటాండ్ర
ధవళముల నాదములును వాద్యములరవళి
బోరు మని మ్రోయ నాత్మీయపురము వెడలి. 19
- సీ. పాదాతకరకుంతపటలఘుర్వణఘాతరథ కేతుఃపూర్వకవ్రాతరజము
కూబరఘుర్వణఘోషావారణఘంటికాపద్మరాగనికాయధూళి
నవ్యకఠ్యోఘుర్వణ ప్రాత్యహయగళార్పితధామమరకతలేఖవితతి
పల్యాణఘుర్వణప్రఫలదృఢమాళిరత్నగోమేధికవ్రజపరాగ
⁴మలమఁజిత్రాకృతిఁదనచ్చునంబరంబు, తనకువిక్ష్పద్యనయనలైత్తినమెఱుంగు
లడరుమంజుటివన్నెయుల్లడయనంగఁ, దనరనోయ్యనఁగుండినమునకుఁజనియె.
- ఉ. అంతకు మున్న భీమవసుధాధివనూతి చమూనమేతుఁడై
యెంతయు వేడ్కతోడ నెదురేగి రయంబునఁ దోడ్పితెచ్చి నే
హంతికకేళికావనమునందుఁ దగ న్విడియించి వారికిన్
సంతస ముప్పతిల్ల నుపచారవిధు ల్నివరించుచుండఁగన్. 21
- ఉ. ఆవిధ మెల్లఁ బ్రాణనఖు లారసి వచ్చి యెఱుంగఁబల్కుఁ జిర
తావిలచిత్త యై కువలయాధిపునందన కూర్మిబోటిచే
నాపనజాతుసూతికే దదన్యకరగ్రహణానవేక్షయిం
గేవలసాహస్రైకనిజకృత్యముఁ దేటగఁ జెల్పి పంచినన్. 22
- గీ. జనవరేణ్యనియత్నంబువినినితాంత, దుఃఖతుండయ్యు సతేడు వధూవయన్య
వచనములచేతఁగొంతయాశ్వాసమంది, పైద్యబలసంకులారామనరణి వెడలి.

1. ట - లోనిపద్యము లేదు.

2. చ - యతిహృదమునన్.

3. ఈపద్యము లేదు.

ఉ. 4. చ - మతులచిత్రాకృతి.

క. ఆపృథ్వీరమణుండు పు, రోపాంతంబునకు వచ్చి యొకచక్కటి ల
క్షీవద్దమునినన్దము, లోపల నున్నట్టివిజయలోలుని గనియెన్. 24

చ. కనుఁగొని బాష్పపూరకలిక ల్గునుఁడమ్ముల నిండ డాయఁగాఁ
జనుటయు నాశేఁడుర గదిసి చాఁగిలి మ్రొక్కిన గ్రుచ్చియెత్తినె
వ్వునమున హృద్విత్తములు ¹మల్లజిగొట్టుచునుండ నొక్కచో
ననితరచాన మైనవిమలావనియందు వసిం²చె నత్తక్షణ. 25

తా. నైవేయత్క్షణం డామురారినుతు సాశంకంబుగఁబాచి యో
యీ నిట్టూరుపు లేల పెల్లడరె మే నేలా కృతంబయ్యెఁ గన్
గోనల్ కెంతగిఁబూనె నేమిటికి నాకుం జూడ నీతీరు విం
త్రై నేడిచ్చటఁ దోచె నీదువిధ మాద్యంతం బెఱింగింపుమా. 26

నీ. అనఁజంద్రభానుఁడిట్లునియెనాఁడుమయూరములఁబట్టుటకుమనముచనియడవిఁ
గవవాసి యొంపొరుఁ గానంగలేక పోయిన నంతఁ జింత నేనిచటఁ జేరి
వీణారహస్యంబు నిరసేనునిగూడి తుంబుదుచే విరితోటలోన
నభ్యసించుచునుండ నచటికిఁ గుముదిని యేతేరఁ గంటి నాయందుముఖయు
ననువరించెద ననుచునుండఁగఁ దదీయ, జనకుఁ డాచైవ్యసూతికి సంబ్రమింప
వారు నేతెంచి యావనవాటి విడియ, నేనచటువాసి వచ్చితి నిటవయస్య.

గీ. అనుచు నాద్యంత మేర్పడఁ దన తెఱంగు, దెలుప నాశ్చర్యవారిధిఁ దెప్పఁ దేలి
యామురాంతకసుతునితో నాత్మచర్య విజయలోలుండు వలుకు సవిస్తరముగ.

మ. అటు లాబర్హణము ల్పనం దదనుయాత్రారంభము ల్పాని య
చ్చట నిన్నుం గనలేక భేదదళితస్వాంతంబుతోఁ గుంది యు
ద్భటహర్యక్షమృగౌదనంబు లగుకాంతారంబుల నైవనం
ఘటనం బొంఘులఁగూడి యొయ్యనఁ జనంగఁ గొంతకాలంబునన్. 29

— ❦ — పుష్పకాలవర్ణము. — ❦ —

తా. హంసోచ్చాటనమంత్ర మంగభవసాహాయంబు కాదంబిగీ
నంసద్వైతనవంబు భాస్కరతిరస్కారంబు పుష్పచ్చటా
నంసోచ్చాటనమంబు పంకజతమిస్రావేళ విశ్వంభరా
సాంబుద్ధిఁగనన మంబుదాగమము దీవరబయ్యె నుర్రీసలిన్. 30

1. మల్లజిగొట్టుచు. 2. చ - వసింప.

చ. సచుదనుమూరి కాగణము శంబరవైరిసినంబు లాజంగ
సచుయపుజక్కులీడు హరిచాపపుగోణముదాల్చి మబ్బుజొం
పములను బెట్టిదంపుటుమల్కొఱయించుచు మ్రొలసిల్పె బ్రా
ధమికపయఃకణార్థననుధాతలవిస్ఫురదూష్టభూపముల్. 31

¹మ. అలజేమూతకికోరకుండు నవహస్తాశ్రు ల్లిగంబొక గ
ర్జిలుదంభంబునఁ బోరువెట్ట గగనశ్రీధాత్రి క్రొమ్మించుచే
తులచే నుగ్గిక నొల్కి తచ్చకలనందోహంబు వహ్లోపల
చ్చలన న్రాలెనొ కానిచోఁ గరఁగునే సంతస్తభూసంగతికా. 32

మ. స్తనితంబు ల్విని భీతికస్త్రకటిసీచక్రాంగము తైంకికిఁ
జనుచోఁ దద్రయవాతజాతహతపర్జన్యావళీసంధులం
గనుఁగోనైఁ తవీయహేమమయపక్షచ్ఛాయలో నాఁగఁ జై
కొనియె డ్దట్టముగాఁగ నెల్లకడలం గ్రొమ్మించు లక్కారునకా. 33

చ. తొలుకరి నంబుదాళి శరభోరణి నింపుచు రాజహంసమం
డలముల నాక్రమించిన వడంకి ధరంగరాజహంసమం
డలములు ²క్రొంచగర్భమునఁ దాఁగె ఘుచ్చాఁ జనించె నేనీ నీ
చులకడకేగరే నిజవిశుద్ధతఁ జూడక యెట్టివారలుకా. 34

చ. హరిహాయుఁ డబ్రవీధిఁ జెలువారెడు వచ్చనివిల్లు పాంథభీ
కరముగ నెత్తి తానసమకాండమహోన్నతిఁ జూప భాత్రిపై
హరిహాయరూఢిఁబూనిన యసంగుఁడు వచ్చనివిల్లు పాంథభీ
కరముగ నెత్తి తానసమకాండమహోన్నతిఁ జూపె నీనునకా. 35

క. ఎచ్చటఁ జూచినఁ దఱచై, వచ్చిక కన్నబై భాత్రి బహుళాంబుదని
ర్యచ్చటులజలమయంబున, నచ్చగు శైవాలరేఖ లడరె ననంగకా. 36

³చ. నమధికవక్రలీలల దిశాతతివైముఖఫేనకందశం
బుమియంచు ⁴సింధుపుష్పటురవోద్ధతి మీటి నవాగమాలికా
దమనమొనర్పఁగా నవుడు భాత్రి వహించెఁ గదంబనూతనో
ద్గమకమనీయనూనకళికానికురుంబకళాప్రకాండముల్. 37

చ. విడువనివేలమై ఫణుల వ్రేలఁగఁగట్టినరీతి వర్షముల్
జడిగొననానుచుం గురికిలంబడి తొక్కలువిచ్చి పజ్జలకా.

1. ఇదియుఁ దైహూఁడుపద్యములును “ట” లో లేవు. 2. క - క్రొంచతూగదెహి.
3. ట - లో నీపద్యము లేదు. 4. చ - సింధుబాళురవోద్ధతి.

పడఁకెడు పిల్లలం బొదివి ¹వత్తులుగట్టినయట్టిమేనఁ దు

వృడుగరుపాఱఁ గోటరపుఁబొంతల డాఁగెఁ బతంగసంఘముల్. 38

సీ. అనటిలో దిగఁబడి విసికి వెల్వడలేక యెలుఁగెత్తిపొలమర్లఁ బిలుచువారుఁ
గఱియఁలేవడిఁబదాగ్రములుజిట్టినజాఱఁ బ్రాంతభూజము లూఁతపట్టువారు
పెదురువాసకుఁ దలయెత్తక యేగుచో ముందఱగానక మ్రొక్కువారు
గొబ్బున జల్లు వైకొన్నఁ జెల్లునుజేరి వంగుల్లు ఘనమైన నడఁకువారు
నయి ముదురుజంబుగూడఁ బయి ధరించి

యొక మొకించుక గానరా మునుఁగువెట్టి

కేలనొరచ్చు ²మడత్రాళ్లుప్రేలుచుండ

నమ్రుగతి నధ్యగులు త్రొవ నడచిరపుడు. 39

—|| తిరుమలయాత్రావర్ణనము. ||—

శీ. వార్షికదినము లిట్లు దుర్వార లీల, ధర విజృంభించువేళఁ బొంథప్రతాన
నహితముగ నేను బెక్కుదేశములుగడచి, యంతఁబోవంగమార్గమధ్యంబునందు.

సీ. అనశనన్రతముచే నతులకార్ప్యంబునఁ గనుపట్టునోరిచీగములవారు
మ్రొక్కుఁదీర్చుటకునై మూఁకమూఁకలుగూడియే తెంచుతలమోపుటిండ్లవారుఁ
బ్రాణముల్ పిడికిటఁబట్టుకయిట్టుట దెమలని ³శిరసుకోడములవారు
దైహికాయాసంబు దలఁపక దొడ్లుచు నడతెంచుసొరలుదండములవారు
నామలూమటమ్రొక్కువారడుగునడుగు, దండములవారుమిగులనందడియొనర్చు
నడచి పన్నగసార్వభౌమాచలేంద్రుఁ, గొలువఁగోటానకోట్లు పెన్మాటమరుగ.

శీ. ఏను వారలతోఁ గూడి యెలమి దిగువ, తిరుచతికి నేగి యాశ్వాదిక్ష్ణివారిఁ
దాసములునల్పియుచితకృత్యములుదీర్చి, సంతసంబుననస్పృహభ్యంతరమున.

సీ. మైఁ బొల్చులోలుద్రాఁచుపడఁగయూయపుఁ బొగల్పాభివంకజమిళిందములు
ఘనతటగ్రావభాగంబున కాబాసుఘటితహస్తం బజగరముగాఁగ. [గాఁగ
మలఁచి తలాడగా నిలిపినవలకేలినఖరుచు త్తాకుంధములుగాఁగ
నోరగాఁ గుడివంక కొఱగుకాస్తుభరుచి శ్రీమన్నఘనతటప్రేలుగాఁగ
రాత్రిఁ బవలును. జారునేత్రద్యయంబు, పాదసంవాహనక్రీయాపరవశకము
⁴లోరుతలకుముదాబ్జధీకారిగాఁగ, వేడ్కఁబవళించియున్నగోవిందుఁగొలిచి.

1. చ - వత్తులుపొత్తులుగట్టిమేన. 2. ట - లో నీవద్యము లేదు. 3. చ - పెడవాళ్లు.

4. ట - లో - తిదిమొదలు 45 - వ పద్యమువఱకు లేవు.

5. చ - నీవసుకొండెములవారు.

6. లోరుతలకుముదాబ్జధీకారిగాఁగ.

క. చకచకలు గలుగు నలిమే, చకచక లిరుగడలఁ గలుగు సౌధశిఖావీ
ధికలు గనుఁగొనుచుఁ దత్పుర, నికటోర్వికి వచ్చి యుపపీఠాగమునకా.

సీ. చేమాకుతాళములైలఁగఁగొండులఁ జేతులుంచియందఱ వెక్కిరించికొనుచుఁ
బజ్జహూపమున దీపపుఁగోల కాఁజ హస్తముసాంచి జేగంట చఱచికొనుచుఁ
దల యోరగిలఁగ్రుంగి తప్పెట గతికి వాయించి గంగెన్ల నాడించుకొనుచుఁ
దిరువడిసానుల బెరసి గంటలుమ్రోయ బోడచప్పురముల నాడికొనుచుఁ
ద్రోవఁ గూర్పుండి ¹బొంతలు మ్రోలఁబఱచి
ముదురుటెండల కోరగా మునుఁగుజేర్చి
పట్టెదండలు మొఱయించి పాడుకొనుచు
నలరు దాసల్ల వీక్షించి యాక్షణమున.

45

గీ. పంకజేక్షణ మురవైరి భక్తనులభు, వేంకటస్వామి వీక్షించువేడ్క హృదయ
పద్మమునఁ దొంగలింప సంభ్రమముమెఱసి, యామహీధరమెక్కితినట్టవేళ.

సీ. చెక్కుల మకరికాచిత్రము ల్లరఁగంగఁ గలయచూర్చుచు సారె నిలిచినిలిచి
కటులభారమున వెన్నకువీఁగి యందంద² పతులయందము లూతపట్టిపట్టి
తరులనీడలు చేరనరిగి నెచ్చెలివీచు నురటితెమ్మెరలకుఁ జొక్కిచొక్కి
పాదాబ్జములుతోట్రుపడఁగజానువులూదియెక్కుడుదగ మెట్టు లెక్కియెక్కి
వలుదగుబ్బలఁ జెమటలు నడియఁబయట
లుబ్బనొత్తుచు నున్నని యూర్చియూర్చి
యలఁతఁ దూలుచు వ్రాలుచు నలఘుహర్ష
జలధిఁ దేలుచు సోలుచు జలజముఖులు.

46

ఉ. మందలుగూడి యెక్కి రతిమంజులనంజులకంజమంజరీ

బృందనరందబిందులహరీబహురీచినగీతినందదిం

దిందిరనందతుందిలనుతిప్రతికూజదళిందకందరా

మందనర్జజ్జీఘహఘుగుధ్వనిపాలము శేషతైలముకా.

47

క. తళతళన వెలుఁగు నిందూ, వలఫలకవనీపతేత్తబలబసలుహరీ

నలయర్పునీవలయదరీ, నిలయనరీసృపఫణామణిద్యుతు లచటకా

48

గీ. శబరకాంతాకుచాగ్రసంసక్తగైరి, కాంకనంబులు జనుల నక్షత్రాచు నచట

ధాతుకృత్యంబులొట చిత్రంబె వాని, కతనుభావ్హర్షార్థశక్యప్రవృత్తి.

50

సీ. నాళిక కాసార కేళిక లిస నార నాళిక నక్షర నాళికేర
 మా లీన మకరం దధూళీ నతమిళిం బ కేళీ నవానం దశా లికుంస
 మేలాల తాలో లదో లాల నమరాళ బొలాల ఘుము దాల వాల సాల
 మాలా పయుగ నంగ ఘేలా పరవ శాంగ లీలా పరవిహంగ జాల రంగ
 మునుర నరతనుక రతను నమితసుమిత, మునితకలరవకులరవముఖరళిఖర
 తిలకనురుచిరతరుచరగళితలలిత, మధురమధురనపాళి యాకుధరవపాళి. 51

చ. ఉరుతరకందరానిపతితో తృతదంబు యురీలవంబులం
 బరఁగు నుదగ్రఘోషమయి పాపవినాశన మానగంబు సౌం
 పరయఁగఁగోరి యేఁపతితులైన జడాకృతు లేగుడెంచినన్
 సరసత నూర్ధ్వలోకము లొసంగుదు నేనని తెల్పుకైన్ 52

సీ. కనుబాకరతఁ దామ యమరు నింతియ కాని క్రుంకువారికి సిరు ల్లూర్పఁగలవె
 కునలయోన్దతిఁ దామ కొఱలు నింతియ కాని చేరువారికి ధరఁ జేర్పఁగలవె
 యుత్కళికలఁ దామ యొప్పు నింతియ కాని కనువారికి ముదంబు లునుపఁగలవె
 యమృతసంగతఁ దామ యలరునింతియ కాని తలఁచువారికి ముక్తఁ దార్పఁగలవె
 యితరతీర్థంబు లెందైన నీసరంబు
 పగిది నని విశ్వభూజను లొవ్వగడ నన్న
 గమునఁ ¹జెన్నొందు న్వామిపుష్కరిణియచటఁ
 దానమొనరించి యుచితకృత్యములఁ దీర్చి. 53

క. ²వారాహమూర్తికి నమ, స్కారంబొనరించి సంతసంబునఁ దత్త్క
 సారంబు వెడలి మురహారు, నారాధింపంగఁ దలఁచి యటఁ జన నెదుటన్.

సీ. ప్రాకారఖచితహీరప్రభాచయదేవతాధునీమిద్భువత్తారకంబు
 గోవురేంద్రోపలాంకూరవిభాజాలయమునారధాంగదహస్కరంబు
 కేతుగోమేధికద్యోతనరస్వతీప్రదిసీతైవలవభ్రతలము
 శిఖరాబ్జరాగరోచిఃప్రతానహిరణ్యవాహోత్పలస్నీలవారిదంబు
 భక్తలోకైకభరణంబు పరమమహాని, కలుషసంతానహరణంబు ఘటితనుజన
 నిచయసంస్మృతిరణంబు సిద్ధిరశర, ణంబు వేంకటపలిశరణంబు దనరె. 54

గీ. అట్టిమూర్తివైరినగరికి నరుగుడెంచి, వితతభక్తిఁ బ్రదక్షిణవిధు లొనర్చి
 యావరణదేవతలనెల్ల ననుసరించి, గర్భగృహమునకేగి యుత్కంఠమెఱయ.

నీ, ఇలఁజూపునలచేయి వెలివచ్చెనువోయిఁ జేలఁగువానిఁలయోధిమెలఁగువాని
దట్టిఁజేచ్చిన నంకి గట్టువూరినట్టిపెరికిఁ దనరువానిఁ బురాని నెరువవాని
నెఱుమ పెందొడఁగెలు నెఱుఁజేరిచెడు మాలు నెఱుఁగువానిఁ భంబులొనఁగువాని
నిండుబంగరువట్టు కొండవంజిఁ మెట్టు వెలయువాని శుకాత్తి నొలయువాని
చికిలిజగిచుట్టకత్తి జేజేలుబట్టి, నెఱుపువాని నురారులఁ బఱుపువాని [గి.
వేంకటస్వామిఁగనఁగొనివిరయనినమి, తాంగవైభవిమెఱయసాష్టాంగమెఱఁ

శా. కాల న్దుకైగదాలు వేడిచలునల్ గ్రమ్మించుకదాలు కెం
గేలం బట్టెచుట్టువాలు నెఱచక్కిం గల్గిప్రాయాలు నే
వేళక భక్తులఁబ్రోచుమేలు తెలిపివిం బొల్పు పెన్నోలు ని
ర్రేలం బాయనివేల్పుచాలు గలసామిక్ వెన్నునిం గొల్పుదక. 58

శా. అర్చత్రాణవరాయణాయ భువనైకాధారభూతాయ సం
వర్తాంభోనిధిమగ్నభూభరణకృద్వారాహరూపాయ దో
ర్వార్తాభీతమహీనుతాయ శిశుతావ్యాపారశక్యత్వైకా
వర్తక్రూరనిశాచరాయ వివిషద్వంద్యాయ తుభ్యం నమః. 59

చ. అని కొనియాడి తత్పదయుగార్జునవిత్రితత్వికవారి లోఁ
గొని గతకల్మషుండనయి కోవెల వెల్పడి ¹ బిల్వపాండవా
దినిఱులత్తీర్థచరణల ప్రితిప్రదకోవితరీతి భక్తి మ
జ్జనమొనరించి యర్పద్రుధి సల్పి క్రమంబున నేగి చెంగటక. 60

నీ. రేరిక్కరాజాల నూరిననీ రేణులై నూట నీరికవైచోటఁ
శ్రేష్ఠుల్పి పెలలు దాఁకిననుష్టనెత్తాల నలరుకాశలఁదారు తలిరుంగల్లి
తేని ² బాబాలేతతెక్కసోఁకులసారె దలఁచునరంబుల నొలుకు తెలిసి
రంబుతోఁ దనరనొంతుకన్నెల్లొన్నన తేనెసోనల నవతైన నేలఁ
దొలఁకుకొలఁకులకెఁకులఁదనుకు గులుకు, నున్నతి న్నెలఁదరకునూలుకొనిన
³కిన్నెరకలకలంబుల కేకికరుతు, లూనుచుండెడు మెంబురుకోనడాసి. 61

లయగ్రహి.

రేవగలు తీవిగల తీవననదీవిలయ కైవెఱచి పోవుటిరు లేవలనఁబ్రోవం
⁴గేవలముతీవిగను కానియెలమావితలి రోవరుల నావిదగులేవిరులలోనం

1. చ - ట - భీష్మపాండవాది. 2. చ - చాబాచాలు. 3. చ - ట - కిన్నెరకలకలములకేకి
కురక, కోకకతులూను తుంబురు కోనలోన. 4. చ - ట - గేవలముతీవిగను.

దావలముగావదరుపూవిలుతుమావుల విరావముల¹ తాపులగుక్రోవులకుఁగ్రేవం
దావిత్సావబావిచలిరేవులనమీవమధుపావళినశావళుల చేవెలయుత్రోవన్.

క. కంజరజఃపింజరతరు, కుంజరటదలిన్వినానుకూలనిగుంజ

స్తంజీరపుంజరంజత, మంజాలసింజారవంబు మల్లడిగొనఁగన్.

63

శా. రావే యోవనమూలికా పొదలు చేరంబోకువే మల్లికా

యేవే బంతులు పద్ధినీ యిచటలేదే తేనె వాసంతికా

తీవల్పూటకు చంద్రికా యటవిరులై మ్మిందిరా యంచువ

న్యాపీథి నివహించు తోయ్యలుల వాక్యంబు ల్విసన్వచ్చినన్.

64

శా. ఆనాదంబు హృదంబుజాతమున కాష్టాదంబుఁగల్పింప నే

నానానూననికుంజపుంజములలోనం దూటి యచ్చటన

మ్మానామందమరందబిందురతిలీలాశోల బాలాళిని

గానాధీననవీనసూనలతికాగారాంతరాళంబునన్.

65

శా. కర్ణాంతాయతనేత్రకోణరుచు లగ్రక్షోణిరా³జింప సా

వర్ణాంభోజముఁ గేలఁ ద్రిప్పుచు నటదృష్టోజయై బాలికా

తూర్ణాందోళితడోలికాంతరమునం దూఁగాడు చొక్కింత సా

ఖ్యాన్తోరాశిఁ జెలంగఁ గంటి నని యత్యానందముం జెందుచున్.

66

క. ఏలాయతడోలాయత, లీలాయతనంబుకడ నభిభ్రమకరశో

భాలాలనఖోలాలన, బాలాలనమాన దృష్టివధమున నిలువన్.

67

క. వనితాజనతావినుతా, ననతామరసంబు మలఁచి నను నాచెలి భా

వనితాంతావనితాంతా, వనతాంతాపాంగకోణవైఖరిఁ గనుచున్.

68

సీ. పలుచనిచెమటగుబ్బలనంటిమూఁపునఁ ⁴దొలఁకువయ్యెదఁజక్కద్రోచిత్రోచి

పిఱుఁదునూయెలలూఁచు తెఱవలకై మోముమలఁచినిలువనుటంచుబలికివలికి

చేరు లంటఁగఁ బట్టిచికిలిమట్టెలు మ్రోయనుర్వరమునివ్రేళ్ల నూఁదియూఁది

కొను నిక్కఁగ నొండుకరమున వేసలిసవరించుచును దిగజాటిజాటి [లు

తల్లిఱంబునఁబదములుతడఁబడంగఁ, బిఱుఁదువ్రేఁగునఁజిఱుదొడతృప్తుకదిశ

వేసరిమూచుచునూర్పులుచెదరడిగ్గి, యలరుటెలమావిపాదదండకరిగినిలిచి.

చ. అలరుటెలతేనె⁵ గ్రోలి తమ నాడెడుతేలుల తెక్కసోకుచే

నలఁతెగ్గ బాయలైన తలిరాకులసందులఁ జత్తజల్లుగాఁ

1. క - తాపము. 2. కంజరజఃపింజరతరు.

3. చ - రాజంబు.

4. ట - దొలఁకు

వయ్యెద. 5. చ - గ్రోలెదము.

బొలయంగ నాపయిం జగురుఁబోడి కటాక్షచయంబు నించె బూ
విలు గొని చంచసాయకుండు వెంటనె క్రొవ్విరితూపులేయంగఁ. 70

క. మటు వెట్టి చూచు నేత్ర, మృజుజూచినదాంగుం జెంత¹మగువలం గని నా
తెఱు గడుగు మగుడం గనున, త్రటి నాకలకంతి మస్తథవశాకృతి యై. 71

ఉ.² ఆయలి వేడకీ లెటింగి యంతట నెచ్చెలి చేరి యక్కటా
యోయెలనాంగ యింతతడ వొంటిమెయిం దరుణు ల్యవంబులొ
నూయెలలూగు వేడుకల నుండురచే మనవారలెల్ల న
ల్లాయెడ నున్నవారు పదనూ యని పల్కంగ నాక్షణంబునఁ 72

గీ. సామిసందద్దకశియైనపైంహికేయు, నగ్రమునఁబూనితనరుమహాబ్జమనఁగం
గ్రాంతదంతనితాంతోగ్రకరముతోడఁ, గరముభీకరముగ³నొక్కగంభకరటి.

⁴సీ. కటనిస్ఫుతనుదాపగావీచికణములకరణిఁ బైపైభృంగగణము లడర
గాభపూత్కారవే⁵గనిష్ఠింకం కముక్తారీతి హస్తభీకరము లొలుక
సారధునీమధ్యసంభిన్నయమునానుకారయై రదయుక్తకరము దనర
సకలబంతుతోభవంధాయధూమకేతుస్ఫుర్తితో నెత్తుతోక యమర
నోరమై శైలములం జెక్కులొరసి కొనుచుఁ
జేగఱచి సారె నలుగుచు వేగ నరిగి
తరువు లగలించి యెత్తుచు దరివొడుచుచుఁ
గ్రూరగతిఁ దదవ్వనతోడిఁ జేరుటయును. 74

సీ. తన్వనాఘనఘనాధత్యవిస్ఫుర్తికి హంసకస్తచయ మందంద తూల
నామహోదారసారంగంబురవళికిఁ గర్ణికాజాలంబు కంపమొందఁ
దద్దుప్తకుంభినీధనమాళిదుర్బదోగ్రతకు రత్నాకరశన దలఁక
నామత్తమాతంగభీమవృత్తికి నగ్రహారనాయకమణు లవిసి చెదరఁ
గొను లసియాడ జఘనము ల్దలఁ బాద
వర్తములు దొక్కువడఁ ⁶గచభరము లులియ
నూరువులు సందడింపంగ నుత్పలాక్షు
⁷లెడ నెడన పాటి పటన సయ్యిందుముఁగయు. 75

1. చ - ట - మనవఁజిలిచి. 2. చ - ఆయెలనాంగ. 3. ట - వచ్చెగంభకరటి.
4. ట - లో¹ నివర్తము లేదు. 5. చ - వేగక్షరత్కుంభ. 6. చ - గచభరములంబు.
7. చ - ఎడ నెడఁజువనంత.

చ. ననుగని మున్ను కొంత వమినాటంగఁ జూచుటఁజేసి లాఁచివాఁ
డనక మృణాలనాళమృదుహస్తము లెంతయుఁ జూచి కౌఁగిట
న్నినిచి యొకింతయుం బెలుపనేరనిశ్రేణిపాటుతోడఁ గో
వనమదహస్తి హస్తి యని పల్కెఁ దలంకుదొలంకుపల్కులకా.

76

ఉ. ఆపువుఁబోఁడి యీగతి భయంబునఁ గౌఁగిటఁజొచ్చి పల్కు నే
నేపరిపాటియైనవగ నెంచక కేవలత్తనయానుమో
దోవచయంబుఁ గంటి మఱి యున్నదె ధాత్రి హతాదవాప్తయో
షాపరిరంభసంభ్రమజసౌఖ్యముకంటెఁ బ్రమోద మేరికీకా.

77

క. అడ లెడలఁబలికి యప్పుడు, జడియకు మని సారె వెన్నుఁజఱచియెల్లమి న
ప్పడఁతుక నైత్తికొని రయం, బడరఁగ నేనొక్కకడకు నరుగుచు నెదుటకా.

ఉ. వామనతీర్థతీర మనివారణవారణవారణక్షణే
చ్చామహితప్రచార మురుసారససారససారసంభ్రమో
ద్దామతరంగవారము నదానవదానవదానవర్ణిత
శ్యామలమూర్త్యుదారము శుభావసభావసభావనారముకా.

79

క. కని యుత్కలికోజ్జ్వలమై, ఘనరససంభరితమై స్రవంపనయుత్తమై
వసితామణిచిత్తముగతిఁ, దనరెడు నాసరసిఁడఱిసి తత్తీరమునకా.

80

౩. పయినాడు తుమ్మెదపదువు క్రొంబొగలతోఁ బాటలకునుమదీపములు వెలుఁగ
నానందనిభృతకీరాదిచిత్రములతోఁ బాయనిచిగురాకుపటము లెసఁగ
వ్రాలెడుగెలబోదెకీలుదామరలతో స్థూలరంభాతరుస్థూణ లలర
నకృదాగతార్కభాస్వర్ణశృంఖలలతో నల తెలిదీవయుయ్యెలలుదనర
నరుణకాంతాగ్నివతితనితాభధూనముల¹వలచునొక్కపాదరింటలలనఁదాచి
కురులెనయమిన్సోచెమటాచ్చిసరులుదీచ్చి,బుజ్జగించిముదంబునఁబొదలునవుడు.

ఉ. అగజరాజ మన్యవిపినాంతవశావళిశ్చమై నిజే

చ్చాగతి నేగఁ దత్పఖులు చంద్రముఁ న్వేదకంగ వచ్చి త
ద్భాగమునందుఁ గన్గొని మువంబునఁ దోడ్కొనిపోవ నావనా
భోగమునందు నిల్వ కెడఁబొక్కుచు నంగజాబారిఁ జిక్కుచుకా.

82

౩. తలిరుటాకులమీఁద నొలుకు లేనెలఁజూచి పల్లవాధరి లేతపలుకుఁదలఁచి
మెట్టుతమ్ములమీఁద మెలఁగు తేటులఁజూచి సరసిజవదన ముంగురులుదలఁచి

యశమవీచియమీంద నలరుక్త్రా విప్రజూచి చతలతామధ్యమనాభిఁ దలఁచి
పువ్వుగుత్తులమీందఁ బొలయుపుష్పజూచి గుచ్చనతోజపైకొంగుఁదలఁచి
తగులు నెగులును దిగులునుదత్తఁబంబు, నలకునులుకునుదలఁకును నాదరంబు
మనమునజనింపఁ దద్వసీనుధ్యసీమ, సంకనామణి వెదకి కానంగలేక. 83

ఉ. నేగిరపాటుతో నపుడు వెల్వడి యొయ్యన శేషభూమిభృ
ద్భాగము డిగ్గి యాకులత దార్కొనుచిత్తముతోడఁ గుండునక
దోగెడఁగూడి యధ్యగులు దోడ్కొనివచ్చిననప్పుడేను ని
స్సీగుడిలోనఁ గాంచితిఁ జెలి యని యంతయుఁ జెప్పివెండియున్ 84

సీ. గాఢకుప్పెలవంటి గబ్బిగుబ్బలుగోర చంటిన ప్రీలుఁగా యనుచుఁగొంకి
దిరిసెనపూనంటి తిన్ననీమై కేలనలమిన వాడుఁగా యనుచుఁ గొంకి
కండచక్కెరనంటి కమ్మనివాతెఱ నానినఁగరఁగుఁగా యనుచుఁ గొంకి
చికిలియద్దమునంటి చిన్ని నెమ్మామూర్పు లడఁచిన గండుఁగాయనుచుఁ గొంకి
తఱుకు నెలకూన లునుపక తనవితేఱఁ, గొంగిలింపక కెంపులు గలుగ నిడక
నలరునలపులు గ్రోల కందంకనుచు, నూరకేమోనపోయితి నోనయస్య.

క. అని యాద్యంతంబేర్పడఁ, దనవృత్తాంతంబుఁ దెలుపఁ దమ్ముఁడుఁ దానున్
జననాథమాళి యొందొరు, ననునయమునఁ గలఁకఁదేటునంతటి లోనన్.

— సాయంకాలవర్ణనము. —

మ. కలయ న్నీడలు తూర్పుసాగె నళిను ల్కంజాతముల్వాసెఁ గొం
దలమందెక, కవజక్కవ ల్తరణికాంతశ్రేణి చల్లారె మి
న్నులనేగెం బులుఁగు ల్బుకోరికల అంతు ల్గొంత దీపించె ను
త్పలము ల్విచ్చె నినుండు పల్లిమకుభృద్భాగంబున న్నిల్వెఁగన్. 85

క. జలరాళి యనెడుబోయల, తలదొర చరమాద్రివేరి తడికమటువునన్
నిలిచి కిరణంపుటుచి గో, లలఁ దిగిచెఁ బతంగమండలం బవ్వేళన్. 86

సీ. తొలువొత్తుచినచచ్చ నయితికోలాహలం బామీందదోఁచెవాద్యములరవళి
తరువాత నెఱఁజూప వంకీంకారంబు సంతటఁ దులించె నశ్వహేష
పిమ్మటఁ దలనుయ్యెఁ బృథుకంచుకధ్వను లావెళ్లఁ దనరెఁ దొయ్యలులపాట
పెద్ద మ్రోసెను వారభరునూపురుతి లాపై నెగడె నయన్యాసులాప
మప్పు డాయాదవాన్వయు లారవంబు, నారెనాలించి లగ్నమాసన్న మైన
ధరణిసాధుండుతనయనిందిరకుమ్రొక్క, ననిచెనోయనిభావింపనాక్షణమున.

—|| కుముదిని లక్ష్మీసుందరమునకు నచ్చుట. ||—

చ. భరణితలేంద్రసందనవిభంబు గనుంగొనఁగోరి మున్ను కి
న్నరవరుఁ డిచ్చినట్టిభవనస్తుత మైనయృచ్ఛశ్యవిద్య న
య్యిరువురు గుప్తమూర్తు లయి యిందునహానరిమందిరంబునం
దరలక యుండి రట్టిమెడఁ దన్వీయుఁ జేరఁగవచ్చి యచ్చుటకా. 90

గీ. జనులఁ గంచుకినిచయంబు జడియ వేత్ర
భరలతాంగులు కొండ తెచ్చరికఁ దెలువ
బాల లిరువంకఁ గరములఁ బంజు లూనఁ
బొలఁతుకలుమ్రాలరాఁగ గోపురము సొచ్చి. 91

చ. విలిలికమ్మఁ దేనియలు చిల్కఁగఁ బల్కెడుపంచవన్నెరా
చిలుకలసంజరాలగమిచే నలరారెడు రంగమండపం
బలసత నేక్కి కూర్చినఖు లందఱు వెంటనెరఁ గరంబునకా
నిలువని యడ్లగించి తరుణీమణి గర్భగృహంబులోనికికా. 92

గీ. సారెనియమరహస్యపూజాచ్చలమున, నొంటినేతెంచివిజనమైయునికిఁదెలిసి
రత్నసుయ మగుతన్మహాకముఁజేర్చి, నళినగేహకు సాష్టాంగనతియొనర్చి.

క. ఈనలినేహతనయుఁడు, కా నను వలవంతఁ గుండఁగాఁ జేసెఁ గటా
యేనీనతి కిందులకై, ప్రాము లర్పింతు ననుచు బద్ధోద్యమయై. 94

సీ. భవదాత్యజిలీముఖవివర్ణితం బని తలఁపక కర్ణిక్తోత్పలముగాఁగఁ
దృష్టమాభవవృష్కమలీమన మనియరయక లీలాముకురమ్ముగాఁగ
భవదవత్సరవృష్టివిధారితం బని కనక కెంగెలిపంకజముగాఁగఁ
దృష్టుమారాశుగఢార్యాకులం బని తెలియక పెంచినతీపగాఁగ
నవధరింపఁగదన్మలోక్షైజసని, కనుఁగవయుగంఢతలమునాననముఁదనువు
పార్థివావయనములపాల్పడకయుండఁ, ప్రీతి ననువులు నీకు నర్పింతుఁగాన.

చ. అని యురిగాఁగఁ బయ్యెద నతానన యై నిజకంఠసీమఁ జే
ర్చినఁ గరుణార్ద్రచిత్త యయి చెందొవరాసయిదోడు చెల్లఁజో
నను నవక్షీర్ణిబాల్పడ నొనర్పఁగఁ జూచితి వంతుఁ గేలు కే
లునఁ గదియంగఁ బట్టి మదిలోని తలం కెడలంగ నిట్లనుకా. 96

1. చ - బాలకిముడ్చి జతగాని పంజరూని. ట - పాలకిడిగ్గిజతగాలిపంజరూని.
2. క - పార్థివావయనములపాల్పడకయుండ.

శా.నాళికాంబకు నారే దూటుకొనుచు న్నామ్రాలు కేతెంచి ¹సీ
 వీలా గేల వహింప నేటి కకటా యేజెల్ల సీనాహసం
 బేలా పూనెద వమ్మ లాఁటి²వలె నీయిష్టంబుఁ జేకూర్చెనం
 జాలుంజాలుఁ గలంక మాను మని యాశాచక్రమీషించినకా. 97

క. గ్రమ్మన నగ్రధరిత్రిని, దమ్మునితోఁ గూడినచ్చు తననాయకునికా
 సమ్మాదజలధిఁదేలుచు, ³సమ్ముద్దియ చూచి యననతానన యైనకా. 98

ఉ. కోమలి నీదు నెమ్మనము కోర్కె ఘటిల్లెఁ గదమ్మ భూవర
 గ్రామణి నీమనోంబుజము కాంక్షిత మబ్బెఁ గదమ్మ యంచు ల
 త్తీమ్మగనేత్ర యొండొరులచిత్తము రంజలఁబట్టి భక్తర
 త్తామహనీయదృష్టి నలసాత్యకిపుత్రుని జూచి నెమ్మితోకా. 99

క. ఓవిజయలోల యిప్పుడ, తావకహృదయాబ్జవాంఛితము సేకుఱుఁ జం
 తావిలత వలవదని పూ, రావసస్థితి నుండె నంబుజాలయ యంతికా. 100

చ. చతురతరాంతరంగుఁ డయి నాత్యకిసూనుఁడు వల్కు నన్న యా
 యతివయు నీవుఁ గిన్నరవరాత్రిమనోజ్ఞరథంబుచేత ను
 ధృతగతి నేగి వేరడవి రుద్రగృహంబున నుండు మేఁ దద
 ద్వితనవకామరూపకళ పెంపున బిత్తరి నై తుభోన్నతే. 101

ఉ. పాలకి నెక్కి యేగెద నృపాలనిశాంతముఁ జేరఁ బోవుచోకో
 జాల నదృశ్యవిద్య మెయి జాజ్ఞవల గ్రస్తజ విష్ణుఁ జేరెనకా
 శ్రీలలనాప్రసాదమునఁ బింటిలుకాన్యము సంఘటించె నిం
 కేల విలంబ మంచు నలయిర్వర వీడ్కొని సంభ్రమంబునకా. 102

క. కాంతాకారముఁ గైకొని, యంతశ్చేహంబు వెడలి యల్లనచెలువలో
 ప్రాంతమునఁ గొల్వఁ బాలకి, యంతయు ముదముప్పు నెక్కి యేగెడువేళకా.

◆◆ విజయలోలుఁడు పద్మినితోఁ భాషించుట. ◆◆

ఉ. అంత నవంతిదేశవతి హాసనుచుదనిపుత్రి వడ్డినీ
 కాంత తదంబుజాననకుఁ గాదిలి నెచ్చెలి గానఁ జెంగటక
 సంతసమొప్పు నేగుచుఁ బ్రసంగవశంబునఁ బల్కరించి యే
 కాంతమున న్నృపాలమత యంచు నె సాత్యకిపట్టి కిట్లునకా. 104

1. చ - బ - నీలాగ్రావహింపనేటికటా యేగల్గె. 2. చ - వలె. 3. చ - నమ్ముచి
 తము. 4. బురులవడి. 5. చ - సాత్యకిమాను కిట్లునకా.

చ. చెలియ నృకానిచారమునఁ జెత్రము నొంపఁగి నేల యిట్లు లా
విలగతి నున్ని మేలె పుభవేళ వుదం గలవంత యేరికిఁ

దెలియకయుండు టొప్పదె సతీమణికి న్నటియెన్నోరేని యుం
గలకల నవ్వకుందుంటె కామిని నీచరితంబుఁ గాంచినన్.

105

శ. సరిసిజపత్రనేత్ర వెడచందము మానుము నీదుకోరికల్
తరళిక తెచ్చి వింటి నిది గర్భమె కూగిమి తల్లిదండ్రులే
పరున కొనంగిన నీస్తుతలు వాడె విభుం డని భక్తియుక్తలే
పరిణయ మాటగాక తమభావమునం గలవాఁడు గల్గునే.

106

ఉ. ఇన్నియుఁ బల్కు నేల వినవే నిను నొక్కతె దూఱనేటికిఁ
మున్ను మచ్చియచ్చి న్మొకమోహనరూపవిగానధన్యుడై
గన్నువిరాళిఁ జిక్కి రతికాంతుని బారికి నగ్గమయ్యె నో
కిన్నరకంతి నీకు నెఱిగించెద నత్రైటఁ గాలకింపుమి.

107

నీ. ఒక్కనాఁ డే వార్షికోత్సవంబునఁబొల్పు వారిఁగొల్పుటకు శేషగిరికి నేగి
యచటివినోదంబు లరయుచు నెచ్చెలుల్ గొలువఁగాఁ దుంబురుకోనఁ జేరి
యొరపైన యాచెంత గురివెందపొదరిండ్ల లీల దోలాశేళిఁ జేలుచుండి

గ్రక్కున నత్రైటఁ గన్నువిల్చునిగెల్వఁ జాలిన యొక్కరాచూలిఁ గాంచి
పరమసమ్మానమును జెంది మరలియేగు

వేళ మదహస్తిఁ గనుఁగొని వెఱచి యతని
నలమికొని యుండఁగా బోటు లంతనచ్చి
పిలుచుటయుఁ బాసి వచ్చితి నలరుబోడి.

108

గీ. నాఁటనుండియు నతని గానంగలేక

చింతఁ గుండెద నన మహీకాంఠసుతుఁడు

బాపురే యగు నిదియ యా పన్ననయన

యరుచుఁ గృతనిశ్చయం డయి యబల కనియె.

109

క. అకాంతంఁ డిపుడు వచ్చినఁ, గైకొందువె యనినఁ దరుణి కనుఁగవనశ్రుల్
పాత్రజ్ఞముగా గద్దది, కాకులనిష్ఠనముతోడ సలపాలనయె.

110

ఉ. అక్కట చాలు నన్ను నిక నాఱడి వెట్టకు వస్తు యాతనిం
జక్కని కఁగిటన్ బిగియఁజేర్పఁ బురాకృతపుణ్యవాసనం

- దక్క మ తేల కల్లు ననిన నిని జాయంగఁ బిల్చి మక్కువక
గ్రక్కున భీరువేషముఁ డెరల్చి నిజాకృతి¹బూని యల్లనక. 111
- గీ. పల్లకీగాలిచెఱుగు లోపలకుఁ దిగిచి, నెలఁచ నీకనుఁగొన్నట్టి నృపనుతుండు
నేనను మ్మనిగుఱుతు లెన్నేనినొడివి, తన తేజంగుఁ గుముదించివిధమ్ముఁ డెలిపి.
క. ఆననితయు నచ్చటకుం, దానచ్చినవిధము డెల్పినఁ బ్రమోదమునక
భూవల్లభుఁ డింక మనముం, బోవలయు నటంచుఁ బల్కఁ బొడల్చినలజ్జక.
²ఉ. లేనగ వొప్పుఁ జేయుచదిలేక నతాననయైన నామహీ
జానియు నోలతాంగి మొగసాలనువెప్పిడి నీవునిల్చి మే
లోనికి నేగి యెట్లయిన లోఁగక వెల్పిడినత్తు నంచు డెం
దానఁ దొలంకు సంతసమునఁ జెలరేఁగుచుఁ బోయి యచ్చటక. 114
- ³చ. మగఁటిమిమీఱ సాత్యకికుమారుఁ డదృశ్యతఁ బూని పాలకిం
డిగి మొగసాలవెప్పిడి నడిం బ్రియఁ దోడ్కొని నర్తనాటకీ
నగతనయాధినాథభవనంబునకుం జని కాంచె నందుము
న్నుగ రథమెక్కి తవ్వరతనూమణిఁ డెచ్చిన యన్న నయ్యెడక. 115
- మ. తరుణు లెప్పిడి యిట్లు పోవుటయు సంతాపంబున స్థీమభూ
వరపుత్రుం డరయించి కానక కృధావ్యగ్రాత్ముడై యుండుఁ ద
త్సరణిం గల్గొనియాక్షణంబు దమభూషితోఁజిభృత్పుత్రుడక
మరలఁ బుత్రునితోడ నైవ్యములతో మాహిష్టతిం డేరఁగక. 116
- ఉ. అప్పుడు కిన్నరాచ్చితశతాంగలలాహరిమునం గుటాహలం
బొప్పుగ నెక్కి యయ్యవతియ్యముతో యదువంశనల్లభుల్
చప్పుడునేయ కేగి రతిసాంద్రననీచయంబు లేర్ల బల్
తిప్పులు సక్కణంబు లనలీలల దాఁటి మనోరయంబునక. 117
- క. అత్తఱి వారల మనములఁ, వత్తఱము శమించురీతిఁ దమ మడఁగె మదిం
గ్రొత్తగ ననురాగము చిగు, రొత్తుగతిఁ బురోనురాగ ముజ్జ్వల మయ్యెక.
చ. సకలజగన్నివానుఁ డగుశౌరికుమారునిపెండ్లి యంచుఁ బ
క్షికులరంబు చే వెఱుంగఁజేసి కరస్పృహక⁴ధరేశవం
క్తికి నదునాంకురాక్షతతతిం దగ నెదొలుగట్టుటొజ్జ గై
రికమయపాత్ర మెత్తె నన జీక్కలగొంగ తనర్చెఁ దూర్పునక. 119

1. చ - డెల్పియల్లనక. బ - బూనియిట్లునక. 2. చ - బ - లో నివస్యము లేదు.

3. చ - లో నివస్యమును దీనినినూతి నివస్యమును లేదు. 4. చ - నిశాంక్షకి.

గీ. అట్టియెడఁ గాల్యకృత్యంబు ల్పగ్గతిన్, నర్చి యాయదువీరనందను లమల
రథరయంబున నలసినరాజముఖుల, నూజించుచు నేగుచో నొక్కచోట.

1. ముచు గురింగములఁ గోసినరచ్చచల్లఁ బేరిన పచ్చికస్తూరివలపుఁ
బులితోళ్లపై నారఁబోసిన రక్తార్ధరశిరోముక్తాళిఁ గదురుకంపు
నరుసతో ముంగిళ్ల గుఱుజిడ్డు వెన్నలు గరఁగింపఁబొడమెడుకన్తుఁదావి
కఱవన్మై జిజ్జిబ్బికప్పుచందిల్లపై నెండెడు నిష్పపూనిండుగబ్బు
2. సమనశబరప్రణీతసంకుమనసార, చిక్కణంబై యమరు నొక్క పక్కణంబుఁ
జేరి తదధీశుఁ డొసఁగు సత్కారములకు, నలరి తగుమందిరంబున సధివనించి.

—H— ద్వారానతిఁ జంద్రభానుఁడు శబరుని బంపుట. —H—

ఉ. మంతనమాడి యాననకుమారకు లచ్చట నుండువాని న
శ్రాంతగతిప్రసిద్ధు నొక³ శాబరునిం బిలిపించి యాత్మవృ
త్తాంతము తేటతెల్లిముగ నంతయు వ్రాసిన విన్నిపత్రముల్
సంతనమొప్పు జేతికి నొసంగి హరిం గనఁబొమ్ము నావుడున్. 122

4. నీ హృదయప్ర మోదవారిధిబుద్బుదంబుల గతి మేనఘర్తాంబు⁵ కళిక లొల్క
నతితీవ్రగతి కేన యని పెక్కె మెత్తుతెఱంగున నట్టిచెఱంగు నిగుడ
దృఢతఃస్వీతకు ధాత్రియొనంగుకావునా నడుగునఁ బొంసువు లతిశయిల్లఁ
దనుఁగునవచ్చు గంధనహంబు బంధించి గెలుతునన్గతి ముష్టికేలు దనరఁ
బార్ష్యముల సారెనల్లాడు పంచకట్టు, కోకకొంగులు వేగానుకూలఘటిత
విపుల్⁶ పక్షద్యయస్ఫూర్తివెలయుచుండ, రయసముద్ధతిమీఱిద్వారవతిఁజేరి.

మ. నడువీధి నివ్విడిగాలఁ దానరుగుచుండ నిష్ప్రయంబంది య
యెడఁ బారు ల్లని యాడనాడఁ గుమ్మరై యేవార్త యేవార్త యం
చడుగం బల్లిఱు మేలునుద్ది యని⁷ యత్యంతంబుగాఁ బల్కుచున్
వడిఁ బద్మాక్షుహజారముం గడియ నానందంబుతోఁ బోవుచున్. 124

నీ. కూచినేయింపఁగాఁజూచె నందమొ యేల చైద్యుఁ డెఱుంగఁడే శార్ఙ్గలతిక
వెలిగుడారంబుల నిలిపెనందమొ యేల బాణుఁ డెఱుంగఁడే బంధురగద
దాడివెట్టుటకునై తలఁచె నందమొ యేల నరకుఁ డెఱుంగఁడే నందకంబు
గడిదుర్గములమీఁద విడిసె నందమొ యేల సాశ్వఁ డెఱుంగఁడే చక్రధార

1. ట - ఈపద్యము లేదు. 2. చ - సమరశబరప్రణీత. 3. చ - శైబకునిం. 4. ఇది
మొదలగ మూఁడుపద్యములకు ట లో 'వాఁడునుంజని' యనుపదనమా గలదు. 5. చ - కళిక
అమర. 6. చ - పక్షద్యయంబున. 7. చ - సున్యక్తంబుగా.

యిం దొకటియైనఁ గానరాదేమొ కాని
పూనుకొని మేలుదెల్పెడు పీనితెఱఁగు
లనుచుఁ దనుఁజూచి ముదిమంత్రు లాడుకొనఁగఁ
దనరుకయ్యంతరంబుల దాటి యేగి.

125

—॥ శృష్టఁడు చంద్రభానున కెదురుచనుట. ॥—

- ఉ. కమలదళాయతాక్షుసముఖంబునకుం జని మ్రొల విన్నప
త్రము లిడఁ దత్కూమారలిశితశ్చుభాత్తరవాచికంబులం
బ్రమదముగాంచి వానికి నపారధనంబు లొసంగి యారమా
రములుండు పుత్రదర్శనపరత్పర నప్పుడ తేజి నెక్కినఁ.
- 126
- సీ. విడిగాల శౌరితత్తడివెన్న నేతెంచె సగతులఁ జేబూని చారుచంద్రుఁ
డందంబుగాఁగ నైదాటుగుట్టములతోఁ గదలె వేగమున సంకర్షణండు
వడిఁ దెమ్ము తెమ్మని యడిదమ్ముఁ గైకొని పరువున నరిగె జాంబవతిపట్టి
పడివాగె హరిమ్రొలఁ బట్టి కీరపతాణి నెక్కి ముంగల నేగెఁ జక్కనయ్య
వెలుపటిహాజారమున నుండి వెలిన వెలిన, చేత బైత్తంబుఁ గైకొని నేనన్లు
వెడలు మనిచెప్పి పంపుచు వెన్న నెదుట, హరిగెనీడల నడచె ¹గదానుజుండు.
- మ. హరి యిట్లెగినమాట వింట తడ వాత్తావాసము ల్వల్యడం
ద్యరసామ్రాణుల సాదు లడ్డముగఁ ద్రోవం బట్టి రా నెక్కి యొం
తొరుల స్తీతి హుటాహుటిం గదలి రత్నత్కంఠ నల్లుండు సో
దరులుం బుత్రులు చేర నచ్యుతుని గోత్రాపాంసువుల్లమ్మఁగఁ.
- 129
- సీ. ఎదురైనవారల నేత్రోవ హరియేగె నని సారె కడుగుచు పరుగువారు
గ్రక్తునవీధులఁగల్గొనికొలుపుఁమొక్కులుఁమొక్కి వెనుదెంట² వెలలువారుఁ
దమవారిఁ బూడఁగన్న దట్టికైచువులు గైకొని తెమ్మనుచుఁ గూడఁ ³జనెడువారు
రాజేగెనేమొ రారా నీవు రమ్మని యెండొరుఁ బిలుచుచు నుటుకువారుఁ
ద్రాల్చువైవక దంతులఁ దలుమువారు, సిదెము లైదక రథముల నడపువారుఁ
బల్లణింపక హయములఁబఱపువారు, నైనబలములు తోఁకచాలగుచుఁగదలి.
- క. చనఁ జన నటఁ దోడ్తో వెను, కొని ⁴కోట్లుం గొండలగుచుఁగూడుచునడచెకొ
వనమాలివెంట వాద్య. ధ్వనిఁ గులశైలములు వడఁక ధర యూటూడక.

1. చ - బలానుజుండు. 2. ట - లో నీవద్యమును దీని క్రిందవద్యమును లేవు.
3. చ - కూడువారు. 4. చ - గునుపువారు. 5. చ - కోట్లుం గొండలగుచు.

శా, శ్రీకాంతుం డిటు లేగుదెంచె నని సంప్రీతిగ హితు ట్టెల్లు ను
 ట్టోకానందముతోడ నావిజయలోలుం గూడి సత్యానుతుం
 డాకంజాక్షు నెదుర్కొన ¹ న్వేడలి డాయస్వచ్ఛై దో శాబరా
 నీకంబు ల్బలువంకలక బలసి యున్నిద్రస్థిలిం గొల్వంగక.

181

ఉ. వచ్చి వినీతితో దనుజువైరికిఁ జాంగిలి మ్రొక్కి-నీరికిం
 బచ్చనివింటివానికి నమస్కరణం బొనరించి భక్తితో
 నచ్చట నున్న పెద్దలపదాంబురుహంబుల వ్రాల నందఱుక
 గ్రుచ్చియుఁ గాంగిలించికొని కూరిమి దీవన లిచ్చి ర య్యెడక.

182

మ. సతరయోనిధికౌరి పక్కణముచెంత నేలముక డించి యు
 న్నతదివ్యాంబరమండపాంతరమున న్నద్బాంధవశ్రేణితో
 నతులన్నార్చి వసింపఁ దత్సకలవృత్తాంతంబు చారు ల్రయో
 ధతులై తెల్పిన రుక్మబాహుఁ డనువిందానీవీతుండై చెచ్చెరక.

183

క. ప్రియబాంధవవర్గముతోఁ, బయనం బై వచ్చి దనుజభంజను బలదే
 వయుతుం బొడంగనిమ్రొక్కుచు, నయమంజులఘటితి నాజనార్దనుతోడక.

ఉ. ఏమఖిలంబునుం దెలిసి యిచ్చటికిం జనుదెంచినార మిం

కేమియు నానతీవలవ దిప్పుడు మామన వాలకించి దే

వా మముఁబ్రోవు పుత్రులవివాహ మొనర్పంగ నేగుదెమ్ము గా

రామడర న్నదీయనగరంబున కేమిట లాఁతివారమే.

185

²క. అని ³నయము నెనరు దొరలం, దనకును విన్నప మొనర్చు ధరణీశుల మ
 న్ననఁజూచియపుడుసాత్యకి, ⁴గనుఁగొనియాతండునట్లకాఁదెలుపుటయుక.

గీ. పకలసేనలు గొలువ నాశార్దూపాణి, రాజసంబునఁ గుండినరాజధాని

డాయవచ్చినమునుమున్నపోయిరుక్త, బాహుఁడుబిడారములునులుపాలమర్చి.

⁵నీ. అపరంజివాక్తిల్ల ననఁటులో యిడుపుల నెనఁగువచ్చులడాలో యెఱుంగరాదు

బంగారుటిండ్ల దీపంబులో గోడల వెలుంగుకెంపులడాలో తెలియరాదు

జాళువాలోపలజల్లులో కొణిగెల నలరువజ్రపుడాలో యరయరాదు

పసిడియోవరుల ధూపంబులో సోరణగండ్లనీలపుడాలో కానరాదు

మేలివిహజారముల వన్నెమేలుకట్టా, చిత్రమణికాంతులో విభజింపరాదు

అనఁగఁ జనునొక్కనగరున ⁶నపుడులీల, వనజనాభుని విడియించె మనుజభర్త.

1. చ-చలఁచి. 2. ట-లో నీపద్యమునకుమాటుగ "అనిస" అను వచనము గలదు. 3. చ-

ప్రియము. 4. చ-గనుఁగొననాతండునట్లకానివ్వునియెక. 5. ట-లో లేదు. 6. చ-సధిపులీల

చ కళగలజీవరత్నములు గండపుమ్రాంకులు పంచవన్నెచి
ల్కలు పయిగోవకస్తురి కళాచి పునుంగు జవాది చాచుప
ట్టెలు పలువన్నెకోకలు పటీరము నిండ మెఱుంగుజాళువా
పలకలు నిందియున్న యులుపా పోలుపారంగ నాదరించుచున్. 139

1 క. పనమాలి యావృపులు పెను, కొనిరా మోదమునఁ గొలుపుకూటంబునకుం
జని కూరుచుండి వారల, కనియె న్నందస్థితంబు లంకూరింపన్. 140

క. వైవాహికలగ్న మొకటి, యీవేశం గలుగునేమొ యిప్పుడ తెలియం
గావలయు ముహూర్తజ్ఞుల, రావింపుఁ డటన్న వారు రప్పించుటయున్. 141

క. బ్రాహ్మణులు కొందఱు పుడ, జిహ్వగపర్యంకుని గదిసిరి “యోవైతాం
బ్రహ్మణ” యనుమంత్రమున న, ఆహ్వాతమంత్రాక్షతములు శిరముననిడుచున్.

క. వారలకున్ భక్తి నమ, స్కారం బొనరించి గరుడగమనుఁడు మీరీ
చేరువ లగ్నమొకటి వి, చారింపుఁ డటన్న వారు సంతసమెనఁగన్. 143

క. విని కొంతతడవు తమనె, మ్మనముల నూహించి నేడు మా పొకలగ్నం
బనువైనది గల దది యో, వనజేక్షణ దంపతులకు వాంఛిత మొనఁగున్.

క. అని తనకుఁ దెలుప విప్రులఁ, బనిచిన ననువిందయ్ బాహులు హరిచే
ననుమతులై వేగమ తమ, తనయలఁ దోడ్కొనుచుఁ జనిరి తల్పమయమునన్.

—|| వైవాహికయత్నము. ||—

నీ. ఈడాపునీలాంబుగోడలమృగనాభికోదారచర్చ సహోక్తిఁ దెలుపఁ
గలువదాల్చలకెంపుచుళిగెల మాల్యరక్తోత్పలంబులు విశేషోక్తిఁ దెలుపఁ
వరుస సూత్రపురాలివలలెత్తుశాశ్వతముల కేతువటము లత్యోక్తిఁ దెలుపఁ
బుష్కరాగపుహర్ష్యములమోదికలశంపుఁడుదిరిచాయలు స్వభావోక్తిఁ దెలుపఁ
నధిక్యతలు రుక్మబాహుని యాజ్ఞరాజ, భానిఁద్రైసిసి రుప్స దంతయుఁ దదీయ
లక్ష్మీమేనఁ జతుర్విధాలంకృతులను, దానుహరిఁగాంచు వేడుకఁ బూననఁగ.

ఉ. కంసవిరోధి యాచరిసి గర్లమునిప్రముఖు “బ్రదేవల
గ్నం నుదినం తదేవ” యనఁగా శుభకాంచనవీతనుంచి యు
త్తంసముఖాచ్చహృషణకదంబ మెదల్చి నృపంగకాహళీ
సంసదుదారనాదము లెసంగ నతు ల్కవగూడి పాడఁగన్. 147

మ. వలయవ్రాతము పైకిఁద్రోచి పదము ల్వాటంబుగా ¹నూఁది లే
జిలుఁగుం బయ్యెదఁగొంగుఁ జెక్కి యలఁతం జేమార్పుచు న్నమ్రయై
బెళుకుంకొను గురు ల్బలింపఁగ నదుల్పింపిల్లఁగూయం దమిం
దలయంటెం జెలి యొర్తు వేడ్కనఁగంటం జొక్కురాచూలికిఁ. 148

జ. కెలన నొకర్తు బంగరపు గిన్నియఁ జందన మూని నిల్వఁగాఁ
గలయఁగఁ బెన్నెఱు ల్బులిమి గందము పైఁజిలికించి గోరుము
క్కుల దిగదువ్వి చేఁ బిడిచి కోమలియొర్తు కరాంబుజద్వయీ
లలితసువర్ణకంఠకలధ్వని వీనులవిందు సేయఁగఁ. 149

మ. తళుకున్నయ్యెద జాఱు జన్నుగవచెంత న్నించుడాలీను కు
చ్చల కొంగు ల్గుదియించి తంబుగలఁ జేచేఁగొంద అందీ నొడల్
కలయ నేవధువూన నూర్పు లడరంగా వేడ్కతో నొక్కనె
చ్చలి కంసాంతకసూతికిఁ జలకమార్చెన్ ²గాంగఁతోయంబులన్. 150

క. కడకొంగు ముడిచి తలపా, వడ యొకచెలి చుట్టె నొక్కననిత తనువునం
దడియొత్తై జలువదుప్పటి, పడఁతియొకతె యొసఁగె నానృపాలాగ్రణికిఁ.

జ. ఒక్కలతాంగి కైయొసఁగె నొక్కవధూటి కిరీటిపచ్చతా
ముక్కలివీటవెట్టె నొకముద్దియ కుంచీయవైచె వెండ్రుకల్
చిక్కడలించె నొక్కకలశీకుచ తొయ్యలియొర్తు జాళువా
చక్కనిబెజ్జపుణ్బరణిసందుల ధూపముగొల్పె మెల్పునన్. 152

సీ. కుటుచకచంబులు గూడఁగూడఁగదువ్వియొఱపుగా సిగవైచె నొకవధూటి
వలుదెఱంగులకదంబపుఁబూవుపెత్తులు చుట్టై జట్టుగ నొక్కనూనగంధి
తేవరత్నంబులు చెక్కినసంపెంగ³మొగ్గతాయెతు లొక్కముదితచేర్చె
ఐన్నీటఁ బదనైనవెగోవకస్తూరితీలక మొయ్యన నొక్కతెఱవ దీర్చె
వెలఁది యొక్కతె కుంకుమకలప మలఁదె
దరుణి యొక్కతె గొజ్జంగినురటి వినరె
మగువ యొక్కతె జిలుఁగుధూమ్రంబుఁ జలికె
నువిద యొక్కతె నునుసోగయెంటు లిడియె. 153

క. చెలియొకతెపచ్చపట్టెల్, బలసిన బిదుపెళిసనరిగవన్నితానీ
చలువయటచట్టఁదొడిఁగెన్, సలభితగతి నొకతె కడకశలుముడివైచెన్. 154

1. క - మెట్టుచున్. 2. చ - గంధతోయంబు, 3. చ - తాయిత మొకతెవింతగనమచ్చ.

- గీ. రమణి యొక్కతె పితాంబరపుంగుళాయిఁ
బెట్టె దంతంబుదబ్బు చేఁబెట్టె నొక్క
చెలి నెఱుల్ చక్కఁగాఁ ద్రోచె లలస యోర్తు
కేల నపరంజిగొలుసులు గీలుకొలిపె. 155
- క. నీలంపుమేను నూత్రపు, చాలకనుంగవయుఁ బువ్యరాగపుఁదేనుల్
గ్రోలెడి చొక్కపుఁదువైద, తాళియ నొకలేమ పేరెవ న్నెలకొలిపెన్. 156
- గీ. కట్టికమ్మగేఱుణ ల్పముఖా యనంగ
నొకతె గొబ్బునఁ గైన్దండ యొసంగ లేచి
నిలుచుటయుఁ బైటచెఱుంగుల జలుఁగుచంద్ర
కావివచ్చడ మతనికిఁ గట్టె నొకతె. 157
- క. క్షీతినాథుని ముంగల నొక, యతివయుఁ దా మంచినిలుపుటద్దము నిలిపెన్
లశకూన యొకతె యాదవ, పతిసుతునకుఁ గప్పరంపుబాగా లొసఁగెన్. 158
- గీ. ఈవిధమున నుచితశృంగారములు దాల్చి
యలరుసుతుని బిలుపు మనుచు నపుడు
దానవారి వేడ్క నానతీ నందంద
చెలులు సంక్రమమునఁ బిలువఁ బిలువ. 159
- చ. కులుకుమెఱుంగు క్రొంబికలికుచ్చుల దంతపుఁ బావ లొక్కతో
య్యలితోడిగింప మెట్టి మణిహంసకనాదము మించ నొక్కఁడై
దలి కయిదండఁబూని వనిత ల్పముఘంబొనరింప నెంచుచు
క్కలదొరలీలఁ బెండ్లిచవికం గదియం జని కూయచుండినెన్. 160
- క. ఆరాజన్యకుమారుని, ¹కారాదభిలోలకంకకాంకురితరుచి
దైవ్యరాజ్యరాజతంబుగ, నీరాజనమెత్తి రసికనీరజనయనల్. 161
- ఉ. లోలవిలోచన వ్విజయలోలుని నట్టుల శౌరిఁచూనతిం
జాల నలంకరించి రతిసాంప్రశుబోన్నలి సంత నచ్చటన్
బాలికలం దవీయనరపాలు రలంకృతిసేయఁ బంచినన్
నీలకచామణు ల్కముదినీసతిఁ గొంపఱుచేరి రింపుగన్. 162
- సీ. చెలువ మున్నేఁచిన యలులసంపెగ లేనె నానుచుగతి నోర్తునూనె యంటఁ
గలికి యొక్కతె మరుకైదుపు జల్లికూడఁటిగింజ లిడుగతి నటకలిషియె

గనపబుంగరుశలాకను జాజువట్టించు పగిది నొక్కతెమేనఁ బసుపుఁబూసెఁ
నెలదీవెఁ బాఁడున నిలిపి నీరార్పులాగున నొక్కతేమ మజ్జన మొనర్చె

¹ నెలమిఁ గుముదిని నూరార్చు వలసి జలుఁగుఁ

జంద్రకలఁ జేర్చుగతినోర్తు చలువ లొసఁగె

గలికిపురి నెచ్చినిడుసోఁగ గఱులునిపురు

చెలుపున నొకర్తుపెన్నెఱు ల్పిక్కువుచ్చె.

168

క. తెలిగను నెలపులుఁగుంబిలు, కలుపొడలఁ మేతఁ² మరపఁగా నడుమం గ్రొ
న్నెలమొలకనిలిపెనో యనఁ, దిలకము కపురమున నొకతె దీర్చెం జెలికిఁ.

క. లీలావతి యొకతె శ్రుతి, శ్రీలు సుముఖవిధునికేతఁ జేకొనునుము

త్యాలారతులో యనఁగా, బాలికకు మెఱుంగుఁగమ్మపంజలు చేర్చెన్. 169

క. మెలపున నిశ్శావ్వసమరు, త్కుల మధరామృతముఁ జేఁదికొనుటకు జాశ్వా
గొలుసులఁదీర్చిన నటికపుఁ, గలశంబన నొకతె నాసికామణి యిడియెన్.

గీ. మెఱుంగుఁదీఁగె తళుక్కున మించు కంధ

రాంచలంబున నుండి తైలారమునకు

జాటు నాసారములు వోనిసరులు వైచె

నువిదయఱుతఁ గుచంబుల నొరయ నోర్తు.

167

క. చెలిమో మచుకలువలచెలి, యలకాసలిపేరి రజని సుమిఁకొనఁ గరం

బులుసాఁచెనో యనంగా, గలికి యొకతె యునిచె బాసికపుఁబూదండల్.

గీ. ముదితయొక్క తెవిధునుణిముకురమెదుట, నిలువనచ్చటఁదొయ్యలిసీడయడరి
విమలదుగ్ధవయోనిధి వెడలునట్టి, లచ్చిహాసంబు నచటఁ దలంపఁజేసె.

క. ఈరీతిని ననువిందుకు, మారికఁ గైసేయఁబనిచి మాహుత్తికవా

శ్రేరితుడై వైదర్భు, హిరమఁబుడు వచ్చి లగ్నమెఱిగించుటయున్. 170

ఉ. అండజరాజవాహనసుతాగ్రణి సాండురవర్ణభస్రవే

దండము నెక్కి, కల్పకలతాంతసరగ్రథతాతవత్రముల్

నిండిన తారకేందుతతి³నింగి ఘటించ మృదంగభేరికా

చండధణంధణధ్వని దిశాకుమారంబుల నాక్రమింపఁగన్.

171

సీ. గంధతైలార్పణకరదీపకోటితో నరవాణమకుటరత్నములు వెలుగ

వైమరభోత్పీర్ణ యంత్రపుత్రికలతో వైమానికాంగనావళి నటించ

ప్రసవతోరణవణ్యుచుఁగీతములతోఁ బుణ్యనాథ్వీగానములు నెలంగ
నందివైతాళికవ్రాతనన్నతులతో యలికృతాశీర్వాసరతు లెలగ్గు
ననఘ శుభవస్తుపూరితకనకపాత్ర, పాలికలతో నువాసిను లోల నడువ
నుద్ధవాక్రూరబలముఖ్యయుక్తుఁడగుచు, యదుకులాధీశ్వరుఁడు వెంటనరుగుదేర.

క. అలఘుతరశ్రీఁ గదిసిన, నెలమి నెదుర్కొని విదర్భనృపుఁ డతని పదం
బులు గడిగి భర్తమయని, క్షలపీతిక నునిచి యొసంగె మధుపర్కంబుక. 173

చ. గవిసెనఁ బూనినట్టిరతికాంతునికార్దుకనల్లియో యనం
బవిరిమునుంగు వెట్టి నలుపజ్జఁ జెఱంగులు కూడఁబట్టుచుం
గువలయలోచన బ్ధువికకుం గొనితెచ్చిరి వెంట నైదునల్
ధవళముఁబాడ భోజవనుధావరరాజతనూజ నత్తజీక. 174

గీ. కుముదినీచంద్రభానుమధ్యమున నవుడు, తలుకు వెన్నెలపగిది బాంధవచకోర
కోటియుప్పొంగ శ్యామానిగుంభనమున, దీపితంబైన వెలిపట్టు తెఱయెనంగె.

ఉ. సంవిదపారగౌరవవిచక్షణు లైనధరానులేంద్రులే
సంవిధభద్రవేళ శుభవస్తులఁ బేర్కొనుచు “నవ్విధూవరా
భ్యాంవరదాభవం” తనుచు హర్షమునం బులకాంకురావళీ
సంవృతగాత్రుఁ డైనవృషచంద్రున కెంతయు నెచ్చరించుడుక. 176

శా. శ్రీరామారమణాభజన్తునకు లక్ష్మీనందనాకారరే
ఖారమోక్ష్యవలహపథేయునకుఁ దత్కన్యాశిరోరత్నముక
ధారాపూర్వముగా నొసంగె నలవైనట్లుండు కంచారి కం
భోరాశీంద్రుఁడు లచ్చిచ్చిచ్చుపగిదిం బూర్ణానుమోదంబునక. 177

శా. సారీరత్నము చారుహస్తకమలాంతఃకర్ణికా కేసరా
కారంబు ల్లుడజీరకంబు లిషియంగాఁబట్టి మంజీరముల్
గేరక గ్రక్కున నిక్కి భర్తతలవైఁ గేల్గుంచి నిల్పెక “ధ్రువం
తేరాజావరుణోధ్రువ” మ్మనుచు ధాత్రీనిర్జరు బుల్కంగక. * 178

క. గాంగేయగాత్రిగళమున, మంగళసూత్రంబుఁగట్టె మాధవనుతుఁ డా
నంగాధిరాజ్యమున కెనఁ, గంగట్టిన తోరణంబు క్రమము డలిర్పెక. 179

మ. చరణంబు ల్ధరినత్తమిల్లంగ నుదంచనధ్యనీవీపరి
స్ఫురణ న్నాభి యొకింతదోఁపఁ గుచము ల్పొంగార దోడ్చులభ
ర్తరుచు ల్లించులమించ నిండెడలఁబ్రా ల్పాజాన్య తత్తననో
హరతాదర్శన న్నమ్ముఁడైన పతివై యత్నానపేక్షంబుగక. 180

కా. ప్రఖ్యాతానను¹నుంత్తరాజములు మైమై గుంభినీచేనదా
ముఖ్యు ల్విన్న చరుండు తన్నమచదాంభోజాతసంస్పృగ్యభూ
సాఖ్యశ్రీ నడిపించె సప్తపదము ల్సారంగశాబేరణ
“స్పృఖ్యం నాప్తవదీన” మన్నలుకు జెందాన నివచించుచుకొ. 181

ఉ. రాజతనూజయుక్త యయి రంజలి వేలిమి వేడివేల్పులో
లాజలు వేల్చె భోజనుత లాలితసాంధ్యగభస్త్రీ దారకా
రాజఘటింప బాలదినరాజసమేతవిభాతలక్ష్మికిం
దాజతయై స్రుఘ్నముఖతామరసన్నురణంబు మించగక. 182

సీ. దివ్యసేవ్యాగుంధతీనసిస్థాదిదంపతులు దీవన లిచ్చి రతులఘటితఁ
ప్రాధికసాంగవేదాఖిలక్షితినురోక్షము లభిప్రముగాంచి రమితగరిమ
యదువిదర్భాన్యవాచవిధేయబంధువర్షలు వీల్చుచదివించి రుచితన్మత్తి
మహితోత్సవాచూతనహుదేశరాజచంద్రులు విందులుభుజించి రలఘులీలఁ
బ్రబలగాయకనర్తకపాతకాద్య, నేకివిద్యాభురీణు లీహితముఁ బడసి
రుర్వి లక్ష్మీశ్వరుఁడు సేయునుత్సవంబు, సకలభువనాద్భుతోన్నేషశాలి గాడె.

క. ఈమాడ్కిన యనువింద, ఘోమంజలనాధునింట సాత్యకితనయ
గ్రామణిపాణిగ్రహణ మ, హామహితోత్సవము సాంగమై విలసిల్లెకా. 184

ఉ. ఆతటి యక్తబాహువిభుఁ డాత్మనుతాకరవీడనోత్సవా
యాతనమస్త దేశవసుధాధిపచంద్రుల నంచె సత్రియా
జాతవినూతనప్రమదనాంద్రులఁ జేసి యనూనదానవి
ద్యోతితపంచశాఖ విజయోత్సవతేజితపంచశాఖయై. 185

సీ. మణిరాజధరపంశ్యమండనంబునకునీమణులుయోగ్యములంచు, బ్రణతిసేయఁ
గరివరావనవిచక్షణసత్కులేంద్రున కర్ణంబులీకరు లనిగణింపఁ
వార్జినుహోదయనూతనానమహారికి నీహరు లుచితంబులం చభినుతంప
నగణితకాంతాప్రియకుమారమదనున కనుహుపలీకాంత లని తలంప
నసదృశామూల్యరత్నగంధాంధహస్తీ
మల్లసామ్రాణికాశ్వరంభానిధాభి
రామరామాతతుల నిచ్చె మామ యహిమ
భానుసముభానునకుఁ జంద్రభానునకును. 186

- గీ. ముడియు సహజవిధరత్న సంపద లొసంగి
యపుడు నిజకన్యఁ బ్రయునింటి కనుపడలఁచి
రాజుణ్ణి బుజ్జనమునఁ జేగంగఁ నిలిచి
యాదిరి దామృదులవాక్యములఁ బలికె. 187
- క. శ్రీభర్త మామ యలస, త్యాభినుతసమాఖ్యయై యెట్లు తత్సేవా
వైభవ మెప్పుడుఁ గలదట. నీభాగ్యం బేమిసెప్పు నీరజచయనా. 188
- ఉ. చిన్నటనాట నీ కరకు శేషయముం గని పెద్దలెల్ల లో
కోన్న తపవ్యజాతిమహిమోజ్జ్వలమో నని పలుకపలుక నే
డెన్నిక కెక్క సర్వభవవేశ్యమై నె యుపేంద్రుఁ కోడలై
కన్నియ వాఁజాతికలికానమానార్హత నీవు గాంచుటన్. 189
- గీ. ఇవిముఖవృత్తి కలనైన నెనయకమ్మ. యెందుదోపాభిముఖ్యంబుఁజెందకమ్మ
కన్న వారికి నెతిచిత్రగమగలుగఁ, గుముదివి హితాభులకు విందుఁగూర్చుకమ్మ. 190
- క. అని పలికి వృషతి కన్నయ. ననుపయితరవైభవమున ననునఁ బ్రయసుహృ
ద్విసుతహృదయా విందుం, డనువిందుఁడు నట్ల యనిచె నాత్మసంతన్. 191
- మ ప్రమదాయక్తుమారత్నములకోఁ బ్రత్యగ్గంగంధేభవా
మానుచుగన్యఁజింపస్తుకంపదలకో నానందసందీప్తబం
ధుగుహీభృన్వి సహంబుకోఁ గతిసయానూరప్రయూణంబులం
గమలానాథుఁడు వచ్చె ద్వారనతికిం గౌతూహలాన్వీతుఁడై. 192
- క. ఆశ్లేశఁ చంద్రభానుని, దేవేరిం జూచునేక్క దీసింపఁ బురి
కేవలమధ్యలు మణిసం, భావితసాధంబు లెక్క పలికిరి తమలోన్. 193
- చ. పొలుతుకఁ జూడరమ్మ గడివోననిచక్కఁడనంబు తెమ్మచెం
గుంపల కోరికాని కయికానిక ముద్దులగుమ్మ నిండు చు
క్కలదొరనిగ్గుకోఁ గరువుగట్టినపుల్కెడిబొమ్మ వాసనల్
గలవిరికొమ్మ యిట్టి నవలా నవలా మొక బాల పోలునే. 194
- చ. తలవలచుట్టువచ్చుఁ గనుఁదమ్ములు తమ్ములు గండుమీలకు
దళతళహొల్పు నంగముల తావులు తావులు కమ్మపూలకుం
గళ తులకించు పెందులుముకప్పులు కప్పులు మబ్బు లేలకుఁ
మెలఁతుకగుబ్బచన్నుఁగవమించులు మించులు బొమ్మరాలకున్, 195

చ. కలువల నేలవే కెడదికన్నులు చన్నులు పైకికుండలం
 కలువగజాలవే చికిలి కెడని క్రొంజగురాకులేకులే
 గళుకుల దోలవే మృదుపదమ్ములు ¹దమ్ములునించుచొక్క పున్
 వలపులబోలవే వదనవాసన లీ సునయప్రచారకన్. 196

సీ. కోకమిల్ శక్తిమోలఁగూడలేనను తెల్లు శక్తిమోల నిదె కూడఁజక్రయుగము
 చీకటు ల్రవిదీప్తి జేరలే నను తెల్లు రవిదీప్తి నిదె చేరె బ్రబలతమము
 లళులు సంపెంగలచెంతిల జేర వను తెల్లు సంపెంగ నిదె చేరె మట్టవములు
 కమలము ల్కరికేలఁ గడునొప్ప వను తెల్లు కరికేల నిదె యొప్పెనగసిజములు
 నాననము చన్నుగవయు నీమంతవణియుఁ
 గుణము నానయుఁ గనుదోయు తోడలు చరణ
 పల్లవంబులు నడు పేరఁ బరిభవితై
 హడకో యింతు లిదియెంత చోద్య మరయ. 197

చ అని పొగడి న్యదుప్రసరుఁ డాత్మకుమారుల నా సవాజ్ఞతో
 చవల గృహప్రవేశశుభసంపదఁ బెంపువహింపఁజేయు వా
 రును గురుజేనతాభజనరూపమహాచరణం బొనర్చి త
 ధ్వనతిగధద్రసూక్తుల సుఖితిఁ గైకొని రంత నొక్కడన్. 198

సీ. ² పరుల సొంతయుఁ బెక్కువలఁదేల్పు ప్రతిమలకురువిదూరజరుచుల్ శెరలుగాఁగ
 పెలువలమోల దేశింటిండు ప్రతిమల ³ కనుఁబాల్కదీప్తి దీపాద్రిగాఁగ
 రిమణులతో నసంకములాడు ప్రతిమల కలఘువజ్రమరీచి కొలనుగాఁగ
 గాంతుల సవ్యసంగతికల్గు ప్రతిమల కింద్రనీలచ్ఛాయ లినులుగాఁగ
 సథిపుల పరించు ప్రతిమల కమితహరిత
 మణిగధస్తలు దూర్వాంకమాల్యములుగ
 నొనరు కేళీగృహంబున నున్న య య్య
 దూద్యహకుమారకుని యుల్ల ముల్లసిల్ల. 199

క. కమఁ గ్రాస్తిపరఁ నగు జను, లడుగడుగున కెత్తు లిడఁగ నలఁతిదివియఁగా
 వెడవిత్తుతేరి నడచిన, వడుపున సతివచ్చె గనకజనవాప్యతయై 200

చ. వసంతలచాటునన్ శుభనివాసము చొచ్చి మఱుంగు చేరి ని
 ల్చినయది గావునం దరలలేమి యధీశునిమోల సిగ్గునం

1. క - దేహమునిండుకాంతి⁴, 2. క - పరులచెక్కులకళలులదెల్పు. 31క.
 కల్పనాత్మలింభాధికళలుగాఁగ.

జనకండలందు నాచ యిడఁజాలమిఁ గన్యక, కన్యసన్నలం
బెంగంగఁ గార్వకొనినముపేరున నేగి బోలు లయ్యెదన్

201

సీ. రాజమండలజయభ్రాణిఁ బెంపొందు నీ చదనాజ్ఞ మున్నుఁజే బోదలఁచగదె
యతనుకభారూఢి నడరు నీ కనుదోయి నవద్యువశ్రీ లొనర్పఁదగదె
సంససాఁసరాగసంపత్తి నలరు నీ ననుమోవి మనుకుల ననుఁదగదె
సలుగీరీశభ్యాజిఁ బంఁగు నీ కుచయుగ్మ మపగతాంబరవృత్తి నమరఁదగదె
మృదులతాలక్తి నెఁగు నీ మే న్నదీయ
వాంఛితఫల్పాణంబున వఱిలఁదగదె
యనుచు నతిమంజులొప్పుల ననునయించి
నమధోక్తలికాంచితన్యాతుఁ డగుచు.

202

చ అనుగుణరాగసంఘటన మాఱడిచెందకయుండ శోభనా
కనసుకప్రవాళరుచిఁ గాసిలకుండ గ్రహించి యొయ్యనొ
య్యనఁ గలభాషిణిఁ దిగిచి యంకము నెచ్చి ప్రవీణఁడాతఁడె
పున నడిలించెఁ గంచుకము బోధన మించె నలంక్రియారుచుల్

203

శా. భావోద్బోధణమన రసోదయవరీపాకంబు నవ్యధ్వని
శ్రీలింగాత్మియు మించె నాతిదృశ్యంక్షేపజంధాప్తి నో
నా వైద్యుని వైద్యుని వృత్తి మృదుశిష్యుం గూర్చి సాహిత్యమ
రావిర్భావభూమిఁ దై యలరె సత్యానందనుం తెంతయున్

204

సీ. కన్న హర్షములజలత్రపుబొమ్మలనుఁగుచెయ్యుచోనర్పఁగాఁబుట్టునొక్కకినుక
ననవంబులఁ దీవలిపుగు కేల్పించి శుకొక్తఁ బిల్వఁగఁబుట్టు నొక్కకినుక
కేళిగుల నద్రవాళితటిద్రేఖ లొఱపుచూపఁగ బుట్టునొక్కకినుక
దీక్షాకాంతములఁ బద్మినులు తుమ్మెదమాపు లొనరింపగాఁ బుట్టునొక్కకినుక
తక్కఁ డక్కినకినుకలఁ జిక్కువడప
మమతలఁ దలంపు లీజేర్చుకుముదిసివి
శాలలోచనఁ దాఁ గూడి చంద్రభానుఁ
డనుపమానందసామ్రాజ్య మనుభవించె.

205

శా. ఈమాఝిం గుముదిన్యరాళగమనాహేలామహోల్లాసియై
భామానందనుం డొక్కనాఁడు హరియు బ్రహ్మయుఁడు నైచ్చుచి

- జాహ్నవిం బవరించి యులుగుసెల్లం గన్న గాంధర్వవి
 ద్యామాహాత్వయిం నాపి కేరినుతుంజ తాల్పుం గృతాత్థత్వమున్ 206
 మ. విశతిధ్యానమదాలసాతనయస్వప్రచాయవిప్రచాయన
 త్తతిశంకాకరభక్తతో భనవిరాజన్మాయజన్మాయతి
 ద్యుతీకామప్రతిసంఘ టితయోగోపాయ గోపాయనో
 ద్యుతిమూర్త్యాగృహఖండభాగ్యసముదాయచ్ఛాయ యచ్ఛాయదా 207
 క. విశ్వనుతశిశ్వణిమా, ద్వైశ్వర్యవిశేషధుర్య యఘపాదపపా
 రశ్వభిశవర్య సాక్షా, ద్విశ్వంభరతాకృతార్యవిస్మయచర్యా. 208
 భుజంగప్రయాతిము. భవాద్యాభిగద్యాత్మపద్యానవద్యా
 నవాభ్యాత్మవిద్యాసిషద్యాప్తవేద్యా
 యవిద్యార్తిపై న్యాయపిద్యాయహృద్యా
 భనోద్యాపనద్యాభనద్యాంబుపద్యా.
 గద్యము. ఇది (శ్రీ)మద్వైతాత్మేయయోగీంద్ర చంద్ర చరణారవింద సందపనమాసా
 దిత సరసశివితారసోదాత్త దత్తనార్యసోదర్య మల్లనమంత్రివర్యప్రణీతం బైన
 చంద్రభానుచంద్రం బనురుహప్రబంధంబునందు సర్వంబును బంసమా
 త్యాసము

